

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSAMFUND ARMAND'S SKRIFTER

Slægten
Armand's Oprindelse
og Vandringer

Hefte 1.

Dauphiné og Hainaut

ved Otto Hermann

*Vor egen Dag er kort men Slægtens lang.
Læg Øret ydmygt til dens Rod forneden:
Aartusind træder frem med Graad og Sang,
mens Toppen higer imod Evigheden.*

Jeppé Aakjær.

KØBENHAVN 1952.

INDLEDNING

I Juni 1947, paa Vej til La Motte-Chalancon, blev jeg nødt til at tilbringe en Dag i Valence. I L'Archive départementale fik jeg Lejlighed til at gennemse et middelalderligt Sagførerarkiv, der endnu ikke var registreret. Det bestod af fire Svine-lædersbind og var skrevet paa Latin. Deri fandt jeg:

- 1549 Jean Armand, Søn af Pierre fra Arnayon, ægter Antoine Roulet.
- 1549 12. 4. Jean Armand, Søn af Jean fra Arnayon, ægter Simone Lavache.
- 1584 Jean Armand fra Chalancon køber Jord i Chalancon.

Et Par Dage senere besøgte Ebba og jeg Arnayon (10 km Vest for La Motte) og traf der Jean Armand, en 50aarig Daglejer, som paafaldende lignede min Fader og hans Brødre. Han er født i Saint-May (16 km Syd for La Motte), hvor vi næste Dag fandt hans Slægt. De havde alle Slægtens Særmærker: Næsen, de store Øjenbryn, det tidlig graanende Haar o.s.v. De erklærede alle, at alle Armander oprindeligt stammer fra Saint-May. Af nedenfor nævnte Grunde synes dette at være rigtigt.

Denne By hed tidligere Saint-Mary, et Navn, som afledes af Sanctus Marius, i det 5. Aarhundrede Prior i Abbediet Bodon, hvis Ruiner stadig findes paa Bjerget St. Laurent oven for St.-May. Denne By blev bygget af Pilgrimme, som strømmede til for at blive helbredet af den hellige Marius. Abbediet anses for at være et af de aller ældste i det gamle Gallien, og derfra er de omliggende Byer anlagt.

Denne Antagelse har al Sandsynlighed for sig, thi i Oldtiden laa alle Byer oppe i Højderne for at kunne forsvares, saaledes St.-May, Chalancon, La Motte-Vieille med flere. Senere, under forholdsvist rolige Forhold, blev Lavlandet koloniseret og Byer anlagt i Dalene saasom Arnayon, Rémuzat, La Motte-Chalancon. Et andet Forhold virkede i samme Retning: naar Fjeldskovene var ryddet for at skaffe Agerland saavel som Tømmer og Brændsel, og naar Trærødderne ikke længere holdt paa Jorden, skyllede denne efterhaanden ned i Dalene, saa kun de golde Sten blev tilbage. Folk maatte flytte bort, om de vilde eller ej.

Men naar hele Egnens Kolonisation udgik fra St.-

May, under Ledelse af Munkene fra Bodon, saa maa vel ogsaa La Motte-Chalancon have faaet sin første Befolkning fra St. May, og alt tyder saaledes paa, at St.-May er hele Armandslængtens ældgamle Hjem. Jeg har senere skaffet spredte Oplysninger om Middelalderens Armander, hvoraf en Del var adelige, og som for en Tid skal have ejet hele Arnayon. Men man maa ikke vente sig at kunne udarbejde en Stamtavle paa et saa løst Grundlag. Først fra 1686 har vi den fuldt paalidelige Linie med tilstrækkelige Optegnelser om Søn efter Fader.

St.-May blev plyndret af Longobarderne Aar 568, af Saracenerne 734 og 929, og i det 14. Aarhundrede af Englænderne eller deres Forbundsfæller Burgunderne. Hver Gang rejste Abbediet og Byen sig af sin Aske. Pave Alexander III skænkede 1173 begge til Munkene fra L'isle de Barbe, nær Lyon. 1305 solgte deres Abbed dem til Charles II, Greve af Provence, kaldet den Halte, sammen med hele Ouledalen, altsaa St.-May, Cornillon, La Charce, Pommerol og Brioux samt Montmorin. Disse Godser i Ouledalen hørte til Dauphiné, men blev altsaa 1305 solgt til Provence, som de tilhørte indtil den store Revolution. I dette Tidsrum kom Oulebækken til at danne Grænsen mellem Provence og Dauphiné, La Motte-Chalancon forblev i Dauphiné. Min Fader har fortalt, at de gamle i Slægten talte om, at de egentlig ikke stammede fra Dauphiné, men fra Provence. Saafremt Slægten altid havde boet i La Motte, vilde den jo ikke stamme fra Provence men fra Dauphiné. Men var den indvandret fra St.-May, stammer den aabenbart fra Provence. Denne Overlevering i Forbindelse med den historisk beviste Grænseflytning bekræfter altsaa min Formodning om, at Slægtens Vugge har staaet i St.-May.

Vi kan nu skimte Armandslægten, da den træder frem fra den forhistoriske Tids Taager i St.-May, og følge den ned gennem Middelalderens Omskiftelser over Arnayon og Chalancon til La Motte-Chalancon, hvor den omtales i Jordebogen 1599. Fra 1672 og indtil vore Dage har vi Daabsattester eller Vielsesattester som Beviser for den ubrudte Rækkefølge fra Fader til Søn. Det var en Slægt af Selvejerbønder, som tillige drev Haandværk, og som muligvis for en

Tid har været grandseigneurs i Arnavon. I saa Fald er Adelskabet gaet tabt under Religionskrigene, hvor saa meget andet gik i Løbet. Om dens enkelte Medlemmer er hidtil kun fundet faa og tørre Data. Men vi vil i det følgende forsøge at danne et fyldigt Billede af de Kaar, hvorunder Slægten har levet og kæmpet sig frem og gjort sig mangfoldig.

Vore Fædres Land.

Dauphiné er en af Frankrigs gamle Provinser, dens Hovedstad er Grenoble. Philippe VI erhvervede den for Kronen i 1349, og siden den Tid blev den et Len for Frankrigs Kronprins, som derfor benævnedes Dauphin. Under Revolutionen blev de gamle Provinser ophævet, og Dauphiné blev delt mellem Departementerne Isère, Drôme og Hautes-Alpes. Dauphinés Vaabenmærke er en springende Delfin. Den nordlige og østlige Del af Dauphiné dækkes af Højalperne, og derfra falder Landet mod Vest ned mod Rhône og mod Syd mod Provences Sletter. Det gennemstrømmes af flere Floder, som baner sig Vej gennem Klipperne ned mod Rhône. Isère (den hastige) og Drôme har givet Navn til to Departementer. Under Snesmeltingen vokser Floderne katastrofalt, river Broerne med sig og anretter andre Ulykker. Om Somren kan man mange Steder vade gennem de mindre Strømme saasom Aygues og Oule. Dalene, der har et italiensk Præg, hører til Frankrigs frugtbarste Jorder. Der dyrkes navnlig al Slags Frugt: Fersken, Abrikos, Blommer, Pærer, Mandel, Kvæder, Valnød og Oliven. Agerjorden er sparsom og benyttes mest til Dyrkning af Hvede, Bønner og alle Slags Grøntsager. Køer ses næsten aldrig, men Geder og Faar drives til Græsgange i Fjeldene. Vin dyrkes ogsaa, og Syd for Aygues findes udstrakte Olivenlunde og Mandelhaver. I vore Dage dyrkes Lavendler, som ogsaa vokser vildt, og som sælges i Læs som vore Hølæs til Parfumefabrikkerne i Grasse ved Rivieraen.

Landet er meget malerisk og skønt, og Solen skinner næsten hver Dag, om Vinteren er der ofte Islag. I La Motte behøver man ikke at opvarme Husene, Gigt kendes kun af Navn, og Folk lever længe dernede. Man forstaar, at Flygtninge fra dette Land har haft svært ved at vænne sig til det kolde og regnfulde Klima i Mecklenborg og Fredericia.

Den historiske Baggrund.

Jean Calvin blev født i Picardie 1509. Han studerede Teologi i Paris, men paa Grund af Forfølgelser flygter han til Genève, hvor han grundlægger et Akademi, hvorfra talrige reformerte Præster skulde udgaa. Han tilrev sig efterhaanden Magten i Genève, som den Gang var en selvstændig Fristad, og 1541—1564 førte han et Rædselsherredømme med Baal og Brand imod dem, som ikke fulgte hans religiøse Forskrifter. Hans Doktrin gaar i Hovedsagen ud paa, at Mennesket af Natur er syndigt og kun kan frelles gennem Troen og aldrig ved gode Gerninger.

Gud har i sin Alvisdom forud bestemt nogle til det evige Liv og andre til Fortabelse, altsaa en yderst pessimistisk Religion. Han anerkender kun to Sakramenter, Daabens og Nadverens. I Forstaaelsen af Nadveren betragter han Brødet og Vinen kun som Symboler paa Kristi Legeme og Blod, i Modsætning til Lutheranerne og Katolikerne, som hævder, at Brød og Vin gennem Transsubstantiationen paa underfuld Vis for en Tid virkelig forvandles til Kød og Blod. Denne Meningsforskel gav Anledning til et tragisk Fjendskab mellem Calvinister (Reformerte) og Lutheranere (Protestanter).

Den kirkelige Reform var begyndt længe før Luthers Tid paa Grund af de aabenlyse Misbrug, som fandt Sted indenfor Kirken, især Gejstlighedens Uvidenhed og verdslige Liv. Ofte levede Præsten ved Hoffet eller ved Hæren og lod sit Embede besørge af en tilfældig Funktionær, ja under Tiden havde den samme Person flere gejstlige Embeder paa een Gang, og stundom gav Kongen en af sine Adelsmænds nyfødte Sønner et Bispedømme i Vuggegave. Derfor gjorde Kirken i Begyndelsen kun ringe Modstand mod Reformen. Men saa foretog Pave Paulus III tre virksomme Indgreb:

1540 stadfæster han Statutterne for Jesuitterordenen.

1542 lader han Inkquisitionen reorganisere.

1545 indstifter han Konsiliet i Trient som en permanent Institution til Renselse og Reorganisation af den katolske Kirke.

Medens Lutheranerne støttede sig til Landenes Fyrster, hvis Bevaagenhed de forstod at vinde, blandt andet ved at tillade dem at inddrage Kirkens og Klostrenes Godser — de vandt især Udbredelse i Lande med store Kirkegodser — saa prædkede Calvinisterne, at Kongen var et Menneske og ikke Konge af Guds Naade, og at han kun havde den Magt, som Gud gav ham. »Hvad for en Konge,« sagde de om Charles IX, der ved sin Tronbestigelse kun var ni Aar gammel, »han er jo en lille Barnekonge. Vi vil give ham en Vigne og lære ham at tjene sit Brød.« Derfor kom Calvinismen til at staa som en Frihedsbevægelse med socialt Præg, og de Lande, hvor den vandt Overhaand, nemlig Svejts, Holland og Skotland, blev Arnestederne for den Bevægelse, som vi nu til Dags kalder Demokrati. Reformen i Frankrig forsøgte sig en Tid med Lutheranismen, men det gik ikke, fordi den ikke vovede at modsætte sig »Herrens Salvede«, der som bekendt støttede Kirken. Men saa bad de Calvin om at sende dem reformerte Præster, og disse forstod at organisere de troende til den konsekvente og uforsonlige Kamp for deres Tro, som skulde føre til to Aarhundreders bloddryppende Borgerkrige og Forfølgelser.

For at forstaa, hvorledes godt en Million Reformerte saa længe kunde trodse 15 Millioner andre Franskmand, maa man foruden deres Idealisme og faste Organisation tage i Betragtning, at Frankrig i Begyndelsen af dette Tidsrum var delt i flere Hertugdømmer, hvoraf Kongerne kun raadede over enkelte. De var Hertuger mellem andre Hertuger, som

kunde kriges indbyrdes og alliere sig med fremmede Herskere. Ofte søgte de Bistand hos Huguenotterne, som jo dannede en stærk politisk, økonomisk og militær Enhed. I lange Perioder var Kongerne mindre-aarige og Landets Ledelse i Hænderne paa en For- mynderregering. Man regner 4 Religionskrige under Charles IX (1562—73) og 4 under Henrik III og Henrik IV (1574—93). 1589 blev Henrik III myrdet af en Agent for katolske Oprørere, og paa sit Døds- leje udnævnte han sin Forbundsfælle, Huguenotter- nes Anfører, Henrik af Navarra, til sin Efterfølger. Frankrig var den Gang opløst i Borgerkrig, og Hen- rik maatte kæmpe endnu i 4 Aar, inden Paris aabnede sine Porte for ham, imod at han gik over til Kato- licismen. For at sikre sig sine gamle Vaabenfællers Troskab, udstedte han 1598 L'Edict de Nantes, hvis vigtigste Bestemmelser var:

Troesfrihed i hele Riget og Ret til at holde Guds- tjeneste overalt, hvor den den Gang fandt Sted.

Ligeret med Katolikker til Erhverv og Embeder.

Ret til Kirkeforsamlinger.

Ca. 100 Sikkerhedssteder, senere 3—400.

Disse kloge og maadeholdne Bestemmelser kunde meget vel have dannet Overgang til en fredelig Sam- mensmeltning af de stridende Partier, naar blot de var blevet overholdt. Men 1610 blev den kloge, stærke og maadeholdne Henrik IV myrdet af Mun- ken Ravailac, og denne taabelige Skændselsdaad gav Anledning til en ny Række af store Ulykker for det franske Folk. Kronprinsen, Louis XIII, var et Barn paa 9 Aar. Den ledende bliver 1624—42 Kardinal Richelieu, hvis Program i Korthed var: Tilintetgørelse af Huguenotterne som Parti og Befæstelse af Kon- gens Magt over Stormændene saavel som over alle Franske. Han gik straks i Gang med Udførelsen af første Punkt, og det kommer nu til forskellige Bor- gerkrige, som 1629 ender med Indtagelsen af La Rochelle, trods Englands Hjælp til Huguenotterne, og han tilstaar nu i Alaix Huguenotterne den saa- kaldte Naadesfred. Han fratager dem alle Sikkerheds- fæstninger, men lader dem beholde Retten til at holde Gudstjenester og Kirkeforsamlinger og Ligeret til Embeder sammen med Katolikkerne, som man ser en forsonlig og maadeholdende Politik, som hans Efterfølgere desværre ikke fulgte.

1643 dør Louis XIII og efterfølges paa Tronen af sin femaarige Søn Louis XIV. Den egentlige Leder blev Kardinal Mazarin, indtil Kongen selv som 15aarig tog Regeringens Tøjler. Han vilde i sin Per- son forene al Magt, og derfor tog han Kampen op paa een Gang med Paven vedrørende Besættelsen af Kirkeembeder og med Huguenotterne, skønt disse for- holdt sig aldeles loyalt mod Kongen baade under Frondens Oprør og under de talrige Krige. Under hans 72aarige Regering (1643—1715) var mere end Halvdelen Krigsaa. Efterhaanden faldt de fleste huguenotske Adelsmænd fra for at opnaa Kongens Gunst, og tilbage stod nu, ikke et politisk Parti, men lovlydige og arbejdsomme Borgere og Bønder. Uden Stormændenes Hjælp havde de ingen Mulighed for at forsvare sig med Vaabenmagt, og det var mod

dem, at Forfølgelserne nu blev rettet. Men trods Baal og Brand lykkedes det aldrig at udrydde Reformen i Frankrig, hvor den stadig bestaar og endda i vide Krese nyder Anseelse som frie Mænds Religion. Fler- tallet af Embedsmændene i Banque de France siges at være reformerte.

Louis XIV fulgte det Princip at sabotere Ediktet. Deri stod intet om, at de reformerte maatte begrave deres Døde eller holde Bryllup eller Daab. Altsaa forbød han dem at holde Begravelse fra Kl. 6—18 eller at være mere end 12 reformerte til Stede ved Bryllup eller Daab. Børn over 6 Aar fik Lov til at afsværge deres Tro, og der blev betalt en Præmie paa 6 Livres til enhver, som omvendte sig. Forfølg- elserne sagtnede noget, hver Gang der var Krig. Men efter den almindelige Fred 1680 blev det rent galt. Paa sine gamle Dage kom Kongen under Ind- flydelse af Mme de Maintenon, som paa den Tid var stærkt religiøs. Ingen af dem var noget Dyds- mønster i deres unge Dage, og nu nærmede Tiden sig, da de skulde tage deres Regnebrædt. Der var ogsaa noget Vrøvl med Paven om visse Bispedøm- mer, som Louis havde solgt Indtægten af. Efter Fre- den i Nimwegen 1679 gik Tusinder af Soldater ledig. Den Tanke laa da nær, »at gøre Pønitence paa Hu- guenotternes Ryg«. Louis sparede Kvarter og Lønning til sine Soldater ved at sende dem ud som »bestøv- lede Missionærer«, dermed begyndte Dragonaderne. Snart indløb Sejrsmeldinger: fra Poitou 38.000 Om- vendelser paa en Maaned, i Orthez 3800 af 4000 Indbyggere paa en Nat o.s.v. Kongen fik derved det Indtryk, at der nu ikke var flere Reformerte tilbage udover nogle faa forvorpne, som der ikke burde tages Hensyn til, og han beslutter derfor den 18. Oktober 1685 at ophæve Ediktet. De vigtigste Bestemmelser var: Nedrivning til Grunden af alle Templer. For- bud mod alle reformerte Forsamlinger. Alle reform- erte Præster skulde forlade Landet inden 15 Dage under Straf paa Galejerne. Huguenotterne mister Retten til alle Hofcharger og til de frie Erhverv. Deres Børn skal døbes af katolske Præster og opdrages i den katolske Tro. Det forbydes alle reformerte Læg- folk at forlade Landet, under Straf paa Galejerne. --- Saaledes er Situationen, da vore sikre Oplysninger om Armandslægten begynder i La Motte-Chalancon.

Nu havde da endelig den gode Sag sejret, og over- alt i Frankrigs katolske Kredse blev Kongens Befal- ling modtaget med Begejstring: af Gejstligheden, der saa længe havde beklaget »denne uheldige Samvit- tighedsfrihed«; af de største Aander som Bossuet, Racine, La Bruyère; af Mme de Sévigné, der skrev: »dette er det største og skønneste, som nogensinde er blevet udført«. Kun faa, som Vauban (den kendte General og Fæstningsbygger) og Saint-Simon for- stod, hvilke katastrofale Følger denne Forbrydelse mod den menneskelige Aandsfrihed vilde faa. Vau- ban beklager Tabet af 12.000 Soldater, 9.000 Matro- ser og 600 Officerer, alle af de bedste, som var flyg- tet i de første Aar efter Revocationen. Af Dauphinés 60.000 Reformerte flygtede de 40.000, deraf 5.000 1683—85 og 10.000 1686—87. For hele Frankrig

opgives Antallet af Flygtninge forskelligt til 300.000 eller 500.000 eller mere.

De Reformertes Organisation.

Aar 1557 omtales de to første Reformerte, som for deres Troes Skyld maa flygte fra Dauphiné. Calvins Lære var paa den Tid jævnt udbredt overalt i Frankrig, og mange Steder boede Reformerte og Katolikker Side om Side i samme By eller endog i samme Familie. Louis XIVs Intendanten (Provincguvernørerne) regnede de Reformerte for Landets bedste Borgere. Hvor de bor, højnes Moralen. De er flittige og gennemgaaende velhavende. De beskæftiger sig næsten udelukkende med Handel, Agerbrug og Industri. Uld- og Silkeindustrien er næsten helt paa deres Hænder.

Kernen i den reformerte Lære var og er jo, at enhver skal læse Guds Ord. Altsaa maatte han kunne læse, og det var paa den Tid ikke hver Mands Sag. De reformerte maatte foruden de sædvanlige Skatter til Kongen og Kirken (den katolske) selv betale Bygning og Vedligeholdelse af deres Templer, lønne deres Præster og lade dem uddanne, til hvilket Formaal de opretholdt forskellige Akademier, blandt andre et i Die, hvor Navnet Armand forekommer flere Gange. Vi ser da ogsaa, at selv jævne Reformerte var gennemgaaende bedre instruerede i religiøse Spørgsmaal end Katolikkerne. Det bærende Princip i Reformationen er jo Individets Ret til selvstændigt — men under Ansvar — at tænke og mene, hvad han vil. Det reformerte Parti var derfor, som tidligere nævnt, de frie Mænds Parti i demokratisk Aand. Huguenotterne dannede en Elite, socialt og moralsk, som hævdede sig over Gennemsnittet af deres Landsmænd.

Hertil kommer saa, at de var langt bedre organiseret end Katolikkerne. Hvert reformert Sogn havde sit Consistorium bestaaende af Præsten og 5—7 Ældste. Nogle faa Nabosogne forenedes til et Colloque, og disse dannede indenfor hver Provins en Synode. For hele Frankrig samledes disse engang aarligt til en Generalsynode. Disse kirkelige Forsamlinger havde Myndighed til at vaage over alle religiøse Spørgsmaal, hver indenfor sit Omraade, men desuden til at udøve Censur, udskrive Skatter og Mandskab, samt bevilge Penge. De fastsatte saavel de almindelige Linier som Enkeltheder for Partiets Politik og udøvede deres Myndighed meget nidkært. Menighedsraadene skulde især føre en yderst indgaaende Kontrol med hvert Faar i Hjorden — Præstens Benævnelse »pasteur« betyder ikke for ingenting Hyrde — og Kirketugten var meget streng. Naturligvis var det forbudt at overvære en katolsk Gudstjeneste, og strengt blev der skredet ind overfor enhver, som blev grebet i at bande eller i at træde det andet Køn for nær. Men ogsaa mere uskyldige Adspredelser var forbudt saasom Dans og Musik, al anden Sang end Salmesang, Teater og Underholdning af Gøglere, Akrobater, Trubadurer og Jonglører. Fremdeles var alt Spil forbudt, Kegler, Billard, Kortspil o. s. v. Søn-

dagen skulde udelukkende anvendes til at gaa i Kirke eller til Hvile, den maatte ikke benyttes til at rejse eller til at gøre eller modtage Besøg. Kirketugten udøvedes derved, at Synderen blev fremstillet for Menighedsraadet til Forhør. Sagen kunde derefter afgøres ved en Tilrettevisning paa Stedet eller næste Søndag fra Prækestolen. I alvorligere Tilfælde blev den skyldige en vis Tid udelukket fra Alterens Sakramente. Særlig morsomt har de ikke haft det, og man forstaaer, at de har grebet enhver Lejlighed til Kiv og Strid blot for at faa Tiden til at gaa.

(Boulanger: *Le Protestants à Nîmes au Temps de l'Edict de Nantes.*)

Huguenotternes Hære bestod først og fremmest af det adelige Rytteri, kendt for sin Tapperhed og, hvad der var et Særsyn, Disciplin. Dertil kom saa i det Omfang, Krigskassen tillod, hvervede Tropper, Svejtserer, Tyskere, Skotter, Spaniere o.s.v., alskens sammenløbet Pak, og endelig dannede Borgere og Bønder en Militz, som kunde gøres mobil, dog ikke for langt fra Hjemmet. Naar det trak op til Krig, samledes Generalsynoden og lavede Lister over, hvad hver især skulde stille af Mandskab og Penge. Saa gjaldt det om at hverve en øvet Feltherre, og slige Karle lod sig betale dyrt. De forlangte en Formue kontant og Lønningen som Chef for flere Regimenter foruden en betydelig Part af det forventede Krigsbytte. Det var ikke usædvanligt, at de afsvor deres Tro og gik over til Modparten, hvis dette passede bedre i deres Kram. Flere af dem hvervede sig fyrstelige Formuer og Godser. — Indtil Richelieu 1629 knækkede Huguenotternes politiske Magt, havde de 300—400 Byer og Borge som Sikkerhedssteder (altsaa væsentlig flere end forudsat i Nantesedikten), og de dannede saaledes en virkelig Stat i Staten med stor politisk Indflydelse. Derfor søgte da ogsaa mange mægtige Herrer indenfor eller udenfor Frankrig at drage dem ind i Krige, som havde lidet eller intet med Religionen at gøre. De saakaldte Religionskrige, senere Borgerkrige, adskiller sig da heller ikke væsentligt fra Tidens øvrige Krige. Det skulde da være, at de blev ført med endnu større Had og Grumhed. Memoirer fra den Tid — ogsaa protestantiske — viser klart nok, at det var Røverkrige, som mest gik ud paa at erobre Fjendens Byer, Godser og Borge, som man da beholdt eller blot plyndrede og brandskattede undertiden i store Feltslag, men for det meste med en Haandfuld Folk, nogle Ryttere eller en Snes Knægte. Man plyndrer en Købmand eller røver Kvæget fra en Hyrde. Man fanger en rig Borger for at faa Løsepenge, man overrumpler en Borg ved at give sig ud for katolske Soldater til Afløsning af Garnisonen. Dette udelukker dog ikke, at Religionskrigene desuden har haft til Formaal at skaffe Huguenotternes lovlige Rettigheder respekteret eller at den enkelte Deltager kan have troet at kæmpe for en hellig Sag.

Hvor Huguenotterne fik Overtaget, forbød de den katolske Gudstjeneste, trængte ind i Kirkerne for at tilintetgøre alle Helgenbilleder, ofte tillige Gravstenene, plyndre de indviede Kar og foretage andre Ødelæggelser. Katolikkerne gjorde naturligvis Gen-

gæld, og saa var Krigen i Gang. De hængte hverandre i Skovene og paa Vejtræerne. De fyldte dybe Brønde med Lig, saa man kunde naa dem med Hænderne. De smed Lig i Vandløbene, saa Strømmene blev tilstoppede. Den reformerte Baron des Adrets fornøjede sig med at drive Fanger op i et Taarn og tvinge dem til at springe ned paa hans Soldaters Spyd. Forsøgte de at holde fast, lod han Fingrene skære af dem. I Soldaternes Spor fulgte Hungersnød og Pest.

Spørger man nu om, hvilket Parti der havde Ret, maa Svaret blive, at begge havde Uret i deres Fanatisme og Grusomhed; men saaledes var Forholdene nu dengang. For Fyrsterne og andre mægtige laa der en stor Fristelse i at gaa over til Protestanterne for at beslaglægge Kirkegodserne. Denne Fristelse forelaa ikke for den jævne Befolkning, som tværtimod udsatte sig for frygtelige Straffe og for at miste hele deres Ejendom, naar de gik over til en anden Religion end deres Landsherres. Naar de alligevel vovede Liv og Velfærd med velberaad Hu, maa det aabenbart være for at følge en meget stærk Samvittigheds Bud.

Reformen i Dauphiné og Provence.

Om dette Emne har Pasteur Mailhet skrevet et pragtfuldt Værk, som desværre kun findes i Haandskrift (Man. 657 i Bibl. du Protestantisme français, Paris). Her anføres et Uddrag, som begynder Side 6:

»Det XVI Aarhundredes Reformation har gengivet Mennesket Retten til selvstændigt at tro og har frigjort ham fra aandelig Trældom. Desuden har den genindført den hellige Skrift i Gudstjenesten, og paa Alteret har den sat Bibelen i Stedet for Mysteriet og saaledes genindført Fromheden i Bibelstudiet. Som den nødvendige Følge af dette Princip har den lagt Vægt paa at undervise i Læsning og mere end nogen anden Religion fremmet Opdragelsen af den brede Befolkning. Den udøste sin Folkeopdragelse over Hovedet paa ethvert Barn som en anden Daab, og netop derved har den overtaget Førerskabet i Udbredelsen af Civilisationen.

Født af Friheden har den overalt kæmpet for Friheden. Derved er den paa alle Omraader blevet Drivkraften i en dybtgaaende Fornylse. Dens Maal var at bekæmpe Vildfarelser og Misbrug, at bringe Folk nærmere til Troskab mod Evangeliet. Kristendommen havde nemlig i høj Grad lidt under Hedenskabens Indflydelse, dengang Constantin gjorde den til en Statsreligion. Den forstod ikke at frigøre sig for de religiøse Tanker, som Barbarerne bragte med sig. Først kæmpede den imod dem, og senere veg den Skridt for Skridt overfor Dogmer og Kulthandler, der var ukendte i Urkirken. Disse beklagelige Ændringer forøgedes i de følgende Aarhundreder. Navnlig bestod Kirkens Hierarki ofte af Mænd, som var uværdige til deres Embeder. Som Eksempel kan nævnes Kardinal Lorraine, der hævdede Indtægten fra to Ærkebispedømmer, 12 Bispedømmer og Abbedier. Kirken ejede i visse Provinser $\frac{1}{4}$ af hele Jordegodset.

I Dauphiné tog Befolkningen med Begejstring

imod de Lærdomme, som Petrus Valdus og hans Disciple udbredte, da de flygtede for Forfølgelserne og drog til Levantens Bjerge, d.v.s. til Kirkestifterne Valence, Champsaur, Valgaudemar og Briançon. I dette sidste dannede de allerede en blomstrende Koloni, da Pierre de Bruys ved sin Prædiken tiltrak sig Opmærksomheden. Han og hans Fælle Henri udbredte deres Lære til Stifterne Gap og Die. Dette »Onde« blev saa stort, at Pave Clemens VI fra Avignon den 7. 11. 1352 skrev til alle Biskopper, Abbeder, Borgherrer, Byraad og Dommere, at de skulde komme Ærkebiskoppen af Embrun til Hjælp for at udrydde Kætterne.

Fra 1380 antager Forfølgelserne større Dimensioner med den altfor berømte Franciscanermunk og Inkvisitor François Borelli fra Gap. I 13 Aar lod denne Fanatiker mere end 250 Mænd og langt flere Kvinder og Børn »overgive til det verdslige Retsvæsen« (d.v.s. for at brændes levende). I det XV Aarhundrede sagtnede Forfølgelserne noget under Vincent Ferrier, men tog saa fat med ny Voldsomhed. I deres Fortvivlelse henvendte de ulykkelige sig til Louis XI, som 1478 tog dem under sin Beskyttelse. I Taknemlighed kaldte Kætterne i Valpuch deres Dal Vallouise.

Det blev kun en kort Frist. Forfølgerne forsøgte dog at tilvejebringe et Skin af Retfærdighed i deres Rettergang, og de forsøgte da at overbevise Valdenserne om Forbrydelser og Udskejelser for at faa et Paaskud til at dræbe dem. Der blev da prædket Korstog mod dem. De bevæbnede Befolkninger marcherede sammen med Tropperne under Anførsel af Grev de Veras mod disse forhærdede, der i et Antal af nogle Hundrede havde søgt Tilflugt i en Grotte i Pelvouxbjergets Side. Det lykkedes deres Fjender at kaste Brandfakler ind i denne store Hule: Kvinderne og Børnene blev kvalt, og for ikke at blive fanget, styrtede Mændene sig i Afgrunden. Man viser endnu i Dag en Klippe, der kaldes chapeluc, fordi disses Hatte for en stor Del blev hængende paa dens Sider. (chapeau = Hat). Denne uforfærdede Skare omkom helt og holdent, men dens Lærdomme gik aldeles ikke til Grunde med den: den gamle Surdejg gærede stadig i disse modige Bjergboers Hjerter. François I overfaldt dem paany. Men allerede gryede en ny Morgenrøde. Et mægtigt Raab om Frihed genlød over Bjerg og Dal: Fra Dauphinés Dale svarede tapre Mænd de tyske og svejtsiske Reformatorer, og da Hertugen af Savoie vilde gentage Udryddelseskrigen mod Valdenserne i Piemont, kom de franske Valdenser deres Troesbrødre til Hjælp. Han tabte flere Slag og maatte indrømme sine Undersaatter Religionsfrihed. (Dette kom senere Flygtningene fra Dauphiné til gode: saasnaart de var sluppet over Grænsen til Savoie, var de frelst).

I Drømedalen havde Petrus Valdus saet en frugtbar Sød, og Kætterne var talrige omkring Valence og Die. Dauphinés Kættere blev opmuntret af »les barbes« (Onklerne), som blev udsendt af Moderkirken. De bestod af Haandværkere, Læger og Saarlæger. De fleste af dem var Lastdragere og Koipor-

tører, udsendt to og to, en Olding og en Yngling. Deres Vandring varede to Aar. De solgte Køkken- grejer, men især holdt de Gudstjeneste og uddelte Evangelier, som de havde skjult under deres store Kapper. I hver Landsby fandtes et bestemt Hus, som de kendte godt, og som tog imod dem. De havde Tilnavnet »de gode Mænd«, og Huset var i Fest, naar de kom.

Som man ser, var Valdenserne ved Valence, Die og Barronnies blandt Reformationens første Tilhængere. »Lastdragerne«, der i saa lang Tid og saa ofte besøgte dem, holdt dem underrettet om den Bevægelse for Frihed og Uafhængighed, som løftede Europas Folkeslag: om Luther, der fastsømmede sine berømte Theser og spredte sin Protest over hele Tyskland; om Zurich og flere Kantoner, der omvendte sig paa Zwinglis Bud; om den berømte Plan om at sammensmelte Valdenserne fra Dauphiné og Provence med Lutheranerne i Tyskland; (dette strandede som sagt paa Forskellen i Opfattelse af Nadveren); om Reformen i Frankrig som først blev taalt men senere under François I forfulgt, og endelig om de frygtelige Massakrer ved Cabrières og Mérindole. Hvor maa det ikke have oprørt dem, da de fik fortalt, at Beboerne i 17 Landsbyer, Mænd, Kvinder og Børn, var blevet nedhugget og deres Huse brændt..... Saafremt den romerske Kirke ikke med Ild og Sværd havde modsat sig Evangeliets fredelige og velsignede Vækst, saa havde Frankrig i Dag været protestantisk.

Lad os ogsaa omtale, at Ungdomslærerne fra Briançon, fra Provence, ja endog fra Paris kom og gennempløjede vor Provins hen i September og Oktober Maaned for at tilbyde deres Tjeneste i Landsbyerne. De var let kendelige paa den Gaasefjer som de bar i Hatten, og paa en beskeden Ransel, som de havde paa Skulderen paa Enden af en Stok. Navnlig valgte de en Markedsdag eller en Søndag til at fremstille sig for Byraadet med Bøn om at blive prøvet for efter bestaaet Prøve at blive ansat som Skolelærer. Først fremviste de et langt Haandskrift med en 30—40 Blade, hvorpaa Alfabetet var skrevet snorlige op med alle tænkelige Sving og Kruseduller og Baslemaner, det hele isprængt med Citater af de latinske Klassikere. Naar Tilskuerne saa havde beundret dette kaligrafiske Mesterværk, saa blev Eksaminanden stillet overfor et eller andet gammelt Pergament, og slutelig blev han anmodet om at udlægge den moralske Sandhed i et af Citaterne i hans ABC-bog: Hvis de med Ære bestod disse Prøver, blev de antaget til Tjeneste; der manglede nu kun at anvise dem en Bolig og at fastsætte deres Løn for Vinteren og Foraaret (100—120 florins).

Den første Tid benyttede disse Løbedegne deres ABC til Læseforskrift. Men efter Haanden som de valdensiske Kolportører fik uddelt flere og flere Evangelier, saa erstattede Lærerne de romerske Klassikere med Steder fra St. Johannesevangeliet, fra St. Jacobs Brev eller fra de canoniske Breve...

Det var for at lære deres Børn at kende Religionens Sandhed, og for at bevare Troskab mod en Sædvane, som gennem saa mange Aarhunderder havde vist sine

gode Resultater, at de gamle Huguenotter fra første Færd lagde den hellige Skrift i Hænderne paa deres Børn og lod dem lære hele Sider udenad, især Salmerne. Det forklarer os, hvorfor Reformen fra første Færd af fandt saa mange Tilhængere i Landsbyerne, og hvorfor vore Bønder holdt bedre ud overfor Forfølgelserne end Adelen.«

St. May.

Paa Grundlag af denne kortfattede historiske Oversigt skal vi nu høre om Skuepladserne for Armandslægtens Liv gennem dens første Aarhundreder, nemlig Ouledalen. Oule er en Aa, der falder ud i Ayguesfloden, som atter munder ud i Rhône ved Orange lidt Nord for Avignon. Nu kører man i Dalene ad mangelige Automobilveje, men i hine Tider har Flodbredderne været vanskeligt fremkommelige. Til La Motte ankom saaledes den første Vogn i 1856. Før den Tid maatte man vandre til Fods ad vildsomme Fjeldstier med Bagagen paa sin Ryg eller paa et Muldyr. For at komme til St. May skal man over Aygues, og der findes nu en muret Bro. Saa kravler man op ad en Sti i en halv Snes Sving, og der kommer man til en halvhundrede smaa Stenhus i et eller to Stokværk, tæt sammentrængt for at faa Plads indenfor Fæstningsmuren, som nu er forsvunden. Byen har 70—80 Indbyggere, men har tidligere vel haft flere Hundrede. Adskillige Huse staar tomme, det er en døende By.

Ovenfor Byen paa St. Laurentbjerget ligger Ruinerne af Abbediet Bodon. Kun Ringmuren er tilbage, Bygningerne er fjernet, og Grunden har længe været benyttet til Begravelsesplads. Rundt om ligger skørnede Knogler. Fra Muren har man en vid Udsigt med en vild vemodig Stemning. Herfra har vore Fædre værnet Arne og Hjem mod Saracener, Longobarder og Burgunder. De var dengang sikkert Katolikker.

Vi traf her en fattig gammel Kone Emélie Armand, som satte os i Forbindelse med de nulevende Armander navnlig Joseph. Han levede sine Fædres Liv som Jordbruger. Hans Jordstykker ligger spredt omtrent som paa Tagene af Københavns Raadhus og Hotel Bristol. Til Transport benyttede han en Slæde forspændt med et Muldyr. Naar det havde regnet, maatte han og Konen hente deres Jord nede i Dalen og bære den op i Kurve paa Hovedet. Man forstaaer, at Ungdommen søger hen til andre Steder for at finde blidere Arbejdsvilkår. Emélie fortalte bittert, at hun havde opdraget fem Sønner. Tre var faldet i Krigen, een var i Amerika og een til Søs, ingen tænkte paa at hjælpe hende. Nu ernærede hun sig med en Datter ved at vogte Geder. En Dag, jeg havde arbejdet i Mairiet, sad hun paa en Sten og ventede paa mig for at forære mig nogle »tomes«, smaa Oste af Gede-mælk indpakket i Platanblade. Jeg spiste dem sammen med lidt Hvedebrød og drak Vand dertil som vore Fædre, naar de havde at spise. Hun ejede to ret store Huse, men de var intet værd, det ene stod tomt og forladt. Hun viste os en anden Bolig, hvor hendes Onkel havde boet indtil for faa Aar siden. Den bestod af tre Stenrum op ad Fjeldet, det ene skraat ovenover

de to andre. Eet var til Beboelse, et til Gedestald, et til Forraad. I Stuehuset, som var 4×5 m stort, gik langs to sammenstødende Mure en lav Bænk af Sten. Den har de siddet paa og sovet paa. Bohavet har bestaaet af nogle Kister og et Bord. I en Væg var udsparet en Fordybning som en Art Skab. Gulvet var den raa Stengrund, som de havde lunet med Gødning og Halm. Joseph fortalte, at Armanderne i sin Tid har ejet hele Arnayon, som den Gang var en anselig By. En af dem har været Biskop. Arnayon maa være gaaet under ved en Katastrofe, thi nu er kun en eneste Gade med 6—8 Gaarde tilbage. I den har der været mange Reformerte, og Byen havde sit eget Tempel, som blev nedrevet 1685 ved Revocationen af Ediktet.

La Motte-Chalancon.

Byen er anlagt, hvor Oulebækken danner et Knæ og samtidig fra Nord modtager et Tilløb Rif, hvorved fremkommer en udvidet Dal af Form som en afrundet Trekant. Den ligger 700 m over Havet, de omliggende Fjeldtoppe hæver sig til 1100—1300 m. Man kender Navnene paa de forskellige Lensherrer fra 1286, som var ivrige Katolikker. 1626 erhvervede det protestantiske Hus La Morte-Laval Byen og Borgen og besad den indtil Revolutionen. (Se man. 659 Farel: Le Diois). Paa Grund af Byens afsides Beliggenhed er den kun lidt omtalt. I dens Omegn slog Resterne af Valdenserne sig ned, og forberedte Reformens Udbredelse.

Vi ved ikke, naar Byen er anlagt, men Arkivaren i Valence giver mig som almindelig anerkendt Regel: Oldtiden: Beboelse i Højderne.

Romertiden: som Regel Beboelse i Dalene.

Lenstiden: som oftest paany i Højderne, paa Grund af Saracenernes Indfald, i befæstede Landsbyer, som Folk først sent kom ned fra.

I Nutiden: Affolkning.

Oprindeligt har Byen ligget lidt østligere paa et Fjeld, som kaldes La Motte-Vieille (gamle L. M.). Jeg har flere Gange kravlet derop (45 Min.). Der er en fuldstændig Stenørken uden et Græsstraa eller Tegn til Dyreliv. Hvorledes har Folk kunnet leve under saadanne Forhold? Det kunde de naturligvis heller ikke, og dog findes ubestridelige Tegn paa, at der har ligget en By, nemlig ca. 500 Gravhøje. Derimod findes intet Spor af Huse eller Fæstningsmure. Der maa i sin Tid have været Jord med Høj-skov som paa de omliggende ubeboede Højder. Naar Folk saa har ryddet Skoven for at faa Agerland og Tømmer til Hus og Brændsel, og naar Trærødderne ikke længer holdt paa Jorden, saa er denne skyllet ned i Dalene, og Folk maatte flytte bort, hvad enten de vilde eller ej. Deres Huse har været af Træ som paa Cæsars Tid. Gravhøjene er aflange Stenbunker, 5—10 m lange. Under Stenene siges at være tre Fliser og under dem Gravkamret, hvor man kan finde romerske og saracenske Mønter, et Eldorado for Arkæologer.

Fra 1474 findes (Bibl. dép. de Valence) en Skattemliste over La Motte (Révision des feux), saa dengang

har der i hvert Fald været en By, men sandsynligvis har La Motte været anlagt langt tidligere. Den ligger paa en »motte« d. v. s. en kuplet Bakke. Paa Toppen laa Lensborgen, som nu er revet ned, kun Hovedbygningen er tilbage og benyttes nu som katolsk Kirke. Der findes desuden nede i Byen et reformert Tempel, som formentlig er bygget paa Ruinerne af det gamle Tempel, som Kongen lod rive ned 1685. Rundt om Borgen trænger Husene sig for at faa Plads indenfor Murene, som nu er revet ned. De er bygget af Natursten, og da Egnen er kalkfattig, ser de ud som Ruiner, hvad nogle af dem da ogsaa er, men indeni er de meget hyggelige. De har næppe været bygget om i mange Hundrede Aar. Da de hviler paa Grundfjeldet, er der ingen Kældere, men Stuen bestaar af en eller to Tøndehvælvinger. Man faar nærmest det Indtryk, at en Huleboer har bygget sig en kunstig Hule. Derinde har han saa sin Familie, sine Geder og Faar, maaske lidt Fjerkræ og et Muldyr. I Baggrunden staar en mandshøj Vintønde og en meterhøj Oliekrukke. I Loftet hænger Bønner, Løg og andre Grøntsager og tørret Kød og Frugt. Der er godt med Fluor. Det har nok oprindeligt været hele Herligheden, uden Vinduer eller for megen Luft og Lys. Foran Husene staar Potter med Nerier, rosa og hvide, og en Bænk, hvor Folk sidder om Aftenen, en Skik, de har bragt med sig til Fredericia.

I mere fordringsfulde Tider har man bygget et Stokværk til med Opgang ad en Stige eller udvendig Trappe eller hos Velhavere som Estiene Armand, i et Trappetaarn. Gaderne er kun de nødvendige Mellemrum mellem Husene og derfor højt uregelmæssige og knudrede. Brolægning var jo overflødig, men hist og her har man flyttet lidt om paa Klippestykkerne for at danne en Art Trappetrin. Den ydre Husrække er sammenhængende og kredsround som naturligt i en Fæstningsby. Bohavet var enkelt, kun Ægtesengen med en Pragtdyne, et Bord og nogle Kister. Stole med Straasæder kom først i Brug efter vor Slægts Tid. Husfaderens Højsæde var en lille Kiste til Salt og med to Sidelæn. Salt var højt beskattet og kostbart, og det kunde derfor være praktisk, at den gamle satte sig ovenpaa Saltkarret. Paa Helligaftenerne samledes Vennerne hos dem, der havde den største Stald, hvor man sad lunt og blødt i Gødningen. Kernerne maatte paa Skift levere og passe en Olielampe, som blev hængt op i Loftet. Der blev tændt et Baal for at stege Kartoffler og Roer, og saa gik det løs med Salmesang, Snakken og Haandarbejde. Under disse Forhold maa man ikke undre sig over, at Fluor og Utøj drev deres Spil i den lune Luft. Renlighed er ikke Franskmændenes stærke Side, og i 1588 kom Pesten til Egnen. Vi har ingen Oplysninger om dens Hærgen i La Motte, men blandt Dies 8000 Indbyggere faldt de 5000 som Blade i Høst, og af 634 Bоргersoldater blev kun 168 tilbage. Under en ny Epidemi 1629—30 omkom 3/4 af Byens Indbyggere. Byen kunde ikke betale sine Skatter, men Kongen vidste Raad: han lod Konsulerne (Byraadet) kaste i Fængsel, indtil deres Slægt betalte Beløbet.

Efter Bartolomæusnatten 1572 fulgte en Nedsab-

ling af Huguenotterne overalt i Frankrig paa Befaling af Dronningregenten Cathérine af Medicis, undtagen i Dauphiné, hvor de Reformerte var forholdsvis stærke. De maatte dog foreløbig holde sig skjult. Men i 1573 forlader deres Fører Montbrun sit Skjul med 18 Ridder og 20 Knægte, og snart fylker hans gamle Vaabenfæller sig under hans Faner. Alle blev mobiliseret fra 12 Aar til 60. Han erobrer en Del Smaabyer og belejrer La Motte, som overgiver sig 7 Dage senere den 15. maj 1573. Saa drager han videre, og næste Aar erobrer den katolske Baron Le Gorde Byen og indsætter Maignant (Maignet) som Guvernør, han lader alle Huguenotter sætte i Taarnet. Men saa sender Montbrun sin Løjtnant Gouvernet ud for at tage La Motte tilbage, hvilket skete. »Da denne Fæstning ikke blev undsat, blev den stormet, taget og hærget. Næsten alle Mænd blev nedhugget af Fjenden, som næppe skaanede Børnene. Guvernøren Pierre Maignant blev flaaet og hans Lemmer hugget af et for et. Saa udskrev de Korn, som de førte til Livron«. (Mémoires des frères Gay, annotées par le chanoine Le Chevalier). 1579 holder Notaire Arnaud Forhør i Sagen (samme Kilde): »Da Flækken La M-C for 5 Aar siden var slaaget ned med Kanonskud af dem med den foregivne Religion og taget med Storm, saa blev alle dens Indbyggere, som man fandt, myrdet og dræbt, deres Indbo plyndret og taget, Byen aabnet og Muren brudt ned. Flere af de nedskudte Huse beboes nu af Fremmede, mest Soldater af den nævnte Religion, som har ægtet Enker og Døttre af dem, der blev dræbt«. Et andet Vidne forklarer: »Alle Indbyggere, som man fandt, blev dræbt efter Sigende i et Antal af 318 og Byen givet til Plyndring. Og disse Fremmede af den foregivne Religion, som tog de sande Indbyggers Enker og Døttre, var grovkornede og frygtelige Soldater af meget ond og vanskelig Omgængelse«. (Farel: Le Diois, man. 659 og J-D Long: La Réforme et les guerres civiles en Dauphiné).

Efterhaanden lykkes det Menigheden i La Motte at organisere sig taaleligt, men det kneb med at skaffe en Sjelstyrke til det afsides Kald. Præsten i Nyons forestod Gudstjenesten, og i 1605—06 maatte Consistoriet i Grenoble beordre Præsten i Vesc til at afholde 8 Gudstjenester aarligt foruden Helligdagene, i La Motte.

1613 afholdes en Synode i Die, paa hvilken Pasteur Richard anklager sin Embedsbroder fra La Motte, Clément Dauphin, for at have tilvendt sig 45 écus 23 sols, som han havde paataget sig at bringe til Richards Moder. Dauphin nægtede at aflevere Pengene under Paaskud af, at de var frarøvet ham af Røvere. Der blev saa nedsat en Kommission af Præster og Lægmand for at undersøge Sagen paa Stedet. Den erklærer, idet den giver Gud al Ære, følgende:

»Anklagede Clément Dauphin er overbevist om flere grove Pligtforsømmelser: Han har ikke fulgt Forskrifterne vedrørende Valg af ældste og har ikke ført deres Forhandlinger til Protokols. Item haver han hverken ført Lister over Bryllup og Daab (Dette er højst uheldigt for vore Efterforskninger). Item haver han overtroisk ladet sin Hustru gaa hen over Støbe-

kanalen til Kirkeklokken for at helbrede hende for visse Sygdomme. Item haver han krænket en vis Kvindes Blufærdighed, og item haver han ikke levet saa kysk og kristeligt, som han burde. Og endelig: selvom det ikke kan bevises, at han selv har bundet sig til et Træ, for at man skulde tro, det var gjort af Røvere, som da senere skulde have udplyndret ham, saa er der snarere Grund til at dømme ham derfor end til at frikende ham«. For alle disse Forseelser dømmes Clément Dauphin til at have sit hellige Embede forbrudt og til at tilbagebetale 45 écus 23 sols samt Sagens Omkostninger med 10 écus. Denne pinlige Retssag maa have vakt stor Forargelse i den lille Hjord, og det har rigtig været Vand paa Katolikkerens Mølle. Men det bør dog anføres paa Dauphins Creditside, at han havde draget Omsorg for at opføre Kirker baade i Chalancon og i La Motte. (Bulletins Hist. et Lit. tome 35 p. 558).

I 1644 foretager Ærkebiskoppen af Valence en Inspektionsrejse og skriver derom en Beretning, som er udgivet af Jules Chevalier (Valence 1914 in octavo L3k): »Alle Sognekirker befinder sig endnu i den Tilstand, hvori Huguenotternes Raseri har bragt dem i 1562 og 1567, det vil sige, de er Ruiner. Kirken i La Motte har været brændt, Taget mangler o. s. v. Der er 80 katolske Familier og 120 reformerte. De af den foregivne Religion arbejder uforskammet om Søndagen og paa andre Festedage og opfører sig upassende og skandaløst, naar der er Processioner og man bringer det hellige Sakrament, og nægter at tage Hatten af, og desuden gør de ofte Støj under Gudstjenesten.« Protestaterne udgør omtrent Halvdelen af Befolkningen i Drômedalen og deromkring. Det er de frugtbarste og rigeste Jorder i Die Stift, som alle tilhører Biskoppen og Domkapitlet, tilføjer Chevalier. Under Religionskrigene blev disse Jorder erobret, og de nye Ejere havde stor Fordel af at erklære sig for en Religion, som var saa fordelagtig. Alle Godsejerne paa disse Kanter var Huguenotter, som paatvang deres Fæstere deres Religion (Denne Skildring er uden Tvivl meget partisk, men desuagtet højst interessant som Vidnesbyrd om det katolske Synspunkt).

I Archives Nat. findes et Dokument (TT 257) ifølge hvilket der 1664 blev nedsat en Kommission af Katolikker og Protestanter for at afgøre, om der stadig maatte holdes reformert Gudstjeneste i La Motte. Det blev bevist, at saadan Gudstjeneste havde været holdt allerede 1596, altsaa to Aar tidligere end Ediktet. Stemmerne var delte, og Gudstjenesten fortsatte indtil 1685, da Ediktet blev ophævet og Templet nedrevet til Grunden. Det ejede da foruden selve Bygningen en Kirkegaard, en Klokke paa 250 kg og kontant 700 livres 11 sols. Saa sent som 1687 talte Menigheden endnu 110 Familier, skønt et stort Fra-fald skete i 1683—85.

Slægten Armand.

Navnet Armand stammer ifølge Nyrup fra Sammensmeltningen af det frankiske Sprog med det gallo-romanske. Det latinske armandus betyder jo

»den som skal bevæbnes« altsaa en Rekrut. Vest for Rhône benyttedes ifølge Gaudefroid »armant« om en Soldat. Navnet Armand maa derfor antages at være opstaaet rundt omkring og betyder altsaa ikke, at dets Bærere skulde være i Slægt med hverandre. I Huguenotlitteraturen træffer vi et stort Antal Armander, og mange af dem hedder desuden Jean. Man maa derfor søge andre Beviser end selve Navnet, inden man fastslaar, at to Jean Armand betyder den samme Person eller Fader og Søn.

I Skattelisten af 1474 (Revision des feux, Bibl. dép. de Valence) findes som sagt ingen Armand i La Motte eller de nærliggende Byer Chalancon, Volvent og Chaudebonne. 1584 køber som nævnt Side 1 Jean Armand fra Chalancon Jord i samme By. Han kan muligvis tilhøre vor Slægt, men paa denne Tid vrimler det med Jean Armander i St. May og Ar-nayon; Navnet beviser intet.

Første Gang vi med fuld Sikkerhed træffer vor Slægt er tragisk og dramatisk nemlig i man. 442 in quarto, Bibl. du Prot. franç. »Cahier ou sont contenus les actes d'abjurations de la paroisse de La Motte-Chalancon Tant ceux de la conversion générale que ceux de quelques particuliers faits auparavant«: Folio 159 nederst læses:

»Jean Armand et sa femme ont de même renoncé à l'hérésie de Calvin et embrassé la foy catholique R. Les dits ans et jour que dessus présent les sous-signés avec moy Roux curé«. (J. A. og hans Kone har ligeledes afsvoret Calvins Kætteri og antaget den romersk katolske Religion den 6. November 1685).

Det var sælsomt i min Haand at holde disse guldene Blade, der endnu bærer Vidnesbyrd om saa store sjælelige og legemlige Kvaler. Thi som nedenfor omtalt fandt denne store Omvendelse Sted under Dragonernes haardhændede Medvirkning.

Paa Mairiet i La Motte findes »Terrier de la Terre et Seigneurie de la Motte-Chalancon en l'année 1599 et »suiuantes« d. v. s. Jordebogen, i hvilken sikkert baade Reformerte og Katolikker staa opført, og deri

- a. Estiene Armand, sebrurier travaillant habitant de La Motte (Smed boende i og arbejdende i) og hans Kone Allaise Romans med ialt 17 Artikler (Jord, Huse o. s. v.).
- b. Herculles Armand, cordonnier (Skomager) og hans Kone Susanne Liautaud, med tilsammen 13 Artikler,
- c. André og Jean Clérens (mærk nedenfor Marie Clévans).

Estiene og Herculles hører begge til Byens største Grundejere. Jordebogen begynder 25 Aar efter, at Huguenotterne stormede Byen. Deres Fører, Mont-brun, havde udskrevet Revl og Krat fra 12 Aar til 60, saa baade Jean fra Chalancon, Estiene og Herculles maa vel have været med blandt de frygtelige Soldater, som huggede Katolikkerne ned og tog deres Kvinder og Huse. Estiene var som Smed vel stærkere end de fleste, og det kan have været Aarsag til, at han udmærkede sig i Kampen og fik flere Huse end de andre.

De reformertes Kirkebøger er nok blevet brændt

1685 ved Ediktets Ophævelse. Men vi finder paa Mairiet de katolske Kirkebøger »Les registres de l'état civil« for 1639—49 og 1699—1720, og deri nævnes de neden anførte ved deres Børns Daab:

- d. Jacob Armand og Madeleine Nicolas: 1641 Catherine, 1643 Marie.
- e. Fr. André og Anne Armand: 1642 Anne.
- f. Pierre Armand og Catherine Giraud: 1642 Pierre.
- g. Fr. Jousserand og Anne Armand: 1643 Jeanne.
- h. Fr. Bontaux og Anne Armand: 1641 Marie, 1644 Jeanne Louise 1647 Madeleine. Denne sidste gifter sig 1673 med Pierre Brochier.
- i. Mademoiselle Armand optræder flere Gange som Gudmoder.

Dernæst følger en Række Dødsfald med angivet Levealder:

- j. Anne Armand 1668—91.
 - k. Marc de Armand, soldat, —1689.
 - l. Philiberte Armand 1642—97.
 - m. Marie Armand 1634—99.
- Endelig vor helt sikre Stamfader, som udvandrede:
- n. Jean Armand og Marie Clévans: 1686 Anne, 1689 Joseph, 1692 Marie.
 - o. Sieur Denis Armand og Jeanne Perrin: 1697 Madeleine, 1699 Claire. Sr. Denis optræder 1695—99 som Kirkevidne og underskriver alle Byens offentlige Dokumenter, saa han har nok været Katolik.
 - p. Jean Armand fra St. May føres 1713 og 1715 som Vidne ved Bryllupper, hvori ses et Bevis for Slægtsforbindelsen med St. May.

q. Isaac Armand og Susanne Renaud, hvis Datter Claudine 1720 gifter sig med Louis Baux. Dette er sidste Gang, man finder Navnet Armand i La Motte.

Den Jean Armand, som afsvor sin Tro og udvandrede, er ifølge Brev fra Konsistoriet for den reformerte Kirke i Berlin død i denne By 1731, 82 Aar gammel og er følgelig født 1649, det Aar, da Lakunen i La Mottes Kirkebog begynder. Hans Søn Jean lader 1704 i Magdeburg sin førstefødte Søn døbe Jean Nicolas. Navnet Nicolas viser hen til d. Jacob Armands Hustru Madeleine Nicolas, hvilket tyder paa, at disse tre Jean'er nedstammer fra Jacob og ikke fra den samtidige f. Pierre. Navnet Nicolas kunde nok fortjene at mindes, thi af denne Slægt blev flere Medlemmer gravet ned paa Markerne, fordi de holdt ud til Enden og derfor ikke maatte begraves i indviet Jord. De har været haardnakkede Kættere. Et yderligere Bevis paa Forbindelsen mellem Slægterne Armand og Nicolas har vi i »Livre des mutations«, Tinglysningsbogen, i La Mottes Arkiv, fo 339:

»Charles Nicolas overdrager 1683 sit Bo til Joseph Armand, et Hus og en Vigne«.

Det fremgaar af Livres des mutations, at n. Jeans Hus ligger i en Bydel, som næsten helt tilhørte a. Estiene. Jean har formentlig arvet sit Hus efter denne, som vi derfor med nogen Sandsynlighed kan regne for hans Bedstefader. Vi kan da med ret stor Sikkerhed opstille følgende Afstamningstavle, hvor A er usikker, D og E bevisligt rigtige.

A. Jean fra Chalancon, som 1584 køber Jord i Chalancon; hans Søn

- B. Estiene gift med Allaise Romans, begge nævnt i Jordebogen 1599; deres Søn
- C. Jacob gift med Madeleine Nicolas, begge nævnt i Kirkebogen 1641 og 1643; deres Søn
- D. Jean, født i La Motte 1649, gift med Marie Clévans (Clérans), begge nævnt i Kirkebogen 1686, 1689 og 1692 saavel som i Sønnens Vielsesattest; understøttet i Genève 1797, bortrejst derfra 3. April 1699, understøttet i Lausanne 4. September 1699; ført i Kolonilisten for Neuhaldensleben 1699 og 1700, alt med Kone og 3 Børn; død i Berlin 17. Januar 1731; deres Søn
- E. Jean, født 1673 i Grenoble, gift 17. Maj 1702 i Magdeburg med Marie Anne de Coucy (Cocu), nævnt i Berlins Kirkebog 21. Januar 1704 ved Sønnen Jean Nicolas Daab, i Bützows Kirkebog 2. Januar 1707 ved Abrahams Daab, 8. September 1715 (Jean Louis) og 29. Marts 1719 i Hagenow (Jean Frédéric). Han ankommer til Fredericia 1722 og dør samme Steds 1. Juni 1747 74 Aar gammel med Vedtegning »natif de Grenoble«. Ved sin Ankomst dertil har han en anden Hustru, Elisabeth Perrin, som imidlertid ikke indgaar i vor Afstamning. Vi nedstammer fra Jean Louis, Søn af Marianne de Coucy.

Hvis ikke denne sidstnævnte Jean ved sit Bryllup i Magdeburg selv havde navngivet sine Forældre, kunde vi aldrig have fundet ud af, at vor Slægt stammer fra La Motte og St. May, efter som Jeans Dødsattest i Fredericia angiver Grenoble som hans Fødested. Men hvorfor fødes han i Grenoble, naar hans Forældre bor i La Motte? Hvorfor varer det 14 Aar, inden deres næste Barn fødes? Hans Fader nævnes altid med Kone og 3 Børn baade ved Understøttelser og i Kolonilisten (Anne, Joseph, Marie); hvorfor er Jean ikke sammen med sine Forældre? Han dukker bogstaveligt først op ved sit Bryllup. Lader dette sig forklare paa anden Vis, end at han er Frugten af et første Ægteskab? Tilsyneladende har han ikke været velset hjemme. Men er han nu ogsaa den samme, som senere lader de under E omtalte Børn døbe i Mecklenburg?

I Louis E. Grandjeans »Fra Dauphiné til Fredericia« Side 14 aftrykkes en Daabsattest 1707 for »Abraham, Le fils du Armand et de Mariamne (sic) Coinne sa femme«. Dette er ikke korrekt Fransk, og Navnet Coinne findes formentlig ikke i Frankrig. Arkivaren i Schwerin har gjort sig skyldig i en Læsefejl, som han senere retter ved at sende mig en Facsimile af nævnte Linie. Der staar tydeligt nok »Le fils du Sr (læs Sieur) Armand et de sa femme Mariamne Coiceui.« I hans Vielsesattest benævnes hans Hustru Marie Cocu. Den findes i Bibl. Vallonne de Leyde og lyder saaledes:

»Mariés à l'Eglise française de Magdebourg, le 17 mai 1702 Jean Armand, peigneur de laine, fils de Jean Armand, ménager, originaire de la Motte Chalancon en Dauphiné, et de Marie Cléryran, sa femme, orig. du même lieu, et Marie Anne Cocu, fille de David Cocu, ménager, de Villar en Picardie.«

Samme Sted findes følgende Daabsattest:

»Baptisé à l'Eglise réf. franç. de Berlin, le 25 janv. 1704,

Jean Nicolas, fils de

Jean, originaire du Dauphiné et de

Marie Cocu, sa femme, originaire de Picardie.«

Nu kommer det an paa, om Cocu er det samme Navn som Coiceui.

I Deutsches Geschlechterbuch, Bind 39, Side 164, findes under Familien Coquis, Coqui, Cocu følgende:

»David Coqui, * um 1659, † 1711, Tabakspflanzer, lebte 1680 zu Villaire in der Picardie, wanderte infolge der Glaubensverfolgungen nach Mannheim aus, seit 15. Juni 1689 Bürger der Pfälzerkolonie zu Magdeburg. x mit Marie Becard (Beca) † 1711.

Kinder:

2. Marie Anne, * Mannheim 21. 1. 1687, x mit Jean Armand 17. 5. 1702.

.....«

Hun bor i Magdeburg og bliver gift med en Jean Armand netop den Dag, der nævnes i vor Jean Armands Vielsesattest. Ingen Tvivl er mulig om, at det er et og samme Ægtepar. Brudens Navn staves afvekslende Cocu og Coqui. Andet Steds i samme Kilde nævnes, at Slægten Cocu fik kongelig Bevilling til at skrive sit Navn Coqui, hvilket er forstaaeligt, da cocu betyder Hanrej. Til alt Held finder vi den samme Slægt Cocu, Coqui i Béringuier: Stammbaume der Mitglieder der französischen Koloni in Berlin med følgende Anmærkning: »Die Familie behauptet von der französischen Adelsfamilie de Coucy abzustammen, deren Ahn Raoul I de Coucy als Held vor St. Jean d'Acres 1191 fiel. Die Wahrheit der Familien-Tradition zu erweisen ist dem Herausgeber nicht möglich gewesen.«

Det vilde have interesseret Béringuier at se Daabsattesten af 1707, hvori en Datter af Slægten Cocu, Coqui staver sit Navn paa en saadan Maade, at det utvivlsomt skal udtales Coucy. Hun er kun 15 Aar gammel, da hun gifter sig med Jean for at føde hans Børn og deltage i hans omflakkende og fattige Liv. Vi ved ikke, hvornaar hun er bukket under, men forskelligt tyder paa, at hun er gaaet bort kort efter Jean Louis Fødsel 1715. Da der nu ikke kan herske nogen Tvivl om, at vi har det samme Ægtepar i Magdeburg, i Mecklenburg og i Fredericia, er dermed alle de enkelte Led føjet sammen til en Kæde, som i Tiden spænder over adskillige Aarhundreder: fra St. May over Arnayon til La Motte-Chalancon, derfra en Rejse gennem Schweiz og videre over Magdeburg og Berlin gennem Mecklenburg til Fredericia.

C. Jacob Armand har foruden de to nævnte (under d) Pigebørn formentlig endnu to Sønner nemlig Marin og Louis Armand, som ifølge »La France Protestante« fandt Heltedøden ved Bourdeaux, en Snes km Vest for La Motte i Træfningen den 29. August 1683, som omtales nedenfor i Le Brets Indberetning. Broderen til den Jean, som ankom til Fredericia, Joseph født 1689, i La Motte, forblev i Brandenburg am Havel og blev Stamfader til en tysk Slægt Armand. Han ægtede ifølge Brev fra Consistorium for den

franske Kirke i Berlin Susanne Mourier og er antagelig Fader til den Jean Louis Armand, født i Brandenburg 5. Oktober 1749, som blev Inspektør ved den fyrstelige Tobaksfabrik i Zerbst, og med hvem Béringuier's Stamtavler begynder. Da nu ogsaa Jean Armand i Mecklenburg 1715 giver en Søn Navnet Jean Louis, er der næppe Tvivl om, at det er den ved Bourdeaux faldne Frihedskæmper Jean Louis Armand, som de to Fætre er opkaldt efter. (Ifølge L. Grandjean.)

To Slægtsbuse i La Motte Chalancon.

I »Livre des mutations« p. 228 nævnes »parcelles des hoirs de Jean Armand«, foretaget 1757. Louis XIV lod først de flygtede Reformertes Ejendele beslaglægge og forsøgte at sælge eller udleje dem, men i de affolkede Egne var der ingen Købere eller Lejere. Han lod dem da tilbagegive til Ejernes nærmeste Arvinger. Resultatet findes i Tinglysningsbogen, hvis Muligheder for videre Slægtsforskning langt fra er udtømte. Skriften er utydelig, og den indeholder mange provençalske Ord.

Jean Armands Bo omfatter et Hus, tre Marker, en Skov, en Vigne, spredt rundt omkring i Bjergene. Selve hans Hus i Byen grænser mod Solopgangen til Jean Vogier, mod Solnedgangen og Middagssolen til rue de Bise (Nordenvindgaden). Mod Nord nævnes ingen Nabo. Huset ligger i Byens Nordkant. Desværre kender ingen Nulevende de gamle Gadenavne, men der fører kun een Vej Nord ud af Byen, det maa være Rue de Bise. Denne danner tilmed et Knæ, stort nok til at give Plads til et Hus, som netop grænser op til denne Gade mod Vest og Syd: det maa være Jean Armands Hus. Det rummer tre smaa Rum i hver af de to Etager. Udfor første Etage ligger et vandret Tremmeværk for at bære en gammel Vinranke med tunge blaa Druer. En af Markerne er nem at stedfæste, da den ligger langs Vestkanten af Nordenvindsvejen ved Kapellet St. Michel, godt to km Nord for Huset. Dette Kapel benyttes nu til Faarehus, og netop saadan ser det ud. Ud for hver af de 6 Artikler er tilføjet Navnene paa vedkommende Arving med hans Underskrift, deriblandt ingen Armand.

Estienes Hus lader sig ligeledes stedfæste, det ligger lige Syd for Jeans. Det er Byens største Hus efter Borgen, bygget i tre Stokværk, altfor stort til en Familie. I Stuen findes et mægtigt Ildsted, der har Essen været. Estiene var jo Smed, han har haft sine Svende med deres Familier boende i samme Hus.

Dragonaderne i Ouledalen og Omegn.

For Dauphinés Vedkommende begyndte Dragonaderne først 1683. Kongen havde givet Ordre til, at de skulde ske med Overbærenhed og i god Orden. Vi faar at se, hvorledes Dragonerne opfattede disse Direktiver.

Først fik de Reformerte naturligvis Befaling til at aflevere alle Vaaben, Adelsmænd maatte dog beholde 2 Sværd, 2 Pistoler og 2 Bøsser. Ligeledes skulde alle Bibler, Salmebøger m. m. afleveres. Naar Drago-

nerne kom til Bys, blev de indkvarterede hos Kætterne, som maaate betale deres Lønning, og dette for et helt Kampani, selvom det ikke var fuldtalligt. Der blev de saa indtil Beboerne afsvor deres Tro, hvorpaa de var fritaget for Indkvartering i to Aar. Disse Nykatolikker havde det imidlertid ikke behageligt, da de var underlagt et meget brutalt Tilsyn af Sognepræsten; navnlig Opdragelsen af deres Børn i den katolske Tro og Mødepligten til alle Gudstjenester gav Anledning til mange disciplinære Straffe og Husundersøgelser. Fremdeles blev der paalagt dem nye Skatter, og blev disse ikke betalt rettidigt, gik det, som her berettes fra den helt reformerte By Espenel. Bønderne havde ikke kunnet betale de paalagte Skatter og M. Saint-Florentin sendte da 5 Dragoner dertil for at sætte Fart i dem. De begyndte efter deres Skik med Trusler om al Landsens Ulykker og indkvarterede sig i Byens fornemste Hus, hvor de forlangte Mad. Her gengives den originale Regning over, hvad disse 5 bestøvlede Missionærer fortærede Hellig Trekongers Aften 1684. (Det følgende er taget fra Mailhet: Le Dauphiné Protestant man. 657).

»Frokost: 12 bajerske Pølser, 12 Æg, Halvdelen i Skallen og den anden Halvdel i Æggekegale med Tarme, 2½ Pd. Brød, 6 Pt. Vin.

Middag: 3 Høns, 2 Lunger a 2 Pd., 2 Andouillepølser, 8 bajerske Pølser, Dessert af Nødder, Mandler, Syltetøj, 5 Pd. Brød og 13 Pt. Vin.

Aftensmad: en Kapun, en Pattegris paa 5 Pd., 2 Andouillepølser, 18 bajerske Pølser, 4 Pt. Vin, Dessert af bagte Mandler, Mandler, Kastanier, Æbler og en Flæskepandekage.

Natmad: 8 bajerske Pølser, 4 Pt. Vin, Nødder, Syltetøj og Brød«.

Der findes Hundreder af vel bevidnede Beretninger om Dragonernes Rasen. Her gengives et Udvalg (stadig ifølge Mailhet) ikke fordi de er blandt de mest dramatiske, men fordi de alle er hentet fra vor Slægts daværende Opholdssted; Mændene blev bundet fast ovenpaa et Bord eller hængt op i Benene og tærsket igennem indtil de lovede at afsvære deres Tro eller opgav Aanden. Til dette Formaal betjente Soldaterne sig af Stokke, Kæder med Jernpigge eller Læderbælter med indsyede Blykugler. Andre blev bundet til en varm Ovn og stegt, medens de maatte se deres Hustruer og Døtre, blive voldtaget og udsat for pervers Tortur. Hvis den ulykkelige tabte Bevidstheden, blev han lagt ud i frisk Luft, og naar han kom til sig selv, blev Behandlingen fortsat. Principielt havde Soldaterne nemlig ikke Ret til at dræbe under deres Omvendelsesforsøg, men mange af deres Ofre døde alligevel mellem Hænderne paa dem eller straks efter Kuren. Forraadet af Mad og Vin blev straks fortæret af Soldaterne eller lagt øde. Indboet blev røvet eller brændt eller solgt til Spotpris. Undertiden købte deres katolske Venner det dog og gav dem det tilbage, og der findes Eksempler paa, at rettænkende Katolikker med Fare for deres eget Liv skjulte Kættene for at redde dem. I Bibliothèque du Protestantisme findes et lille Museum med Torturredskaber, som har været anvendt paa Huguenotterne, og i Slottet Loche i Loire-

dalen har jeg selv set en solid Jernstang indmuret vandret i første Sals Højde. Den var forsynet med en Art Haandjern, hvori en Kætters Haandled blev fastspændt. Saa styrtede Bøddlen ham ud paa Hovedet, saa han drejede rundt og brækkede Armen paa to Ledder. Saaledes lod man ham saa hænge. Lige overfor i samme Højde var i en Vinduesforbygning anbragt et Bur af Træ, omtrent 1 m paa hver Led, og deri blev saa sat en Mand, som skulde blødgøres inden hans Sag kom for.

»Siden Juli«, beretter et Øjenvidne, ligner Cévennes, Languedoc og Provence en Slagmark. Man kan ikke gaa fire Skridt uden at finde et Lig paa Jorden eller hængende i et Træ«. I Aarene omkring 1685 rasede Dragonerne i Omegnen af La Motte-Chalancon. 1688 blev Alexandre Sambuc hængt saavel som hans Fætter Simon Bernave, denne udenfor hans eget Hus. 1689 dør Faure i det berygtede Taarn i Crest, hvor han havde tilbragt to-tre Aar. Samme Aar blev hans Søn og to andre, Vacher og Rasdas, dømt til Galejerne paa Livstid. Marie Morin fra Chalancon blev dømt til Galgen, men paa Vej til Retterstedet faldt hun død om af Skræk. Marie Lathie blev ført til Grenoble for at dømmes. Paa Vejen derhen blev en Gendarme, d. v. s. en Panserridder, saa betaget af hendes Skønhed og Mod, at han begærede hende til Ægte. Dette blev bevilget paa Betingelse af, at hun vilde afsvære sit Kætteri. Men hun svarede, at i Himlen vilde hun fejre et langt skønnere Bryllup, og hun gik til Galgen syngende Salmer. 1686 var der Dragonader i Dieulefit, Bourdoux og Saillans. I denne By tog Soldaterne 6 unge Piger med til et Hus i Hovedgaden og hængte dem i Benene over et Ildsted, indtil de halvkvalte af Røg lovede at afsvære. 1694 blev 13 Personer hængt for at have deltaget i en reformert Forsamling. 1687 blev Pasteur Arnaud hængt i en Poppel i La Motte for at have forestaaet en Forsamling i et Hus tilhørende de Cheylanne. Denne Adelsmand kunde have reddet ham, hvis han havde villet lade Huset nedrive, men saa højt regnede han aabenbart ikke en Præsts Liv.

Om Begivenhederne i Dauphiné har Bibl. du Prot. franc. indgaaende Oplysninger fra begge Sider, nemlig Intendant Lebrets Indberetninger til Kongen (man. 444) og den ofte omtalte Pasteur Mailhets man. 658/2. Nedenfor gengives Uddrag af begge, først Lebret:

»Allerede i April begynder Huguenotterne at knurre og at vise deres Misfornøjelse temmelig aabenlyst. Det egentlige Urocenter var Die med sit protestantiske Akademi, og naturligvis var det især Præsterne, som opfordrede deres Sognebørn til at gribe til Vaaben for at forsvare deres Tro. I August sker der et stort Opløb i Die, hvor Protestanterne forulemper Katolikkerne som kun udgjorde $\frac{1}{5}$ af Egnens Befolkning. Paa Markedet i Beaucaire opkøber Protestanterne den første Dag alt Bly og alle Vaaben. Protestanterne opstiller paa et Møde i Chalancon den $\frac{28}{7}$ 1683 Lister over deres vaabenføre Mænd og fører stærke Ord: deres Lejr er rede, deres Vaaben hvæssede. En god Krig lover en god Fred. De vil

holde deres Gudstjenester uden Vaaben, men kommer Tropperne, vil de modsætte sig med Vaaben og i saa Fald vil de slaa ned paa Egnens Katolikker. Der meldes om en Troppesamling paa 800 Mand ved Châteaudouble, hvor »cette canaille« skal gaa og eksersere, som om de var rigtige Soldater. Espenal reparerer Brecherne i sine Mure, for at den kan tjene til Støttepunkt for Mændene fra Châteaudouble. De rekvirerer Kvæg og bryder ind i enkelte katolske Huse, og Katolikkerne begynder at bringe deres Ejendele i Sikkerhed, og naturligvis klager de til Lebret«. Jeg indskyder her, at dette kunne have været meget godt 100 Aar tidligere, men nu havde Tiderne forandret sig. De fleste mægtige Adelsmænd havde forladt Huguenotternes Parti, og uden deres Hjælp kunne Bønder og Borgere ikke klare sig imod Kongen, som nu havde centraliseret hele Magten i sin Person og støttede sig paa Tidens mægtigste Hær.

Imidlertid var der tydelige Tegn til en mindre Folkerejsning, og Lebret anmoder Kongen om at sende Tropper for at gøre Ende paa, hvad han kalder »dette oprørske Paks Uforskommetheder«. Han drager fra Grenoble til Montélimar i Drømedalen, og da han selv har undersøgt Sagen, indberetter han, at den givne Fremstilling er stærkt overdrevet. Ved Châteaudouble er der kun 150 Mand, hvoraf 50 har Geværer, enkelte har Sværd, medens de fleste kun har Høtyve, Leer eller endog kun Knipler. Alle er de meget bange for at komme i Kast med Dragonerne. En enkelt Præst melder sig for at afsvære sit Kætteri og redde sit Skind og sin Families. Huguenotternes Sag står slet, siger han, og jeg følger til: Oprøret var fra Starten en oplagt Fiasko.

Den 14. August ankommer Tropperne til Dauphiné, og af Oprørerne er der kun knap 100 tilbage. Længere Syd paa skal der dog staa 2.000 Mand ved Taulignan. Soldaterne skal indkvarteres i de Byer, som har taget Del i Troppesamlingerne, men det skal ske med Orden: Beboerne skal betale 30 sols pr. Rytter, dermed skal man lade sig nøje og selv købe Mad og Fourage.

Den $\frac{17}{8}$ rykker Soldaterne ind i Die Stift, Oprørerne trækker sig op i Bjergene. Flere Adelsmænd flygter fra Provinsen, andre melder sig til Lebret for at bede om Godtvejr. »Men selv om Ilden løjer af« skriver han, »slukkes den dog ikke. Huguenotterne har altfor godt vist deres Uforskommethed og Ondskab til, at de ikke skulde gribe til Vaaben, saafremt der skulde vise sig en Lejlighed dertil«. (Han tænker paa den forestaaende store Krig (den augsburgske Liga) men under denne viste Huguenotterne sig aldeles loyale mod Kongen). Oprørerne trækker sig stadig længere mod Syd, ind i den store Skov ved Saou, men da General Saint-Ruth besætter Crest i Skovens Vestkant, rykker de længere bort mod deres Hjem. De har tilsyneladende opgivet det hele og vil opløse deres lille Hær. De besætter ikke Espenal som bestemt. Men saa ankommer en ung Mand ved Navn Chamier, Søn af en Advokat i Montélimar, tidligere Løjtnant, og giver Sagen en ny Vending. Han vandrer gennem Byerne i Die og Valence Stifter for at kalde sine Troesfæller til Vaaben, og det lykkes ham at indgive dem

nyt Mod. Den 29/8 lader han Tocsinen ringe fra alle Kirketaarne, og henved 300 Mand samler sig ved Bourdeaux (ikke at forveksle med Havnebyen Bourdeaux). Det kommer til en Fægtning, som Lebret beskriver saaledes:

»Monsieur de Saint-Ruth gik haardt løs paa dem og dræbte et temmelig stort Antal af dem. Af de tiloversblevne flygtede en Deling op i Bjergene, og en anden paa 40—50 Mand kastede sig ind i et Hus og værgede sig saa modigt, at de dræbte 6 Dragoner og saarede flere Officerer, men saa maatte de vige for M. de Saint-Ruth, som efter at have skudt de fleste af dem lod sætte Ild paa Huset for at faa en Ende paa Sagen, saa der blev dræbt henved 40, brændt 5—6 og taget 4, hvoraf de tre blev hængt paa Stedet af den fjerde, som han skænkede Livet som Tak for denne Bøddeltjeneste. Saasnart jeg fik Nys om dette, begav jeg mig til Saou for med M. de Saint-Ruth at aftale Enkelthederne om, hvad vi skulde foretage os, da det er meget vanskeligt at forudse, om de andre Huguenotter i Provinsen vil gribe til Vaaben eller ikke, eller om de tvært imod er blevet saa forkuede, at de straks underkaster sig Kongens Vilje. Men jeg havde ikke været her en Time, inden Beboerne i Dieulefit og Espenel kom for at underkaste sig og forsikre mig om deres Troskab, og M. de S-R har ved en Ordonnans meldt mig, at flere andre Byer har sendt ham samme Budskab, saa det ser ud til, at Sagen her vil gaa meget hurtigt i Orden.«

Lad os fastholde dette rystende Billede: Ruinerne af det brændende Hus, og Duften af brændte Mænd. Udenfor de 40 Lig paa Jorden og de tre hængende i et Træ. I nogen Afstand endnu flere Lig. Der var mødt Mand af Hus, i flere Byer var Halvdelen eller flere slået ihjel.

Da Kongen erfarer, at nogen har vovet at skyde 6 af hans Dragoner, bliver han opbragt. Lebret skal indberette alle Enkeltheder ved Kampen og de oprørske Byer: hvormange Huse og Indbyggere, hvem der har deltaget, hvormange dræbte o. s. v. og de skal straffes strengt. Men det er urimeligt, at Kompagnieherne skal lide et økonomisk Tab, fordi deres Folk er faldet, de skal have Betaling for et fuldtalligt Kompagni. (Hvilken rørende Omsorg).

Lebret drager nu videre og holder »Justits med god Orden og Overbærenhed, saavidt det er os muligt«. I Mérignac har der været en Smule Uorden, men Comte de Tessé med 100 Dragoner ordner Sagen paa en Time. Hvilken Time for de arme Bønder. Den unge Chamier undslap fra Masakren ved Bourdeaux men blev fanget af Bønderne nede ved Avignon og udleveret til Lebret, der lod ham pine for at faa ham til at forraade sine Medskyldige. Men han gjorde sig haard. Saa blev han radbrækket saavel som de andre af Anførerne, som man fik fat paa. De menige Deltagere i Oprøret blev hængt.

I Brev af 6. September meddeler Kongen sin Dom: Jævnes med Jorden skal Tempplerne i Bourdeaux og flere andre Byer, saavel som de Huse, hvis Ejere var blevet skudt, hængt eller brændt i Affæren ved Bourdeaux. Lebret skal fortsætte sine Undersøgelser mod

de skyldige. Men allerede i Brev af 14. September meddeler Krigsministeren et Udslag af kongelig Naade: Lebret skal ikke forfølge andre end dem, som allerede er fængslet, og Tropperne skal drage bort fra Die Stift. Saavidt Lebret. Mailhet skriver:

»Ved Saou ligger en Skov med flere Indgange, navnlig ved Pertuis i Roubiou Dalen, der vækker saa gribende Erindringer hos Protestanterne. I en Længde af 12 km og en Bredde af 4 km rummer Skoven hemmelighedsfulde Dybder og skjulte Lysninger mellem Fyrre og Bøge. Under Desert Tiden (Ørkentiden: saaledes kaldes den trøstesløse Tid vi her beretter om) og endog lidt før Revocationen har den ydet et sikkert Skjul for de Huguenotter, som samledes for at holde Gudstjeneste i »Le Camp's de L'Eternel (Den Eviges Lejr). De havde vænnet sig til at samles der for at dyrke Gud og synge Salmer efter visse Begivenheder ved Châtoudouble, vi skal se under hvilke Omstændigheder.

Da denne Bys Tempel var revet ned i 1673, saa plejede de Reformerte at holde Gudstjeneste paa dets Ruiner, som hos dem fremkaldte saa sørgelige og gribende Minder. Det varede 10 Aar. Da mange Troesfæller sluttede sig til dem, og da deres Eksempel blev fulgt mange Steder, saa fik Guvernøren i Montélimar Nys om Sagen. Han underrettede Hofet og forlangte Tropper. Marquis de Pluviel, Kommandanten i Crest, tog ligeledes Anstød af Sagen og sendte Soldater »for at holde Øje med de Reformertes Bevægelser«. Protestanterne ved Chateaudouble vilde trods deres Naadigherres, La Baume, Advarsler fortsætte deres Gudsdyrkelse. Da nu La Baume havde en Fejde med en af sine Naboer ved Navn La Blache, saa lod han om Natten dennes Hus omringe, og en af Belejrerne blev endog dræbt i denne Skærmydsel. Nogle Dage senere lod La Baume et kroatisk Regiment arrestere 32 Reformerte, som kom forbi hans Slot i nogen Afstand. Han fængslede nogle af dem i sit Slot og sendte andre til Valence. Deres Venner bad straks Intendanten om at lade dem frigive, da man ikke forstod, hvorfor man vilde blande deres Brødre ind i en Fejde mellem de to Herrer. Det fik de hans Ord paa, men da de Reformerte fra Chateaudouble blev frigivet, saa frygtede 40 af dem for deres Sikkerhed og begav sig til Saou Skovens Dybder, hvor de dannede, hvad de i deres bibelske Sprog kaldte Den Eviges Lejr.

Da nu Biskoppen af Valence og Intendant Lebret fik dette at vide, saa sendte de Herredsfogeden Vernon for at love dem Kongens Beskyttelse og de andre Fangers Frigivelse paa Betingelse af, at de vilde aflevere de Vaaben, de havde med. I Tillid hertil skildtes de. Men paa Hjemvejen erfarede de, at Marquisen af Pluviel havde sendt Tropper til Crest, og at disse løb om i Landsbyerne og arresterede Folk. Saa gik disse stakkels Folk tilbage til deres Skov, hvor de snart fik Tilløb af deres Troesbrødre, saa deres Antal voksede til 250.

Førstepræsidenten i Grenobles Parlament, Premier de Saint-André, befalede dem at gaa hjem, og snart sendte Kongen sin altfor berømte Feltmarskal Saint-

Ruth for at »pacificere« Provinsen. Han mødte med 4 Dragonregimenter. Med Dragon-Coland og Condi-Cavalerie dannede han »de befæstede Lejre ved Saou og Bourdeaux«, Barbezière og Tessé lagde han ind i Crest. Søndag den 30. August forlagde Le Camps de L'Éternel sig til Bezaudun, idet den passerede over Col de Fondorezze. Deres Forsamling blev forholdsvis talrig, skønt Frygten sammensnørede deres Hjerter. Gudstjenesten var næsten endt, da en ung Mand styrtede ind og raabte, at Dragonerne omringede Bourdeaux; en anden kom til og sagde, at Kirkeklokken ringede Tocsinen, Bevis paa, at denne Landsby blev plyndret. Alle strømmede ud i Uorden. Mange af Menigheden gav sig til at kravle op ad Skrænten ved Planlara for at komme hurtigst muligt til Hjælp for deres Brødre. En anden fulgte Vejen langs Aaen Bine, medens et Par Snese fulgte de førstes Vej og dannede Bagtrop. Da de første i et Antal af 140—150 kom op paa Sletten Labourelle lige overfor Bourdeaux, saa faldt de midt ind imellem Dragonerne, der stod i tre Eskadroner. De trak sig straks ind i en Vigne, som var omgivet af en Mur af soltørrede Sten, der gav nogen Dækning. En Kaptajn gik frem imod dem og opfordrede dem til at kaste Vaabnene. En af dem svarede, at det vilde de gøre paa Betingelse af, at han garanterede dem og deres Familier Livet. Saa brændte Officeren Hjernen ud paa ham, og Slaget var i Gang.

Den anden Deling paa omtrent 60 Mand, der havde fulgt Aaen Bine, kom til i dette Øjeblik. De blev beskudt og kastede sig ind i en lille Lund. Bagtroppen maatte ligeledes standse lidt højere oppe, saa de Reformerte i Vignen maatte slaas med alle tre Eskadroner. Utilstrækkeligt bevæbnede og een mod seks gjorde de en fortvivlet Modstand og skød omtrent lige saa mange Soldater, som de selv mistede. Af de overlevende gik en Snese Stykker ind i en Lade, som Soldaterne saa satte Ild paa. Fire af dem, der vilde flygte, blev taget og hængt paa Stedet. Paa begge Sider var faldet henved 120 og de blev straks gravet ned, efter at man havde skamhugget deres Ansigter; de saarede Dragoner blev bragt til Hospitalet i Crest, hvor de blev plejet af tre Læger og længe optog Salene.«

Det var i denne tragiske Kamp, at Marin og Louis Armand fandt Heltedøden. De formodes at være Sønner af Jacob Armand, og hvis dette er rigtigt, er de Brødre til vor Jean D. og Fætre til Jean E. Som man ser, er der i alt væsentligt god Overensstemmelse mellem de to Beretninger. Beundringsværdigt er det at se det Heltemod, hvormed disse slet bevæbnede Bønder kaster sig ud i den næsten visse Død for at komme deres Brødre til Hjælp.

Den 30. Oktober 1683 skriver Lebret:

»De med den saakaldte forbedrede Religion (R.P.R.) begynder at vakle, der er mange Afsværgelser. Der var 17—18 anklagede her i Byens Fængsler (Montélimar), hvoraf de vigtigste er Præsterne Morin fra Poet-Laval, Lions og Chiron fra Montélimar og Rozans. Denne sidste er overbevist om at have samlet 40—50 bevæbnede Protestanter

(formentlig fra La Motte) og med dem at have besat Slottet Chalancon i Dauphiné, og i Spidsen for disse Oprørere at have modsat sig Kongens Troppers Fremrykning, og for i oprørsk Hensigt og under Vaaben at have eskorteret en Præst, der vilde tale et forbudt Sted. Til Straf for disse Forbrydelser er han dømt til at hænges, men da der kun er een Bøddel i Dauphiné, og da han paa Retspræsidentens Bud er rejst til Grenoble, har jeg maattet udsætte Eksekutionen til hans Tilbagekomst.

Den nævnte Morin, som ikke var meget skyldig, har gjort offentlig Afsværgelse. Jeg har lovet ham, forudsat Kongens Billigelse, at han foruden de 400 livres, som de gejstlige Herrer giver nyomvendte Præster, vil Kongen have den Naade at tilstaa ham en Pension paa 30 0 livres aarligt at regne fra den 1. ds.«

Mærk det Pres, som Katolikkerne anvender for at købe svage Karakterer til at omvende sig: paa den ene Side Galgen, Galejerne, Fængsel, paa den anden Penge. Kongen afslog dog den omtalte Pension.

Mændene fra La Motte omtales ikke direkte i Beretningerne om »Slaget ved den brændte Lade«, og i sidst nævnte Brev har vi vist Forklaringen derpaa: de har haft den Opgave at besætte Slottet Chalancon for at spærre Vejen fra Crest til La Motte. (Ikke den moderne Automobilvej langs Dalen, som den Gang ikke var anlagt, men den oprindelige Vej oppe i Højderne). Deres Præst, Guy Jourdan, var flygtet, fordi han skulde have været fængslet, og saa har Giron taget Kommandoen i hans Sted. Sikkert er det, at La Motte bliver straffet med Indkvartering. Lebret skriver nemlig den 2. November 1683 fra Romans:

»Dragonerne af Regimentet Chevilly (det var det mest berygtede af dem alle) har nogen Tid ligget i La Motte-Chalancon i Dauphiné, og jeg erfarer til min Forbavselse, at Dagen efter deres Afmarch til Vivaretz har de af den R.P.R. samlet sig offentlig i deres Tempel og der holdt Bøn i Fraværelse af deres Præst, som er flygtet og befalet anholdt for at have prædket paa forbudt Sted. Jeg har ladet denne Sag undersøge, men da alle Protestanterne i denne By er medskyldige, og da de findes i meget stort Antal, og da denne Uorden er sket nogle Dage førend den kongelige Amnesti er blevet bekendtgjort, saa har M. de Saint-Ruth og jeg besluttet at straffe dem for denne Uforskammethed ved at indkvartere to Kompagnier Dragoner, da vi finder det logisk strengt at straffe dem, der handler mod H.M.'s Befalinger og Anordninger.«

Den 8. November svarer Krigsministeren Louvois:

»Kongen har billiget Deres Beslutning om at lade et eller to Kompagnier Dragoner indkvartere i La Motte-Chalancon, og at De lader dem underholde paa Bekostning af dem af denne Bys Beboere, som er den R.P.R., for de Voldsomheder, som de har begaaet ved at samle sig i deres Tempel uden deres Præst. Og De kan ikke gaa for strengt frem mod dem, der modsætter sig Hs. Maj.s Anordninger og Bestemmelser.«

Sagen ligger altsaa saaledes: Mændene fra La

Motte søger at standse Tropperne ved Borgen Chalancon, og til Straf bliver der lagt Dragoner i deres By, som dog atter trækkes bort i Anledning af Kongens Amnesti 14. September. Ifølge Lebrets Brev, har denne Amnesti dog endnu ikke været bekendtgjort før efter den paaklagede Forsamling, et utiladeligt Smøleri fra Lebrets Side, hvis han da ikke forsætligt har trukket det ud i ca. 7 Uger. Dagen efter Dragonernes Afmarch samles Menigheden til Takkebøn, og dette fremstilles nu som Uorden, Uforskammethed, Voldsomheder, og Dragonerne vender tilbage. Dette sidste har uden Tvivl været værre end det første. Der foreligger intet om, at de har optraadt med »den sædvanlige Orden og Overbærenhed«. Derimod foreligger de første Afsværgelser fra denne Periode.

Vinteren slider sig da hen i Oule Dalen, tung og trist og lang. Den 2. og 9. Februar klager Lebrét til Kongen over, at det er yderst vanskeligt at pine flere Penge og mere Fourage ud af Befolkningen. Hidtil har de andre Menigheder hjulpet til med Penge, men nu er Kilden tørret ud. Den 4. Marts 1684 tilføjer han med et Suk: »Lavdauphiné trænger til et Pust«. Vi tror ham. Han beder Kongen trække Tropperne bort, og han forlægger sin velsignelsesrige Virksomhed til Grenoble. Resten af 1684 og Begyndelsen af 1685 synes Forfølgelserne i Oule Dalen at have sagt net noget, men hen paa Efteraaret er det rent galt. Den 1. Oktober 1685 skriver Lebrét fra Valence:

»En god Begyndelse lover som Regel en god Fortsættelse. I Byerne Romans, Valence og Montélimar er næsten alle Familiecheferne af den R.P.R. omvendte. En Del af deres Koners Haardnakkethed er vanskeligere at overvinde, men jeg haaber at finde Midler til at tvinge dem til at følge deres Mænds Eksempel. Regimentet Vivionne kom til Die igaar Aftes, og jeg har lige erfaret, at $\frac{2}{3}$ af R.P.R. har afsvoret inden Dragonernes Ankomst.« Han nævner en Del Byer, som er stærkt rystede, og beder om, at Tropperne maa blive trukket bort, da de ellers vil ruinere de gamle Katolikker med deres Indkvartering«. De nyomvendte var jo som tidligere nævnt fritaget for Indkvartering i to Aar.

Nu gaar det Slag i Slag med Sejrsmeldingerne: den 2. Oktober er han i Crest, den 3. i Die. To Dage senere er Die helt omvendt. Det var jo ellers den mest haardkogte Protestantby med sit eget Akademi, og »hvis Beboere næsten alle er af Religionen, uforkammede og oprørske i høj Grad« »Jeg rejser nu til Montélimar for at ordne en Smule Uorden, som skal være begaaet af Soldaterne«. Den 6. Oktober sker det store Frafald i La Motte-Chalancon, ved hvilken Lejlighed vor Jean Armand afsvor sin og sin Families Tro.

Saadan set gaar det hele jo storartet, og den 18. Oktober 1685 tilbagekalder Kongen Nantes-Ediktet. Den 1. December skriver Lebrét fra Grenoble:

»Jeg tror ikke, der er mere end 5—6 Adelsmænd tilbage og 3—400 andre, mest Kvinder og Børn. Sikkert er det, at siden den 8. eller 10. September har

jeg modtaget 60.000 Afsværgelser. Jeg tror endog, at Sagen er gaaet i Orden med mindre Uorden og med større Mildhed end i Rigets andre Provinser. Det gælder nu om at gøre disse nyomvendte til gode Katolikker og betage dem Ønsket om at flygte ud af Riget Jeg er bange for, at man plager dem for meget med Spørgsmaalet om Sakramentet, og foreslaar, at man holder sig til, saa vidt muligt, at forhindre dem i at prædke deres Religion og i at rømme ud af Riget. Det øvrige beror paa Gud og paa Tiden, da Vold og Tvang for at omvende dem og tvinge dem til at skrifte og gaa til Alters kun tjener til at forøge deres Afsky for den katolske Religion«. Det gik nemlig kun smaat med at gøre disse Kættertampe til virkelig gode Katolikker. Man maa slæbe af med dem for at faa dem til at overvære en Messe. Og der er stadig Vrøvl med et stort Antal Savoyarder, der kom ned fra deres Bjerge for at føre Flygtninge over Grænsen. Det er rent ud umuligt at forhindre denne Trafik, man kan ikke holde alle Veje besat. »Jeg har lige nu ladet arrestere to Savoyarder, der kom for at føre Flygtninge over Grænsen. Grenobles Fængsler er nu saa fyldte med Fanger, at vi maa se at finde et Sted at overføre en Del af dem«.

Hermed tager vi Afsked med denne helt igennem praktiske Embedsmand, som først paa Aaret 1687 afløses af Intendant Bouchy. Dennes Indberetninger er ikke nær saa nøjagtige med Enkeltheder, og da Konsistoriet i La Motte jo blev opløst i 1685, ved vi intet om La Mottes Historie i de følgende Aar. Bouchy taler mest om Provinserne som Helhed og vender stadig tilbage til det sørgelige Spørgsmål om Hungersnød eller ikke. De fattige Folk fra Bjergene har for Skik om Vinteren at søge hen til mildere Egne for at tjene det daglige Brød. Giver han dem Pas, vender de maaske ikke tilbage, og nægter han dem et Pas, dør de og deres Familie af Sult.

Le Desert, Ørkenen.

Med dette dramatiske Navn betegner man den sørgelige Tid, som fulgte efter Nantes-Ediktets Ophævelse, og som skulde blive den tungeste for Frankrigs Protestanter. Tidligere var det gaaet baade op og ned for dem, og saa længe Ediktet bestod, bestod ogsaa Haabet om bedre Tider. Nu var ethvert Haab om lempelige Kaar for dem tilintetgjort. Forfølgelserne tog til, Landet var ruineret af de langvarige Krig. Især den store Krig, som Louis XIV førte mod omtrent hele Europa, »Den augsburgske Liga« 1692—97, foregik for en stor Del i Dauphiné, og Kongen lod alle sine Tropper, som skulde gennem Drømedalen til eller fra Krigsskuepladsen, indkvartere hos de nye Katolikker. Om Tilstanden i Dauphiné skriver General Vauban:

»Min Rejse har ført mig gennem de ulykkeligste Egne af Landet, som for det meste er brændt af, hvor Fjenden har brændt Sæden og fourageret, og hvor man har kunnet saa lidt eller intet. Sygdomme og Sult dræber og vil dræbe de tre Fjerdedele af Befolkningen omkring Embrun og Gap inden Udgan-

gen af næste Maaned, medmindre Kongen i sin Godhed vil give dem eller laane dem fornødent Korn. Jeg tillader mig at sige, at af alle Ulykker, jeg har set i mit Liv, er ingen gaaet mig til Hjertet som denne.«

Tusinder af de bedste Troesfæller var dræbt eller vandret ud af Landet, den protestantiske Adel havde for en stor Del svigtet, Præsterne var landsforviste eller henrettede. Som aandelige Vejledere havde Protestanterne kun Lægprædikanter eller de saakaldte »smaa Profeter«, som blev uddannet i en hemmelig Skole. Det var for det meste Børn eller unge Mennesker, som forstod gennem flere Dages Bøn og Faste at hensætte sig i en Ekstase, hvorunder de talte i Tungemaal og forudsagde Fremtiden (uden synderligt Held). Det har vel drejet sig om en Art Hysteri, men kunde man vente sig andet efter to Hundrede Aar saa strenge Forfølgelser? En af disse smaa Profeter skal omtales her, fordi hun var født i Crest og optraadte paa vore Fædres Egn. Hun hed Isabeau Vincent. Da hendes Forældre døde, kom hun i Huset hos en Onkel, som satte hende til at vogte Faar. Hun kunde hverken læse eller skrive, men havde lært en Del af Davids Salmer udenad. I sin Ekstase forudsagde hun Babylons nær forestaaende Fald og Jerusalems Genoprettelse. Hun skal have været meget grim, men under Ekstasen forvandlede hendes Træk, saa hun fik Tilnavnet »den skønne Isabeau«. 1688 begyndte hun sin Virksomhed som Profet i en Alder af 17 Aar, men et Aar senere blev hun sat i Taarnet i Crest, man kender ikke hendes videre Skæbne.

I Borel, Biographie de Brousson, Nîmes 1852, gives et Brev af ukendt Forfatter om et Møde, som er betegnende for vore Fædres Kaar paa den Tid:

»Nogen Tid efter, at vore Brødre havde rejst den hellige Krig i Cévennes, fik vi Besked om, at om tre Dage vilde Brousson holde en Forsamling ved Vergèze. Det var i en stor Hule, som den Almægtiges Haand havde skabt i den østlige Skraaning af en Højde, dækket med Oliventræer. Aabningen var saa lav, at man maatte krybe ind. Oliventræerne, disse Fredens Tegn, syntes at love os Sikkerhed, da deres Grene dækkede vort Tilbagetog.

Om Morgen den aftalte Dag, for at aflede Mistanken, klagede nogle over Sygdom, som de ikke led af, andre gik aabenlyst til Messe; men samtidig blev Salmebøgerne gravet op af Jorden sammen med de Vaaben, som havde undgaaet Eftersøgningerne. Kvinderne skjalv, men de fraraadede ingen at gaa til Mødet, thi de vilde selv derhen; Ønsket om at træffe Brødrene gav dem Mod til at trodse Faren. Hvor denne Dag dog forekom os lang i Forventningen om en stor Glæde og Frygten for en stor Fare. Endelig kom da Natten, og en isnende Regn gjorde Mørket tættere; Gud begunstigede os; vi gled hemmeligt ud af vore Boliger, hvor vi efterlod vore Oldinge, fortvivlede over ikke at kunne følge os, og vore Mødre, som bad saa inderligt for os. Jeg var ikke 18 Aar; jeg fulgtes med min Broder, Søster og Fader; paa Vejen saa vi vore Vagter, som lovede at passe godt paa.

Forsamlingen var allerede talrig, da vi kom. Fra hele Vannage kom der Folk; Kvinder, Piger, Børn, Vandet flød af deres gennemblødte Klæder. Vinden susede gennem disse Klippespalter med en klagende Fløjten. Der var kun nogle faa Lygter, hvis svage Skær gjorde Grottens Mørke endnu frygteligere. Midt i Forsamlingen sad Brousson i grove Bondeklæder, som var endnu tarveligere paa Grund af Snavset fra Vejen. Kvinderne havde lagt deres sorte Forklæder paa den Stol, som gjorde det ud for en Prædikestol. Paa en Sten var udstillet Kalken og Brødet til Altergangen. Gudstjenesten begyndte med Bibellæsning og Salmesang. Aah, hvor det dog passede godt til Forholdene. Naar vi hørte den ulykkelige Fulcran Rey fra Nîmes, som varetog denne Del af Gudstjenesten, og som derved indviede sig til Martyriet, frøs vi alle mere. Vi hørte ikke Uvejret, vi tænkte ikke paa Dragonerne.

Prædikeren havde valgt disse mindeværdige Ord af Jesus: Kun den skal frelses, som bliver standhaftig indtil Enden. For at vise, at Frelsen er forbeholdt dem, der stadig kæmper Troens Kamp, fremførte han Eksempler paa de gamle Blodvidner; dernæst udmaledede han vore Dages Martyrers Mod, som forvirrede Dommerne i Retten, rørte Bødlerne ved Hjulet og i Himlen modtog Livets Krans. Derefter udmaledede han de fejge Afsværgeres Lidelser i den evige Ild og i dette Liv, oprevet af Samvittigheds-kvaler. Oh, hvilke Angerens Taarer flød ikke i dette Øjeblik, hvor mange Løfter om at holde ud. Under disse Taarer velsignede Præsten Brødet og Vinen; saa bøjede vi alle Knæ for Herren, bad ham tilgive os og styrke os, da pludselig hørtes et Raab: »Dragonerne, flygt.« I samme Øjeblik meldte en Salve Musketild os, at vor sidste Time var nær. Sige, hvad der skete i Grotten kan jeg ikke. Det tykkeste Mørke omgav os. Soldaternes Eder blandede sig med de døendes Skrig i et frygteligt Haandgemæng. Jeg ved ikke, hvordan jeg kom bort og hjem til min fortvivlede Moder.

Mine Slægtninge var endnu ikke kommet og kom aldrig. Min Fader blev fundet i en Afgrund med knust Hjerneskal; min Broder havde faaet en Kugle i Brystet, og min Søster var blevet ført til Taarnet i Constance sammen med de andre Kvinder, som blev taget til Fange. 15 Dage senere ledsagede jeg min Moder til en anden Forsamling.«

Under Krigen 1692—97 var Beboerne naturligvis flygtet i stort Antal, saaledes nogle protestantiske Bønder fra Venterol, Vinsobres og Nyons 30 km SV. for La Motte, som havde søgt Tilflugt i det lille neutrale Fyrstendømme Orange. Da saa Freden endelig kom, vilde de jo gerne se at komme hjem, og den 20. 9. 1697 begav de sig da paa Vej. De turde ikke drage gennem de katolske Landsbyer og forsøgte derfor at vade over Bækken Aygues ved Camaret. Slots-herren paa Serrignan, M. Taveau, havde imidlertid faaet Nys om Sagen, og han klatrede op i sit Taarn med en Kikkert. Da han havde fået Syn for Sagn, bevæbnede han 150 Bønder og befalede dem at overfalde Protestanterne. Til Tak for Ulejligheden maatte

de plyndre dem, de fik fat paa. Protestanterne maatte jo ikke have Vaaben, og ved denne Lejlighed havde de derfor kun seks Knipler til at forsvare sig med. Det kom da ogsaa til en jammerlig Dræbning. Mange faldt, andre blev saaret, og de faa undslupne blev jaget og snappet op bag Gærder og i Skove. Kvinderne blev ført frem for M. Taveau i bar Særk, blandt dem tre unge Piger, hvoraf den ene havde mistet et Øje, den anden et Øre, og den tredie havde faaet et Hug over sin Kind, saa den hang ned.

Det var under Indtrykket af saadanne Begivenheder, at Jean Armand besluttede at opgive det hele og flygte. Vi har ingen Oplysninger om selve hans Rejse, kun de Lister, som blev ført i Genève og i Lausanne over de Flygtninge, som var blevet understøttede af deres Troesfæller, og hvoraf Afskrifter findes i Bibl. du Prot. franc. nemlig for Genève man. 151/1:

»Jean Armand avec sa femme et deux enfants de La Motte-Chalancon 1697« og for Lausanne man. 833:

»Armand (Jean) de la Motte-Chalancon. Sa femme et trois enfants. Attestation 4. Sept. 1699«.

At der kun nævnes to Børn for Genève, maa vel bero paa en Fejlskrivning, men jeg gør endnu engang opmærksom paa, at den ældste Søn Jean, som kom til Fredericia, ikke er med her. I man. 833 nævnes ganske vist:

»Jean Armand de la Motte-Chalancon, sortant de France, assisté 28. octobre 1703«, men det kan ikke være nogen af vore, som 1703 begge var i Tyskland, men formodentlig er det en af deres Slægt.

Naar vor Jean afsvor sin Tro 1685, hvorfor blev han saa boende endnu i 12 lange og brydsomme Aar? Ja, han har vel først haabet paa bedre Tider, og saa kom de tre Børn 1686—89—92 og derefter Krigen. Først da denne er forbi, og da det yngste Barn er fem Aar gammelt, vover han sig ud paa det farlige Æventyr. Han har sikkert maattet lade det hele staa og kun kunnet tage den knappest Bagage med sig. Thi havde han forsøgt at sælge noget, var han sikkert straks blevet arresteret.

Flugten.

En raakold Dag i Aaret 1697 staar en lille Familie udmattet, frysende og sultende foran Døren til »La bourse française de Genève«, den franske Understøttelsesfond i Genf. Det var Jean Armand med Kone og tre Børn, Anne, Joseph og Marie i Alderen 11, 8, 5 Aar. De har maattet efterlade Gaarden med Indbo og Faarene, for hvis de havde forsøgt at sælge noget, var de straks blevet fængslet som mistænkt for Flugtforsøg. Og Straffen var for Mændene Døden eller Galejerne, for Kvinder Fængsel paa Livstid i et fugtigt Fangehul, hvor Tøjet raadnede paa Kroppen, og Børnene vilde være blevet sat i et Børnefængsel til Opdragelse i den katolske Tro.

De havde vandret mange Nætter ad vildsomme Gedestier i Sne og Slud, og Dagene havde de tilbragt i en Grotte eller skjult under Høet i en Lade, thi alle Vejene var bevogtet af Dragonerne. De har

næppe rejst alene, for kun de rigeste kunde hver for sig leje en Fører, som de saa fulgte efter til Fods i Sne eller Søle, forklædte som hans Lakajer, medens han selv red foran som en Grandseigneur. Nogle forklædte sig som Lastdragere med Væreballer paa Hovedet eller med en Trækvogn. Andre maskerede sig som Jægere eller som Soldater til Afløsning af en Garnison. Kvinderne udstyrede sig som Ammer eller Bondekoner, og de kønneste smurte sig med Sod for at undgaa Mændenes Efterstræbelser. Til Held for Flygtningene var Soldaterne ikke altid lige ivrige for at udføre Kongens Befalinger. Dels af Medlidenhed, dels for Penge hjalp Grænsevagterne under Tiden Flygtningene over Grænsen og tjente en ekstra Skilling ved at være Fører for dem, som de havde Befaling til at arrestere. Men det hændte rigtignok ogsaa, at de forraadte dem, som de havde ladet sig betale for at frelse.

Som almindeligt blandt undertrykte Folk havde Huguenotterne organiseret flere faste Rejseruter, hvor Flygtninge kunde faa Mad, Skjul og Raad under Vejs. Kom de først i Nærheden af Genève, kunde de regne med Hjælp af de svejtsiske Vagter og Brændehuggere. Fra Dauphiné søgte de fleste østen og norden om Grenoble for at komme over Grænsen mellem Montmélian og Chambéry. Var de først kommet saa vidt, faldt de ned paa deres trætte Knæ og takkede Gud for Frelsen, for nu var de i Savoie og altsaa udenfor Louis XIV's Magtomraade. Saa fulgte de Landevejen over Aix-les-bains, Rumilly, Frangy og Merlioz, en lang og drøj Vej i Højalperne, især om Vinteren. De var nogenlunde i Sikkerhed, men Hjælp kunde de ikke vente før i Genève.

Under slige Vilkaar maa vor lille Familie have stridt sig frem. De har nok været med i et større Rejseselskab under Ledelse af nogle Savoyarder eller af Troesfæller, der var vendt tilbage fra Svejts under største Livsfare for at hjælpe deres Venner ud til Friheden. Maaske har de haft Muldyr med til at bære Bagage og Levnedsmidler. Stort andet ved vi ikke om dem, siden det gik godt. I modsat Fald kunde vi maaske have fundet deres Navne i Listerne over de henrettede eller Galajslaverne. Men i saa Tilfælde havde vi jo ikke siddet her.

Vi har ellers nok af Beretninger om mislykkede Flugtforsøg, af hvilke gengives nogle enkelte fra vore Fædres Egn. Et Selskab fra Mens paa 45 Personer blev anholdt i Oiram, for dèr havde Bønderne opdaget dem og ringet Tocsinen. De blev alle fanget, og den 22. 8. 1685 blev 4 dømt til Døden, 11 til Galejerne paa Livstid og 9 til fem Aar i Jern.

80 Mænd, 80 Kvinder, 26 Piger og 54 Børn med deres Ejendele paa Muldyr drog den 25. 4. 1686 ud fra Mizoen, Besse og Clavens (maaske Marie Clevans Hjemsted) under Anførsel af 6 Troesfæller, som tidligere var undkommet til Svejts og nu var vendt hjem for at frelse deres Venner. De vilde søge frem ad den sædvanlige Vej over St. Jean de Maurienne og Chambéry. Men Præsterne i disse Byer kom under Vejr med Sagen og meldte det til Kommandanten i Grenoble. Hele Skaren blev da godt nok fanget og ført

til Grenoble og sat i Taarnet. Tre af Førerne blev dømt til Galejerne, tre til Galgen og deres Hoveder sat paa Stage paa bestemte Steder, den enes foran det Hus, hvori hans Kone og Børn boede. De øvrige sad saa længe fængslet, at de fleste døde, inden de slap ud. Ikke desto mindre lykkedes det i de følgende Aar 50 Familier fra samme Egne at slippe bort over Grænsen.

Et tredie Hold blev overfaldet, medens de forsøgte at vade over Isère ved Voreppe .

Nu fik vor lille Familie udleveret en Tærepenge og anvist Kvarter hos en Familie i Genève. Man kan ikke tilstrækkeligt prise den broderlige og opofrende Gæstfrihed, som de fransktalende Kantoner i Svejts udviste mod deres franske Gæster. I Genève, Lausanne og andre Byer blev oprettet Hjælpekasser. Svejts var jo ingenlunde noget rigt Land, navnlig skortede det paa Levnedsmidler. Byraadene foranstaltede offentlige Indsamlinger og Indkvarteringer, de paalagde endog særlige Skatter til Fordel for de franske Flygtninge. De kolde Alpevinde, som fra alle Sider stryger ned fra Fjældene, gjorde det nødvendigt at skaffe de forkomne Franskmænd varmere Klæder. Saa tog Svejtserkonen af Familiens egne Klæder eller købte paa Kredit hos Kræmmeren. Husene i Svejts var ikke store, men der blev sat 6—7 Sengesteder op i hvert Rum. I 10 Aar underholdt Genève med sine 16.000 Indbyggere 4.000 réfugiés, en Fjerdedel af Byens Indbyggertal. Men i Længden kunde det ikke blive ved. Der kom stadig nye Tusindtal af syge og sultende Flygtninge, som der maatte og skulde skaffes Plads til, og saa maatte de først ankomne give Plads for de sidst ankomne. Franskmændene befandt sig ellers saa vel blandt de calviniske og fransktalende Svejtsere, med hvem de havde saa meget tilfælles. Mange af dem havde indrettet sig med lidt Haandværk eller Købmandskab, Bønderne havde maaske tilsaaet en Stump Jord med medbragt Hvede, og de vilde nødig bort, inden Sæden lod sig høste. Men af Sted skulde enhver, som ikke havde opnaaet Borgerskab, og dette var kun de velhavende beskaaret. (Ovenstaaende efter Michelets Frankrigshistorie).

Tyskland var ikke noget behageligt Land at drage til: det laa endnu hen efter 30-Aarskrigen med øde Marker og afbrændte Byer i en stadig Tilstand af Hungersnød, saa allerede af den Grund var nye Munde at mætte ikke velsete. Men dertil kom, at baade katolske og lutheranske Præster ansaa Calvinisterne for fæle Kættere. Og saa forstod man ikke hinandens Sprog. Tyskerne beskyldte Franskmændene for at besudle Brøndene, Franskmændene klagede over Kosten, og ved en enkelt Lejlighed beskyldte de en Kone for at have lagt Fiskekroge i Maden for at omkomme sine Gæster. Det kom til regulære Slagsmaal, og Franskmændene vilde uden Tvivl have bukket under, hvis ikke fremsynte Fyrster var kommet dem til Hjælp.

Jean Armand med Kone og tre Børn opholder sig i Genève fra 1697 til 3. 4. 1699. Samme Aar faar de i Lausanne Visum til Indrejse i Tyskland.

»Armand (Jean) de la Motte-Chalancon, sa femme et 3 enfants, vont en Allemagne. Attestation de 4. Sept. 1699«.

De drager nu i eet Stræk sammen med andre Flygtninge til Neuholdensleben. For at forstaa det følgende maa vi se lidt paa, hvordan Kolonisationen foregik. Om den ældste Søn ved vi foreløbig kun, at han forlod Frankrig tidligere end 1698. I dette Aar forsøgte Louis XIV nemlig at formaa nogle af de flygtede til at vende tilbage, og Intendanterne skulde indberette derom. Disse Indberetninger fandtes i Archives Nationales, TT 243 pièce 47, men de blev bortført af Tyskerne. Under La Motte-Chalancon fandt jeg blandt de bortdragne men ikke hjemvendte »Jean Armand, Marie Clevans sa femme, deux fils et deux filles«. Heri er aabenbart medregnet den ældste Søn, Jean.

Huguenotkolonier i Tyskland.

Frem for alle andre staar Kurfyrst Friederich Wilhelm som de reformerte Flygtninges mægtige Ven og Beskytter. Hans Land laa endnu øde hen efter 30-Aarskrigens frygtelige Hærgninger, og straks efter sin Tronbestigelse arbejdede han paa at tiltrække Huguenotter til sine mest ødelagte Byer. Det var altsaa ikke blot af religiøse eller humane Grunde, at han tog sig af de reformerte. Og Flygtningene maatte overalt lægge megen Sved og vise stort Taalmod, inden de fik Held til at skabe sig et Hjem blandt Ruinerne. Men uden Kurfyrstens Hjælp vilde de sikkert og hurtigt være gaaet til Grunde.

Tre Uger efter Nantes Ediktets Ophævelse udsteder Fr. Wilhelm sit Potsdam Edikt i 500 Eksemplarer. Det blev naturligvis straks forbudt i Frankrig, men dets Indhold bredte sig som Ild i tørt Græs blandt de franske reformerte. Dets vigtigste Bestemmelser var følgende: Han lover alle »religionnaires« sin Beskyttelse og indbyder dem til at nedsætte sig i hans Lande. De som forlader Frankrig over dets Østgrænse, skal søge ind i Svejts over Genève og udover Schaffhausen, de skal selv hjælpe sig frem til Frankfurt a. M. Fra Nordfrankrig skal de søge frem til Amsterdam. Begge Steder skal de melde sig til Kurfyrstens Agenter og grundigt forhøres for at slaa fast, om de virkelig er »religionnaires« eller Faggløjttere, som kun søger Lejlighed til at blive understøttet og faa deres Varer toldfrit frem. Naar disse Formaliteter er overstaaet, faar de en Tærepenge og anvist Kvarter den første Tid. Senere bliver de sendt derhen, hvor de passer bedst ifølge Livsstilling og andre Forhold. De faar Valg mellem forskellige Byer, hvor de kan slaa sig ned. De faar Toldfrihed for alt deres Gods og Skattefrihed i 6 Aar. De har Ret til at overtage Huse eller Gaarde, som ligger øde hen. Vil de bygge selv, faar de frit Tømmer, Sten, Kalk og Grund. Han sikrer dem fri Borgerret og Mesterret, og vil de anlægge en Fabrik, faar de særlig Støtte dertil. I enhver fransk Koloni skal der ansættes en fransk Dommer, og Gudstjenesten skal være refor-

mert. — Kurfyrsten har saaledes gjort alt, hvad der stod i hans Magt for at hjælpe sine nye Undersaatter til Rette.

Da nu Svejtserne blev nødt til at sende en Del af deres Gæster bort, sendte Franskændene 1698 to Adelsmænd til Kurfyrsten for at anmode ham om Optagelse og Hjælp. De blev vel modtaget, og Kurfyrsten lod straks foretage en Indsamling til dem. Da denne havde givet tilfredsstillende Resultat, lod han disse Svejtserréfugiés drage i eet Stræk til Berlin for at blive sorteret. Formodentlig har han ladet dem følge den Rute, som han havde organiseret i 1685 over Ulm, Nördlingen, Erlangen og Baireuth. I disse Byer og videre frem var indrettet Natkvarterer med omtrent 30 km Mellemrum og sørget for friske Forspand. Rejsen foregik til Fods men med udskrevne Vogne til at køre Bagagen saavel som Børn, Oldinge og syge. En Del af Emigranterne forblev i Berlin, men mange blev straks sendt videre til Neuhaldensleben og andre nærliggende Smaabyer.

Neuhaldensleben, som ligger 30 km NV for Magdeburg, havde 1682 lidt svært af Pesten, der bortrev 762 af dens Indbyggere, og 20 Aar tidligere havde en Ildebrand lagt mere end Halvdelen af Byen i Aske. Kolonikommissæren meddeler Byraadet Kurfyrstens Hensigt at anlægge en Huguenotkoloni i Byen. I Begyndelsen af Oktober sendes en Kommission derhen, og allerede den 8. 10. 1699 er Kolonien saa vidt organiseret, at den første Gudstjeneste kan afholdes. Samme Dag vælges Konsistorium. Da den Skolestue, som blev benyttet til Tempel ikke var stor nok, tillader Magistraten Kolonien at benytte Jacobskirken. Til Havebrug udlægger Magistraten en Strimmel Land paa 300×70 Skridt, altsaa mindre end 10×70 Skridt pr. Familie. Senere faar Kolonien til Leje yderligere et Stykke paa 120×35 Skridt, altsaa stadig altfor lidt. En Smule Agerjord blev udlagt i vidt adskilte Lodder. Værst var det dog med Husrum. Pastor Roure havde saaledes kun eet opvarmeligt Værelse med Kammer til sin Familie og et Tyende. De andre har næppe haft det bedre. Men saa bliver der ydet et rentefrit Laan paa 45 Mark til enhver, der vil bygge selv, og 1704 er der bygget 22 Huse. Kolonisterne har haft det smaat de første Aar, skønt den fattige Magistrat og velhavende Venner gjorde deres bedste for at hjælpe dem. Gennemgaaende havde Kolonisterne i Neuhaldensleben det vistnok bedre end i de fleste andre Kolonier. Aar 1700 er Kolonien vokset til 41 Familier med 170 Sjæle, et Tegn paa dens Trivsel. De vigtigste Erhverv var Agerbrug og Tobaksdyrkning, særlig det sidste var anset.

Ovenstaaende er et Uddrag af Muret: *Gesch. der Fran. Kol. in Brandenburg-Preussen.*

Den saakaldte Koloniliste giver en Oversigt over alle franske Kolonier i Kurfyrstens Lande ifølge Optælling Nytaarsaften. Men disse Lister er ikke fuldstændige, da mange Emigranter kan have flakket om paa afsides Steder. Listen for 1699 er udgivet af Béringuier og forsynet med alfabetisk Navneregister. Deri findes for Neuhaldensleben:

»Jean Armand, quincailleur, du Dauphiné, 5 personnes«.

I Bibl. du Prot. franc. man. 81 findes en nøjagtig Afskrift af Listerne for 1700, hvori for samme By:

»Jean Armand, laboureur, de la Motte-Chalancou en Dauphiné, 5 personnes«.

Han var altsaa Blikkenslager eller Smed ligesom hans Bedstefader Estiene. At han næste Aar staa som Landarbejder maa ikke undre, han har slaet sig igennem som bedst. Naar Grandjean i sin Afhandling Side 19 nederst mener at have fundet den ældste Søn Jean omtalt, beror det paa en Misforstaaelse; denne Jean omtales ikke i nogen af de to Lister. Derimod har Grandjean Æren for at have konstateret, at den gamle Jean døde i Berlin 1731, som tidligere nævnt. Og dermed er han ude af denne Saga.

Hans ældste Søn Jean træffer vi derimod i Mecklenburg, hvorom meget fyldige Oplysninger findes *Geschichtsblätter Deutsch. Huguenottenvereins.*

Mecklenburg havde lidt frygteligt under Svenskerens og Wallensteins Hærgninger, og da der ankommer et Skib med franske Flygtninge til Rostock, fremsætter Borgmesteren og Raadet i den Stad Bützow et Andragende til den aller naadigste Landsherre: »falls diese Leute noch bei der Hand und ferner Belieben tragen sich in diesem Lande niederzusetzen«, da at sende dem til deres By. Med klædelig Aabenhjertighed angiver Byens Fædre som Formaal med deres Henvendelse, at derved kunde »dieser nahrlose und in den letzten Ziehungen liegender Ort« atter blive hjulpet paa Fode, og de føjer til »wo sie eben so gut als in Rostock oder sonstens wo ihre Handtierung treiben konnten, auch Raum und Platz genug fänden, und wo in Besonderem eine Walkmühle vorhanden wäre«. Den er jo tydelig nok: Plads og Rum har de nok af, dertil en Vadmelsmølle, men ellers er Bützow et erhvervsløst Hul i de sidste Krampetrækninger. Sagen løb ud i Sandet.

Men 10 Aar senere genoptog den daværende Hertug Planen om at sende en Koloni til Bützow og sendte sin Commerzien-Inspektør Illmer til Halle for at indbyde derboende Franske til Mecklenburg »und zwar solche, welche man für Kapitalisten hielt«. De skal faa de sædvanlige Privilegier men dog ikke fri Religionsøvelse. »Würden sie dann auch die Communion in ihren Kirchen verlangen, so könnte solches ihnen gar nicht schwer fallen, die weil sie von hier etwa 5 Meilen zu reisen hätten, so wären sie in Mark Brandenburg, und sollten ihnen dazu kein Hindernis gemacht werden«. Hertugen synes dog ikke at have stølet paa at hans Gæster vilde gaa 5 Mil for at komme til Alters. Illmer maa ikke lade Sagen strande paa dette Spørgsmaal, men desuagtet kom han tomhændet hjem, skønt han stillede i Udsigt, at Franskændene skulde bo i Schwerin.

Da den følgende Hertug udsteder et Edikt paa Fransk og benytter en Franskmand, Salomon Jordan, som Talsmand, saa kommer der imidlertid Liv i Forhandlingerne, skønt Emigranterne skulde bo i det erhvervsløse Hul Bützow. Denne By laa jo midt i Hertugdømmet og lige langt fra Lübeck, Hamborg,

Rostock og Wismar, og paa den anden Side ikke længere fra Østersøen, end at man derfra kunde drive Handel med Danmark, Sverige, Preussen, Livland og Kurland, alt dog, naar Isen ikke lagde sig hindrende i Vejen. Saa megen Ros burde vist have gjort Franskmændene mistænksomme, men en Del lader sig dog indfange, men de synes hurtigt at være rejst bort igen. Men nu har Hertugen faaet Blod paa Tanden, og hans næste Forsøg krones med Held. En Kammerprotokol af 16/12 1704 nævner alle de Franskmænd, som faktisk kom, og deriblandt en Uldkræmmer og Sæbesyder Armand, som uden Tvivl er den samme, som 1722 ankom til Fredericia. Samme Protokol klager over, at alle Kolonisterne er ludfattige.

Franskmændene havde nok at kæmpe med. De holdt ikke af det fugtige nordtyske Klima, de forstod ikke Tysk eller tysk Sæd og Skik. Kolonien stod under »Verordning« af Generalmajor von Bergholz, som holdt streng Disciplin, og det var ikke Franskmændenes Livret, dengang saa lidt som nu. Værst af alt var det dog, at Afsætningsmulighederne næsten fuldstændig svigtede. Hertugen gjorde saamænd sit bedste for at hjælpe dem. Han oprettede et Salgsmagasinet for de franske Varer, han gav sine Købmænd Ordre til at aftage et vist Kvantum, han forbød al Omløben af »Hausieren und Savoyarden«. Lige lidt hjalp det. Saa slog Franskmændene sig paa Tobaksavl, og det er vel der, at Jean har lært denne Kunst. I en Kammerprotokol af 22/8 1704 nævnes de Franskmænd, som havde lovet at komme, og deri »Armand, sa femme, un enfant, ouvrier en Laine«, og i en anden af 16/11 samme Aar »Jean Armand ist ein Wollkämmer und Seifensieder, ist pauvre, doch arbeitert er bald in Bützow, bald in Güstrow, und suchet dergestalt sein Brot wo er kann. Hat 8 1/2 Thaler Transportgeld bekommen.« Vi kan nu fastlægge følgende Holdepunkter for Jean Armands Liv.

1702 gifter han sig i Magdeburg med Marie Anne de Coucy. I Vielsesattesten betegnes han som Søn af Jean Armand fra La Motte-Chalancon i Dauphiné.

1703 lader han sin Søn døbe Jean Nicolas, i Berlin.

1704 ankommer den lille Familie til Bützow, hvor

1707 Sønnen Abraham bliver døbt. Indførelsen af denne Daab i Kirkebogen tillader os, at fastslaa, at den saakaldte Marianne Coinne's Efternavn i Virkeligheden er stavet Coiceui. Dette Navn skrives ogsaa de Coucy, Cocu, Coqui o. s. v. Og dette sammenholdt med Vielsesattesten af 1702 i Magdeburg slutter Kæden fra La Motte-Chalancon til Fredericia.

Om Jean Armands sidste Aar i Mecklenburg og i Fredericia henviser jeg til de meget værdifulde Oplysninger derom af Louis Grandjean. Her skal blot gøres opmærksom paa det usandsynlige i, at en fransk Familie skulde have givet sine to Drengene rent tyske Navne, nemlig Johann Hartwich 1715 og Johann Friedrich 1719. Det har den heller ikke gjort. Som det ogsaa fremgaar af Grandjeans Afhandling, hed de

Jean Louis og Jean Frédéric. Men da de blev døbt af en tysk lutheransk Præst, har denne givet Luft for sin Uvilje mod de fremmede Kættene ved at omskrive Navnene til Tysk.

Hermed slutter denne Beretning om Jean Armands 25 Aars Omflakken i Sweiz og i Tyskland.

Hainaut-Slægterne Armand, Devantbier, Honoré, Dupont, Feut, Lefèvre mfl.

I den foregaaende Afhandling har vi hørt om Armand-Slægten fra Dauphiné. I den følgende skal omtales de Familier, som Jean Armand traf i Fredericia saavel som Slægten Coucy fra Picardie. Alle disse Familier blev giftet ind i hverandre, vor Slægt bærer i sine Aarer Blod fra dem alle. De fleste af dem har boet i Grevskabet Hainaut, som ligger SV for Bruxelles i den sydlige Del af det nuværende Belgien. Dette Grevskab, hvis Hovedstad Mons har udstaaet utallige Belejringer, gik mange Gange fra Haand til Haand mellem Kongerne af Frankrig og Spanien. Katolikkerne har altid haft Overhaand i Hainaut, men der fandtes dog en stærk reformert Menighed. Vi har kun faa Oplysninger om de nævnte Slægter, men den, der interesserer sig for deres Oprindelse, vil kunde faa Besked derom ved Henvendelse til Bibliothèque Walonne i Leyden imod en rimelig Betaling. Nedenfor skal gives en Redegørelse for de Vilkaar, hvorunder vore Forfædre har kæmpet og lidt, og hvorfor de til Slut flygtede til Tyskland og senere kom til Fredericia. Yderligere og meget indgaaende Oplysninger om disse Forhold findes i N. Lukmann: Fredericiakolonien.

Paa Reformationstiden blev hele det Omraade, som nu dækkes af Holland, Belgien, Luxembourg og en Strimmel af Nordfrankrig benævnt Lavlandene, Les Pays-bas eller Niederlande. Det var et meget rigt Land, som foruden en berømt Klædeindustri og et frodigt Landbrug havde den Fordel at ligge paa den store Handelsvej fra England til Tyskland og Italien. Det tilhørte Kongen af Spanien, som desuden ejede det meste af Italien og af de sydamerikanske Kolonier, og han var saaledes paa den Tid Europas mægtigste Fyrste. Lavlandene var delt i 17 Provinser, der blev ledet af en Statholder.

Da Reformen begyndte paa disse Egne omkring 1520, gav den sig de samme Udslag som andre Steder: Reformatorerne og deres Tilhængere brød ind i Kirker og Klostre, fordrev Præster, Munke og Nonner og begyndte at rense de hellige Steder for alt, hvad de ansaa for Hedenskab. De nedbrød Altrene og samlede Stumperne deraf saavel som Helgenbillederne i fri Luft og satte Ild til. Naturligvis opstod der virkelige Batailler. I Byen Gent brændte Reformatorerne seks Munke levende. Den spanske Inkvisition blev sendt derop, og siden 1523 flammede Kætterbaalene overdaadigt. Iøvrigt blev Kættene behandlet efter følgende Regel: Sværdet for Mænd, levende Begravelse for Kvinder, Baalet for frafaldne. Den, som overbevistes om at have trykt et kættersk Skrift fik efter Omstændighederne et Øje slaaet ud

eller en Haand hugget af, eller han blev brændemærket.

De første Reformatorer var Lutheranere, der som bekendt anerkente Fyrsternes guddommelige Udvælgelse. Da Kongen imidlertid ansaa det for sin Hovedopgave at udrydde alle Kættere, og da Lutheranerne ikke vovede at modsætte sig Herrens Salvende, kom de i en umulig Situation. I 1544 skrev Menigheden i Hainaut derfor til deres Troesbrødre i Strassburg om at sende dem en Organisator, og de faar saa sendt Pierre de Brully, en Elev af Calvin. Han blev ganske vist forraadt og brændt kort efter sin Ankomst, men hans Efterfølger førte hans Værk videre, og saaledes blev Reformen i Lavlandene ledet i reformert Retning.

Den reformerte Lære, Calvinismen, kom til at præge Udviklingen i Sweiz, Holland og Skotland i en udpræget demokratisk Retning og har derved spillet en afgørende Rolle i Europas aandelige Udvikling.

Imidlertid kom en af denne fanatiske Tids mest fanatiske Kætterudryddere, Philip II, paa Tronen i Spanien. Hans Søster, Margrete af Parma, var Stattholder i Lavlandene. Da hun mærkede, at Reformationen var ved at tage Magten fra hende, bad hun sin Broder om at sende Tropper til Hjælp, og Aar 1568 kalder han Margrete hjem og sender i Stedet den gamle Blodhund Hertugen af Alba med 10.000 udvalgte spanske Soldater. Han slog sig ned i Bruxelles, hvor han lod rejse 60 Galger, og alene i denne By lod han i løbet af nogle Aar 18.000 Mennesker henrette. Befolkningen flygtede i Tusindtal og den blomstrende Havneby Antwerpen laa hen som en død By. Trods disse Forfølgelser udbredtes Kætteriet. Men da saa Alba begyndte at udskrive enorme Skatter, rejste ogsaa Katolikkerne sig, saa alle de 17 Provinser laa i aabent Oprør. Saa blev Alba kaldt hjem Aar 1576 og afløst af den frisindede og mere smidige Alexander Farnese, som straks udstedte en Kundgørelse, La Pacification de Gant. Han indførte fri Religionsøvelse og mange kloge Bestemmelser for at beskytte Mindretallene. I hver By og større Landsby skulde der være en Kirke for hver Religion, ikke for tætt hinanden. Desværre gik Fanatikere paa begge Sider af med Sejren. Katolikkerne i Hainaut erklærede, at de vilde intet vide af Pacificationen, de vilde ikke slette en Tøddel af deres Religion. Alexander fik dog Held til at genindføre Roen i de 10 sydlige Provinser, det senere Belgien, som var beboet af Franskmænd, de såkaldte Waloner, og hvor Katolikkerne var i Flertal. Men de 7 nordlige Provinser havde faaet nok. 1581 erklærede de sig uafhængige, og efter en heltemodig Frihedskamp blev de 1648 anerkendt som Kongeriget Holland. Ingen af vor Slægt stammer derfra.

I mange Aar herskede der en næsten uafbrudt Krigstilstand i Lavlandene mellem Frankrig og Spanien. Borgerne i deres Fæstninger klarede sig nogenlunde, men Bønderne paa det aabne Land blev brandskattet fra begge Sider og mishandlet paa den raeste Maade. Der blev dog ikke lagt Hindringer i Vejen for at flygte, og de drog bort i Titusinder. De fleste drog til Holland eller England, men adskillige drog opad Rhinen til Pfalz, hvor de paa Forbøn af Dron-

ning Elisabeth fandt et midlertidigt Fristed. Her træffer vi i Friesenheim Familierne Deleuran 1668, Feut og Labove 1679, Devanthier 1661, og i Mannheim Matthieu Dupont 1667, Marie Coppé 1670, der alle aabenbart er flygtede for Albas Grusomheder, samt David Cocu (Coucy) 1680, flygtet fra Picardié, da Louis XIV erobrede dette Landskab.

Pfalz, dette rige og skønne Land, blev under 30-Aarskrigen hærget af Gustav Adolf, dernæst af Wallenstein og saa endnu engang af Svenskerne. Kun 2 pct. af Befolkningen var i Behold, da Kurfyrst Karl Ludwig 1649 vendte tilbage. Men han opfordrede Befolkningen til at vende hjem og indbød Flygtninge fra Frankrig og Belgien til at slaa sig ned i hans Land. Han var den første, som udstedte Nybyggerne de senere saa almindelige Privillegier, og en halv Snes Aar senere havde hans Land rejst sig af sin Aske. Allerede før men især under Albas Rædselsherredømme havde mange Walonner slaet sig ned i Pfalz og oprettet Kolonier ved Rhinen, især i Mannheim. Det var mest velhavende Folk, som næsten til Stadighed sendte Penge til deres nødstedte Troesfæller i Svejs og andet Steds og hjalp gennemrejsende paa enhver Maade. Det hele gik meget godt i nogle Aar, men saa skete der det frygtelige, at Louis XIV 1689 lod begge Rhinbredder brænde for at sikre sin højre Flanke mod et Fremstød over Rhinen, medens han kæmpede i Lavlandene. Beboerne havde ingen anden Udvej end Flugt. Flygtningenes Strøm delte sig i Forskellige Retninger. Af dem der interesserede os, genfinder vi i Gramzow og Gross-Ziethen 90 km N. Berlin, Hainaut-Familierne Armand, Honoré, Feut, Devanthier og Lefèvre, som havde boet sammen i Friesenheim, medens de Familier, som havde slaet sig ned i Mannheim, Dupont, Coppé og Cocu/Coucy, drog til Magdeburg. Vi skal høre lidt om disse nye Tilflugtsteder.

Familiefædrenes Forsamling i Mannheim sendte to Talsmænd til Kurfyrsten af Brandenburg for at bede om Hjælp. De blev vel modtaget og fik anvist Boliger i Magdeburg, som Kurfyrsten havde erhvervet 1648, og som var blevet brændt og plyndret af Tillys Tropper. Der fandtes allerede en fransk Koloni, der var meget lidt populær blandt Byens tyske Beboere. Dens Hovederhverv var Uldvæveri og Strømpestrikning, men det gik kun maadeligt med Afsætningen. Hertil ankommer saa 1689 Mannheim-Kolonien i et højtideligt Optog med Præst, Borgmester, Læge og Apoteker kørende i Spidsen, derefter Vogne med Kvinder, Oldinge, Børn og Syge, medens Mændene marcherede bagefter. Denne Koloni bestod af Franskmænd, Tyskere og Flamlændere og den blandede sig ikke med den franske Koloni. Den medførte sin egen Organisation og slog sig sammen med den tysk reformerte Menighed.

I denne By opnaar David Cocu/Coucy Borgerskab den 15. Juni 1689 under Navnet David Coqui, se Deutsch. Geschlb. Bind 39 Side 164. Bibl. Wal. de Leyde giver følgende to Dødsattester:

1694 sept. 25. Décédé à Magdeburg:

Anna Bécar femme de David Cocu, agée de 39 ans.

1694 oct. 2 Décédé à Magdeburg:

David Cocu, agé de 35 ans.

Det ovenfor givne Dødsaar for David Cocu, 1711, maa formodentlig være forkert. Datteren Marie Anne er kun to Aar gammel, da de flygter fra Mannheim, og hun bliver forældreløs i en Alder af 7 Aar. Hun er vel saa blevet opdraget hos et Medlem af den talrige Familie Coqui, se Tollin: Die Gesch. der franz. Koloni von Magdeburg, No. 9094. Og man kan gætte paa, at det var hos den Abraham Cocy, som findes i Rôle des Réfugiés de Magdebourg 1789, spæter mit königlich Erlaubnis Coqui. Hendes næstældste Søn faar nemlig i Bützow Navnet Abraham, der saaledes er indført i Familien Armand. Samtidig faar vi en ny Bekræftelse paa, at Familien Cocu/Coucy antager Navnet Coqui. 1702 gifter den 15-aarige Marie Anne de Coucy sig med den 30-aarige Jean Armand for at dele med ham et fattigt og omflakkende Liv. Sandsynligvis er hun død i Mecklenburg 1715.

Gramzow og Gross Ziethen ligger i Provinsen Uckermark N. for Berlin. Landsbyerne laa øde hen, Markerne var sprunget i Skov. Potzdam-Ediktet havde givet Kolonisterne de sædvanlige Privilliggier, som imidlertid 1710 blev forandret derhen, at Franskmændene fra nu af skulde regnes for Fæstere ligesom Tyskerne. De skulde dog endnu i 10 Aar være fri for Hoveri mod en særlig Afgift. Men trods alle kongelige Anordninger gjorde Amtmændene, hvad der passede dem. De slæbte Franskmændene til Hoveri og Ulvejagt, de fratog dem deres Enge og gav dem til Tyskere. Derfor havde en sachsisk og især en dansk Agent let ved i 1719 at bevæge et stort Antal Bønder til at drage bort. Henved 40 Familier drog da til Fredericia.

Øvrigt har vi fra Ludwigs Stamtavler, Kolonilisten m. m. følgende Oplysninger:

Honoré: 1686 Mons, 1705 Gramzow, 1711 Brandenburg, 1713 Gross-Ziethen.

Bulletin litt. et hist. Bind 46. 1546: Thomas Honoré fra Maulx dømmes til Tortur og Brand sammen med 13 andre for Deltagelse i Møde. Samme, Bind 8: Adam og Isaac Honoré fra Picardie dømmes til Galejerne for Deltagelse i Møde, 1687.

Deleuran: Pays-Bas, 1685 Friesenheim, 1694 Bergholz, 120 km. N. for Berlin. Kolonilisten 1699 nævner Nr. 2104 Pierre Deleurette, Laboureur des Palatinats (Pfalz), sa femme et quatre enfants Bergholz. ...»Pierre de Leurette (Deleurette, Deleuran) geb. zu Friesenheim. Sohn des Michel Deleurette und Ester Vantier. Ein Sohn Abraham geht zu Vierraden. Ein anderer wird Bauer in Bergholz. Zwei Söhne von Pierre D., die 1719 nach Fredericia in Dänemark kommen, haben dort eine zahlreiche Nachkommenschaft«.

Devanthier: f. 1637 i La Leu (Pays-Bas) ...»De udvandrede fra Pays-Bas, boede først i Friesenheim; da Pfalz 1689 blev ødelagt af Franskmændene, flygtede de til Woddow 120 km N. for Berlin.

Navnet Devanthier kendes ikke mere i Belgien, derimod Vanthier eller Wanthier. La Leu skal være Braine L'alleud 20 km S. for Bruxelles; her led Napoleon sit uoprettelige Nederlag, hvor senere Byen Waterloo opstod. Alleud betyder et Leen fritaget for Afgifter.

Feut fra Hainaut, 1679 i Friesenheim, 1706 i Gramzow.

Le Fèvre 1647 i La Leud, senere Bernhof (Pfalz), 1684. Bergholz. Kolonilisten: Nr. 2026 »Anthoine Le Fèvre, Laboureur, des Pays-Bas, sa femme et huit enfants, à Walmow (Brandenburg), Löckenitz. Nr. 2098 »Abraham Le Fèvre, Labourneur, du Palatinat, et sa femme à Bergholz.

EFTERSKRIFT

Hermed slutter min Beretning om vor Slægts Oprindelse og Vandringer. Dens ene Rod skyder op fra Dauphiné, de øvrige fra Hainaut og Calais med omliggende Egne for ad forskellige Veje at mødes i Fredericia i den Stamme, hvoraf vi er udgaaet. Vore Fædre var Selvejerbønder, en enkelt Gren, de Coucy, stammer ned fra fransk Højadel.

De hørte alle til den Tids Frihedskæmpere. De holdt ud i Hjemmet, saa længe der var Gnist af Haab om bedre Tider. Men da det viste sig umuligt at sikre Børnenes Opdragelse i den Tro, som for dem var den eneste sande, saa greb de til den sidste fortvivlede Udvej: Flugten.

Vi maa beundre disse Mænds og Kvinders Frisind og takke dem, fordi de udviste den Sjælsstyrke at ofre deres timelige Velfærd og døje Lidelser og Farer for at sikre deres Efterkommere den største af alle Rettigheder: Retten til at tænke frit.

Det er en stor Arv at komme af Godtfolk. Men denne Arv er dødt Gods, hvis ingen løfter den. Det er vor Sag at sætte os grundigt ind Slægtens Historie og bringe den videre til vore Børn og nærmeste Slægt. Derfor har jeg umaget mig med disse Efterforskninger.

Hellerup, Februar 1952.

Otto Hermann.

UNIV.-BIBL. Afd. 1

Q. 1454/55

TOVE GRANDJEAN :

STAMTAVLE OVER
SLÆGTEN ARMAND.

1952.

②

I La Motte-Chalençon, en landsby i stiftamtet Diois i Dauphiné hører vi første gang om slægten Armand i jordebogen fra 1599, hvori findes: Estienne Armand, som er gift med Allaise Romand og Herculles Armand, som er gift med Susanne Lieutaud. Derefter er der et spring til det civile folkeregister, som begynder med 1639, og hvori nævnes Jacob Armand, som er gift med Madeleine Nicolas, og som har børn til dåb i 1640'erne. Først med Jacob Armand i selve La Motte-Chalençon har vi fast grund under fødderne, men der findes ikke midler til at fastslå, om Jacob Armand er søn af Estienne eller Herculles Armand, men der er næppe andre muligheder. Kaptajn Otto Hermann mener, at sandsynligheden taler for, at førstnævnte er faderen, da Estienne Armands jordlod omsluttede Jacob Armands. (se Otto Hermann: "Fredericia-slægten Armands tilhold i La Motte-Chalençon", Personalhistorisk Tidsskrift, 70. årgang 1949).

I "Stamtavler over Slægter i den fransk-reformerte Coloni og Menighed", København 1897, som jo ellers er en meget værdifuld kilde, har pastor J. Ludwig nogle fejl, hvoraf en del blev klarlagt ved dr. phil. N.C. Lukmans arkivundersøgelse i 1939, og jeg har her fulgt dr. Lukmans korrektioner. Denne skriver bl.a. i et brev af 6. 5. 1939:

"Den værste Samling Fejl har Ludwig begået overfor Pierre Søn af Jean Louis, hvor han i Dødsregistret 1.12.1820 har rettet den dødes Navn fra Jean til Pierre og derefter uden at have sikret Overensstemmelse med Faderens Navn noterer 1.12.1820 i Marginen ud for Pierres Fødselsdag 12.5.1746; efter Gennemgang af samtlige Pierre Armand'er nås det resultat, at denne må have været gift med Sara Bottelet, ikke som Ludwig har det.

Undertiden har Ludwig opdaget sine Fejl, og så har han understreget i Kirkebogen, vel med Henblik på en ny Udgave af Stamtavlen; således Vielsen 16.12.1757, hvor Ludwig havde ladet Pierre Armand fils, ikke, som det rette er, Faderen, være Brudgom.

Da Vielsesattesterne er så lakoniske, er det ikke mærkeligt, at den samtidige Eksistens af 4 Pierre Armand'er, alle gifte, har resulteret i Potten-Koner hos Ludwig. Folketællingslisten giver Korrektivet".

De 4 omtalte Pierre Armand'er er stamtavlens numre 19, 24 og 29, samt den til Hainaut-slægten hørende Pierre Armand, f. 1708 d. 1776. (Se Louis E. Grandjean: "Fra Dauphiné til Fredericia" 1941 pag. 33.)

Med hensyn til stamtavlens opstilling har jeg fulgt den moderne form efter administrator, dr. phil. Albert Fabritius' venlige råd og vejledning. Når jeg har opdelt den i 3 hovedlinier, er det for at lette oversigten fra og med 5. generation. For 4. generations vedkommende må jeg nævne, at jeg har skrevet om stamtavlens numre 11, 12 og 13 i "Fredericia Dagblad"s 100 års jubilæumsnummer, december 1949 i artiklen "Hovedstadens franske lakajer fra Fredericia", hvortil henvises.

Denne stamtavle, som dels har huller og dels fejl, har jeg foreløbig kun ønsket at give fra mig i dublikeret stand for at få lejlighed til at indkalde rettelser og tilføjelser, som jeg beder alle dem, der læser stamtavlen og finder noget at bemærke, om at indsende til mig.

På denne måde vil der være mulighed for om nogle år at udsende stamtavlen i trykt udgave i forsvarlig stand, hvis der er ønske derom fra slægtens side.

Alle dem, der har hjulpet mig med denne foreløbige udgave, der for visse deles vedkommende har måttet bygges op fra bar bund, beder jeg modtage min bedste tak.

Januar 1952

Tove Grandjean

Herluf Trollesgade 22, København K.

FORKLARINGER

f.	betyder	født
d.	"	død
oo	"	gift med
l ^o	"	gift første gang
F.	"	forældre
k.	"	kirke
kgd.	"	kirkegaard
fr.ref."		fransk reformert.
ty.ref."		tysk reformert

Hvor ingen anden kirke er anført i Fredericia menes fransk reformert kirke, undtagen i enkelte tilfælde, hvor kirken ikke har kunnet oplyses.

Noternes numre henfører til stamtavlens numre. I registret er fornavnene ordnet efter første navn, uanset om det er kaldenavnet.

Personer af navnet Hermann skal søges under det gamle slægtsnavn Armand, da jeg har fundet det mest logisk og egalt at anvende det samme navn hele vejen. I forrige århundrede kunne den samme person forskellige steder findes opført under vidt forskellige navne som Armand, Harmand, Hermand o.s.v., ligesom patronymikon også anvendtes meget, Pierre Armands søn kaldtes f.eks. Peter Petersen og Salomon Armands søn, Frederik Salomonsen og alle dennes efterkommere hedder Hermansen (se nr. 308).

Tegningen på omslaget forestiller den gamle tobakslade ved museet i Fredericia, tegnet af læge Ludvig Chr. Grandjean i 1939 til stamtavlen, da 4 - 5 generationer af slægten var tobaksavlere i Fredericia.

Dublikeringen er foretaget af afdelingsleder Hans Aage Hermann, som vi beder modtage vor tak for velvillig assistance.

FØRSTE GENERATION

1. a. Jacob Armand nævnes 1639. oo Madeleine Nicolas
3 børn: 2. generation nr. 2-4.

ANDEN GENERATION

Jacob Armands børn med Madeleine Nicolas

(se nr. 1):

2. a. Cathérine Armand f. 1641 i La Motte-Chalençon.
3. b. Marie Armand f. 1643 i La Motte-Chalençon.
4. c. Jean Armand f. 1650 i La Motte-Chalençon, d. 17.1.1731
i Berlin. Landbruger og kobbersmed. oo Marie Clévans.

4 børn: 3. generation, nr. 5-8.

TREDIE GENERATION

Landbruger og kobbersmed Jean Armands børn
med Marie Clévans (se nr. 4):

5. a. Jean Armand f. 1672 i La Motte-Chalençon, d. 1.6.1747 i
Fredericia. Uldkæmmer i Brandenburg og Mecklenborg,
tobaksplanter i Fredericia. oo 1° 17.5.1702 i Magdeborg
Marianne Coucy f. 21.1.1687 i Mannheim, d. 1717 i Mecklen-
borg. (F: Tobaksplantør David Coucy og Marie Bécard).
oo 2° ca. 1718 Susanne Elisabeth Perrin, f. 26.5.1696
i Stendal, Brandenburg, d. 13.2.1767 i Fredericia.
(F: Jean François Perrin og Elisabeth René)

11 børn: 4. generation, nr. 9-20.

6. b. Anne Armand, f. 16.10.1686 i La Motte-Chalençon.
7. c. Joseph Armand, f. 7.4.1689 i La Motte-Chalençon.
8. d. Marie Armand, f. 1.10.1691 i La Motte-Chalençon.

FJERDE GENERATION

Tobaksplantør Jean Armands børn af 1. ægteskab
med Marianne Coucy (se nr. 5):

9. a. Jean Nicolas Armand, f. 21.1.1704 i Berlin, d. før 1747.
10. b. Abraham Armand, f. 29.12.1706 i Hagenau, d. før 1747
11. c. Anne Marguerite Armand, f. ca. 1708 i Hagenau d. i Rothenau
oo Claus Buch. proviantforvalter på kinafareren "Kongen af
Danmark" 1738 og 1743. Købmand i 1746.
12. d. Charles Armand, f. ca. 1712, d. ca. 1746 på en kinarejse.
Lakaj, derefter hovmester på bl.a. kinafareren "Dronnin-
gen af Danmark". Ugift.
13. e. Henry Auguste Armand, f. ca. 1714. Assistent ved negotien på
kinafareren "Kongen af Danmark" 1748. Gift og boende i
København.

14.f. Jean Louis Armand, f. 8.9.1715 i Hagenau, d. før 1756.
se I. linie.

Børn af 2. ægteskab med Susanne Elisabeth Perrin:

- 15.g. Jean Friedrich Armand, f. 29.3.1719 i Hagenau, d. 30.12.1769
se II. linie.
- 16.h. Juliane Elisabeth Armand, f. 17.3.1724 i Fredericia, d. 25.8.
1726 s.st.
- 17.i. Marie Elisabeth Armand, f. 7.4. 1728 i Fredericia, d. 9.5.
1766 s.st. Ugift.
- 18.k. Cathrine Armand, f.3.7. 1729 i Fredericia, d. før 1747
- 19.l. Pierre Armand, f. ca. 1733 i Fredericia, d.30.10.1801 s.st.
Se III. linie.
- 20.m. Susanne Elisabeth Armand, f. 5.3. 1735 i Fredericia, d.
11.3.1735 s.st.

I. LINIE

Første (Fjerde) Generation

- 14.f. Jean Louis Armand, f.8.9.1715 i Hagenau, d, før 1756
Tobaksplantør i Fredericia. oo s.st. 6.10.1737
Susanne Marie Honoré, f. 1713 i Gross-Ziethen.
d.3.6.1769 i Fredericia (F: Tobaksplantør Pierre Honoré
og Marie Desmaretts).

4 børn: 2.(5.) generation nr. 21-24.

Anden (Femte) Generation

Tobaksplanter Jean Louis Armands børn med
Susanne Marie Honoré (se nr. 14):

- 21.a. Isaac Armand, f. 15.3.1738 i Fredericia, d. 7.9. 1738 s,st.
- 22.b. Susanne Marie Armand, f. 2.1. 1740 i Frederici , d. 31.5.1751
s.st.
- 23.c. Jean Urie Armand,f. 10.5.1742 i Fredericia, d.1.12.1820
s.st. Tobaksplantør, senere murermester i Fredericia.
oo 9.4.1767 s.st. Jeanne Dupont, f. 20.7.1735 s.st., d.
12.9. 1812 s.st. (F: Tobaksplantør, oldermænd i vognmands-
lauget Matthieu Dupont og Susanne Charnique).

8 børn: 3.(6.) generation I nr. 25-32.

- 24.d. Pierre Armand f. 12.5.1746 i Fredericia, d. 14.5. 1800 i København, fr.ref.k. Graver og underdegn ved fr.ref.k. i København. oo 27.11.1770 i Fredericia Sara Bottelet f. 30.11.1741 s.st., d. 23.2.1814 i Vartov, fr.ref.k. (F: Tobaksplantør Abraham Bottelet og Sara Dufour).
6 børn: 3(6.) generation II nr. 33-38.

Tredie (Sjette) Generation.

I. Tobaksplantør Jean Urie Armands børn med Jeanne Dupont (se nr. 23):

- 25.a. Jean Armand f. 10.6.1767 i Fredericia d. 24.1.1847 s.st. Tobaksplantør i Fredericia. oo 13.12.1792 s.st. Susanne Armand f.6.10.1771 s.st. d.1.12.1837 s.st. (F: Pierre Armand af Hainau-slægten og Marie Dupont).
6 børn: 4.(7.) generation I nr. 39-44.
- 26.b. Susanne Armand f.12.8.1770 i Fredericia d.18.10.1834 s.st. oo 21.11.1794 i Fredericia plantør Matthieu Devantier f. 17.9.1769 s.st. d. 25.10.1843 s.st. (F: Pierre Devantier og Marie Elisabeth Dupont).
- 27.o. Marie Armand f.27.12.1771 i Fredericia d.24.1.1773 s.st.
- 28.d. Matthieu Armand f.10.10.1773 i Fredericia, d. 19.7.1838 s.st. Tobaksplantør, senere væver. oo 2.2.1798 i Fredericia Susanne Deleuran f.2.5.1773 s.st. d. 26.8.1837 s.st. (F: Jacques Deleuran og Susanne Devantier).
7 børn: 4.(7.) generation II nr. 45-51.
- 29.e. Pierre Armand f. 31.5.1776 i Fredericia d. 18.2.1843 s.st. Murermester. oo 9.12.1803 i Fredericia Sara le Blond, f. 2.8.1783 s.st. d. 17.3.1862 s.st. (F: Tobaksplantør Daniel le Blond og Sara Devantier).
5 børn: 4.(7.) generation III nr. 52-56.
- 30.f. Marie Armand f. 28.11.1777 i Fredericia d. 21.6.1855 s.st. oo 25.4.1800 i Fredericia organist ved fr.ref.k. Pierre Devantier f. 9.6.1776 s.st. (F: Pierre Devantier og Susanne Dupont).
- 31.g. Cathrine Armand f.5.12.1779 i Fredericia, d.6.9.1862 s.st. oo 6.12.1805 i Fredericia Jacob Feut f.21.2.1780 s.st. d. 4.1.1870 s.st. (F: Matthieu Feut og Elisabeth Charlotte le Fevre).

32. h. Jacob Armand f. 7. 8. 1781 i Fredericia d. 6. 9. 1859 s. st.
Murermester. oo 1. 5. 1807 i Fredericia Marie Honoré
f. 16. 3. 1782 s. st. d. 27. 10. 1846 s. st. (F: Jean Honoré
og Esther le Blond).

9 børn: 4. (7.) generation IV nr. 57-65

II. Graver Pierre Armands børn med
Sara Bottelet (se nr. 24.):

33. a. Susanne Armand f. 23. 12. 1770 i Fredericia d. 18. 3. 1774
s. st.

34. b. Jean Pierre Armand f. 31. 1. 1773 i Fredericia. Tømrer og
undergraver v. tysk ref. k. i København. oo 16. 3. 1800 s. st.
Susanne Deleuran f. 10. 4. 1768 i Fredericia d. 21. 6. 1817
i Vartov, fr. ref. k. (F: Pierre Deleuran og Sara le Blond).

7 børn: 4. (7.) generation V nr. 66-72.

35. c. Abraham Armand f. 9. 4. 1775 i Fredericia. Undergraver v.
fr. ref. k. i København, senere soldat og hattemager.
oo 13. 1. 1802 i København, fr. ref. k. Marie Kirstine Peder-
sen Lund f. 1777 på Lolland, d. 24. 6. 1831 i København
fr. ref. k. (F: Berent Pedersen og Babette Cathrine).

5 børn: 4. (7.) generation VI nr. 73-77.

36. d. Susanne Armand f. 28. 9. 1777 i Fredericia d. 17. 9. 1819 i
København, fr. ref. k. oo 1° 8. 4. 1803 s. st. manufaktur-
handler, senere domestique Pierre Deleuran f. 3. 3. 1765
i Fredericia d. 26. 9. 1806 i København fr. ref. k.
(F: Pierre Deleuran og Sara le Blond).
oo 2° 19. 4. 1814 i København, fr. ref. k. låsesmed
Nicolas Andresen f. 16. 2. 1789 i Køge.
(F: Grovsmed Andreas Nielsen og Anne Dorthe Johannesdatter).

37. e. Marguerite Armand f. 4. 3. 1780 i Fredericia, d. 25. 11. 1841
i København, fr. ref. k. oo 27. 2. 1807 s. st. sukkerraffinade-
riarbejder, senere urmager Jonas Nilsson f. 20. 8. 1784 i
Vexjö i Sverige, d. 6. 9. 1838 i København fr. ref. k.
(F: Handskemager Nils Blixberg).

38. f. Pierre Armand f. 17. 10. 1782 i Fredericia, d. 1. 12. 1816
i København, fr. ref. k. Uddannet som bogtrykker i Køben-
havn, sanger og lærer v. fr. ref. k. i København 1800-15.
Ugift

Fjerde (Syvende) generation

I. Tobaksplanter Jean Armands børn med
Susanne Armand (se nr. 25):

39. a. Pierre Armand f. 30.9.1798 i Fredericia d. 6.8.1869 s.st.
Tobaksplanter. oo 6.5.1830 i Fredericia Susanne Devantier
f. 10.2.1804 s.st. d. 25.12.1879 s.st.
(F: Planter Matthieu Devantier og Susanne Armand (nr.26)),
3 børn: 5.(8.) generation I nr. 78-80.
40. b. Jeanne Armand f. 27.11.1800 i Fredericia, d. 20.7.1877 s.st.
oo 8.5.1835 i Fredericia brolægger Hans Matthias Dupont
f. 1.5.1808 s.st. d. 19.10.1878 s.st.
(F: Matthieu Dupont og Mette Marie Jochumsen).
41. c. Marie Armand f. 26.10.1803 i Fredericia d. 7.5.1849 s.st.
oo 1° 10.5.1833 i Fredericia snekker Jacob Honoré f.
20.7.1800 i Fredericia, d. 25.9.1840 s.st. (F: Jacob
Honoré og Susanne Bottelet).
oo 2° 9.5.1846 i Fredericia tømrer Jacob Honoré f. 17.10.1818
i Fredericia d. 21.2.1866 s.st. (F: Louis Honoré og Susanne
Dupont). (Han oo 2° 9.11.1849 i Fredericia Elisabeth Armand
(af Hainaut-slægten) f. 4.11.1814 i Fredericia, d. 19.11.1877
s.st. (F: Jacob Armand og Marie Vilain).)
42. d. Susanne Armand f. 1.9.1805 i Fredericia. oo 1° 14.12.1827 i
Fredericia vævermester Jean Armand (af Hainaut-slægten)
f. 19.6.1800 i Fredericia, d. 19.8.1852 s.st. (F: Jacques
Armand og Elisabeth de Pierre). oo 2° 22.7.1854 i Frede-
ricia daglejer Søren Nielsen Tørring f. 25.7. 1824 i Trelde
(F: Indsiddet Niels Christensen Tørring og Maren Jensdatter)
43. e. Jean Armand f. 16.9.1809 i Fredericia, d. 14.5.1866 s.st.
Avlsbruger. oo 12.1.1838 i Fredericia Olympe Honoré f.
5.9.1811 i Fredericia, d. 18.3.1878 s.st.
(F: Pierre Honoré og Charlotte le Fevre).
2 børn: 5.(8.) generation II nr. 81-82
44. f. Cathérine Armand f. 11.7.1812 i Fredericia, d. 19.4.1907
s.st. oo 1° 17.11.1837 i Fredericia Jean Louison f. 16.10.1808
i Fredericia, d. 8.4.1845 s.st. (F: Jacob Louison og Jeanne
Deleuran). oo 2° 22.11.1845 i Fredericia Isaac Honoré
f. 20.12.1821 i Fredericia, d. 1.4.1864 s.st. (F: Kirke-
betjent Isaac Honoré og Judith Honoré).

II. Vævermester Matthieu Armands børn
med Susanne Deleuran (se nr. 28).

45. a. Cathérine Hedvig Armand f. 4.5.1798 i Fredericia. Ugift.
46. b. Jeanne Armand f. 1.1.1800 i Fredericia, d. 5.3.1884 s.st.
oo 2.11.1822 i Fredericia Abraham Deleuran f. 29.10.1795
i Fredericia, d. 4.2.1859 s.st. (F: Isaac Deleuran og
Cathérine Dupont). (Han oo 1° 10.11.1820 Anne Cathrine
Honoré f. 16.3.1800, d. 1.6.1822. (F: Isaac Honoré og
Susanne Marie Honoré).)
47. c. Susanne Armand f. 30.12.1802 i Fredericia. oo 20.5.1831
i Fredericia bødker Christian Gottlieb Stützer f. 1802
i Fredericia. (F: Bødker Gottlieb Stützer og Ellen Cathri-
ne Fleisdatter).
48. d. Jean Armand f. 22.9.1805 i Fredericia, d. 11.11.1884 s.st.
Væver. oo 16.12.1831 i Fredericia Marie Devantier.
f. 12.9.1805 i Fredericia, d. 3.3.1879 s.st.
(F: Organist Pierre Devantier og Marie Armand (nr. 30))
Ingen børn.
49. e. Jacques Armand f. 12.4.1808 i Fredericia, d. 1.4.1868 s.st.
Skomager. oo 30.4.1835 i Fredericia Betty Olympe Dupont
f. 27.9.1810 i Fredericia, d. 30.1.1892 i København.
Sot. Johannes k. (F: Skomager François Dupont og Cathrine
Vilain).

4. børn: 5. (8.) generation III nr. 83-86.

50. f. Matthieu Armand f. 2.12.1810 i Fredericia, d. 1.8.1878
s.st. Vævermester. oo 1° 4.5.1838 i Fredericia Cathrine
Louison f. 14.1.1812 i Fredericia, d. 23.9.1840 s.st.
(F: Jacob Louison & Cathrine Dupont).
oo 2° 1.10.1841 i Fredericia Marie Honoré f. 10.12.1817
i Fredericia, d. 26.12.1895 s.st. (F: Jacob Honoré og
Marie Honoré).

11 børn: 5. (8.) generation IV 87-97.

51. g. Pierre Armand f. 28.12.1814 i Fredericia, d. i Paris

III. Murer Pierre Armands børn med
Sara le Blond (se nr. 29):

52. a. Jean Armand f. 21.5.1805 i Fredericia, d. 20.6.1820 s.st.
53. b. Daniel Armand f. 18.11.1806 i Fredericia, d. 5.4.1813 s.st.

54.c. Pierre Armand f. 3.3.1809 i Fredericia, d.14.8.1897 s.st.
Murermester. oo 22.4.1831 i Fredericia Elisabeth Devantier
f. 2.10.1811 i Fredericia, d.16.6.1858 s.st. (F: Borger-
repræsentant Abraham Devantier og Marie le Fevre).

5 børn: 5.(8.) generation V nr. 98-102

55.d. Daniel Armand f. 24.10.1817 i Fredericia, d.26.4.1888
s.st. oo 10.11.1843 i Fredericia Marie Elisabeth Alliverti
f.13.7.1818 i Fredericia, d. 28.7.1868 s.st. (F: Tambour-
major Joseph Alliverti og Marie Feut).

5 børn: 5.(8.) generation VI nr. 103-107

56.e. Sara Armand f.16.4.1822 i Fredericia, d.13.4.1903 s.st.
oo 28.10.1842 i Fredericia vævermester Pierre Honoré
f. 4.2.1816 i Fredericia, d.12.12.1875 s.st. (F: Jacob
Honoré og Marie Honoré).

IV. Murermester Jacob Armands børn med
Marie Honoré (se nr. 32).

57.a. Jean Armand f. 12.3.1808 i Fredericia, d.4.5.1887 s.st.
Murer. oo 27.4.1838 i Fredericia Marie Honoré f.4.10.1811
i Fredericia, d.9.1.1888 s.st. (F: Jacob Honoré og Susanne
Bottelet).

7 børn: 5.(8.) generation VII nr. 108-114.

58.b. Jeanne Armand f. 20.8.1809 i Fredericia, d.14.3.1851 s.st.
oo Hansen.

59.c. Esther Armand f.17.12.1810 i Fredericia, d.31.5.1822 s.st.

60.d. Marie Armand f.1.4.1812 i Fredericia, d.29.5.1813 s.st.

61.e. Marie Armand f. 16.1.1814 i Fredericia, oo 4.5.1864 i
Fredericia Niels Madsen f.18.2.1810.

62.f. Jacob Armand, f.20.12.1816 i Fredericia, d.19.7.1874 s.st.
Murermester. oo 30.1.1846 i Fredericia Marthe Dupont
f.28.5.1822 i Fredericia, d.15.8.1849 s.st. (F: Jacob
Dupont og Cathrine Deleuran).

1 barn: 5.(8.) generation VIII nr. 114.

63.g. Sara Armand f.14.10.1818 i Fredericia, d.17.5.1821 s.st.

64.h. Judith Armand f.5.1.1821 i Fredericia, d.20.7.1899 s.st.
oo 15.11.1844 i Fredericia Jean de Pierre f.23.5.1811 i
Fredericia, d.2.10.1866 s.st. (F: Pierre de Pierre og
Judith Dupont).

65.i. Peter Armand f. 22.10.1825 i Fredericia, d.20.8.1849 s.st.

V. Tomrer og undergraver Jean Pierre Armands
børn med Susanne Deleuran (se nr. 34).

66. a. Sara Louise Armand f. 12.6.1801 i København fr.ref.k.
oo hørhegler Niels Christensen.
67. b. Susanne Armand f. 22.2.1803 i København, fr.ref.k.
68. c. Henriette Caroline Sophie Elisabeth Armand f. 9.6.1805
i København fr.ref.k.
69. d. Jean Pierre Armand f. 21.9.1811 i København. fr.ref.k.
70. e. Francois Louis Armand f. 5.1.1813 i København, fr.ref.k.
d. 30.7.1831 s.st.
71. f. Susanne Cathrine Armand f. 3.1.1816 i København, fr.r.k.
72. g. Elisabeth Armand f. 10.4.1819 i København, fr.ref.k.

VI. Undergraver og hattemager Abraham Armands
børn med Marie Kirstine Pedersen Lund (se nr. 35)

73. a. Marie Cathrine Armand f. 5.9.1802 i København, fr.ref.k.
74. b. Jean Pierre Chrétien Armand f. 10.1.1806 i København
fr.ref.k.
75. c. Karoline Armand f. 14.5.1810 i København, fr.ref.k.
d. 19.2.1813 s.st.
76. d. Anne Wilhelmine Kirstine Armand f. 15.4.1817 i København
fr.ref.k.
77. e. Pierre Gert Armand f. 28.7.1821 i København, fr.ref.k.
d. 25.7.1822 s.st.

Femte (Ottende) generation.

I. Tobaksplanter Pierre Armands børn med
Susanne Devantier (se nr. 39).

78. a. Johan Armand f. 20.10.1831 i Fredericia, d. 27.5.1904 s.st.
Snedkermester. oo 25.10.1878 i Fredericia Charlotte Frede-
rikke Deleuran f. 28.4.1851 i Fredericia, d. 26.3.1925 s.st.
(F: Skomager Isaac Deleuran og Elisabeth Dupont).
Ingen børn.
79. b. Susanne Armand, f. 28.8.1833 i Fredericia, d. 13.6.1839 s.st.
80. c. Susanne Cathrine Armand f. 9.12.1840 i Fredericia, d. 22.11.
1843 s.st.

II. Avlsbruger Jean Armands børn med
Clympe Honoré (se nr. 43).

81. a. Susanne Armand f. 7. 7. 1838 i Fredericia, d. 26. 11. 1879 s. st. Trinitatis k. oo 9. 3. 1861 i Fredericia avlsbruger Jens Jensen Cohr f. 1. 8. 1833 St. Michaelis k. Fredericia, d. 7. 3. 1882 i Fredericia Trinitatis k. (F: Avlsbruger Mads Jensen Cohr og Karen Ditlevsdatter).

82. b. Charlotte Armand f. 10. 10. 1848 i Fredericia, d. 16. 2. 1849 s. st.

III. Skomager Jacques Armands born med Betty Olympe Dupont (se nr. 49).

83. a. Matthias Armand f. 19. 7. 1835 i Fredericia, d. 14. 1. 1899 s. st. Arbejdsmand. oo 6. 11. 1867 i Fredericia Ane Kirstine Frederiksen f. 4. 5. 1840 i Fredericia.

1 barn: 6. (9.) generation I nr. 116.

84. b. Franz Jacques Armand f. 12. 1. 1838 i Fredericia, d. 3. 1. 1899 i København, Garnisons kgd., pens. sergent, forvalter v. Blegdamshospitalet, kancelliråd. oo 1° Bertha Jensen f. 1840, d. 31. 7. 1873 i København, Garnisons kgd. oo 2° 30. 10. 1874 i København Sct. Pauls k. Karen Mathilde Jensen f. 30. 10. 1854 i København, Trinitatis k., d. 28. 11. 1931 s. st. Garnisons kgd. (F: Horkræmmer Ole Jensen og Bertha Olsen).

7 born: 6. (9.) generation II nr. 117-123.

85. c. Peter Armand f. 3. 3. 1842 i Fredericia, d. 10. 6. 1877 i Skodsborg pr. Jels, begr. på Jels kgd. Ugift.

86. d. Emil Johan Victor Vilhelm Armand f. 30. 4. 1847 i Fredericia d. 30. 8. 1916 i København, Garnisons kgd., Kgl. hoffourer, kammerassessor (R. DM. p. p.) oo 12. 2. 1876 i København, Sct. Pauls k. Anna Oline Jensen f. 29. 6. 1857 i København Trinitatis k. d. 27. 8. 1928 i København, Garnisons kgd. (F: Horkræmmer Ole Jensen og Bertha Olsen).

5 born: 6. (9.) generation III nr. 124-128).

IV. Vævermester Matthieu Armands born af 1. ægteskab med Cathrine Louison (se nr. 50).

87. a. Susanne Armand f. 7. 7. 1838 i Fredericia, d. 3. 1. 1921 i Svendborg. oo 8. 5. 1858 i Flensborg restaurator i Svendborg Andreas Peter Christensen f. 8. 7. 1828, d. 24. 11. 1873 i Svendborg.

88. b. N. N. Armand (dødfødt datter), f. 22. 9. 1840 i Fredericia.

Born af 2. ægteskab med Marie Honoré:

- 89.c. Cathrine Armand f. 9.2.1842 i Fredericia, d. 4.10.1845 s.st.
90.d. Jacob Armand f. 10.5.1843 i Fredericia, d. 13.7.1926 s.st.
Købmand, medlem af konsistoriet i fr.ref.k. oo 23.1.1869
i Fredericia Johanne Christiane Knüttel f. 15.3.1843 i Vejle
d. 17.3.1891 i Fredericia (F: Købmand Johannes Knüttel og
Christiane Petersen).

9 børn: 6. (9.) generation IV nr. 129-137.

- 91.e. Matthias Armand f. 23.10.1844 i Fredericia, d. 6.7.1917 s.st.
Snedkermester, oo 17.11.1871 i Fredericia Anne Cathrine
Christensen f. 23.9.1846 i Fredericia Sct. Michaelis k.
d. 15.9.1905 s.st. Sct. Michaelis k. (F: Skomagermester
Johannes Christensen og Caroline Baur).

13 børn: 6. (9.) generation V nr. 138-150.

- 92.f. Cathrine Armand f. 4.9.1846 i Fredericia, d. 6.1.1921 s.st.
oo 2.2.1875 i Fredericia styrmand, portør v. Statsbanerne
Roger Johan Frederiksen, f. 29.7.1849 i Svendborg, d. 29.7.
1931 i Fredericia. (F: Sadelmagermester Johan Frederiksen
og Anne Warke).
93.g. Abraham Armand f. 7.6.1848 i Fredericia, d. 28.5.1927 i Kø-
benhavn, Frederiksberg k. Oberstløjtnant, gymnastikinspektør
(R. Ø.J., Kr. 3.) oo 12.11.1879 i København, Frb.k. Anna
Vilhelmine Broe, f. 29.12.1857 på Nebbegård v. Fredericia
d. 19.1.1938 i København, Frb.k. (F: Kgl. prokurator og
branddirektor i Fredericia Hans Christian Broe og Metha Hansen).

5 børn: 6. (9.) generation VI nr. 151-155.

- 94.h. Peter Armand f. 13.6.1850 i Fredericia, d. 5.3.1934 s.st.
Tomrer, oo 27.2.1874 i Fredericia Susanne Cathrine Deleuran
f. 19.9.1851 i Fredericia, d. 13.1.1900 s.st. (F: Avlsbruger
Pierre Deleuran og Esther Honoré).

11 børn: 6. (9.) generation VII nr. 156-166.

- 95.i. Marie Armand f. 9.1.1852 i Fredericia, d. 11.9.1886 s.st.
oo 26.8.1882 i Fredericia sergent, handelsbetjent Emil
Vilhelm Lindtner, f. 14.1.1857 i Jellinge, d. 18.8.1892 i
Fredericia. (F: Gæstgiver, skomagermester Laurids Peter
Lindtner og Sorine Sorensen).

96.k. Jacques Armand f. 3.11.1853 i Fredericia, d.26.1.1932 i København. Bispebjerg Krematorium, Solbjerg kgd. Bogholder v. spritfabriken "Fortuna". oo 3.11.1884 i Svendborg Julie Alexandra Saabye f. 24.2.1863 i Svendborg, d.24.9.1906 i København, Solbjerg kgd. (F: Oberst Ove Christian Frederik von Saabye og Sara Bilton).

6 børn: 6.(9.) generation VIII nr. 167-172

97.1. Anne Armand f.12.9.1856 i Fredericia, d. 18.6.1933 i København, Assistentskapel. oo 4.9.1881 i København Sct. Pauls k. murermester Niels Pedersen f. 4.4.1855 i Holse Skov, Fyn, d. 3.6.1928 i København, Assistents kapel. (F: Murermester Peder Andersen og jordemor Lise Nielsen).

V. Murermester Pierre Armands børn med Elisabeth Devantier (se nr.54).

98.a. Susanne Armand f. 1.7.1832 i Fredericia, d.3.2.1856 s.st. oo 28.4.1854 i Fredericia snedkermester Abraham Armand (af Hainaut Slægten) f.4.3.1827 i Fredericia, d.14.7.1904 s.st. (F: Værtshusholder Abraham Armand og Marie Honoré) (Han oo 2° 6.11.1857 i Fredericia Olympe Honoré, f.29.12.1838 i Fredericia, (F: Avlsbruger Abraham Honoré og Olympe le Fevre).)

99.b. Peter Armand f. 13.4.1836 i Fredericia, d.10.3.1840 s.st.

100.c. Peter Abraham Armand f.19.8.1841 i Fredericia, d. 7.7.1924 s.st. Tobaksfabrikant. oo 6.9.1872 i Fredericia Karen Pedersdatter f.25.3.1830 i Fredericia, d.1.6.1923 s.st.

1 barn: 6.(9.) generation IX nr. 173

101.d. Sara Elisabeth Armand f. 27.9.1843 i Fredericia, d.19.11.1845 s.st.

102.e. Elisabeth Seine Armand f.9.1.1851 i Fredericia, d. 16.2.1926 i Odense. oo 30.5.1873 i Fredericia dyrlæge Bernhard Anthony Alliverti, f. 30.9.1847 i Fredericia d.11.12.1912 i Kerteminde. (F: Avlsbruger Bernhard Alliverti og Marie le Blond).

VI. Murermester Daniel Armands børn med Marie Elisabeth Alliverti (se nr. 55),

103.a. N.N. Armand (dødfødt barn) f.1.12.1844 i Fredericia

104. b. Sara Armand f. 28.2.1846 i Fredericia, d. 21.11.1927 i København, Frederiksberg k. oo 10.11.1868 i Fredericia maltfabrikant Jens Ludvig Joachim Kaaber, f. 30.5.1841 i Middelfart, d. 11.12.1918 i København, Frederiksberg k. (F: Sadelmager Niels Rasmus Kaaber og Anne Margrethe Schmidt).
105. c. Marie Elisabeth Armand f. 21.11.1849 i Fredericia, d. 11.3.1924 s. st. oo 12.12.1872 i Fredericia købmand, bankdirektør R. af D. Søren Frederik Sørensen, 5.12.1845 i Jordrup, d. 16.8.1938 i Fredericia. (F: Landmand Sørensen, Lilleknudsbølle, Kolding.)
106. d. Peter Joseph Anton Armand f. 25.5.1853 i Fredericia, d. 19.5.1899 s. st. Skibskaptajn, købmand. oo 21.10.1879 i Fredericia Marie Elise Armand (af Hainaut-slægten) f. 21.10.1854 i Fredericia, d. 23.1.1930 s. st. (F: Snedkermester Abraham Armand og Susanne Armand (nr. 98).)
- 6 børn: 6. (9.) generation X nr. 174-179
107. e. Daniel Armand f. 5.7.1857 i Fredericia, d. 22.7.1862 s. st.
- VII. Murer Jean Armands børn med Marie Honoré (se nr. 57).
108. a. Marie Armand f. 5.4.1839 i Fredericia, d. 7.12.1918 s. st. oo 1° 1.3.1867 i Fredericia daglejer Abraham Honoré f. 25.12.1829 i Fredericia, d. 27.2.1875 s. st. (F: Jean Honoré og Judith Honoré). oo 2° 13.12.1878 Fredericia Trinitatis k. arbejdsmand Anthon Marius Iversen, f. 22.4.1852 i Thyregod, d. 16.4.1944 i Fredericia, fr. ref. k.
109. b. Susanne Elisabeth Armand, f. 19.11.1841 i Fredericia, d. 22.10.1844 s. st.
110. c. Marie Elisabeth Armand f. 27.9.1843 i Fredericia, d. 9.11.1845 s. st.
111. d. Jacob Armand f. 18.7.1844 i Fredericia, d. 1.7.1892 s. st. Skomagermester, oo 9.5.1873 i Fredericia Judith Honoré f. 2.8.1846 i Fredericia, d. 27.10.1922 s. st. (F: daglejer Isaac Honoré og Cathrine Armand (nr. 44)).
- 8 børn 6. (9.) generation XI nr. 180-187.
112. e. Peter Johan Armand f. 14.3.1847 i Fredericia, d. 21.9.1899 s. st. Bryggeriformand. oo 19.12.1873 i Fredericia Petrea Honoré f. 2.3.1851 i Fredericia, d. 16.11.1923 s. st. (F: Peter Jensen og Susanne Honoré).
- 10 børn: 6. (9.) generation XII nr. 188-197.

113. f. Johan Armand f. 4.1.1850 i Fredericia, d. 3.8.1924 s.st. Garver. oo 3.12.1875 i Fredericia Marie Desmarets, f. 3.10.1850 i Fredericia, d. 26.4.1927 s.st. (F: Arbejdsmand Abraham Desmarets og Susanne Marie Honoré).
4 børn: 6. (9.) generation XIII nr. 198-201.
114. g. Emil Johan Armand f. 9.11.1852 i Fredericia, d. 17.9.1909 s.st. Sct. Knuds k. (katolsk). Skomager. oo 4.5.1877 i Fredericia, Sct. Knuds k. Emilie Charlotte Wander f. 17.8.1853 i Odense, d. 26.9.1925 i Roskilde, Sct. Laurentii k. (F: Malermester Severin Wilhelm Wander og Augusta Henriette Frederikke Schlütter).
2 børn: 6. (9.) generation XIV nr. 202-203.
VIII. Murermester Jacob Armands børn med Marthe Dupont (se nr. 62).
115. a. Jacob Armand f. 5.4.1846 i Fredericia, d. 22.9.1910 s.st. Murermester. oo 7.5.1869 i Fredericia Cathrine Louison f. 28.11.1846 i Fredericia, d. 7.2.1935 s.st. (F: Franz Jacob Louison og Susanne Cathrine Deleuran).
1 barn: 6. (9.) generation XV nr. 204.
Sjette (Niende) generation.
I. Arbejdsmand Matthias Armands børn med Ane Kirstine Frederiksen (se nr. 83)
116. a. Jacqueline Betty Armand f. 1.10.1868 i Fredericia, oo 11.10.1884 i Fredericia Trinitatis k. blikkenslager Vilhelm Richard Marius Bauer, f. 28.3.1862 i Fredericia. Efterskabet opløst.
II. Kancelliråd Franz Jacques Armands børn med Karen Mathilde Jensen (se nr. 84).
117. a. Olga Francisca Armand f. 1876 i København Sct. Pauls k. d. 13.10.1876 s.st.
118. b. François Jacques Christian Armand f. 30.10.1877 i København, St. Pauls k. Fuldmægtig i Nationalbanken til 1938, kontorchef i kalimportfirma Rudolph Als og i Polimport A/S. oo 9.5.1903 i København, Frederiksberg k. Olga Johanne Jensen f. 6.6.1884 i København, Frederiksberg k. (F: Restauratør Frands Jensen og Hanne Magdalene Louise Jensen).
2 børn: 7. (10.) generation I nr. 205-206.

119. c. Johan Oluf Armand f. 5.7.1879 i København, Sct. Pauls k. d. 27.12.1919 i Topeka, Kansas, U.S.A. Malermester. oo 31.7.1906 i København, Frederiksberg k. Helga Sletting f. 17.8.1881 i Ringsted. (F: købmand Johan Christian Jacob Sletting og Wilhelmine Marie Rasmussen)
- 3 børn: 7. (10.) generation II nr. 207-209.
120. d. Olga Olympe Mathilde Armand, f. 12.3.1881 i København, Sct. Pauls k. oo 7.3.1902 i København Sct. Stephans k. grosserer Johannes Niels Peter Linneballe, f. 4.9.1876 i København, Sct. Johannes k. d. 16.6.1932 s.st. Simeons k. Garnisons kgd. (F: Manufakturhandler Vilhelm Linneballe og Cathrine Neumann).
121. e. Emilie Armand f. 13.4.1883 i København, Sct. Pauls k. oo 28.12.1901 i København, Frue k. grosserer Jean Louis Dupont, f. 21.6.1879 i København, Sct. Johannes k. (F: Tomrermester Abraham Dupont og Agnes Hamp).
122. f. Anna Dorthea Armand f. 5.1.1885 i København, Sct. Johannes k. d. 21.12.1892 s.st. Blegdamshospitalets kapel, Garnisons-kgd.
123. g. Elise Francisca Armand f. 10.7.1890 i København, Sct. Johannes k. Reklamekonsulent, oo 1° 26.3.1909 i København, Garnisons k. cand. phil. Hermann Foldberg, f. 2.1.1884 i København. (F: Professor Peter Thorvald Foldberg og Anna Andersen). Ægteskabet opløst i 1919. oo 2° 9.2.1922 i København, rådhuset, redaktør Valdemar Louis Falsing, f. 19.5.1890 i Aarhus, Domkirken (F: Fuldmægtig Niels Julius Falsing og Bertha Christensen).

III. Kammerassessor Emil Johan Victor Vilhelm Armands børn med Anna Oline Jensen (se nr. 86):

124. a. Sigrid Rosalinde Armand f. 17.7.1876 i København, Trinitatis k. d. 15.8.1899 s.st. Garnisons kgd. Ugift.
125. b. Einar Leopold Armand f. 6.5.1878 i København, Trinitatis k. Navneforandring til Dane. Kurer hos dronning Alexandra af England. oo 1° 26.2.1902 i København, Slots k. Anne Marie Poulsen, f. 14.9.1871 i Fredericia (F: Snedkermester Hans Jørgen Poulsen og Laura Wilhelmine Hansen). Ægteskabet opløst 1938. (Hun oo 1° 1894 i geograf Holger Lassen, f. 10.7.1869 i Ringsted, d. 3.10.1897 (F: Grosserer I. F. Lassen og Medea Hansen).) oo 2°?
- Ingen børn.

126. c. Oline Emilie Armand f. 13. 10. 1881 i København, Christiansborg Slotskirke. oo 1° 26. 5. 1904 i København, Jesus k. speditør Emil Frederik Theodor Jørgensen f. 9. 12. 1877, d. 5. 5. 1948 i Buenos Aires. (F: Speditør, indehaver af Salicaths Express Co. Christian Vilhelm August Jørgensen og Hilma Emilia Jönsson). Ægteskabet opløst 1912. (Han oo 2° Jenny Jensen (F: Murermester Jensen, Vestre Boulevard, København)). oo 2° 25. 5. 1915 i Boston arkitekt Guy Hart Maynard f. 15. 7. 1861 i Boston, d. 5. 11. 1918 i La Jolla i Californien, begr. i Boston, The Woodlearn Cemetry. (F: Ejendomshandler, ejer af væddeløbsstald Joseph H. Maynard og Josephine C. Hart).
127. d. Emil Jacques Armand f. 16. 12. 1883 i København, Christiansborg Slotskirke, d. 25. 5. 1946 i U.S.A., begr. i San Marcos Texas. Touristagent. Navneforandring tilbage til Armand 16. 3. 1917. oo 10. 4. 1912 i San Francisco Lucy (Lily) Martindale f. 12. 12. 1878 i Texas. (F: Landowner Robert Martindale og Roxana Harper). (Hun oo 1° Campbell Hardy f. 1. 11. 18? i Chicago. Ægteskabet opløst).
- Ingen børn.
128. e. Victor Emil Armand f. 30. 7. 1886 i København, Christiansborg Slotskirke, d. 6. 9. 1944 s. st. Kastrup kgd. Vinhandler, købmand. Ugift.

IV. Købmand Jacob Armands børn med
Johanne Christiane Knüttel (se nr. 90).

129. a. Marie Johanne Armand f. 21. 11. 1869 i Fredericia, d. 19. 6. 1878 s. st.
130. b. Christiane Mathilde Armand f. 26. 7. 1871 i Fredericia, d. 25. 6. 1908 i Horsens. oo 8. 5. 1897 i Fredericia skrædermester Ola Nielsen Möllerström f. 17. 7. 1860 i Björstrup i Sverige, d. 9. 6. 1931 i Horsens.
131. c. Elisabeth Georga Laura Armand f. 22. 1. 1873 i Fredericia, d. 4. 6. 1878 s. st.
132. d. N. N. Armand (dreng) f. 20. 9. 1874 i Fredericia, d. 19. 10. 1874 s. st. (tvilling)
133. e. Johanne Mathilde Rebekka Armand f. 20. 9. 1874 i Fredericia (tvilling) Ugift. Selskabsdame på Nørholm 1914-29. Kunstkniplerske på Fanø.

134. f. Anna Mathilde Susanne Armand f. 26. 7. 1876 i Fredericia, d. 23. 3. 1900 s. st.
135. g. Georg Richard Einar Armand f. 10. 8. 1878 i Fredericia. Fabrikant i København. oo 24. 11. 1906 i Fredericia fr. ref. k. Ingeborg Møller f. 15. 10. 1883 i København, Vor Frue k. (F: Fabrikant Axel Emil Møller og Marie Sofie Petrea Jordan).
2 børn: 7. (10.) generation III nr. 210-211.
136. h. Olga Marie Elisabeth Armand f. 3. 8. 1879 i Fredericia, d. 21. 6. 1920 i Give. oo 22. 10. 1924 i Vejle urmager Anders Ringgive Andersen f. 13. 5. 1876 i Vejle, d. 25. 2. 1931 i Give. (F: Vognmand Poul Andersen og Maren Skærhoved).
137. i. Jacob Elisius Armand f. 8. 6. 1881 i Fredericia, d. 9. 6. 1883 s. st.

V. Snedkermester Matthias Armands børn med
Anne Cathrine Christensen (se nr. 91).

138. a. Caroline Marie Armand f. 16. 1. 1873 i Fredericia, St. Michaelis k. d. 11. 7. 1897 i København, Sct. Michaelis k. i Fredericia. Kontoristinde i Magasin du Nord.
139. b. Susanne Sophie Armand f. 24. 1. 1875 i Fredericia, Sygeplejerske oo 29. 1. 1901 i København, Matthæus k. cand. phil. kontorist i forsikringsselskabet "Skjold" Johannes Heuk f. 4. 9. 1874 i Christianssand i Norge, d. 6. 6. 1926 i København, Solbjerg kgd. (F: Biskop i Christianssand Johannes Christian Heuk og Jeannette Elison).
140. c. Inger Cathrine Armand f. 8. 1. 1877 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. 31. 8. 1930 i København, Brorsons k. Sorgenfri kgd. oo 26. 10. 1902 i København Sundby k. papirgrosserer Gudmund Poul Rump f. 23. 8. 1871 i Odense, Sct. Knuds k. (F: Fabrikant Poul Heinrich Rump og Christine Jensine Lange).
141. d. Johannes Carl Matthias Armand f. 27. 6. 1878 i Fredericia Sct. Michaelis k., d. 21. 7. 1880 s. st.
142. e. Mathea Emilie Armand f. 1. 4. 1880 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. 2. 4. 1880 s. st.
143. f. Caroline Mathilde Armand f. 25. 7. 1881 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. samme dag.

- 144.g. Aage Johannes Matthias Armand f. 5. 9. 1882 i Fredericia, Sct. Michaelis k. Købmand i Børkop. Ugift.
- 145.h. Harriet Adelheid Armand f. 18. 11. 1883 i Fredericia, Sct. Michaelis k. oo 30. 6. 1905 i København, rådhuset, Cigar-sorterer Aage Edmund August Tornmark f. 17. 5. 1879 i København, Sct. Pauls k., d. 18. 6. 1949 s.st. Bispebjerg kapel. Navneforandring 6. 2. 1907 (F: Stabssergent v. ingeniørtropperne Hans Peter Rasmussen og Karen Marie Jensen.)
- 146.i. Emilie Mathea Armand f. 15. 3. 1885 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. 22. 6. 1885 s.st.
- 147.k. Helge Carl Armand f. 1. 12. 1886 i Fredericia, Sct. Michaelis k. Løjtnant i U.S.A. coast guard, ranch- og savmøllejer i Californien. (Ordner: Victory Medal og Submarine Ascort Medal i 1914-18). Udvandret til U.S.A. 15. 5. 1906).
oo 1° 1913 i København Agnes Theodora Armand (af Hainautslægten) f. 15. 7. 1891 i Fredericia (F: Snedker Peter Abraham Armand og Dorteia Cathrine Brandt) Ægteskabet opløst i 1914.
oo 2° 10. 2. 1915 i Seattle, Washington Hazel Dean Brown f. 15. 5. 1897 i Ellensburg, Washington. (F: Ingeniør William A. Brown og Elisabeth Hearshey).
- 3 børn: 7. (10.) generation IV nr. 212-214.
- 148.l. Emilie Elvira Armand f. 24. 7. 1888 i Fredericia, Sct. Michaelis k. oo 1. 2. 1908 s.st. maskinmester Frederik Ferdinand Sabro Nielsen f. 5. 1. 1880 i Balslev, Fyn. (F: Gårdejer Johan Nielsen og Karen Rasmussen).
- 149.m. Carl Armand f. 20. 7. 1889 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. samme dag.
- 150.n. Børge Holger Armand f. 9. 7. 1890 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. 16. 12. 1891 s.st.

VI. Oberstløjtnant Abraham Armands børn med
Anna Vilhelmine Broe (se nr. 93):

- 151.a. Aage Christian Armand f. 17. 7. 1880 i København, Garnisons k. d. 27. 10. 1950 s.st. Bispebjerg krematorium, Vestre kgd. Trafikkontrollør v. D.S.B. generaldirektorat.
oo 1. 5. 1919 i Hellerup, Messias k. Ingeborg Fleischer f. 2. 12. 1883 i Langå. Fuldmægtig i forsikringselskabet "Danmark" 1909-35 (F: Arkitekt Emanuel Edvard Christie

Fleischer og Clara Ernestine Marietta Hansen).

Ingen børn.

152. b. Marie Elisabeth (Lizzie) Armand f. 18. 1. 1883 i København Sct. Jacobs k. oo 21. 10. 1903 i København, Garnisons k. Einar Rønning f. 21. 7. 1868 i København, Frederiksberg k. d. 30. 11. 1951 i København, Vestre kgd. Oberst (K², DM, FHR, 2³ FÆL 4, R. St. A3 R. St. Stan. 2, S. Kr. 2.) (F: Fabrikant cand. pharm. Poul Christian Rønning og Anna Petrea Jensen).
153. c. Knud Otto Valdemar Armand f. 3. 12. 1884 i København, Sct. Jacobs k. Kaptajn i hæren til 1931, direktør for det danske studenterhus i Paris 1932-47, kontorchef i skatteborgerforeningen i København 1948-50. (R, FÆL. 5.) oo 14. 3. 1915 i København, Jesus k. Ebba Dagmar Martha Volck, f. 8. 12. 1891 s. st. Frederiksberg k. (F: Rentier Joseph Alexander Volck og Dagmar Ørbeck).

4 børn: 7. (10.) generation V nr. 215-217.

154. d. Poul Axel Viggo Armand f. 14. 3. 1888 i København, Garnisons k. Kaldskapellan v. Jesus k. 1912-19, Sognepræst i Strib-Røjleskov til 1932 og Sorterup-Ottestrup fra 1932. oo 3. 5. 1913 i København, Jesus k. Translatrice i fransk Esther Ragnhild Paula Larsen f. 21. 12. 1892 i København, Frederiksberg k. (F: Kontorchef i landbrugs- og fiskeriministeriet Lauritz Poul Larsen og Sophie Larsen).

4 børn: 7. (10.) generation VI nr. 218-221.

155. e. Max Oscar Johannes Armand f. 6. 7. 1894 i København, Garnisons k. d. 19. 7. 1894 s. st. Vestre kgd.

VII. Tomrer Peter Armands børn med
Susanne Cathrine Deleuran (se nr. 94):

156. a. Marie Esther Armand f. 4. 7. 1874 i Fredericia, d. 18. 10. 1943 s. st. Ugift.
157. b. Matthias Armand f. 11. 10. 1876 i Fredericia, d. 25. 9. 1951 i København. Mariebjerg krematorium. Tobakshandler. oo 31. 5. 1921 i København, Sct. Thomas privat, Ellen Nielsen f. 12. 10. 1889 i København, Sct. Johannes k. (F: Handelscommis Vilhelm Nielsen og Nicoline Lunoe.)

Ingen børn.

158. o. Peter Albert Vilhelm Armand, f. 20. 10. 1878 i Fredericia d. 21. 4. 1937 i København, Sundby Krematorium, Smedemester oo 2. 10. 1904 i København, fr. ref. k. Valborg Eleonora Holmgreen, f. 20. 8. 1882 i København. d. 9. 7. 1937 s. st. Sundby Krematorium. (F: Møller i Ystad Morten Olof Holmgreen og Ane Marie Christensen).

2 børn: 7. (10.) generation VII nr. 222-223.

159. d. Susanne Cathrine Armand f. 28. 4. 1881 i Fredericia. oo 9. 12. 1911 s. st. fr. ref. k. slagtermester Frederik Christian Laursen f. 3. 12. 1882 i Vejle. (F: Slagtermester Simon Peter Laursen Voss og Jensine Laursen). Ægteskabet opløst 1930.

160. e. Anna Judith Armand f. 1. 7. 1883 i Fredericia, d. 4. 5. 1933 i København, ty. ref. k. oo 15. 12. 1912 i Fredericia bogholder Martin Ludvig Anton Mogensen f. 7. 5. 1888 i Varde d. 9. 6. 1938 i København, ty. ref. k. (F: Tobakshandler Carl Sigvald Valdemar Mogensen og Anne-Marie Nissen).

161. f. Hans Emil Armand f. 6. 10. 1885 i Fredericia, d. 26. 2. 1924 i København, ty. ref. k. Snedkermester. oo 24. 11. 1912 i København, ty. ref. k. Elsa Harriet Christiansen, f. 3. 8. 1892 i Leipzig. (F: Repræsentant Niels Peder Christiansen og Henriette Rausenbach). (Hun oo 2° 24. 11. 1926 i København, rådhuset, overbetjent Otto Christian Semb, f. 1. 4. 1900 i København (F: Smed Hans Jørgen Nielsen).)

2 børn: 7. (10.) generation VIII nr. 224-225.

162. g. Frederik Valdemar Armand f. 13. 1. 1888 i Fredericia. Snedker i St. Louis, Houston, Texas. oo 1. 1. 1920 Inger Erna Marie Christiansen f. 27. 3. 1899 i Leipzig (F: Repræsentant Niels Peder Christiansen og Henriette Rausenbach).

Ingen børn.

163. h. Christian Armand f. 17. 3. 1889 i Fredericia, d. 15. 7. 1889 s. st.

164. i. Johanne Cathrine Armand f. 6. 8. 1890 i Fredericia, ty. ref. k. oo 24. 8. 1917 i København, rådhuset, drejer Peter Mikkelsen f. 7. 1. 1889 i København, Sct. Stephans k. d. 25. 12. 1943 s. st. Bispebjerg Krematorium. (F: Drejermester Hans Peter Mikkelsen og Johanne Henrikke Johansen).

- 165.k. Judith Christiane Armand f. 5.7.1892 i Fredericia. oo 4.3.1919 i Fredericia guldsmed Alfred Deleuran f.13.12.1886 i Fredericia. (F: Avlsbruger Peter Daniel Deleuran og Judith Devantier).
- 166.l. Jacob Christian Armand f.14.9.1894 i Fredericia, pakmester i Aabenraa. oo 1° 17.9.1921 i Frederikshavn Berthe Elvira Marie Christine Pedersen f.13.5.1895 i Frederikshavn, d. 2.1.1931 s.st. (F: Handelsmand Anders Christian Pedersen og Emilie). (Hun oo 1° lokomotivfyrbøder August Gottfredsen (F: Skipper Thomas Gottfredsen og Louise)). oo 2° 11.5.1934 i Aarhus, Frue k. Ingeborg Elisabeth Sorensen, f.14.12.1902 i Frederikshavn. (F: Lokomotivmester Michael Kaae Sorensen og Olga Larsen).

Ingen børn.

VIII. Bogholder Jacques Armands børn med Julie Alexandra Saabye (se nr. 96).

- 167.a. Agnes Else (Tulli) Armand f. 11.11.1885 i Nakskov. oo 23.1.1913 i København, privat hos pastor Prip, overlæge i Kallerup Soren Christensen Dalsgaard f.24.2.1881 i Svostrup (F: Gårdejer Soren Christensen Dalsgaard og Nielssine Susanne Marie Egeris).
- 168.b. Jacques Armand f.3.12.1886 i Nakskov. Cand.jur. kontorchef i magistraten. oo 23.3.1917 i København, rådhuset, Ingeborg Müller Bernth f.14.4.1886 i København, Sct. Johannes k. (F: By- og herredsfoged, borgmester Valdemar Bernth og Hødvig Anna Henriette Müller).

4 børn: 7. (10.) generation IX nr.226-229.

- 169.c. Aage Armand f.5.4.1888 i København, Frederiksberg k. d.29.8.1949 s.st. Det frie kirkesamfunds kirke, Assistents kgd. Redaktør, forfatter. oo 1° 16.6.1910 i København, rådhuset, Fanny Thora Larsen f. 29.6.1886 i Aarhus, Domkirken (F: Stabseergent Hans Georg Larsen og Maria Host). Ægteskabet opløst 1914. oo 2° 29.9.1917 i København Clara Rosalie Eufemia Muderspach f.30.10.1886 i København (F: Toldrørsbetjent Axel Muderspach og Thora Rosalia Enig) Ægteskabet opløst 1931. oo 3° 20.1.1931 Frederiksberg rådhus Karen Grethe Larsen f.10.9.1902 i København Christ k.

(F: Kunsthandler Christian Larsen og Karen Marie Petersen)
Ægteskabet opløst i maj 1931. oo 4° 2.7.1935 i København
Solbjerg k. Ella Karen Johanne Højer Olsen f.29.6.1894 i
Hosterkøb, Birkerød k. (F: Parcellist Andreas Johan Højer
Olsen og Marie Petrea Rasmussen). (Hun oo 1° 8.3.1923 i
U.S.A. manager Knud Asger Nielsen f. 31.9.1893 i Odense.
(F: Købmand Nielsen og Nanna). Ægteskabet opløst 1934)).

3 børn: 7.(10.)generation X nr.230-232.

170.d. Else Vilhelmine Armand f. april 1890 i København, d.26.12.
1890, Sct. Pauls k., Vestre kgd.

171.e. Gerda Villi Armand f.3.3.1892 i København, Frederiksberg k.
Klaverpædagog. oo 4.10.1915 på Frederiksberg rådhus løjtnant
afdelingschef Valdemar Frederik Voss f.29.8.1885 i København
Sct. Stephans k. (F: Instrumentmager Heinrich Johan Georg Voss
og Sophie Caroline Adolphine Halck).

172.f. Tage Armand f.6.5.1902 i København, Matthæus k. Lektor
dr.phil. oo 5.7.1926 på Frederiksberg rådhus faglærerinde
Else Hansen f. 21.4.1901 i København, Brorsons k. (F:
Professor og direktør for Landbohøjskolen, dr.med.vetr.h.c.
Carl Herman Hansen og Olga Laura Ernestine Schumacher).

3 børn: 7.(10.)generation XI nr.233-235.

IX. Tobaksfabrikant Peter Abraham Armands
børn med Karen Petersdatter (se nr.100):

173.a. N.N. Armand (dødfødt søn) f.28.3.1875 i Fredericia.

X. Købmand Peter Joseph Anton Armands børn
med Marie Elise Armand (se nr. 106)

174.a. Marie Elisabeth Armand f. 6.11.1884 i Fredericia ty.ref.k.
oo 3.6.1910 i København, Frederiksberg k. toldassistent
Carl Christian Frederiksen f.4.12.1855 i Fredericia,
Broager k. d. 14.5.1943 i Fredericia (F: Toldassistent
Frederik Christian Frederiksen og Catrine Caroline Sorensen)

175.b. Abraham Daniel Armand f.29.4.1887 i Fredericia, ty.ref.k.
Brøndehandler. oo 4.11.1927 i København, Sct. Johannes k.
Eline Clausen f.11.3.1896 i Hopdrup, Sønderjylland. (F:
landmand Hans Peter Clausen og Dorthea Sophie Drejer).

Ingen børn.

176. c. Olga Josepha Frederikke Armand f. 14.7.1892 i Fredericia, ty.ref.k. Buntmagersyerske. Ugift.
1 barn: 7. (lo.) generation XII nr. 236.
177. d. Antonia Louise Armand f.22.12.1893 i Fredericia, ty.ref.k. oo 8.8.1916 i Fredericia, ty.ref.k. direktør i London
Peter Rudolph Mosdal f.28.12.1890 i København, (F: Kommune­lærer Peter Mosdal og Ane Olesen).
178. e. Doris Armand f.16.1.1896 i Fredericia, ty.ref.k. oo 22.12.1923 i Fredericia, Sct. Michaelis k. inspektør Henrik Emil Dyrberg f.30.5.1897 i København, Sct. Johannes k. (F: malermester Ludvig Dyrberg og Anna Eleonora Christensen).
179. f. Peter Armand f.11.3.1899 i Fredericia, ty.ref.k., d.8.5.1899 s.st.

XI. Skomagermester Jacob Armands børn med
Judith Honoré (se nr. 111):

180. a. Johanne Marie Cathrine Armand f.1.3.1874 i Fredericia, d.9.1.1941 s.st. oo 1° 27.4.1895 i Fredericia, fr.ref.k. arbejdsmand Rasmus Peter Sørensen f.25.2.1872 i Fredericia Egeskov k. d. 15.5.1914 s.st. Trinitatis k. (F: arbejdsmand Niels Sørensen og Mette Marie Sørensen) oo 2° 17.11.1920 i Fredericia, Trinitatis k. kusk Hans Christian Johansen f. 20.2.1866 i Verringe. d.1.2.1950 i Fredericia, Trinitatis k. (F: Husmand Niels Johansen og Kristine Hansen).
181. b. Johannes Jacob Armand f.29.7.1876 i Fredericia. Jernstøber, fra 1903 farmer i U.S.A. oo 14.9.1901 i Fredericia, Trinitatis k. Musine Emma Andersen f.10.3.1876 i Korsør (F: Fisker, sømand Peter Andersen Musholm og Anna Marie Hansen).
6 børn: 7. (lo.) generation XIII nr.237-242.
182. c. Cathrine Armand f.6.12.1877 i Fredericia. oo 11.11.1899 i Fredericia, Trinitatis k. overpakmester Laurits Sivertsen f. 19.6.1877 i Fredericia, Trinitatis k. (F: kusk Christian Sivertsen og Maren Kirstine Larsen).
183. d. Friedrich Isaac Armand f.4.1.1880 i Fredericia. Remisear­bejder. oo 5.5.1906 i Fredericia, Trinitatis k. Petra Wilhelmine Poulsen f.25.1.1878 i København, d.5.9.1946 i København, Christians k. (F: Lærer Poulsen.)
Ingen børn.

184. e. Susanne Judith Armand f. 9. 1. 1882 i Fredericia, d. 2. 9. 1891 s. st.
185. f. Hansine Armand f. 30. 4. 1884 i Fredericia, d. 19. 4. 1939 i Minneapolis, Minnesota, U.S.A., oo 15. 12. 1903 i Fredericia Trinitatis k. fisker Victor Andersen, f. 24. 4. 1877 i Korsør, d. 12. 10. 1907 i Minneapolis, Minnesota, U.S.A. (F: fisker, sømand Peter Andersen Musholm og Ann^e Marie Hansen).
186. g. Caroline Dagmar Armand f. 19. 2. 1886 i Fredericia, oo 23. 5. 1908 i Fredericia, fr. ref. k. bagermester Thorvald Ullerup f. 4. 9. 1883 i Varde. (F: Bogholder Peter Christian Ullerup og Cathrine Marie Sieburg).
187. h. Frederikke Rosa Armand f. 6. 8. 1889 i Fredericia, oo 21. 3. 1914 i Fredericia, Trinitatis k. vognopsynsmand ved D.S.B. Vilhelm Christiansen, f. 3. 3. 1880 på Holbækgaard, Ørsted. (F: Gartner Lars Peter Christiansen og Ane Kirstine Jensen).

XII. Bryggeriformand Peter Johan Armands
børn med Petrea Honoré (se nr. 112).

188. a. Marie Cathrine Armand f. 17. 10. 1874 i Fredericia, oo 19. 9. 1896 i Fredericia, fr. ref. k. typograf i Horsens Otto Jens Christian Hansen, Klosterkirken, f. 12. 11. 1874 i Fredericia Trinitatis k. d. 12. 6. 1926 i Horsens. (F: Landpostbud Hans Otto Hansen og Kathrine Margrethe Christensen).
189. b. Johannes Christian Armand f. 27. 2. 1876 i Fredericia, d. 7. 9. 1879 s. st.
190. c. N.N. (pige) f. 27. 8. 1877 i Fredericia, d. 15. 10. 1877 s. st.
191. d. Susanne Theodora Armand f. 15. 2. 1879 i Fredericia, d. 6. 9. 1879 s. st.
192. e. Johannes Christian Armand f. 8. 12. 1880 i Fredericia, d. 29. 3. 1939 i Vejle, Metodist k. Cigarmager, væver i Vejle. oo 7. 1. 1905 i Horsens, Frelserkirken, Maren Otthilie Marie Olsen f. 20. 7. 1885 i Sorup, Sundsherred, d. 4. 5. 1922 i Vejle. (F: maskinarbejder Christian Olsen og Ane Kirstine Jørgensen)
- 2 børn: 7. (10.) generation XIV nr. 243-244.
193. f. Susanne Theodora Armand f. 7. 10. 1882 i Fredericia, d. 28. 3. 1943 i Vejle, Aarhus Krematorium, oo 23. 9. 1905 i Vejle

snedker Anders Peter Andersen f. 11. 3. 1882 i Møholm, Vinding, pr. Vejle, d. 22. 10. 1938 i Vejle. (F: Møller Hans Christian Andersen og Karen Marie Olsen).

194. g. Peter Theodor Armand f. 8. 8. 1884 i Fredericia. Direktør for Kalundborg Bryggeri. oo 9. 12. 1913 i Ubberup Valgmenighedsk. Ane Marie Petersen f. 10. 6. 1880 i Hagendrup, Bregninge s. d. 19. 1. 1945, Kalundborg k. (F: Gårdejer Rasmus Petersen og Karen Marie Olsen).

3 børn: 7. (10.) generation XV nr. 245-247.

195. h. Johanne Thomsine Armand f. 21. 3. 1887 i Fredericia, oo 3. 11. 1923 i Fredericia, rådhuset, værkfører Niels Christian Nielsen f. 26. 8. 1888 s. st. Trinitatis k. (F: kreaturhandler Jens Nielsen og Anna Margrethe Sørensen).

1 barn: 7. (10.) generation XVI nr. 248.

196. i. Theodor Hans Tychsen Armand f. 20. 3. 1889 i Fredericia, d. 4. 2. 1890 s. st.

197. k. Emilie Christine Armand f. 11. 12. 1890 i Fredericia, oo 4. 4. 1925 i Vejle, snedker Alfred Andersen f. 22. 11. 1893 i Vejle. (F: Møller Hans Christian Andersen og Karen Marie Olsen).

XIII. Garver Johan Armands børn med Marie Desmaretts (se nr. 113):

198. a. Marie Susanne Armand f. 28. 9. 1876 i Fredericia. oo 18. 11. 1898 i Fredericia, væver kontrollør v. Bloch & Andresen A/S Christen Laurids Mortensen Ravn f. 12. 1. 1873 i Stepping. (F: Husmand Morten Mortensen Ravn og Karoline Kristensen).

199. b. Alfred Johannes Armand f. 9. 5. 1878 i Fredericia, d. 16. 6. 1941 s. st. Malermester. oo 19. 9. 1907 i Fredericia, Trinitatis k. Frederikke Cecilie Fransisca Sørensen f. 9. 11. 1874 i Fredericia, Sct. Michaelis k. (F: Bødker Hans Peter Sørensen og Oline Marie Devantier).

1 barn: 7. (10.) generation XVII nr. 249.

200. c. Hans Vilhelm Armand f. 12. 3. 1881 i Fredericia, d. 16. 12. 1938 s. st. Gartner. oo 21. 10. 1906 i Fredericia Anna Dorthea Judithe Deleuran f. 3. 9. 1882 i Fredericia, d. 21. 1. 1929 s. st. (F: Væver Jens Anton Deleuran og Marie de Pierre).

2 børn: 7. (10.) generation XVIII nr. 250-251.

201.d. Johan Marius Armand f. 23. 12. 1890 i Fredericia. Andrejer
oo 19. 5. 1916 i Fredericia, Trinitatis k. Cathrine Caroline
Pedersen f. 2. 5. 1890 i Fredericia, Sct. Michaelis k.
(F: Stabssergent Mads Pedersen og Susanne Cathrine Devantier)
1 barn: 7. (10.) generation XIX nr. 252.

XIV. Skomager Emil Johan Armands børn med
Emilie Charlotte Wander (se nr. 114).

202.a. Agnes Wilhelmine Augustine Armand f. 20. 10. 1878 i Fredericia
Sct. Knuds k. oo 1° 9. 11. 1904 i Fredericia, Sct. Knuds k.
postassistent Carl Vincent Pedersen f. 22. 1. 1871 i Hurup,
Østjylland, d. 29. 2. 1916 i Esbjerg, Vor Frelses k. (F:
Lærer Niels Christian Pedersen og Karen Marie Andersen).
oo 2° 11. 5. 1932 i Frederiksværk, rådhuset, skibsfører i
vandbygningsvæsenet Harry Vilhelm von Holstein f. 7. 4. 1873
i Nørre Alslev. (F: Fiskerikontrollør og justitsråd Chri-
stian Frederik von Holstein og Emily Kall). (Han oo 1°
7. 10. 1922 i Esbjerg, Zions k. Alma Laudine Andersen, f.
6. 9. 1874 i København, Sct. Johannes k. d. 21. 1. 1930 i
København, Bispebjerg Krematorium. (F: Propskærer Niels
Christian Vilhelm Andersen og Caroline Elisabeth Holmbæk).)

203.b. Johanne Augusta Ansgaria Armand f. 6. 4. 1880 i Fredericia,
Sct. Knuds k. oo 14. 10. 1908 i Fredericia Sct. Knuds k.
Snedkermester Georg Frederik Jacob Eli Weitzmann f. 30. 12. 1881
i Sneslev, Førslev s. (F: Købmand Georg Weitzmann og Frede-
rikke Klestrup).

XV. Murermester Jacob Armands børn med
Cathrine Louison (se nr. 115).

204.a. N. N. Armand (dødfødt barn) f. 23. 10. 1869 i Fredericia.

Syvende (tiende) generation

I. Kontorchef Francois Jacques Christian
Armands børn med Olga Johanne Jensen
(se nr. 118).

205. a. Kay Armand f. 12. 2. 1904 i Brabrand. Prokurist i Privatbanken oo 11. 5. 1931 i Hellerup, Messias k. Bessie Inger Lindhart-Petersen f. 16. 6. 1908 i København, Mariendals k. (F: grosserer Andreas Lindhart-Petersen og Emilie Caroline Malmros).
1 barn: 8. (11.) generation I nr. 253.

206. b. Inge Magdalene Birgitte Armand f. 19. 3. 1909 i København, Mariendals k. oo 22. 12. 1931 i Skovshoved k. bankfuldmægtig i Kjøbenhavns Handelsbank Poul Christian Basted f. 28. 11. 1899 i Svendborg, navneforandring 27. 11. 1918. (F: Sagfører Jacob Christian Nielsen og Agnes Elisabeth Cathrine Magdalene Andersen).

II. Malermester Johan Oluf Armands børn med Helga Sletting (se nr. 119):

207. a. Erik Christian Armand f. 3. 8. 1907 i København, Officer i U.S.A. marine til 1946, derefter operation manager i Pan American Airway i Bangkok. oo Dorothy Amelia Galinde.
1 barn: 8. (11.) generation II nr. 254.

208. b. Earl Asger Armand f. 2. 10. 1912 i Topeka, Kansas, d. 22. 11. 1943 Søofficer i U.S.A. marines flyvevåben. oo Wanda.
Ægteskabet opløst efter 3 måneders forløb.

Ingen børn.

209. c. Jack Philip Armand f. 23. 9. 1919 i Topeka, Kansas. Arkitekt i San Fransisco. oo Winifred Nickerson.
3 børn: 8. (11.) generation III nr. 255-257.

III. Grosserer Georg Richard Einar Armands børn med Ingeborg Møller (se nr. 135.):

210. a. Ebba Armand f. 5. 9. 1910 i København, fr. ref. k. oo. 3. 3. 1936 i Søllerød k. disponent Richard Hansen f. 6. 8. 1912 i Smørum. (F: møbelhandler Adolf Hansen og Mathine Petersen).
Ægteskabet opløst 1943.

211. b. Grethe Armand f. 13. 7. 1915 i Holte, Holte k. oo 5. 1. 1936 i Søllerød, rådhuset, fabrikant Werner Otto Michel f. 7. 5. 1913 i Berlin. (F: Forlagsboghandler i Berlin Otto Jacob Michel og Edith Hirschfeldt).

IV. Kaptajn Helge Carl Armands børn
med Hazel Dean Brown (se nr. 147):

212. a. Virginia Armand f. 18. 7. 1916 i Seattle, Washington, oo.
10. 1. 1941 i Los Angeles telefoningeniør Stanton W. Jones,
f. 26. 12. 1914 (F: Ingeniør Oliver Worth Jones og Ida Helen
Verhas).
213. b. Donald Edward Armand f. 9. 12. 1919 i Phoenix, Arizona, Maskinist
oo 9. 11. 1950 i Reno, Nevada, Shirley Helen Krouse, f. 12. 12.
1920 i Wichita, Kansas (F: købmand William A. Krouse og
Grace O. Davies).
214. c. Jack Junior Armand f. 13. 8. 1921 i Oakland, Californien,
Landmand. Ugift.

V. Kaptajn Knud Otto Valdemar Armands børn med
Ebba Dagmar Volck (se nr. 153.):

215. 1a N. N. Armand f. 4. 9. 1916 i Helsingør (dødfødt).
215. 2b Inger Merethe Armand f. 7. 1. 1918 i Helsingør, Jesus k. i
København. Sekretær i UNESCO i Paris.
216. c. Mogens Vilhelm Armand f. 27. 1. 1919 i Helsingør, Kronborg
Slotskirke. cand. polit. 1946 Sekondløjtnant v. Garderhusarer-
ne 1947. Statistiker i Addis Ababa 1948-51 og i Honduras
1951.
217. d. Arne Erling Armand f. 8. 2. 1921 i Helsingør, Sct. Olai k.
H. A. 1941. Sciencespolitiques i Paris 1945. Sekretær i
O. E. E. C. s. st. 1949. oo 27. 6. 1947 i Madrid, Parroquial de
Senta Teresa y Santa Isabel k. Carman Maria Agustina Jacoba
Valsutina Romero f. 16. 12. 1921 i Ceuta Spansk Marocco. (F:
Kommandant, rigsdagsmand i den spanske regering, guvernør
i spansk Marocco Pedro Romero-Radríguez og Carman Eizaga de
Otañes).
- 1 barn: 8. (11.) generation IV nr. 258.

VI. Sognepræst Poul Axel Viggo Armands børn
med Esther Ragnhild Paula Larsen (se nr. 154):

218. a. Tove Armand f. 28. 6. 1914 i København, Jesus k. oo 24. 7. 1938 i Sorterup k. pr. Slagelse, direktør, forfatter Louis Eugéne Grandjean f. 2. 3. 1898 i København, Vor Frue k. (F: Grosserer Sophus Julius Grandjean og Anna Marie Carlson) (Han oo 1° 6. 11. 1919 i Konstantinopel Ellen Margrethe Balle f. 25. 1. 1894 i Slagelse. (F: Overretssagfører Frederik Jacob Christian Balle og Elisabeth Deichmann). Ægteskabet opløst 1938).
219. b. Clara Armand f. 13. 10. 1915 i København, Jesus k. oo 1° 23. 9. 1939 i Sorterup k. pr. Slagelse, cand. pharm. Hans Jacob Hansen f. 24. 8. 1902 i København, Rigshospitalet, (F: Rentier Hans Jacob Hansen og Hanne Dorthea Hansen). Ægteskabet opløst 1950. (Han oo 1° 20. 11. 1927 i Slagelse, Sct. Mickelsk. Ellen Marie Sparre Nielsen, f. 27. 9. 1901 i Helsingør (F: købmand Carl Gerhardt Nielsen og Elisabeth Caroline Larsen). Ægteskabet opløst 1939. Han oo 3° 2. 6. 1951 i Sorø k. Tonna Beryl Lillie Larsen, f. 8. 4. 1928 i Sorø (F: Isenkræmmer Lars Alfred Johannes Larsen og Laura Margrethe Henriette Jacobsen). oo 2° 16. 10. 1950 i København, Jesus k. tandlæge Thorvald Peter Galbo f. 18. 10. 1913 i Gørlev. Navneforandring 1936. (F: Gårdejer Adolf Peter Hansen og Karen Hansen). (Han oo 1° 2. 11. 1930 i København, Grøndals k. Tove Margit Pedersen f. 22. 3. 1913 i St. Tårnby (F: Fabrikant Christian Pedersen og Sophie Hansen).)
220. c. Alice Armand f. 7. 5. 1919 i Strib oo 21. 1. 1945 i Sorterup k. pr. Slagelse urmager, optiker Svend Olav Christensen f. 21. 5. 1908 i Silkeborg. (F: Slagtermester, forsikringsinspektør Johan Peter Edvin Christensen og Maren Kirstine Sørensen). (Han oo 1° 27. 4. 1934 i Slagelse, Sct. Michels k. Inger Rasmussen f. 10. 4. 1910 i Hejninge (F: Gårdejer Jørgen Rasmussen og Sophie Christensen) Ægteskabet opløst 1944).
221. d. Alf Bent Armand f. 26. 5. 1923 i Strib, cand. jur. 1950. Sagførerfuldmægtig i København, oo 2. 12. 1950 i Horsens, Kloster k. Elise Askholt f. 25. 6. 1929 i Horsens, Østbirk k. (F: købmand Eli Johannes Askholt og Elisabeth Margrethe Bjørnekov Petersen).

1 barn: 8. (11.) generation V nr. 259.

VII. Smedemester Peter Albert Vilhelm
Armands børn med Valborg Eleonora Holmgreen
(se nr. 158):

222. a. Albert Elof Armand f. 18. 11. 1905 i København, Nathanaels k. Møbeltegner. oo 18. 4. 1938 i Stubbekøbing Marie Emilie Jørgensen f. 24. 11. 1907 i Stubbekøbing, rådhuset (F: Slagtermester Valdemar Jørgensen og Alma Andreasen) (Hun oo 1° 1928 i Stubbekøbing, rådhuset købmand Waldemar Weirsøe, f. 12. 2. 1887 i Hobro (F: Formand Christian Petersen Weirsøe og Augusta Eriksen)).

Ingen børn.

223. b. Edith Eleonora Armand f. 10. 1. 1919 i København, Nathanaels k. oo 9. 12. 1939 i København, rådhuset, vognmand i Tåstrup Frode Hastrup Jørgensen f. 2. 8. 1908 i Frøslev, Stevns (F: Gårdejer Anders Jørgensen og Stine). Ægteskabet opløst 1951.

VIII. Snedkermester Hans Emil Armands børn
med Elsa Harriet Christiansen (se nr. 161):

224. a. Esther Armand f. 14. 9. 1918 i København, ty. ref. k. oo 7. 4. 1945 i København, rådhuset, assurandør Harald Kristian Nielsen f. 14. 9. 1903 i Nykøbing F. (F: direktør Niels Rasmussen Nielsen og Birthe Marie Christensen).

225. b. Jytte Armand f. 28. 11. 1920 i København, ty. ref. k. oo 16. 9. 1939 i København, rådhuset, Bernhard Janiche f. 8. 4. 1913 i København, Sct. Ansgars k. Bosat i U.S.A. fra 1948.

IX. Kontorchef Jacques Armands børn med
Ingeborg Müller Bernth (se nr. 168):

226. a. Jacques Armand f. 11. 9. 1918 i København, Hans Tausens k. Rodekontrolør, sekondløjtnant 1946 oo 11. 5. 1940 i Tårnby, rådhuset, Kirsten Hedvig Brockmann Petersen f. 20. 12. 1919 i Silkeborg. (F: Knud Valdemar Henriksen og Esther Petersen).

2 børn: 3. (11.) generation VI nr. 260-261.

227. b. Fanny Armand f. 23. 12. 1919 i København, Hans Tausens k. d. 31. 12. 1919 s. st. Sundby kgd.

228. c. Ulla Julie Hedvig Armand f. 2. 3. 1921 i København, Hans Tausens k. oo 5. 4. 1944 i København, Sct. Marcus k. læge Tage Østergaard f. 9. 2. 1917 i Bedsted (F: Gårdejer Christen Østergaard og Cathrine Jensen). Ægteskabet opløst 1950. (Han oo 2° 3. 6. 1950 i Jægersborg Birthe Jacobsen. (F: direktør Jacobsen).)
229. d. Flemming Valdemar Armand f. 10. 12. 1922 i København, Hans Tausens k. cand. jur. 1949. Sekretær i Invalideretten. oo 1° 11. 12. 1943 i København Sct. Andreas k. Jeanne Bérubé kaldet Pleyber f. 11. 12. 1924 i København, Frederiksberg k. (F: Sproglærer, forfatter Jean Bérubé, kaldet Pleyber og Marie Henriksen). Ægteskabet opløst 1948. oo 2° 24. 11. 1948 i København, rådhuset, Doris Marie Jensen f. 16. 5. 1924 i Asnæs (F: Slagtermester Jens Axel Jensen og Emma Christine Pedersen).
- 3 børn: 8. (11.) generation VII nr. 262-264.

X. Redaktør, forfatter Aage Armands børn med Fanny Thora Larsen (se nr. 169):

230. a. Edith Armand f. 19. 9. 1910 i København, Rigshospitalet. oo 1. 4. 1941 i København, Garnisons k. skuespiller Steffen Strøyer Tvede f. 19. 4. 1911 i København, Garnisons k. (tvilling) (F: tandlæge Hans Peter Nicolai Tvede og Astrid Emma Elisabeth Strøyer).
231. b. (Else) Jytte Armand f. 5. 3. 1912 i København, Helligånds k. i 1930. oo 1° 6. 4. 1937 i København, rådhuset, Francis Edwin Call f. 26. 1. 1916 i U.S.A. (F: lokomotivfører Call). Ægteskabet opløst 1938. oo 2° 16. 11. 1940 i Californien Conant Russel Gilman f. 24. 9. 1915. (F: Professor Gilman). Ægteskabet opløst 1943. oo 3° 8. 8. 1943 i Californien montør Grenville Cook Stone f. 17. 3. 1915. Ægteskabet opløst 1946. oo 4° 20. 9. 1947 maskinmester Robert Edward Phillips f. 5. 3. 1924. (F: Restauratør Thomas Henry Phillips og Frances V. Collins).
- 1 barn: 8. (11.) generation VIII nr. 265.
232. c. Hans Aage Armand f. 6. 10. 1913 i København, Sct. Matthæus k. cand. lact. 1941. Afdelingsleder v. Toms Fabrikker. oo 4. 4. 1943 i Frederiksberg Slotsk. Inge Andersen f. 30. 1. 1918 i Nykøbing M. (F: Stadsingeniør Thorvald Christian Andersen og Hilda Marie Dybdahl).
- 2 børn: 8. (11.) generation IX nr. 266-267.

XI. Lektor Tage Armands børn med
Else Hansen (se nr. 172):

233. a. Klaus Armand f. 26. 11. 1928 i Herning, Solbjerg k. København
stud. jur.
234. b. Arne Jacques Armand f. 28. 10. 1930 i København, Solbjerg k.
stud. mag.
235. c. Lise Armand f. 9. 7. 1935 i København, Solbjerg k.

XII. Olga Josepha Armands barn med telegraf-
kontrolør Henry N. Lundsgaard (se nr. 176):

236. a. Peer Elis Lundsgaard Armand f. 11. 1. 1919 i Vorup pr. Randers.
Bogholder i London. Ugift.

XIII. Farmer Johannes Jacob Armands børn med
Musine Emma Andersen (se nr. 181):

237. a. Judith Marie Musine Dagmar Armand f. 26. 2. 1902 i Fredericia
oo 13. 9. 1924 i Sioux City, Iowa, Our Saviour's Luth. Church,
mejeriejer Axel Sørensen f. 13. 9. 1896 i Hjørring, Sct. Olaf k.
(F: Landmand Christian Peter Sørensen og Inger Marie Jensen).
238. b. Judith Frederikke Armand f. 24. 4. 1905 i Iremont, Nebraska,
U.S.A. d. 3. 6. 1936 s. st. Evangelical Luth. Church, Cocato,
Minnesota, oo 25. 12. 1932 i Worthington Minnesota, First
Luth. Church, slagter John Hammer f. 1900 i Norge. (F: Dansk
sømand Johan Hammer). (Han oo 2° 1937)
239. c. Henry Olaf Armand f. 2. 7. 1907 i Sioux City, Iowa, U.S.A.
Our Saviour's Church, farmer, oo 16. 3. 1929 s. st. Lona Shirley
f. 26. 8. 1910 i Walcott Kansas, Wyandotte county, Baptist
Church (F: Telegrafist John Shirley og Lona Armstrong)
- 3 børn: 8. (11.) generation X nr. 268-270.
240. d. Walter Frederick Armand f. 17. 2. 1910 i Sioux City, Iowa,
U.S.A. Mission Church, Farmer. oo 18. 2. 1939 i Kimball,
Minnesota, Freda Irene Johnson f. 22. 2. 1911 i Minnesota,
Mission Church (F: Farmer John Peter Johnson og Christina
Hanson). 4 børn: 8. (11.) generation XI nr. 271-273.

241. e. Fredrick John Armand f. 13. 12. 1915 i Woodbury, Iowa, U. S. A.
Our Saviour's Luth. Church, Sioux City. Farmer, oo 4. 12. 1943
i North Cocato, Minnesota, Apostolich (Finnish) Luth. Church
Mildred Elena Korpela f. 19. 10. 1913 i Cocato, Mission Church
(F: Farmer John Korpela og Mina Louma).

Ingen børn.

242. f. Emma Alice Armand f. 9. 12. 1917 i Sioux City, Iowa, U. S. A.
Our Saviour's Luth. Church. oo 28. 9. 1940 s. st. Mission Church
politibetjent Roland Martin Bylund f. 6. 2. 1915 i Minneapolis
Swedish Mission Church. (F: Mekaniker Simon Bylund fra Sve-
rige og Jenny Oliva Göranson).

XIV. Væver Johannes Christian Armands børn med
Maren Ottilia Marie Olsen (se nr. 192.)

243. a. Ella Armand f. 16. 4. 1905 i Vejle. oo 10. 11. 1928 i Vejle
snedker Marius Christian Schæfer f. 5. 6. 1903 i Hover. (F:
Snedker Christian Schæfer og Johanne Nielsine Christine Jo-
hansen).

244. b. Magna Armand f. 31. 1. 1907 i Vejle. oo 23. 11. 1935 i Vejle
kommis Christian Rasmussen f. 16. 11. 1898 i Odense. (F: Uddeler
Anders Christian Rasmussen og Johanne Marie Larsen).

XV. Direktør Peter Theodor Armands børn
med Ane Marie Petersen (se nr. 194):

245. a. Ellen Maja Armand f. 28. 10. 1914 i Randers, Sct. Mortens k.
oo 8. 8. 1943 i Kalundborg, Vor Frue k. revisor i Køge Erik
Jacobsen f. 30. 11. 1916 i Aarhus, Egebækvang k. Espergærde.
(F: Privatgartner John Gustav Chresten Jacobsen og Gudrun
Holm).

246. b. Ester Armand f. 22. 12. 1915 i Randers, Sct. Peters k. oo 25. 5.
1942 i Kalundborg, Vor Frue k. sygehusinspektør i Skanderborg
Anker Lyck f. 30. 12. 1915 i Flensborg. (F: Bankdirektør Henrik
Jørgen Asmussen Lyck og Dorteia Kirstine Billum).

247.c. Peter Armand f.12.11.1919 i Randers, Sct. Peters k., Bryggeridirektør i Kalundborg. oo 23.6.1949 i København, Sct. Matthæus k. læge Grethe Johanne Pleen f.4.9.1918 i Kalundborg, Vor Frue k. (F: Lokomotivfører Johannes Emil Pleen og Anna Petersen).

1 barn: 8.(11.) generation XII nr. 274.

XVI. Johanne Thomsine Armands barn med premierløjtnant Jørn Jens Ellegaard.
(se nr. 196).

248.a. Halfdan Jens Ellegaard Armand f.15.8.1908 i Fredericia. Varmemester. oo 31.5.1936 i Fredericia, fr.ref.k. Anna Marie Christiansen f.8.1.1908 i Fredericia, Sct. Michaelis k. (F: politibetjent Anton Christiansen og Jensine Andersen).

2 børn: 8.(11.) generation XIII nr.275-276.

XVII. Malermester Alfred Johannes Armands børn med Frederikke Cecilie Francisca Sørensen
(se nr. 199):

249.a. Johan Richard Olaf Armand f.14.12.1907 i Fredericia. Typograf. oo 25.5.1933 i Fredericia fr.ref.k. Elly Martha Marie Andersen f.2.9.1910 i Fredericia, Trinitatis k. (F: Snedkermester Anders Knudsen Andersen og Augusta Oline Olesen).

3 børn: 8.(11.) generation XIV nr.277-279.

XVIII. Gartner Hans Vilhelm Armands børn med Anna Dorthea Judith Deleuran (se nr.200).

250.a. Emmy Marie Armand f.1.4.1908 i Fredericia. oo 7.12.1930 i Fredericia fr.ref.k. gartner Carl Mathiasen f.30.10.1904 i Odense, Sct. Ansgars k. (F: Maskinarbejder Carl Christian Mathiasen og Laurine Larsen)

251. b. Børge Anton Armand f. 23. 10. 1910 i Fredericia. Gartner, o o
12. 4. 1934 i Ulderslev, Fyn, Ella Marie Jørgensen f. 1. 7. 1909
s. st. (F: Skrædermester Christian Jørgensen og Kirstine
Nielsen).

2 børn: 8. (11.) generation XV nr. 280-281.

XIX. Andrejer Johan Marius Armands børn med
Cathrine Caroline Petersen (se nr. 201):

252. a. Poul Eivin Armand f. 9. 10. 1925 i Fredericia, d. 26. 3. 1926 s. st.

Ottende (Eltte) generation

I. Prokurist Kay Armands børn med Bessie
Inger Lindhart-Petersen (se nr. 205.):

253. a. Jesper Jean Lindhart Armand f. 1. 7. 1944 i Charlottenlund,
Skovshoved k.

II. Operation manager Erik Christian Armands
barn med Dorthy Amelia Galinde (se nr. 207):

254. a. Philip Earl Armand f. 2. 10. 1935 i U. S. A.

III. Arkitekt Jack Philip Armands børn med
Winifred Nickerson (se nr. 209):

255. a. Anne Gabrielle Armand f. 26. 8. 1943 i Kentfield, San Francisco.

256. b. Michael Thomas Armand f. 11. 9. 1945 i Kentfield, San Francisco.

257. c. Mary Katherine Armand f. 26. 5. 1949 i Kentfield, San Francisco.

IV. Sekretær Arne Erling Armands barn med
Carmen Maria Augustina Jacoba Valsutina
Romero (se nr. 217.):

258.a. Miguel Erik Armand f. 2.3.1949 i Paris, spansk katolsk k.

V. Sagførerfuldmægtig Alf Bent Armands
barn med Elise Askholt (se nr. 221.)

259.a. Pernille Lisabeth Armand f. 9.7.1951 i København, Sorterup k.
pr. Slagelse.

VI. Assistent Jacques Armands børn med
Kirsten Hedvig Brockmann Petersen (se nr. 226):

260.a. Anne Armand f. 11.8.1943 i København, Sundby k.

261.b. Lisbeth Armand f. 19.7.1947 i København, Sundby k.

VII. Sekretær Flemming Valdemar Armands barn
af første ægteskab med Jeanne Pleyber (Se nr. 229):

262.a. Jean Jacques Pleyber Armand f. 6.5.1944 i København, Kastrup k.

Børn af andet ægteskab med Doris Jensen:

263.b. Dorthe-Louise Armand f. 23.11.1947 i København, Frederiks k.

264.c. Jacques Armand f. 14.4.1949 i København, Vigerslev k.

VIII. Else Jytte Armands barn med N. N. (se nr. 231):

265.a. Bodil Armand f. 12.6.1929 i København, Lyngby k. adopteret
af mormoderen nr. 169. og 25.1.1949 i København, Garnisons
k. reklamechef Povl Erhard Vange f. 30.4.1922 i København,
Godthåbs k. (F: Postkontrolør Alfred Vange og Karen Mar-
grethe Larsen). Bosat Californien fra 1951.

IX. Afdelingsleder Hans Aage Armands børn
med Inge Andersen (se nr. 232).

266. a. Jesper Armand f. 20. 3. 1944 i København, Højdevangs k.
267. b. Niels Armand f. 27. 8. 1947 i København, Højdevangs k.

X. Farmer Henry Olaf Armands børn med
Lona Shirley (se nr. 239):

268. a. John Lee Armand f. 20. 1. 1930 i Sioux City, Iowa, Woodbury,
U.S.A. Flyver i U.S.A. Aircorps i Japan.
269. b. Ellen June Armand f. 2. 6. 1932 i Sioux City, Iowa, Woodbury,
U.S.A. Evangelich Luch. Church of Cokato.
270. c. Shirley Marie Armand f. 23. 1. 1934 i Sioux City, Iowa, Woodbury,
U.S.A. Evangelich Luch. Church of Cokato, U.S.A.

XI. Farmer Walter Fredrick Armands børn
med Freda Irene Johnson (se nr. 240):

271. a. Rodney Peter Armand f. 12. 12. 1939 i Sioux City, Iowa, Woodbury,
U.S.A. Our Sariours Luch. Church.
272. b. Robert Walter Armand f. 30. 9. 1942 i Sioux City, Iowa, Woodbury,
U.S.A. Our Sariours Luch. Church.
273. 1. c. Diane Christine Armand f. 28. 3. 1948 i Sioux City, Iowa,
Woodbury, U.S.A. Ostmark Luch. Church.
273. 2. d. Jeanette Marie Armand f. 3. 1951 i Sioux City, Iowa, Woodbury
U.S.A. Ostmark Luch. Church

XII. Bryggeridirektor Peter Armands barn
med Grethe Johanne Pleen (se nr. 247):

274. a. Peter Johannes Armand f. 5. 5. 1951 i Kalundborg, Vor Frue k.

XIII. Varmemester Halfdan Jens Ellegaard
Armands børn med Anna Maria Christiansen
(se nr. 248):

275. a. Knud Armand f. 20. 9. 1930 i Fredericia.
276. b. Karen Armand f. 24. 5. 1946 i Fredericia.

XIV. Typograf Johan Richard Olaf Armands
børn med Elly Martha Marie Andersen (se
nr. 249):

277. a. Doris Armand f. 23. 8. 1934 i Fredericia.
278. b. Ulla Armand f. 2. 4. 1942 i Fredericia (Tvilling)
279. c. Kirsten Armand f. 2. 4. 1942 i Fredericia (Tvilling).

XV. Gartner Børge Anton Armands børn med
Ella Marie Jørgensen (se nr. 251):

280. a. Kurt Armand f. 20. 12. 1939 i Fredericia.
281. b. Jette Armand f. 28. 7. 1943 i Fredericia.

II. Linie

Første (fjerde) generation.

15. g Jean Friedrich Armand f. 29. 3. 1719 i Hagenau, d. 30. 12. 1769 i Fredericia. Tobaksplantør, oo 8. 1. 1751 i Fredericia Charlotte Dupont f. 3. 2. 1727 i Erlangen, d. 16. 3. 1808 i København, fr. ref. k. (F: Dugmager Corneille Salomon Dupont og Judith Pelloutier), (Hun oo 2° 11. 4. 1771 i Fredericia Charles Michael de Pierre, f. 1749 i Pasewalk, d. 11. 2. 1799 i Fredericia. (F: Abraham de Pierre og Charlotte le Roy).)

9 børn: 2. (5.) generation nr. 282-290.

Anden (Femte) generation

Tobaksplantør Jean Friedrich Armands børn med Charlotte Dupont (se nr. 15).

282. a. Jean Pierre Armand f. 26. 12. 1751 i Fredericia, d. 12. 4. 1827 i København, fr. ref. k. Barberkirurg i København fra 1788 og borgerlig artillerist. oo Dorothea Soelberg f. 9. 11. 1769 i Æbeltoft, d. 7. 6. 1815 i København, fr. ref. k. (F: Skomager Jens Soelberg),

10 børn: 3. (6) generation I nr. 291-300.

283. b. Jean Friedrich Armand f. 9. 10. 1753 i Fredericia, d. 24. 6. 1824 i København, fr. ref. k. Te- og porcelainshandler i København oo 1° Anne Marguerite Kyhne f. i Roskilde. oo 2° 7. 5. 1800 i København, fr. ref. k. Pauline Cathérine d'Emmes f. 12. 11. 1774 i Køge (ty. ref. k.) d. 11. 4. 1805 i København, fr. ref. k.

6 børn: 3. (6.) generation II nr. 301-306.

284. c. Susanne Elisabeth Armand f. 10. 5. 1756 i Fredericia, d. 4. 4. 1757 s. st.

285. d. Esther Judith Armand f. 14. 2. 1758 i Fredericia, d. 21. 1. 1823 i København, fr. ref. k. oo 29. 4. 1804 i København, fr. ref. k. Abraham Suppli f. 20. 11. 1761 i Fredericia, d. 28. 5. 1822 i København, fr. ref. k. Kjøkkertjener 1799, senere te-, potte- og porcelainshandler i København. (F: Pierre Suppli og Dauphine Sara Laugier).

286. e. Corneille Salomon Armand f. 29. 5. 1760 i Fredericia, Værtshusholder i Valby, oo 14. 8. 1814 i Hvidovre k. Kirstine Kristoffersdatter f. 29. 4. 1783 i Valby (F: Husmand i Valby Christoffer Petersen).

3 børn: 3. (6.) generation III nr. 307-309.

287. f. Chrétien Louis Armand f. 1. 1. 1763 i Fredericia, d. 27. 10. 1836 s. st. Glarmester, oo 18. 11. 1791 i Fredericia Cathrine de Pierre f. 22. 3. 1767 i Fredericia, d. 9. 12. 1846 s. st. (F: François de Pierre og Jeanne Desmarests).

7 børn: 3. (6.) generation IV nr. 310-316.

288. g. Charles Armand f. 21. 7. 1765 i Fredericia, d. 8. 8. 1765 s. st.

289. h. Auguste Armand f. 5. 10. 1766 i Fredericia, d. 30. 3. 1841 i København, Vor Frue k. Te-, potte- og porcelainshandler i København, oo Marie Skovby f. 1771, d. 10. 12. 1850 i København, Assistentens kgd.

2 børn: 3. (6.) generation V nr. 317-318.

290. i. Judith Armand f. 30. 5. 1769 i Fredericia

Tredie (Siette) Generation

I. Barberkirurg Jean Pierre Armands børn med Dorothea Soelberg (se nr. 282):

291. a. Charlotte Bolette Armand f. 1. 12. 1789 i Æbeltoft, dbt. fr. ref. k. København, d. 4. 4. 1790 i København, fr. ref. k.

292. b. Jean Pierre Armand f. 8. 6. 1791 i Æbeltoft (tvilling).

293. c. Charlotte Marie Armand f. 8. 6. 1791 i Æbeltoft (tvilling) dbt. fr. ref. k. København, oo 1. 2. 1814 i København, fr. ref. k. bomuldstrykker Jens Pierre Wahlgreen.

294. d. Judith Bolette Armand f. 6. 10. 1793 i København, fr. ref. k. oo 11. 3. 1820 i København, ty. ref. k. bødkersvend Andreas Kallehauge f. 31. 5. 1795 i Præsto, (F: Skomagermester Morten Kallehauge og Marie Hammer).

295. e. Frederik Armand f. 24. 8. 1796 i København, fr.ref.k.
296. f. Esther Dorothée Armand f. 6. 8. 1799 i København, fr.ref.k.
d. 29. 4. 1800 s. st.
297. g. Dorothee Armand f. 10. 7. 1801 i København, fr.ref.k.
298. h. Jens Pierre Armand f. 14. 3. 1804 i København, fr.ref.k.
299. i. Dorothee Armand f. 23. 6. 1806 i København, fr.ref.k. d. 26. 9.
1824 i København, fr.ref.k.
300. k. Esther Kirstine Armand f. 12. 4. 1809 i København, fr.ref.k.
oo 1. 10. 1832 i København, ty.ref.k. garversvend Franz Larsen.
(F: Lars Larsen og Christine Larsen).

II. Porcelainshandler Jean Friedrich Armands
børn af første ægteskab med Anne Marguerite
Kyhne (se nr. 283):

301. a. Jacques Frederik Armand f. 8. 6. 1789 i København, fr.ref.k.
302. b. Jean Pierre Armand f. 27. 10. 1790 i København, fr.ref.k.
d. 2. 10. 1823 s. st.
303. c. Anna Marthe Armand f. 17. 2. 1792 i København, fr.ref.k.
d. 31. 8. 1820 s. st.
304. d. Corneille Salomon Armand f. 13. 3. 1794 i København, fr.ref.k.
d. 1. 1. 1864 i København, Vor Frue s., Assistens kgd. Snedker-
mester. oo Charlotte Marie Armand f. 15. 10. 1802 i København,
fr.ref.k. d. 27. 5. 1886 i København, Frederiksberg k. (se
nr. 318) (F: Porcelainshandler Auguste Armand og Marie Skouv).

2 børn: 4. (7.) generation I nr. 319-320.

Børn af 2. ægteskab med Cathérine d'Emmes:

305. e. Daniel Frederik Armand f. 28. 9. 1801 i København, fr.ref.k.
Snedkersvend 1822, traktor på Vesterbro i 1842. oo
Ane Sophie Møller f. 1811.

6 børn: 4. (7.) generation II nr. 321-325.

306. f. Jeanne Marie Louise Armand f. 25. 1. 1803 i København, fr.ref.k.
d. 1. 2. 1806 s. st.

III, Værtshusholder Corneille Salomon Armands
børn med Kirstine Kristoffersdatter (se nr.286):

- 307.a. N.N. Armand f.13.12.1814 i Valby, Hvidovre k. d.27.1.1815 s.st. (tvilling).
- 308.b. Frederik Armand f.13.12.1814 i Valby, Hvidovre k. d.11.7.1874 s.st. (tvilling). Tømmersvend i Valby. oo 12.5.1844 i Hvidovre k. Clara Amalia Møller f.1820, d.15.1.1903 i Valby. Frederiksberg k.

5 børn: 4.(7.)generation III nr.326-330.

- 309.c. Kirsten Marie Armand f.21.2.1816 i Valby, Hvidovre k.

IV. Glarmester Chrétien Louis Armands børn
med Cathrine de Pierre (se nr. 287):

- 310.a. Jean Frederik Armand f.31.8.1792 i Fredericia, d.2.10.1823 i København, fr.ref.k. Klædefabrikant i København. oo 31.8.1823 i København, ty.ref.k. Charlotte Auguste Gjentofte (F: Strømpevæver Lars Andersen Gjentofte og Aase Birgitte Hald).

Ingen børn.

- 311.b. François Armand f.11.6.1794 i Fredericia.
- 312.c. Charlotte Armand f.10.7.1796 i Fredericia. d.11.10.1878 s.st. oo 8.12.1837 i Fredericia Jean Deleuran f.5.5.1803 i Fredericia, d.27.10.1858 s.st. (F: Abraham Deleuran og Anne Vilain).
- 313.d. Christian Armand f.1.5.1799 i Fredericia, d.21.3.1873 s.st. Glarmester. oo 5.5.1826 i Fredericia Cathrine de Pierre f.16.6.1801 i Fredericia, d.28.2.1867 s.st. (F: Jacob de Pierre og Marie Devantier).

2 børn: 4.(7.)generation IV nr.331-332.

- 314.e. Charles Armand f.26.7.1801 i Fredericia, d.28.9.1875 s.st. Daglejer oo 1° 27.3.1829 i Fredericia Cathrine Deleuran f.8.11.1801 i Fredericia, d.31.12.1855 s.st. (F: Daniel Deleuran og Judith Dupont). oo 2° 16.5.1856 i Fredericia Marie Magdalene Ladevig f.26.10.1816, d.24.5.1890 i Fredericia.

8 børn: 4.(7.) generation V nr.333-340.

315. f. Jeanne Armand f. 19. 12. 1803 i Fredericia, d. 30. 5. 1879. oo
20. 3. 1840 i Kobenhavn, hjulmager I. Closter Nissen.
316. g. Salomon Armand f. 18. 4. 1807 i Fredericia, d. 25. 10. 1893
Ugift.

V. Porcelainshandler Auguste Armands born med
Marie Skouv (se nr. 289):

317. a. Jens Frederik Armand f. 15. 10. 1802 i Kobenhavn, fr. ref. k.
d. 19. 3. 1866 i Kobenhavn, Holmens kgd. Snedkermester.
Ugift. (tvilling).
318. b. Charlotte Marie Armand f. 15. 10. 1802 i Kobenhavn, fr. ref. k.
d. 27. 5. 1886 i Kobenhavn, Frederiksberg k. (Tvilling). oo
Snedkermester Corneille Salomon Armand f. 13. 3. 1794, se nr. 304.

Fjerde (Syvende) generation.

I. Snedkermester Corneille Salomon Armands
born med Charlotte Marie Armand (se nr. 304
og 318):

319. a. August Armand f. 1826 i Kobenhavn, d. 15. 3. 1828 s. st.
Assistents kgd.
320. b. Thora Augusta Marie Armand f. 1830 i Kobenhavn, d. 31. 7. 1905
i Birkerød. oo grosserer Peter Waldemar Ørsted, f. 1827 i
Kobenhavn, d. 6. 10. 1901 s. st. (F: Kobmand Anders Jensen
Ørsted).

II. Snedkersvend, traktor Daniel Frederik
Armands born med Ane Sophie Møller (se nr. 305):

321. 1. a. Frederik Daniel Armand, f. 1831 i Kobenhavn.
321. 2. b. Charlotte Margrethe Armand f. 19. 4. 1834 i Kobenhavn,
Trinitatis k. Ugift.

- 322.c. Ane Sophie Armand f. 1837 i København, d. 5.12.1890 i København, Holmens kgd. oo handelsgartner Peter Carl Emil Maale f. 1835 i Gentofte, d. 1.5.1912 i København, Holmens kgd. (F: Gartner Anders Bertelsen Maale og Margrethe Cathrine Lorenze Roed).
- 323.d. Carl Christian Armand f. 20.5.1840 i København, d. 20.1.1909 i Charlottenlund. Solvvarefabrikant. oo 16.6.1866 Mathilde Wilhelmine Menche f. 3.7.1840, d. 1.8.1918 i Charlottenlund.
4 børn: 5. (8.)generation I nr. 341-344.
- 324.e. Fritz Armand f. 1841 i København, d. 30.10.1873 s. st. Garnisons kgd. Sporvognskonduktor, arbejdsmand. oo Judithe Jensine Jørgensen f. 24.2.1834 i København, d. 22.10.1914 i København, Garnisons kgd.
3 børn: 5. (8.)generation II nr. 345-347.
- 325.f. Anthon Julius Armand f. 1852 i København, d. 1879 s. st. Solbjerg kgd. Ugift. Handelslærling 1870. Adopteret af sin kusine nr. 320 og hendes mand og navneforandring til Ørsted.

III. Tomrersvend Frederik Armands børn
med Clara Amalia Møller (se nr. 308):

- 326.a. Carl Christian Armand f. 20.7.1847 i Valby, Frederiksberg k. Fourageuddeler v. Frederiksberg sporveje. d. 27.6.1916 i København, Solbjerg kgd. oo 1° 9.11.1873 i København, Frederiksberg k. Elise Helene Nielsen f. i juni 1845, d. 21.3.1886 i København, Solbjerg kgd. oo 2° Dorthea Marie Andersen f. 1857 i Selso, d. 8.1.1903 i København, Solbjerg kgd.
4 børn: 5. (8.)generation III nr. 348-351.
- 327.b. Oluf August Armand f. 30.7.1849 i Valby, Frederiksberg k.
- 328.c. Emil Salomon Armand f. 28.10.1854 i Valby, Frederiksberg k. d. 2.1.1889 i København, Assistentens kgd. Gartner. oo M. Christine Hansen.
- 329.d. Vilhelm Laurits Armand f. 19.7.1858 i Valby, Frederiksberg k. d. 17.2.1928 i København, Solbjerg kgd. Maler. oo 1891 Sorsine Caroline Jensen f. 24.5.1867, d. 26.12.1940 i København, Solbjerg kgd.
1 barn: 5. (8.)generation IV nr. 352.

330.e. Marie Magdalene Armand oo arbejdsmand Christian Svendsen.

IV. Glarmester Christian Armands børn
med Cathrine de Pierre (se nr. 312):

331.a. Marie Jeanne Armand f. 20.1.1827 i Fredericia, d. 20.10.1882
s.st. oo 15.5.1846 i Fredericia tømrer Jean Honoré f. 17.11.1820
i Fredericia, d. 23.6.1904 s.st. (F: Pierre Honoré og Elisa-
beth Dupont).

332.b. Cathrine Armand f. 25.10.1830 i Fredericia, d. 18.1.1832 s.st.

V. Daglejer Charles Armands børn med
Cathrine Deleuran (se nr. 314):

333.a. Daniel Christian Armand f. 25.12.1829 i Fredericia.

334.b. Daniel Carl Armand f. 12.2.1831 i Fredericia, d. 28.5.1900 s.st.
Marketender ved militæret, oo 1° 7.11.1857 i Fredericia
Maria Armand (af Hainaut-slægten), f. 11.11.1825 i Fredericia
d. 27.4.1866 s.st. (F: Væver Pierre Armand og Cathrine Vilain)
(Hun oo 1° daglejer Ole Christensen). oo 2° 21.9.1866 i
Fredericia Ane Dorthea Hansen f. 2.6.1845, d. 5.6.1922 i Frede-
ricia.

11 børn: 5. (8.) generation V nr. 353-363.

335.c. Peter Armand f. 4.3.1834 i Fredericia.

336.d. Peter Christian Armand f. 28.10.1836 i Fredericia, d. 29.10.1836
s.st. (tvilling).

337.e. N.N. Armand f. 28.10.1836. (Dødfødt tvillingdreng)

338.f. Christian Armand f. 18.1.1838 i Fredericia, Vognmand, oo
22.11.1868 i Fredericia Christine Hansen f. 22.11.1849.

2 børn: 5. (8.) generation VI nr. 364-365.

339.g. Hans Armand f. 28.1.1841 i Fredericia, d. 20.3.1856 s.st.

Barn af 2. ægteskab med Marie Magdalene Isdevig:

- 340.h. Marie Magdalene Cathrine Armand f. 10.10.1857 i Fredericia, d. 22.8.1880 s.st.

Femte (Ottende) generation.

1. Sølvvarefabrikant Carl Christian Armands børn med Mathilde Wilhelmine Menche (se nr. 323):

- 341.a. Johanne Magdalene Armand f. 7.11.1866 i København, d. 3.10.1946 i København. oo 1° 7.11.1890 i København Sct. Jacobs k. bogtrykker, papirgrosserer Thorvald Falck-Rasmussen f. 23.6.1863 i København. d. 2.8.1927 s.st. Holmens k. (F: Bogbindermester Harald Henrik Rasmussen og Marie Elisabeth Falck). Ægteskabet opløst 1900. (Han oo 2° Christine Hansen) oo 2° Hovedkasserer Christian Hahn Kongstad f. 27.6.1876 i Nyborg. (F: Instrumentmager Julius Kongstad Petersen og Louise Kongstad). Ægteskabet opløst 1919. (Han oo 2° 12.8.1919 i København Ella Christine Sarine Leisner, f. 31.10.1896 i København, Matthæus k.)
- 342.b. Julius Christian Villiam Armand f. 30.8.1868 i København. d. 6.3.1939 i Hellerup, Gentofte kgd. Sølvvarefabrikant. oo ca. 1895 i København. Sct. Hans k. Hertha Scheller f. 11.7.1869 i København, d. 7.2.1923 i Hellerup, Gentofte kgd. (F: Stenhugger Alfred Scheller og Sophie Schrøder).

Ingen børn.

- 343.c. Anne Marie Sophie Armand f. 9.4.1871 i København, d. 16.2.1950 i København, Mariebjerg kgd. Ugift.
- 344.d. Aage Carl Vilhelm Armand f. 17.8.1880 i København, Trinitatis k. Sølvvarefabrikant. oo 6.10.1908 i København, Esajas k. Ketty Wegener f. 26.7.1880 i København, Garnisons k. (F: Bøssemager Martin Wegener og Emma Hohl).

1. barn: 6. (9.) generation I nr. 366.

II. Sporvognskonduktør, arbejdsmand Fritz Armands børn med Juditte Jørgensen (se nr. 324):

345. a. Georg Armand, f.
346. b. Alfred Armand, f.
347. c. Charlotte Armand, f. oo smedemester Bentzen.

III. Fourageuddeler Carl Christian Armands børn med Elise Helene Nielsen (se nr. 326):

348. a. Anna Armand f. 20.1.1874 i Valby, Frederiksberg k. d. 27.1.1874 s. st.
349. b. Gustav Frederik Vilhelm Armand f. 5.4.1877 i Valby, Frederiksberg k.
350. c. Marie Pouline Emilie Armand f. 14.10.1879 i Valby, Frederiksberg k. Ugift.
351. d. Anna Armand f. 25.5.1881 i Valby, hjemmedøbt, d. 29.5.1881 s. st. Frederiksberg k.

IV. Maler Vilhelm Laurits Armands barn med Sørsine Caroline Jensen (se nr. 329):

352. a. Anna Clara Armand f. 30.11.1891 i Valby, Frederiksberg k. oo Jensen.

V. Marketender Daniel Carl Armands børn af 1. ægteskab med Maria Armand (se nr. 334):

353. a. Marie Cathrine Armand f. 11.10.1859 i Fredericia. oo skræder Jensen.
354. b. Carl Jacques Armand f. 24.11.1862 i Fredericia. Maler.
355. c. Hans Daniel Armand f. 1.7.1865 i Fredericia, d. 28.10.1868 s. st.

Børn af 2. ægteskab med Ane Dorthea Hansen:

356.d. Marie Charlotte Augusta Armand f.11.8.1867 i Fredericia, d. 1924 i København, Assistent's kgd. oo brolægger Anders Peter Feldendahl.

357.e. Daniel Carl Armand f.16.1.1868 i Fredericia, d.20.11.1951 s.st. St. Michaelis k. Fisker. oo 15.11.1890 i Fredericia Olympe Margrethe Jørgensen Ravn f.5.10.1867 i Fredericia. (F: Arbejdsmand Berthel Ravn, Ryshøj).

11 børn: 6.(9.) generation II nr. 367-377.

358.f. Hans Jørgensen Armand f. 2.8.1871 i Fredericia. Arbejdsmand oo 11.11.1893 i Fredericia Johanne Petronelle Bengtson f. 4.11.1869 i København, d.25.12.1940 i Middelfart. Ægteskabet opløst 1898. (Hun oo 2° postkører, arbejdsmand Marius Knudsen, f.8.6.1866 i Ringkøbing, d.14.4.1928 i Middelfart).

3 børn: 6.(9.) generation III nr.378-380.

359.g. Peter Hans Armand f.9.3.1874 i Fredericia, d.25.6.1874 s.st.

360.h. Jens Peter Armand f.3.6.1875 i Fredericia, d.19.10.1877 s.st.

361.i. Hansine Armand f.10.10.1878 i Fredericia, d.26.5.1931 i København, Assistent's kgd. oo musiker Conde.

362.k. Christian Armand f.17.9.1879 i Fredericia, Arbejdsmand. oo 1909 Katrine Degn f. 2.12.1888 i Vøjlbj. (F: slagtermester Jens Peter Madsen Degn).

4 børn: 6.(9.) generation IV nr. 381-384.

363.l. Petrine Elsigne Armand f.20.5.1882 i Fredericia. oo 28.3.1900 i Fredericia skræder Christian Thorsen f.26.8.1879 på Fur. (F: Murer Thorsen).

VI. Vognmand Christian Armands børn med
Christine Hansen (se nr. 338):

364.a. Hans Carl Armand f.26.7.1871 i Fredericia. Frisør i Vejle oo 21.3.1898 Laura Christine Elise Nielsen.

365.b. Marie Armand f.19.8.1875 i Fredericia.

Sjette (Niende) generation.

I. Sølvvarefabrikant Aage Carl Vilhelm Armands
børn med Ketty Wegener (se nr. 344):

366.a. Wagn Aage Armand f. 11.2.1915 i København, Skovshoved k. Direktør, sølvsmed. oo 20.2.1943 i København, Slotskirken Jytte Skaarup f. 26.9.1919 i København, Davids k. (F: Boghandler Einar Skaarup og Ulla Bogelund Jensen).

2 børn: 7. (10.) generation I. nr. 385-386.

II. Fisker Daniel Carl Armands børn med
Olympe Margrethe Jørgensen (se nr. 357):

367.a. Mette Marie Cathrine Armand f. 20.1.1891 i Fredericia, Trinitatis k. oo 30.1.1915 s.st. blikkenslagermester Peter Hansen f. 18.11.1882 i Vejle, Sct. Nikolaj k. (F: Husmand Rasmus Hansen og Else Kristine Petersen).

368.b. Dagmar Caroline Armand f. 22.1.1893 i Fredericia, Trinitatis k. oo 3.11.1923 i Fredericia, Sct. Michaelis k. papirindsamler Ejvind Johansen f. 6.7.1891 i København, Fødselstiftelsen (F: Betzy Petersen).

369.c. Dorthea Margrethe Armand f. 5.6.1894 i Fredericia, Trinitatis k. d. 1.9.1914 s.st. Ugift.

370.d. Christine Armand f. 16.10.1895 i Fredericia, Trinitatis k. oo 9.8.1920 Strib k. matros Bruno Edvard Dynø f. 4.1.1899 i Strur. (F: Bromand Jens Carl Emanuel Dynø og Balcher).

371.e. Christine Bertholine Ludovica Olympe Armand f. 20.7.1896 i Fredericia, Trinitatis k. d. 10.12.1896 s.st.

372.f. Carl Daniel Armand f. 1.5.1900 i Fredericia, Fisker, oo 3.3.1945 i Fredericia, rådhuset Elna Marie Margrethe Iversen f. 12.6.1904 i Lunderskov, Skannerup k. (F: Overportør Søren Iversen og Inger Marie Andersen).

Ingen børn.

373.g. Astrid Armand f. 4.4.1902 i Fredericia, d. august 1921 i Fredericia, Sct. Michaelis k. Ugift.

374.h. Ingeborg Karen Margrethe Armand f.20.5.1904 i Fredericia d. juni 1935 i Fredericia, Sct. Michaelis k. oo 17.9.1922 s.st. Christian Jørgen Elkrog f.21.8.1891 i Middelfart. (F: Fisker Anders Jørgen Elkrog og Kristine Andersen).

375.i. Christian Ole Armand f.4.10.1906 i Fredericia. Arbejdsmand oo 3.3.1934 i Fredericia, rådhuset, Karen Marie Thomsen f.19.1.1911 i Spørring. (F: Husmand Thomas P. Thomsen og Nicoline Christine Hansen).

3 børn: 7.(10.) generation II. nr. 387-389.

376.k. Charles Hans Frederik Armand f.30.8.1908 i Fredericia. Baneformand. oo 1933 s.st. i Trinitatis k.

4 børn: 7.(10.) generation III nr. 390-393.

377.l. Berthel Ravn Armand f.24.2.1915 i Fredericia, Sct. Michaelis k. Skomager. Ugift.

III. Arbejdsmand Hans Jørgensen Armands børn med Johanne Petronelle Bengtson (se nr. 358):

378.a. Hans Armand f.1894 i Fredericia, Sct. Michaelis k. d. oa. 1900 s.st.

379.b. Dagmar Christine Sofie Armand f.18.10.1896 i Fredericia, Sct. Michaelis k. oo 16.1.1921 i Sdr. Kirkeby, Falster, kontorchef i Københavns skattevæsen Niels Peter Mortensen f.23.4.1894 i Horsens, Frelser k. (F: Arbejdsmand Jacob Mortensen og Ane Nielsen).

380.c. Johannes Agapetus Armand f.21.3.1898 i Fredericia, Trinitatis k. Skomager. oo 1° 2.7.1924 i Vejle, Sct. Nicolaj k. Marie Kirstine Abelone Bertelsen f.2.1.1899 i Gårslev pr. Vejle (F: Gårdejer i Mørkholt pr. Gårslev Jørgen Peter Bertelsen og Marie Jørgensen). Ægteskabet opløst 1934. oo 2° 9.7.1934 i Vejle, rådhuset, Helga Cornelia Rundquist f. 21.4.1907 i Tørring (F: Boelsmand Anders Nilson Rundquist og Ane Kragh).

6 børn: 7.(10.) generation IV nr. 394-399.

IV. Arbejdsmand Christian Armands børn
med Katrine Degn (se nr. 362):

- 381.a. Carl Daniel Armand f. 23.9.1910 i Fredericia, Vejlbj k.
oo 10.9.1937 i Fredericia, rådhuset, Christine Ulrikka
Henriksen f. 3.3.1917 i Hammelev Gram, Haderslev (F:
Johanne Cathrine Ulriksen).
- 1 barn; 7. (10.) generation V nr. 400.
- 382.b. Kirstine Marie Armand f. 18.12.1912 i Fredericia, Vejlbj k.
oo 1.7.1939 i Fredericia, rådhuset, arbejdsmand Jes Christen-
sen Hyldeberg Paulsen f. 8.4.1910 i Ribe, St. Cathrine k.
- 383.c. Anna Dorthea Armand f. 13.12.1915 i Fredericia, Vejlbj k.
oo 20.8.1938 i Fredericia, rådhuset, arbejdsmand Erik Valter
Frisk Thomsen f. 16.5.1917 i Aarhus, St. Johannes k. d.
29.9.1951 i Fredericia, Trinitatis k. (F: Snedkersvend
Thomas Christian Thomsen og Mathilde Kirstine Frisk).
- 384.d. Laura Petrea Armand f. 30.6.1918 i Fredericia, Trinitatis k.
oo 17.7.1943 i Fredericia, rådhuset, arbejdsmand Aage Johan-
nes Petersen f. 3.3.1917 i Gaarslev pr. Vejle (F: Smedemester
Niels Nicolaj Petersen og Marie Ragnhild Madsen).

Syvende (Tiende) generation.

I. Direktør Wagn Aage Armands børn med
Jytte Skaarup (se nr. 366):

- 385.a. Thomas Armand f. 17.9.1943 i København, Sct. Pauls k.
- 386.b. Iben Louise Armand f. 15.9.1947 i København, Skovshoved k.

II. Arbejdsmand Christian Ole Armands børn
med Karen Marie Thomsen (se nr. 375):

- 387.a. Hans Christian Armand f. 25.4.1925 i Fredericia, Trinitatis
k. d. 1927 s.st.
- 388.b. Else Margrethe Armand f. 26.6.1929 i Fredericia, Trinitatis
k. d. 25.2.1942 s.st.
- 389.c. Jørgen (eller Børge) Armand f. 24.9.1934 i Fredericia, Sct.
Michaelis k. Trykkerlærling på Cohrs solvwarefabrik.

III. Baneformand Charles Hans Frederik Armands
børn med? (se nr. 376):

390. a. Børge Armand f. 3. 3. 1935 i Fredericia, Trinitatis k.
391. b. Maja Armand f. 10. 2. 1938 i Hasselager
392. c. Edna Armand
393. d. Jette Armand

IV. Skomager Johannes Agapetus Armands børn
af 1. ægteskab med Marie Kirstine Abelone
Bertelsen (se nr. 380):

394. a. Hans Jørgen Armand f. 9. 1. 1921 i Gårslev pr. Vejle. Jern-
binder. Ugift.
395. b. Astrid Marie Abelone Armand f. 5. 4. 1923 i Vinding pr. Vejle.
Husbestyrerinde.
396. c. Marie Kirstine Armand f. 16. 11. 1925 i Gårslev pr. Vejle.
oo 20. 1. 1951 i Stockholm, rådhuset, reklamechef (Fransk
Turistbureau) Bernt Viktor Rune Hellström f. 16. 3. 1922 i
Falun, Sverige, dbt. i Kristine församling. (F: Diamant-
filare Erik Viktor Rune Hellström og Venny Batzeba Zenyda
Nilsson).
397. d. Else Margrethe Armand f. 20. 6. 1930 i Gårslev pr. Vejle.
398. e. Johanne Armand f. 5. 7. 1932 i Gårslev pr. Vejle. d. 16. 3. 1933
i Gårslev pr. Vejle.

barn af 2. ægteskab med Helga Cornelia
Rundquist:

399. f. Anna Kragh Armand f. 3. 9. 1934 i Vejle, Vor Frelasers k.

V. Carl Daniel Armands barn med Christine
Ulrikka Henriksen (se nr. 381):

400. a. Børge Armand f. 24. 6. 1943 i Fredericia, Sct. Michaelis k.

III. Linie

Første (Fjerde) Generation

19.1. Pierre Armand f. ca. 1733 i Fredericia, d. 30.10.1801 s.st. Tobaksplantør, gårdejer i Ullerup 1786. oo 1° 9.11.1759 i Fredericia Susanne Deleuran f. 16.2.1727 i Fredericia, d. 18.4.1773 s.st. (F: Tobaksplantør Jean Deleuran og Anne le Blond) oo 2° 2.12.1773 i Fredericia Susanne Killemond f. 7.4.1752 i Fredericia, d. 25.2.1821 s.st. (F: Tobaksplantør Jean Killemond og Marie Desmaretts).

8 børn: 2. (5.) generation nr. 401-408.

Anden (femte) generation

Tobaksplantør, gårdejer Pierre Armands børn af 1. ægteskab med Susanne Deleuran (se nr. 19)

401. a. Elisabeth Armand f. 22.3.1761 i Fredericia.

402. b. Moïse Armand f. 26.12.1762 i Fredericia, d. 17.2.1767 s.st.

Børn af 2. ægteskab med Susanne Killemond

403. c. David Armand f. 25.12.1776 i Fredericia.

404. d. Susanne Armand f. 19.6.1779 i Fredericia, d. 8.6.1800 s.st. oo 21.2.1800 i Fredericia Abraham Bottelet f. 20.11.1768 i Fredericia, d. 27.2.1830 i Fredericia (F: Jacob Bottelet og Elisabeth Feut). (Han oo 2° 30.4.1801 i Fredericia Anne Honoré, f. 30.5.1776 i Fredericia, d. 25.3.1835 s.st. (F: Jacob Honoré og Anne Feut).)

405. e. Jean Armand f. 8.8.1782 i Fredericia ty. ref.k.

406. f. Frederic Armand f. 25.9.1785 i Fredericia, d. 7.4.1824 s.st. oo 20.11.1812 i Fredericia Susanne Deleuran f. 10.11.1771 i Fredericia, d. 18.10.1833 s.st. (F: Daniel Deleuran og Cathrine Vilain). (Hun oo 1° 10.12.1790 Jean Honoré f. 10.1.1768 i Fredericia (F: Jean Henry Honoré og Marie Dupont).)

407. g. Maria Armand f. ca. 1789 i Ullerup, oo daglejer Hans Sørensen Erritzøe f. ca. 1782.

408. h. Charlotte Armand f. 1791 i Ullerup, oo 6.11.1829 i Fredericia drejermester Niels Christensen Hoff f. 1784.

NOTER

5. Se Louis E. Grandjean: "Fra Dauphiné til Fredericia" 1941 pag. 8-19.
7. Se Weilbachs Kunstnerleksikon, København 1949, pag. 527. Måske den Joseph Hermann, der 1741 får rejsepas fra Danmark til Mannheim.
13. Muligvis den Henrik Hermann, Sjøberg, som "ejer lidet Huus, ror med en Baad" i Fredericia 1735. Se Chr. Petresch Christensens artikel i Vejle Amts årbog 1924.
14. Bor 1746 i Slesvigsgade matr.nr. 577 i Fredericia.
19. Se N. C. Lukman: Fredericiakolonien, Århus 1939, pag. 64. Købte ved Kongens hjælp 1776 gård i Ullerup, hvor han lærte bønderne at avle hvede og kartofler. I sognet hedder en gård endnu "Hermandsminde". 1782 koloniforsamlingens deputerede angående tobaksvragningen. Bor ved folketællingen 1801 i Riddergade matr.nr. 285. i Fredericia.
23. Boede ved folketællingen 1801 i Kongensgade matr.nr. 88 i Fredericia.
24. Død "a la suite d'une longue maladie" (fr.ref. kirkebog, Landsarkivet i København).
25. Boede ved folketællingerne 1801 og 1834 i Dronningensgade matr.nr. 45 i Fredericia.
28. Boede ved folketællingerne 1801 og 1834 i Kongensgade matr.nr. 83 i Fredericia.
29. Boede ved folketællingen 1834 i Danmarksgade matr.nr. 340 i Fredericia.
30. Han død før folketællingen 1834.
31. Tjente som ugift hos toldinspektør M. Chr. Tromboe i Fredericia iflg. folketællingen 1801
32. Boede ved folketællingen 1834 i Kongensgade matr.nr. 85 i Fredericia.
34. Boede ved folketællingen 1801 i "Caningaarden", Myntergaden matr.nr. 46 i København. Hun død af astma i Vartov (fr.ref. kirkebog i Landsarkivet i København).

35. Soldat ved Hovedstadens regiment 1810, grenader ved Infanteriet 1813, hattenagersvend 1817, ansat hos borgerkaptajn, hattenagermester Kielskow, hattenagercompagnon 1821, boende Rosenborggade matr.nr. 438 i København. (Fr.ref. kirkebog i Landsarkivet i København).
36. Tjente som ung pige hos stadskirurg Rasmus Andreas Thorning i København ved folketællingen 1801.
38. Død på Almindelig Hospital "de consumption" (tæring). (Fr.ref. Kirkebog i Landsarkivet i København).
39. Boede ved folketællingen 1834 i Dronningsgade matr.nr. 47 i Fredericia.
42. Boede ved folketællingen 1834 i Dronningensgade matr.nr. 15 i Fredericia.
48. Legatstifter (2100 kr. til enker). Se "Die Wohltäter der reformirten Gemeinde zu Fredericia" 1885, pag. 7. Boede ved folketællingen 1834 i Norgesgade matr.nr. 546 i Fredericia.
54. Boede ved folketællingen 1834 i Købmagergade matr.nr. 212 i Fredericia.
61. Tjente som ung pige hos fuldmægtig Hans Rudolf Nielsen Salling i Vendersgade i Fredericia iflg. folketællingen 1834.
67. Konfirmeret 15.3.1818 i ty.ref.k. i København.
70. Død ved drukning (Fr.ref. kirkebog i Landsarkivet i København).
73. Konfirmeret 5.3.1818 i ty.ref.k. i København.
74. Konfirmeret 15.4.1821 i ty.ref.k. i København.
76. Opkaldt efter gudmoderen "dame Wilhelmine Kielskow née Lange" gift med borgerkaptajn K., faderens compagnon. Konfirmeret 31.3.1833 i fr.ref.k. i København.
77. Død "à la suite de crampes". (Fr.ref.kirkebog i Landsarkivet i København).
86. Hun opdraget hos en familie Christensen.
90. Løjtnant i Fredericia Politicorps 1868-1908, bestyrelsesmedlem i Skytteforeningen og Forsvarsbrødrene, samt æresmedlem i Fredericia Gynastikforening. Hun af tysk slægt fra Frankfurt a. o.
93. Se Kraks blå bog 1927.

96. Om hendes slægt se Lauritz Maaløe: Oberst Ove Chr. Fr. v.Saabye 1924.
104. Han af tysk slægt fra Württemberg, iflg. oplysning fra afd. tandlæge Fr. Armand Kaaber, Gudhjem.
114. Hun blev som ung pige katolik, hvorfor han også overgik til katolicismen iflg. oplysning fra deres dattersøn bagermester Helge Pedersen, København.
116. Overgået til folkekirken 1876.
121. Han privatsekretær hos etatsråd H.N. Andersen og leder af Ø.K.'s importafdeling i Shanghai til 1901.
127. Han død ved bilulykke.
138. Død ved Gentoftelykken.
152. Se Kraks blå bog 1951.
162. En adoptiv søn, Arne Hermann bosat i U.S.A.
166. To adoptivbørn, f. Gottfredsen: Ragna Gottfredsen Armand f. 17.4.1915 i Frederikshavn, oo 1.10.1942. Frans Birch, Kolding og Svend Aage Gottfredsen Armand f.4.2.1918 i Frederikshavn, lokomotivfører i Fredericia, oo 17.5.1942 Ester Jensen.
169. Se Kraks blå bog 1949 og J. Skakke: "Stamtavle over slægten Muderspach", Odder 1951 (hectograferet), samt Th. Hauch-Fausbøll: Håndbog over den ikke naturaliserede Adel, pag. 62.
170. Død af tuberkuløs meningitis.
172. Se Kraks blå bog 1951.
183. Hun opdraget på Grevinde Danners børnehjem.
202. Katolsk døbt, men 1916 gået over til protestantismen. Ang. von Holstein se: Danmarks Adelsårbog 1938, pag. 30.
203. Katolik.
208. Død ved flyveulykke i San Diego.
- 215.1. tilføjet efter stamtavlens afslutning.
218. Om hans slægt se H.F. Grandjean: Stamtavle over Familien Grandjean København, 1934, samt Kraks blå bog 1951.
226. Medlem af Oldskriftselskabet i 1940 (22 år)
230. Om hans slægt se: Viggo Piper: Slægten Tvedes stamtavle, København 1929. pag. 101.

231. Ved fødslen navnegivet Else, ved dåben Jytte, men kaldet Judy.
237. Udvandret til U.S.A. 1903.
- 273.2. Tilføjet efter stamtavlens afslutning.
282. Boede ved folketællingen 1801 i Landemærket matr.nr. 105 i København. Formentlig den "Feltskjer Hermann" som omtales i Norge 1813 se: Personalhistorisk Tidsskrift 1912, pag. 68. Hun død af "fièvre patride", (fr.ref. kirkebog i Landsarkivet i København).
283. Han død af astma (fr.ref. kirkebog s.st.).
285. Død af "maladie de poitrine", (fr.ref.kirkebog s.st.)
287. Boede ved folketællingen 1801 og 1834 i Bjærgegade matr.nr. 147 i Fredericia.
289. Gift efter folketællingen 1801. Boede da i Store Kjøbmagergade matr.nr. 90 i København.
290. Tjente som ung pige hos major Neckelmann i Fredericia iflg. folketællingen 1787. Gudmor i København 1799 (fr.ref.kirkebog i Landsarkivet i København).
Boede ved folketællingen 1801 hos broderen nr. 289.
292. Formentlig død straks efter fødslen, da han ikke er døbt eller konfirmeret sammen med tvillingsøsteren.
293. Han af svensk afstamning iflg. fr.ref.kirkebog i Landsarkivet i København.
295. Konfirmeret 10.5.1812 i fr.ref.k. i København.
297. Formentlig død som barn, da en søster 5 år efter kaldes ved samme navn
298. Konfirmeret 15.4.1821 i ty.ref.k. i København.
301. Konfirmeret i fr.ref.k. i København 29.3.1804.
302. Død af "fièvre nerveuse" (fr.ref.kirkebog i Landsarkivet i København.)
303. Konfirmeret 27.3.1807 i fr.ref.k. i København.
(se samme sted).
304. Boede ved sin død i Snaregade 5 i København. (Begravelsesvæsenets arkiv).
305. Boede ved folketællingen 1840 på Vesterbro 78 B.i København.

306. Død af skarlagensfeber (fr.ref.kirkebog i Landsarkivet i Kbhvn).
309. Konfirmeret 3.10.1830 i Hvidovre (Valby skoledistrikt).
310. Boede ved sin død i Adelgade matr.nr. 293. (Begravelsesvæsenets arkiv).
311. Levede ved folketællingen 1801.
313. Boede ved folketællingen 1834 hos faderen nr. 287 med sin familie.
317. Boede ved sin død i Lille Kongensgade 19 i København.
(Begravelsesvæsenets arkiv).
319. Boede ved sin død i Teglgaardsstræde matr.nr. 188 i København
(Se s.st.)
320. Adopteret fætter nr. 325. Boede ved moderens død iflg. skiftet i Pilealle 9, København.
- 321.1. Tilføjet efter stamtavlens afslutning. (Folketællingen 1840).
323. Boede ved folketællingen 1870 i Blågårdsgade 47 i København.
326. Kaldes Hermansen. Boede 1891 i De Classenske Boliger 10
(Frederiksberg Kirkebog) i København.
327. Kaldes Hermansen. Konfirmeret 25.8.1863 i Valby skoledistrikt.
328. " " Han boede ved sin død i Møllegade 27 i Kbhvn.
og overlevedes iflg. skiftet af sin kone.
329. Kaldes Hermansen. Boede 1891 på Kirstinedalsvej 6 i Valby.
(Frederiksberg kirkebog).
330. Boede ved moderens død (se nr.308) i De Classenske Boliger H.13
iflg. skifteretsprotokollen på Domhuset i København.
333. Formentlig død som spæd, da en broder kaldes ved samme navn
året efter.
335. Formentlig død som spæd, da en broder kaldes ved samme navn året
efter.
341. Se stamtavle over slægten Falck-Rasmussen, København 1903, hos
Kunsthandler H. Falck-Rasmussen, Hyskenstræde 10, København.
Thorvald Falck-Rasmussen først i sølvsmedelære hos sin sviger-
fader nr. 323.
342. En adoptivson: bogforlægger Karl Erik Armand f.28.8.1914 i
Göteborg, døbt. i Hellerup k. oo 18.11.1937 i Hellerup k.
Gretchen Tove Johanne Baltz f.25.8.1914 i Hellerup. (F: Musik-
direktor Max Baltz og Ebba Steffensen). 2 børn:

Finn Armand f. 4. 3. 1940 i Hellerup og

Leif Armand f. 11. 8. 1941 i Hellerup.

348. Kaldes Hermansen.
349. " " "
350. " " (Overtog faderens bo (nr. 326) i 1916.
351. " " "
352. " " (Overtog moderens bo (nr. 329) i 1940 og boede da i De Classenske Boliger K. 4. i København.
353. Bosat i U.S.A. fra 1882.
356. Han gift 3 gange
358. Han rejst til Tyskland efter skilsmissen.
361. Han af tysk slægt og bosat i Tyskland.
379. Opdraget hos plejeforældre i Sdr. Kirkeby, Falster.
380. Opdraget hos husmand Hans Christensen, Gårslev Vestermark pr. Vejle.
400. Boede ved folketællingen 1834 i Norgesgade matr. nr. 544 hos Hans Löscht i Fredericia.
406. Boede ved folketællingen 1834 i Norgesgade matr. nr. 544 i Fredericia.
407. Boede ved folketællingen 1834 i Kongensgade matr. nr. 96 i Fredericia.

R E G I S T E R

Alliverti, Bernhard.....	102	Armand, Abraham sen.....	98
" Bernhard Anthony.....	102	" Abraham Daniel.....	175
" Joseph.....	55	" Agnes Else (Tulli).....	167
" Marie Elisabeth.....	55	" Agnes Theodora.....	147
Andersen, Agnes Elisabeth		" Agnes Wilhelmine	
Cathrine Magdalene...	206	Augustine.....	202
" Alfred.....	197	" Albert Elof.....	222
" Alma Laudine.....	202	" Alf Bent.....	221
" Anders Knudsen.....	249	" Alfred.....	346
" Anders Ringgive.....	136	" Alfred Johannes.....	199
" Anders Peter.....	193	" Alice.....	220
" Anna.....	123	" Ane Sophie.....	322
" Dorthea Marie.....	326	" Anna.....	348
" Elly Martha Marie....	249	" Anna.....	351
" Hans Christian,..	193-197	" Anna.....	383
" Inge.....	232	" Anna Clara.....	352
" Inger Marie.....	372	" Anna Dorthea.....	383-122
" Jensine.....	248	" Anna Kragh.....	399
" Karen Marie.....	202	" Anne Marie Sophie.....	343
" Musine Emma.....	181	" Anna Mathilde Susanne..	134
" Nicolas.....	36	" Anne.....	6-97-260
" Niels Christian		" Anne Gabrielle.....	255
Vilhelm.....	202	" Anna Judith.....	160
" Peder.....	97	" Anne Marguerite.....	11
" Poul.....	136	" Anne Mærthe.....	303
" Thorwald Christian... 252		" Anne Wilhelmine	
" Victor.....	185	Kirstine.....	76
Andreasen, Alma.....	222	" Anthon Julius.....	325
Armand, Aage.....	169	" Antonia Louise.....	177
" Aage Carl Vilhelm....	344	" Arne.....	162
" Aage Christian.....	151	" Arne Erling.....	217
" Aage Johannes		" Arne Jacques.....	234
Matthias.....	144	" Astrid.....	373
" Abraham.....	10	" Astrid Marie Abelone... 395	
" Abraham.....	35	" August.....	319
" Abraham.....	93	" Auguste.....	289-304-318
" Abraham jun.....	98-106	" Berthel Ravn.....	377

Armand, Bodil.....	265	Armand Daniel Carl.....	357
" Børge.....	390-400	" Daniel Christian.....	333
" Børge Anton.....	251	" Daniel Frederik.....	305
" Børge Holger.....	150	" David.....	403
" Carl.....	149	" Diane Christine.....	273
" Carl.....	381	" Donald Edward.....	213
" Carl Christian.....	323	" Doris.....	178
" Carl Christian.....	326	" Doris.....	277
" Carl Daniel.....	381-372	" Dorothee.....	297
" Carl Jacques.....	354	" Dorothee.....	299
" Caroline Dagmar.....	186	" Dorte-Louise.....	263
" Caroline Marie.....	138	" Dortehea Margrethe.....	369
" Caroline Mathilde.....	143	" Earl Asger.....	208
" Cathérine.....	2	" Ebba.....	210
" Cathérine.....	44-111	" Edith.....	230
" Cathrine.....	18	" Edith Eleonora.....	223
" Cathrine... 31-89-92-182-332		" Edna.....	392
" Cathrine Hedevig.....	45	" Einar Leopold(se Dane)...	125
" Charles.....	12-288-314	" Elisabeth.....	41-72-401
" Charles Hans Frederik... 376		" Elisabeth Seine.....	102
" Charlotte.... 82-312-347-408		" Elise Francisca.....	123
" Charlotte Bolette.....	291	" Ella.....	243
" Charlotte Margrethe.....	321 ²	" Ellen June.....	269
" Charlotte Marie.....	293	" Ellen Maja.....	245
" Charlotte Marie.....	304-318	" Else Jytte (Judy).....	231
" Chrétien Louis.....	287	" Else Margrethe.....	388
" Christian... 163-313-338-362		" Else Margrete.....	397
" Christian Ole.....	375	" Else Vilhelmine.....	170
" Christiane Mathilde.....	130	" Emil Jacques.....	127
" Christine.....	370	" Emil Johan.....	114
" Christine Bertholine Ludovica Olympe.....	371	" Emil Johan Victor Vilhelm.....	86
" Clara.....	219	" Emil Salomon.....	328
" Corneille Salomon.....	286	" Emilie.....	121
" Corneille Salomon.....	304	" Emilie Christine.....	197
" Corneille Salomon.....	318	" Emilie Elvira.....	148
" Dagmar Caroline.....	368	" Emilie Mathea.....	146
" Dagmar Christine Sofie... 379		" Emma Alice.....	242
" Daniel.....	53-55-107	" Emmy Marie.....	250
" Daniel Carl.....	334	" Erik Christian.....	207

Armand, Esther..... 59
 " Esther.....224
 " Ester.....246
 " Esther Dorothée.....296
 " Esther Judith.....285
 " Esther Kirstine.....300
 " Fanny.....227
 " Finn.....note.nr., 342
 " Flemming Valdemar.....229
 " François.....311
 " François Jacques
 Christian.....118
 " François Louis..... 70
 " Franz Jacques..... 84
 " Frederic.....406
 " Frederik.....295
 " Frederik.....308
 " Frederik Daniel.....321¹
 " Frederik Valdemar.....162
 " Frederikke Rosa.....187
 " Fredrich John.....241
 " Friedrich Isaac.....183
 " Fritz.....324
 " Georg.....345
 " Georg Richard Einar....135
 " Gerda Villi.....171
 " Grethe.....211
 " Gustav Frederik
 Vilhelm.....349
 " Halfdan Jens Ellegaard 248
 " Hans.....339-378
 " Hans Aage.....232
 " Hans Carl.....364
 " Hans Christian.....387
 " Hans Daniel.....355
 " Hans Emil.....161
 " Hans Jørgen.....394
 " Hans Jørgensen.....358
 " Hans Vilhelm.....200
 " Hansine.....185
 " Hansine.....361
 " Helge Carl.....147

Armand, Henriette Caroline
 Sophie Elisabeth..... 68
 " Henry Auguste..... 13
 " Henry Olaf.....239
 " Harriet Adelheid.....145
 " Iben Louise.....386
 " Inge Magdalene Birgitte,206
 " Ingeborg Karen Margrethe374
 " Inger Cathrine.....140
 " Inger Merethe.....215
 " Isaac..... 21
 " Jack Junior.....214
 " Jack Philip.....209
 " Jacob 1-32-41-62-111-115-90
 " Jacob Christian.....166
 " Jacob Elisius.....137
 " Jacqueline Betty.....116
 " Jacques42-49-96-168-226-264
 " Jacques Frederik.....301
 " Jean 4-5-25-42-43-48-52-57-
 405
 " Jean Frederik.....310
 " Jean Friedrich..... 15
 " Jean Friedrich.....283
 " Jean Jacques Pleyber....262
 " Jean Louis..... 14
 " Jean Nicolas..... 9
 " Jean Pierre 34-69-282-292-
 302
 " Jean Pierre Chrétien.... 74
 " Jean Urie..... 23
 " Jeanne..... 40
 " Jeanne..... 46
 " Jeanne.....58-315
 " Jeanne Marie Louise....306
 " Jens Frederik.....317
 " Jens Peter.....360
 " Jens Pierre.....298
 " Jesper.....266
 " Jesper Jean Lindhart....253
 " Jette.....281
 " Jette.....393

Armand, Johan.....	78	Armand, Kurt.....	280
" Johan.....	113	" Laura Petrea.....	384
" Johan Marius.....	201	" Leif.....	note nr 342
" Johan Oluf.....	119	" Lisbeth.....	261
" Johan Richard Olaf.....	249	" Lise.....	235
" Johanne.....	398	" Magna.....	244
" Johanne Augusta Ansgaria.....	203	" Maja.....	391
" Johanne Cathrine.....	164	" Marguerite.....	37
" Johanne Magdalene.....	341	" Maria.....	334
" Johanne Marie Cathrine.....	180	" Maria.....	407
" Johanne Mathilde Rebekka.....	133	" Marie.....	3
" Johanne Thomsine.....	195	" Marie 8-27-30-48-41-60-61-95 108-365	
" Johannes Agapetus.....	380	" Marie Cathrine.....	73
" Johannes Carl Matthias.....	141	" Marie Cathrine.....	188-353
" Johannes Christian.....	189	" Marie Charlotte Augusta.....	356
" Johannes Christian.....	192	" Marie Elise.....	106
" Johannes Jacob.....	181	" Marie Elisabeth.....	17
" John Lee.....	268	" Marie Elisabeth.....	105
" Joseph.....	7	" Marie Elisabeth.....	110
" Judith.....	64	" Marie Elisabeth(Lizzie).....	152
" Judith.....	290	" Marie Elisabeth.....	174
" Judith Bolette.....	294	" Marie Esther.....	156
" Judith Christiane.....	165	" Marie Jeanne.....	331
" Judith Frederikke.....	238	" Marie Johanne.....	129
" Judith Marie Musine Dagmar.....	237	" Marie Kirstine.....	396
" Juliane Elisabeth.....	16	" Marie Magdalene.....	330
" Julius Christian Villiam.....	342	" Marie Magdalene Cathrine.....	340
" Jytte.....	225	" Marie Pouline Emilie.....	350
" (Judy)Else Jytte.....	231	" Marie Susanne.....	198
" Jørgen.....	389	" Mary Katherine.....	257
" Karen.....	276	" Mathea Emilie.....	142
" Karl Erik.....	note nr. 342	" Matthias.....	83
" Karoline.....	75	" Matthias.....	91
" Kay.....	205	" Matthias.....	157
" Kirsten.....	279	" Matthieu.....	28
" Kirsten Marie.....	309	" Matthieu.....	50
" Klaus.....	233	" Max Oscar Johannes.....	155
" Knud.....	275	" Mette Marie Cathrine.....	367
" Knud Otto Waldemar.....	153	" Michael Thomas.....	256
" Kirstine Marie.....	382	" Miguel Erik.....	258

Armand, Mogens Vilhelm.....	216
" Moise.....	402
" Niels.....	267
" Olga Francisca.....	117
" Olga Josepha Frederikke..	176
" Olga Marie Elisabeth.....	136
" Olga Olympe Mathilde.....	120
" Oline Emilie.....	126
" Oluf August.....	327
" Peer Elis Lundsgaard.....	236
" Pernille Lisabeth.....	259
" Peter 65-85-94-99-179-247-335	
" Peter Abraham	100-147
" Peter Albert Vilhelm.....	158
" Peter Christian.....	336
" Peter Hans.....	359
" Peter Johan.....	112
" Peter Johannes.....	274
" Peter Joseph Anton.....	106
" Peter Theodor.....	194
" Petrine Elsigne.....	363
" Philip Earl.....	254
" Pierre 19-24-25-29-38-39-51-54-334-	
" Pierre Gert.....	77
" Poul Axel Viggo.....	154
" Poul Eivin.....	252
" Ragna Gottfredsen, note nr	166
" Robert Walter.....	272
" Rodney Peter.....	271
" Salomon.....	316
" Sara.....	56-63-104
" Sara Elisabeth.....	101
" Sara Louise.....	66
" Shirley Marie.....	270
" Sigrid Rosalinde.....	124
" Susanne 25-26-30-33-36-42-47 67-79-81-87-98-106-404	
" Susanne Cathrine.....	71
" Susanne Cathrine.....	80
" Susanne Cathrine.....	159

Armand, Susanne Elisabeth.....	20
" Susanne Elisabeth.....	109
" Susanne Elisabeth.....	284
" Susanne Judith.....	184
" Susanne Marie.....	22
" Susanne Sophie.....	139
" Susanne Theodora.....	191
" Susanne Theodora.....	193
" Svend Aage Gottfredsen.....	166
" Tage.....	172
" Theodor Hans Tychsen.....	196
" Thomas.....	385
" Thora Augusta Marie....	320-325
" Tove.....	218
" Ulla.....	278
" Ulla Julie Hedvig.....	228
" Victor Emil.....	128
" Vilhelm Laurits.....	329
" Virginia.....	212
" Wagn Aage.....	366
" Walter Fredrick.....	240
Andreasen Alma.....	222
Armstrong Lona.....	239
Askholt Eli Johannes.....	221
" Elise.....	221
Balcher	370
Balle Ellen Margrethe.....	218
" Frederik Jacob Christian..	218
Baltz Gretchen Tove Johanne.....	342
" Max.....	note nr 342
Baur Caroline.....	91
Bauer Vilhelm Richard Marius.....	116
Becard Marie.....	5
Bengtson Petronelle.....	358
Bernth Ingeborg Müller.....	168
" Valdemar.....	168
Bentzen.....	347
Bertelsen Jørgen Peder.....	380
" Marie Kirstine Abelone..	380
Bérubé Jean.....	229
" Jeanne.....	229

Billum	Dorthea Kirstine.....	246	Christiansen	Anna Marie.....	246
Bilton	Sara.....	96	"	Anton.....	248
Blanchard	Mary Elizabeth.....	147	"	Elsa Harriet.....	161
Blixberg	Nils.....	37	"	Inger Erna Marie.....	162
le Blond	Anne.....	19	"	Lars Peter.....	187
"	Daniel.....	29	"	Niels Peder.....	161-162
"	Esther.....	32	"	Vilhelm.....	187
"	Marie.....	102	Clausen	Eline.....	175
"	Sara.....	29	"	Hans Peter.....	175
"	Sara.....	34-36	Clevans	Marie.....	4
Bottelet	Abraham.....	24	Cohr	Jens Jensen.....	81
"	Abraham.....	404	"	Mads Jensen.....	81
"	Jacob.....	404	Collins	Frances V.....	231
"	Sara.....	24	Conde	361
"	Susanne.....	41-57	Coucy	David.....	5
Brandt	Dorthea Cathrine.....	147	"	Marianne.....	5
Broe	Anna Vilhelmine.....	93	Dalsgaard	Søren Christensen jun	16
"	Hans Christian.....	93	"	Søren Christensen sen	16
Brown	Hazel Dean.....	147	Dane	Einar Leopold (se	
"	William A.....	147		Armand).....	125
Buch	Claus.....	11	Davies	Grace O.....	213
Bylund	Roland Martin.....	242	Degn	Jens Peter Madsen.....	362
"	Simon.....	242	"	Katrine.....	362
Call	Francis Edwin.....	230	Deichmann	Elisabeth.....	218
Carlson	Anna Marie.....	218	Deleuran	Abraham.....	46
Charnique	Susanne.....	23	"	Abraham.....	312
Christensen	Andreas Peter.....	87	"	Alfred.....	165
"	Ane Marie.....	158	"	Anna Dorthea Judithe	200
"	Anna Eleonora.....	178	"	Cathrine.....	62
"	Anne Cathrine.....	91	"	Cathrine.....	314
"	Bertha.....	123	"	Charlotte Frederikke	78
"	Birthe Marie.....	224	"	Daniel.....	314
"	Johan Peter Edvin.....	220	"	Daniel.....	406
"	Johannes.....	91	"	Isaac.....	46
"	Kathrine Margrethe.....	188	"	Isaac.....	78
"	Niels.....	66	"	Jacques.....	28
"	Ole.....	334	"	Jean.....	19
"	Sophie.....	220	"	Jean.....	312
"	Svend Olov.....	220	"	Jeanne.....	44
			"	Jens Anton.....	200

Deleuran	Susanne.....	19	Dupont	Hans Matthias.....	40
"	Susanne.....	28	"	Jacob.....	62
"	Susanne.....	34	"	Jean Louis.....	121
"	Susanne.....	406	"	Jeanne.....	23
"	Peter Daniel.....	165	"	Judith.....	64
"	Pierre sen.....	34- 36	"	Judith.....	314
"	Pierre jun.....	36	"	Marie.....	25
"	Pierre.....	94	"	Marie.....	406
"	Susanne Cathrine.....	94	"	Marie Elisabeth.....	26
"	Susanne Cathrine.....	115	"	Marthe.....	62
Desmarets	Abraham.....	113	"	Matthieu.....	23
"	Jeanne.....	287	"	Matthieu.....	40
"	Marie.....	14	"	Susanne.....	30
"	Marie.....	19	"	Susanne.....	41
"	Marie.....	113	Dybdal	Hilda Marie.....	232
Devantier	Abraham.....	54	Dynø	Bruno Edvard.....	370
"	Elisabeth.....	54	"	Jens Carl Emanuel.....	370
"	Judith.....	165	Dyrberg	Henrik Emil.....	178
"	Marie.....	48	"	Ludvig.....	178
"	Marie.....	313	Egeriis	Nielsine Susanne Marie..	167
"	Matthieu.....	26-39	Elison	Anne Jeanette.....	139
"	Oline Marie.....	199	Elkrog	Anders Jørgen.....	374
"	Pierre.....	26	"	Christian Jørgen.....	374
"	Pierre jun.....	30-48	d'Emmes	Pauline Cathérine.....	283
"	Pierre sen.....	30	Enig	Thora Rosalia.....	159
"	Sara.....	29	Eriksen	Augusta.....	222
"	Susanne.....	28	Erritzøe	Hans Sørensen.....	407
"	Susanne.....	39	Falck	Marie Elisabeth.....	341
"	Susanne Cathrine.....	201	Falck-Rasmussen	Thorwald.....	341
Ditlevsdatter	Karen.....	81	Falsing	Niels Julius.....	123
Drejer	Dorthea Sophie.....	175	"	Valdemar Louis.....	123
Dufour	Sara.....	24	Feldendahl	Anders Peter.....	356
Dupont	Abraham.....	121	Feut	Anne.....	404
"	Betty Olympe.....	49	"	Elisabeth.....	404
"	Cathrine.....	46	"	Jacob.....	31
"	Cathrine.....	50	"	Marie.....	55
"	Corneille Salomon.....	15	"	Matthieu.....	31
"	Charlotte.....	15	le Fèvre	Charlotte.....	43
"	Elisabeth.....	78	"	Elisabeth Charlotte.....	31
"	Elisabeth.....	331	"	Marie.....	54
"	François.....	49	"	Olympe.....	92

Fleischer	Emanuel Edvard Christie	151	Hansen	Hans Otto	188
"	Ingeborg.....	151	"	Karen.....	219
Fleisdatter	Ellen Cathrine.....	47	"	Kristine.....	180
Foldberg	Hermann.....	123	"	Laura Vilhelmine.....	125
"	Peter Thorvald.....	123	"	Medea.....	125
Frederiksen	Ane Kirstine.....	83	"	Metha.....	93
"	Carl Christian.....	174	"	Nicoline Christine.....	375
"	Frederik Christian.....	174	"	Otto Jens Christian.....	188
"	Johan.....	92	"	Peter.....	367
"	Roger Johan.....	92	"	Rasmus.....	367
Galbo	Thorvald Peter.....	219	"	Richard.....	210
Galinde	Dorothy Amelia.....	207	"	Sophie.....	219
Gilman	Conant Russel.....	231	Hanson	Christina.....	240
Gjentofte	Charlotte Auguste.....	310	Hardy	Campbell.....	127
"	Lars Andersen.....	310	Harper	Roxona.....	127
Gottfredsen	August.....	166	Hart	Josephine C.....	126
"	Thomas.....	166	Hasted	Poul Christian.....	206
Grandjean	Louis Eugène.....	218	Hellström	Bernt Victor Rune.....	396
"	Sophus Julius.....	218	"	Erik Victor Rune.....	396
Göranson	Jenny Oliva.....	242	Henriksen	Knud Valdemar.....	226
Halck	Sophie Caroline Adol- phine.....	171	"	Marie.....	229
Hald	Aase Birgitte.....	310	Heuk	Johannes.....	139
Hammer	Johan.....	238	"	Johannes Christian.....	139
"	John.....	238	Hirschfeldt	Edith.....	211
"	Marie.....	294	Hoff	Niels Christensen.....	408
Hamp	Agnes.....	121	Hohl	Emma.....	344
Hansen	Adolf.....	210	Holm	Gudrun.....	245
"	Adolf Peter.....	219	Holmbæk	Caroline Elisabeth.....	202
"	Ane Dorthea.....	334	Holmgreen	Morten Elof.....	158
"	Anna Marie.....	181-185	"	Valborg Eleonora.....	158
"	Carl Hermann.....	172	von Holstein	Christian Frederik.....	202
"	Christine.....	328	"	Harry Vilhelm.....	202
"	Christine.....	338	Honoré	Abraham.....	98
"	Christine.....	341	"	Abraham.....	108
"	Clara Ernestine Marietta.....	151	"	Anne.....	404
"	Else.....	172	"	Anne Cathrine.....	46
"	Hanne Dorthea.....	219	"	Esther.....	94
"	Hans Jacob jun.	219	"	Isaac jun.	44-111
"	Hans Jacob sen.	219	"	Isaac sen.	44
			"	Isaac.....	46
			"	Jacob.....	41

Honoré	Jacob jun.	41	Jensen	Karen Marie	145
"	Jacob sen.	41-57	"	Karen Mathilde	84
"	Jacob	50-56-404	"	Ole	84-86
"	Jean	32-108-331-406	"	Peter	112
"	Jean Henry	406	"	Olga Johanne	118
"	Judith	44	"	Sørsine Caroline	329
"	Judith	111-108	"	Ulla Bøgelund	366
"	Louis	41	Jochumsen	Mette Marie	40
"	Marie	32	Johannesdatter	Anne Dorthe	36
"	Marie jun.	50	Johansen	Ejvind	368
"	Marie sen.	50-56	"	Johanne Henrikka	164
"	Marie	57-98	"	Hans Christian	180
"	Olympe	43-98	"	Johanne Nielsine Christi-	
"	Petrea	112	"	ne	243
"	Pierre	14-43-56-331	"	Niels	180
"	Susanne	112	"	Nielsine Christine	243
"	Susanne Marie	14	Johnson	Freda Irene	240
"	Susanne Marie	46	"	John Peter	240
"	Susanne Marie	113	Jones	Oliver Worth	212
Høst	Maria	169	"	Stanton W.	212
Iversen	Anthon Marius	108	Jordan	Marie Sofie Petrea	135
"	Elna Marie Margrethe	372	Jørgensen	Anders Hastrup	223
"	Søren	372	"	Ane Kirstine	192
Jacobsen	Birthe	228	"	Christian	251
"	Erik	245	"	Christian Vilhelm August	126
"	John Gustav Chresten	245	"	Ella Marie	251
"	Laura Margrethe Henriette	219	"	Emil Frederik Theodor	126
Janiche	Bernard	225	"	Frode Hastrup	223
Jensdatter	Maren	42	"	Juditte Jensine	324
Jensen	Ane Kirstine	187	"	Marie	380
"	Anna Oline	86	"	Marie Emilie	222
"	Anna Petrea Christine	152	"	Valdemar	222
"	Bertha	84	Kaaber	Jens Ludvig Joachim	104
"	Cathrine	228	"	Niels Rasmus	104
"	Doris Marie	229	Kall	Emily	202
"	Ester	note nr 166	Kallehauge	Andreas	294
"	Frands	118	"	Morten	294
"	Hanne Magdalen Louise	118	Killemond	Jean	19
"	Inger Marie	237	"	Susanne	19
"	Jenny	126	Klestrup	Frederikke	203
"	Jens Axel	229	Knudsen	Marinus	356

Knüttel	Johanne Christiane.....	90	Lindtner	Laurids Peter.....	95
"	Johannes.....	90	Linneballe	Johannes Niels Peter..	120
Kongstad	Christian Hahn.....	341	"	Vilhelm.....	120
"	Louise.....	341	Louison	Cathrine.....	50
Korpela	John.....	241	"	Cathrine.....	115
"	Mildred Elena.....	241	"	Franz Jacob.....	115
Kragh	Ane.....	380	"	Jacob.....	44
Kristensen	Karoline.....	198	"	Jacob.....	50
Kristoffersdatter	Kirstine.....	286	"	Jean.....	44
Krouse	Shirley Helen.....	213	Louma	Mina.....	241
"	William A.....	213	Lund	Marie Kirstine Pedersen.	35
Kyhne	Anne Marguerite.....	283	Lunøe	Nicoline.....	157
Ladevig	Marie Magdalene.....	314	Lyck	Anker.....	246
Lange	Christine Jensine.....	140	"	Henrik Jørgen Asmussen..	246
Larsen	Christian.....	169	Maale	Anders Bertelsen.....	322
"	Christine.....	300	"	Peter Carl Emil.....	322
"	Elisabeth Caroline.....	219	Madsen	Niels.....	61
"	Esther Ragnhild Paula..	154	Malmros	Emilie Caroline.....	205
"	Fanny Thora.....	169	Martindale	Lucy (Lily).....	127
"	Franz.....	300	"	Robert.....	127
"	Hans Georg.....	169	Mathiasen	Carl.....	250
"	Johanne Marie.....	244	"	Carl Christian.....	250
"	Karen Grethe.....	169	Maynard	Guy Hart.....	126
"	Karen Margrethe.....	265	"	Joseph H.	126
"	Lars.....	300	Menche	Mathilde Wilhelmine....	323
"	Lars Alfred Johannes...	219	Michel	Otto Jacob.....	211
"	Laurine.....	250	"	Werner Otto.....	211
"	Lauritz Poul.....	154	Mikkelsen	Hans Peter.....	164
"	Maren Kirstine.....	182	"	Peter.....	164
"	Olga.....	166	Mogensen	Carl Sigvald Valdemar...	160
"	Sophie.....	154	"	Martin Ludvig Anton....	160
"	Tonna Beryl Lillie.....	219	Mortensen	Jacob.....	379
Lassen	Holger.....	125	"	Niels Peter.....	379
"	J. F.	125	Mosdal	Peter Rudolph.....	177
Laugier	Dauphine Sara.....	285	"	Peter.....	177
Laursen	Frederik Christian....	159	Muderspach	Axel.....	169
"	Jensine.....	159	"	Clara Rosalie Eufemia..	169
Leisner	Ella Christine Sarine..	341	Musholm	Peter Andersen.....	181-185
Lindhart-Petersen	Andreas.....	205	Müller	Hedvig Anna Henriette..	168
Lindhart-Petersen	Bessie Inger.....	205	Møller	Ane Sophie.....	305
Lindtner	Emil Vilhelm.....	95	"	Axel Emil.....	155

Møller	Clara Amalia.....	308	Pedersen	Anders Christian.....	166
"	Ingeborg.....	135	"	Berent.....	35
Møllerström	Ola Nielsen.....	130	"	Bertha Elvira Marie Chri- stine.....	166
Neumann	Cathrine.....	120	"	Carl Vincent.....	202
Nickerson	Winifred.....	209	"	Cathrine Caroline.....	201
Nicolas	Madeleine.....	1	"	Christian.....	219
Nielsen	Andreas.....	36	"	Emma Christine.....	229
"	Ane.....	379	"	Mads.....	201
"	Carl Gerhardt.....	219	"	Niels.....	97
"	Elise Helene.....	326	"	Niels Christian.....	202
"	Ellen.....	157	"	Tove Margit.....	219
"	Ellen Marie Sparre.....	219	Pelloutier	Judith.....	13
"	Frederik Ferdinand Sabrol	148	Perrin	Jean François.....	5
"	Hans Jørgen.....	161	"	Susanne Elisabeth.....	5
"	Kirstine.....	251	Petersdatter	Karen.....	100
"	Harald Kristian.....	224	Petersen	Åge Johannes.....	384
"	Jacob Christian.....	206	"	Ane Marie.....	194
"	Jens.....	195	"	Anna.....	247
"	Johan.....	148	"	Betzy.....	368
"	Laura Christine Elise...	364	"	Christiane.....	90
"	Vilhelm.....	157	"	Christoffer.....	286
"	Knud Asger.....	169	"	Elisabeth Margrethe Bjørnskov.....	221
"	Lise.....	97	"	Else Kristine.....	367
"	Niels Christian.....	195	"	Esther.....	226
"	Niels Rasmussen.....	224	"	Julius Kongstad.....	341
Nilsson	Jonas.....	37	"	Karen Marie.....	169
"	Venny Batzeba Zenyda....	396	"	Kirsten Hedvig Brockmann	226
Nissen	Anne-Marie.....	160	"	Mathine.....	210
"	I. Closter.....	315	"	Niels Nicolaj.....	384
Olesen	Ane.....	177	"	Rasmus.....	194
"	Augusta Oline.....	249	Phillips	Robert Edward.....	231
Olsen	Andreas Johan Højer....	169	"	Thomas Henry.....	231
"	Bertha.....	84-86	de Pierre	Abraham.....	15
"	Christen.....	192	"	Cathrine.....	287
"	Ella Karen Johanne Højer	169	"	Cathrine.....	313
"	Karen Marie.....	193-197	"	Charles Michel.....	15
"	Karen Marie.....	194	"	Elisabeth.....	42
"	Maren Ottilia Marie....	192	"	François.....	287
de Otañes	Carmen Elizaga.....	217	"	Jacob.....	313
Paulsen	Jes Christensen Hylle- berg.....	382			

de Pierre	Jean	64	Schlütter	Augusta Henriette Frederikke	114
"	Marie	200	Schmidt	Anne Margrethe	104
"	Pierre	64	Schröder	Sophie	342
Pleen	Grethe Johanne	247	Schumacher	Olga Laura Ernestine	172
"	Johannes Emil	247	Schæfer	Marius Christian	243
Pleyber	Jean	229	Semb	Otto Christian	161
"	Jeanne	229	Shirley	John	239
Poulsen	Anne Marie	125	"	Lona	239
"	Hans Jørgen	125	Sieburg	Cathrine Marie	186
"	Petra Wilhelmine	183	Sivertsen	Christian	182
Rasmussen	Anders Christian	244	"	Laurits	182
"	Christian	244	Skaarup	Einar	366
"	Hans Peter	145	"	Jytte	366
"	Harald Henrik	341	Skouv	Marie	289-304-318
"	Inger	220	Skærhoved	Maren	136
"	Jørgen	220	Sletting	Helga	119
"	Karen	148	"	Johan Christian Jacob	119
"	Marie Petrea	169	Soelberg	Dorothea	282
"	Wilhelmine Marie	119	"	Jens	282
Ransenbach	Henriette	161-162	Steffensen	Ebba	note nr. 342
Ravn	Berthel	357	Stone	Grenville Cook	231
"	Christen Laurids		Strøyer	Astrid Emma Elisabeth	230
"	Mortensen	198	Stützer	Christian Gottlieb	47
"	Morten Mortensen	198	"	Gottlieb	47
"	Olympe Margrethe		Suppli	Abraham	285
"	Jørgensen	357	"	Pierre	285
Réné	Elisabeth	5	Svendsen	Christian	330
Roed	Margrethe Cathrine		Sørensen	Anna Margrethe	195
"	Lorentze	322	"	Axel	237
Romero	Mariá Augustina Jacoba		"	Cathrine Caroline	174
"	Valsutina	217	"	Christian Peter	237
"	Rodríguez Pedro	217	"	Frederikke Cecilie	
le Roy	Charlotte	15	"	Fransisca	199
Rump	Gudmund Poul	140	"	Hans Peter	199
"	Poul Heinrich	140	"	Ingeborg Elisabeth	166
Rundquist	Helga Cornelia	380	"	Maren Kirstine	220
"	Anders Nilsen	380	"	Mette Marie	180
Rønning	Einar	152	"	Michael Kaae	166
"	Poul Christian	152	"	Niels	180
Saabye	Julie Alexandra	96	"	Rasmus Peter	180
von Saabye	Ove Christian Frederik	96	"	Søren Frederik	105
Scheller	Alfred	342	"	Sarine	95
"	Hertha	342	"		

Thomsen	Erik Valter Frisk.....	383	Østergaard Christen.....	228
"	Karen Marie.....	375	" Tage.....	228
"	Thomas Christian.....	383		
"	Thomas P.	375		
Thorsen	Christian.....	363		
Tornmark	Aage Edmund August.....	145		
Tvede	Hans Peter Nicolai.....	230		
"	Steffen Strøyer.....	230		
Tørring	Niels Christensen.....	42		
"	Søren Nielsen.....	42		
Ullerup	Peter Christian.....	186		
"	Thorvald.....	186		
Ulriksen	Johanne Cathrine.....	381		
Vange	Alfred.....	265		
"	Povl Erhard.....	265		
Verhas	Ida Helen.....	212		
Vilain	Anne.....	312		
"	Cathrine.....	49		
"	Cathrine.....	334		
"	Cathrine.....	406		
"	Marie.....	41		
Volck	Ebba Dagmar Martha.....	153		
"	Joseph Alexander.....	153		
Voss	Heinrich Johan Georg.....	171		
"	Simon Peter Laursen.....	159		
"	Valdemar Frederik.....	171		
Wahlgreen	Jens Pierre.....	293		
Wander	Emilie Charlotte.....	114		
"	Severin Wilhelm.....	114		
Warke	Anne.....	92		
Wegener	Ketty.....	344		
"	Martin.....	344		
Weirsøe	Christian Petersen.....	222		
"	Waldemar.....	222		
Weitzmann	Georg.....	203		
"	Georg Frederik Jacob Eli.....	203		
Ørbæk	Dagmar.....	153		
Ørsted	Anders Jensen.....	320		
"	Anthøn Julius.....	325		
"	Peter Waldemar.....	320-325		

Tilføjelser til registret:

Andersen, Kristine.....	374
Armand, Elisabeth Georga Laura.....	131
Frisk, Mathilde Kirstine.....	383
Henriksen, Christine Ulrikka.....	381
Madsen, Marie Ragnhild.....	384
Armand, Elisabeth Georga Laura note nr.	41-72-401
Gottfredsen Svend Aage note nr....	166
Baltz, Gretchen Tove Johanne note nr....	342

Rettelser og tilføjelser til stamtavlen:

- nr. 55 Daniel Armands stilling: murermester
- " 108 Anton Marius Iversens forældre: gårdejer Iver Iversen og Kirstine Rauff.
- " 152 Fabrikant Poul Chr. Rønnings kone hedder Anna Petrea Christine Jensen.
- " 188 Typograf Otto Jens Chr. Hansen begravet fra Klosterkirken i Horsens.
- " 231 Francis Edwin Calls stilling: styrmand i rederiet Moore & M^o Cormack.
- " 236 Peer Elis Lundsgaards mor hedder Olga Josepha Frederikke Armand.
- " 139 Susanne Sophie Armand døbt i Sct. Michaelis k. i Fredericia.
- " 240 Walter Frederick Armand er ikke døbt i Mission Church, men i Our Saviour's Luth. Church i Minnesota, hvorimod han er viet i Mission Church.

SLÆGTSAMFUND ARMAND'S SKRIFTER

Slægten
Armand's oprindelse
og vandringer

Hefte III

De gamle hjem i Fredericia

*Henfarne slægter — forglem dem ej,
i arv de gav dig en ædel gave.*

*Henfarne slægter
i landets marv
sig ej fornægter.
Bevar din arv!*

JOHS. V. JENSEN

KØBENHAVN 1954

Slægten
Armand's oprindelse
og vandringer

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130007370513

SLÆGTSAMFUND ARMAND'S SKRIFTER

Slægten
Armand's oprindelse
og vandringer

Hefte III

De gamle hjem i Fredericia

*Henfarne slægter — forglem dem ej,
i arv de gav dig en ædel gave.*

*Henfarne slægter
i landets marv
sig ej fornægter.
Bevar din arv!*

JOHS. V. JENSEN

KØBENHAVN 1954

FORORD

Nærværende hefte indeholder, hvad det har været muligt at samle af erindringer om Armandslægtens hjem i Fredericia fra sidste halvdel af forrige århundrede.

Forældrene i det første af disse hjem er vævermester Matthieu Armand (50f), kaldet Matthis Væver, og hans anden hustru Marie Honoré, kaldet »æ væverkuen«.

Disse erindringer, som her gengives i uddrag, er skrevet I) af oberstløjtnant Abraham Hermann (93g) og II) af prokurist Jacques Hermann (96k).

Begge disse brødre forlod barndommens hjem i en alder af 14 år; men medens Jacques ikke vendte tilbage til hjemmet, kom Abraham til, som premierløjtnant, at bo hos sine forældre, på et tidspunkt, hvor de levede i forholdsvis udmærkede kår, efter at børnene var fra hånden.

Disse erindringer fuldstændiggøres ved nogle meddelelser fra Johanne Hermann (133e), datter af ægteparrets ældste søn Jacob, kunstkniperske.

Det andet hjems forældre er skomager og nådler Emil Johan Hermann (114) og Emilie Charlotte Wander.

Disse erindringer er fortalt af ægteparrets ældste datter, Agnes Wilhelmine Augustine Hermann (202), nu fru Agnes v. Holstein.

Tallene i parentes efter visse navne henviser til nummeret i stamtavlen over slægten Armand.

Billedet afrundes ved »Fredericiaminder« af manufakturhandler Jacques Hermann af Hainautslægten.

HERMANNS BOGTR. FREDERICIA

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

1. AFD.

FIOLSTRÆDE 1

KØBENHAVN K.

Du skal ære din far og din mor

Af oberstløjtnant Abraham Hermann (juni 1848—juni 1927)

På min væg hænger et fotografi af et lille lavt hus, der ligger på hjørnet af Jyllands- og Kongsgade i Fredericia, der er mine 9 søskende og jeg født.

I det samme hus fødtes også min far 2/12 1810; efter 37 års lykkeligt ægteskab døde han der den 1/8 1878.

Hans far var også født og død i samme hus, hvor jeg henlevede mine drengeår og senere boede som premierløjtnant 1874—79, så der knytter sig mange minder for mig til denne plet jord.

I disse dage, da det er 100 år siden, min far blev født der, er minderne om ham blevet levende, og jeg vil fæstne nogle af disse til papiret i håb om, at de må blive læst med venlighed af mine søskende og nærmeste slægtninge. De er ikke bestemt for andre.

Hin 2. december 1810 har der nok set noget anderledes ud end nu derovre omkring det gamle hjørnested; men dog næppe anderledes, end jeg kan huske det fra mine drengeår. Da gik der en dyb grøft midt gennem Jyllandsgade, der førte spildet vandet til en endnu dybere grøft gennem Sprøjteengen ud til havnen. Der voksede meget ukrudt langs grøften.

Trinitatis kirkegård var hegned med høje tjørn, og gravmonumentet over de faldne fra 6. Julislaget var endnu ikke rejst.

I Kongsgade voksede høje popler. To af disse udenfor vort hus var ganske skæve, fordi de var blevet påkørt af en tysk ammunitionsvogn, der holdt sig skjult bag vort hus den dag, kaptajn Bille fra sine kanonbåde udenfor Kastellet beskød byen for at fordrive de tyske soldater, der havde besat den.

Da vognen fik ordre til at køre ud til Kastellet, blev hestene sky, kusken mistede herredømmet over dem, vognen slingrede ind mod træerne, så barken stødtes af, og længe derefter sås arrene på træerne.

Vort hus havde dengang bindingsværk ud mod gaden, og det femfags hus nærmest mod nabohuset var endnu ikke bygget.

Mod Jyllandsgade var vort hus hegned med et højt tjørnehegn. Stenbro og gadelygter var der endnu ikke. Folk, der færdedes på gaden efter mørkets frembrud, medførte selv en lygte med en tændt tælleprås.

Således må der have set ud den travle dag, da storken bragte far til det gamle hus, i hvilket han levede i 68 år.

Det var ellers en bevæget tid, han kom i. De sidste 12 år havde den store Napoleon ført sine sejrsvante arméer hen over Europas slagmarker, og hvert år måtte tusinder af unge mænd ofre deres liv til krigens genius. Også vort hjemland havde

mærket drønet af fjendens kanoner. I 1801 og 1807 havde englænderne bombarderet København og sejlet bort med vor flåde, og i 1812 gik landet fallit. I 1814 mistede vi Norge.

Farfar Matthieu Armand var 37 år, da far blev født. I hjørnestuen mod Jyllandsgade sad han ved håndvæven; med den skulle han tjene føden til kone og 6 børn. Når han sad der og klaprede med væven, kunne han holde øje med, hvad der foregik på gaden. Ret meget skete der vel ikke; men nu og da, når en bekendt gik forbi og kikkede ind til Matthieu texerand (væver), har han vel hørt op med at træde håndvævens pedaler for at snakke lidt om rygterne fra krigsskuepladsen. Aviser kendte de jo ikke, lige så lidt som til post og telegraf, hvorfor det nok har været sparsomt med efterretningerne, især i denne bydel, hvor de reformerte boede. Så meget mere har de vel nok snakket om de små begivenheder blandt slægt og venner, og jeg tænker, at mange har trykket hans hånd og ønsket til lykke med sønnen og spurgt til moderens befindende.

I sådanne omgivelser er far vokset op. Ligesom han fik sin fars navn, lærte han også hans profession og arvede fødestedet, da faderen døde den 19. juli 1838.

Mærkeligt nok, at han skulle arve det, da han jo ikke var den ældste, ejheller den eneste søn, der kunne overtage bedriften. Hans ældre bror Hans var også væver.

Formodentlig har denne bror alt haft sit eget hjem dengang, da han 7 år tidligere havde giftet sig med Marie Devantier.

Far var lige før sin fars død blevet gift med Cathrine Louison, og der var kommet en lille pige Susanne 12 dage før, den 7. juli 1838. To år efter var storken der igen, men denne gang gik det ikke så let, det kostede den 26-årige unge moder livet.

Far har flere gange fortalt mig denne hans ungdoms store sorg. De levede i et lykkeligt ægteskab. Hans hustru var høj, mørk og munter ligesom han selv. I flere dage lå hun og kunne ikke føde barnet, der havde en vanskelig stilling. Den gamle militærlæge, justitsråd Nielsen, kunne ikke klare vanskeligheden; han vidste intet bedre råd end at formå far til at hente en kyndig læge fra Vejle. Jernbane havde de ikke, og far måtte formå vognmand Fournais til at spænde sine to heste for byens eneste karosse, og af sted gik det så for at hente den berømte mand med hjem.

Da han med sine tænger og instrumenter tog barnet, døde den lille pige, og under store lidelser døde også moderen den 23/9 1840. Hun var da 26 år.

Der sad far alene med den lille Susanne, som var 2 ¼ år. Hans mor var død året i forvejen. Men hans ældste søster Cathrine, der var ugift og dengang 40 år, kunne nok varetage husets førelse. Mens han sad ved væven og lod skyttelen gå, sad tante Cathrine i stuen ud mod Jyllandsgade og legede med den lille Susanne, som hun, så længe hun levede, blev en mor for. Det gamle hjem må dog have fore-

kommet far for trist, thi allerede året efter giftede han sig med Marie Honoré, der var 22 år.

Dette ægteskab blev velsignet med 9 børn, hvoraf det ældste, Cathrine, døde, da hun kun var 3 år.

Far var en statelig og smuk mand, han var høj, stærk, med mørkt hår og lyseblå øjne. Næsen var stor, lige og kraftig; munden var lille, og når han smilede, så man alle hans stærke, hvide tænder, som han beholdt indtil sin død. Skægget bar han som en krans om halsen. Ansigtet var glatbarberet, og det gjorde han altid selv. Ofte har han taget mig på sit knæ og ladet mig rede det med sin kam. Da var håret alt grånet, senere blev det snevidt.

Egentlig synes jeg at kunne huske ham, fra jeg var et ganske lille pus på et år, men det er dog vist umuligt. Det kommer sig af, at jeg så ofte har hørt ham fortælle om, dengang familien i 1849 måtte flygte fra hus og hjem, fordi insurgenterne belejrede Fredericia. Far havde lige opgivet håndvæveriet og var blevet mester og opsynsmand på Blochs dampvæveri omme på hjørnet af Danmarksgade og Kongensstræde.

Der havde været fred i landet i over en menneskealder. Nu da tyskerne lejrede sig udenom byen og truede med bombardement, med at afskære byens forbindelser med Fyen og med at udhungre byen, lod far grave et hul i haven. Han lod lægge noget tømmer over hullet, nogle sække og et lag jord ovenpå. Fødevarer, dyner, klæder m. m. blev bragt derned. Tante Cathrine med den lille Susanne, mor med Jacob, Mathies og mig blev stuvet sammen i dette hul. Der har vist været trangt og kun lige akkurat plads nok til, at vi kunne sidde oprejst dernede. Far mente os i sikkerhed der mod de fjendtlige bomber. Hvilken skuffelse ventede der dem.

Så faldt den første bombe i nabolaget. Vi hørte skraldet, da den eksploderede, hørte mennesker jamre sig og så huset brænde. Far ilede derhen for at se virkningen. Forfærdet kom han tilbage og sagde, at vi straks måtte komme op af hulen. Faldt der en bombe i vor have, ville vi blive levende begravet og være dødens sikre bytte. Omme i Kongensgade var en bombe gået gennem taget, havde knust en hanebjælke, var trængt gennem to vægge og gulvet. I kælderen havde den ligget og sydet og spruttet ild, til den med et forfærdeligt knald eksploderede, og ild og jernstumper røg langt omkring. Alle husets ruder var sprængt, møbler væltet, og nu brændte huset. Bort. Af sted. Ned til Østerstrand og over til Fyn. For I bliver dræbt. Travlt fik alle med at samle det nødvendigeste af klæder og fødevarer. Far tog et par stykker røget flæsk og nogle brød i en pose, han bar på nakken. I den ene hånd holdt han Jacob, der var 6 år. Gamle tante Cathrine tog sine bedste kapper på hovedet, holdt Susanne ved den ene hånd og Cathrine, der var 2 år, ved den anden. Mor bar mig på armen, jeg var knapt eet år. Ved den anden hånd holdt hun Mathies, der var 5 år. Afsted gik det gennem Jyllandsgade til stranden ved Østervold. Næppe var vi

kommet halvvejen, da et uhyre fløjtende og brummende nærmede sig gennem luften, slår ned i gaden, eksploderer med et vældigt knald og slynger sit dræbende jern, sten og jord omkring os. Intet under, at denne fredelige familie grebes af rædsel. Mor lå bedøvet på vejen, da far ilede til hjælp. Han må have troet os dræbt. Da mor viste sig uskadt, fandt de mig liggende i rendestenen. Forskrækket og grædende ilede de videre og nåede omsider til Østerstrand, hvor de så måtte ligge i 3 døgn under åben himmel, før det lykkedes far at skaffe en båd, der kunne sejle os over til Fyn, hvor vi fik husly hos smeden i Røjle.

Det må have været i juni måned. Få dage efter sejlede far med en fisker tilbage til Fredericia for at se til hjemmet, og om muligt hente noget proviant og nogle klæder m. m. Kommandanten, oberst Lunding, havde bestemt, at ingen måtte passere ud og ind af fæstningen uden at have hans skriftlige tilladelse, hans pas. Det fik far let. Han fandt huset uskadt, men stærkt beboet af soldater, der havde indrettet sig soveplads med halm på gulvet i stuerne. I haven havde de gravet kogehuller. Men møblerne stod urørt med deres indhold. Han samlede, hvad han havde brug for, i en pose, og med den på nakken gik hans vej ned til Østerstrand, denne gang uden at blive generet af beskydning. Der var bygget en lang udskibningsbro ved Østerstrand, da fjenden fra Sandal ved Erikshøj kunne beskyde havnen og de skibe, som derfra søgte at holde forbindelsen med Strib på Fyn. Ved broen stod en officer, der forlangte at se fars passersedel. Far viste ham passet, og officeren sagde til far: »De kan sige til skildvagten derude, at de har givet mig passet. Farvel«. Ude ved brohovedet lå en båd med nogle af byens borgere sejlklar. De kendte far og råbte til ham: »Når De skynder Dem, Hermann, kan De sejle med os over til Fyn«. Glad over straks at kunne komme over bæltet iler far ud på broen, men bliver standset af skildvagten, der afkræver ham passertegnet. »Det har jeg afleveret til officeren inde på land«, siger far; men det ville soldaten ikke lade sig nøje med. »Ingen får lov til at sejle herfra uden først at vise mig sit pas. Det er ordre fra kommandanten.« Far hiver sin pose ned i båden, vil løbe ind til officeren; men fra båden råber de: »Når De ikke kommer med straks, sejler vi.« Så begyndte han at klatre ned ad bulværket; men skildvagten giver ham et kraftigt puf. Far taber fodfæstet og styrter i det dybe vand.

Heldigvis kunne han svømme, ellers var han druknet. Så snart han kom op til overfladen, greb han i båden, som bølgerne vippede op og ned. Hans venner fik ham halet ind i båden. Skildvagten, der havde skarpladt gevær, lagde nu bøssen til kinden for at skyde far, men da kom officeren løbende og råbte til ham, at manden rigtigt havde afleveret passertegnet, og fik heldigvis ulykken afværget. Endelig satte båden stævnen mod Fyn; men strømmen var hård og førte dem langt ud af kursen, om mod Båring, og så atter tilbage mod Strib. Det var

meget mørkt, da de nåede den fynske kyst, hvor selskabet skiltes.

I de våde klæder, forkommen, vel også ærgerlig over den ublide medfart, men dog glad over at være sluppet derfra med livet, vandrede far så afsted ad ukendte veje, i mørke og med sin sæk på ryggen, for at genfinde kone og børn, der sikkert ængstelig ventede hans tilbagekomst. De har kunnet høre skydningen fra fæstningen, og set de brændende huse. Måske var det deres eget lille hjem, der blev lagt øde af fjendens bomber. Hele natten forløb i angst og spænding, inden far henad morgenstunden vendte tilbage. I mørket var han gået vild, var kommet ud i en mose ved Røjle, med tørveskær, hvor han besluttede at blive, indtil det blev lyst. Hvor har de dog været glade ved igen at være sammen hos smeden i Røjle.

Alt dette synes jeg at kunne huske, skønt det er umuligt, da jeg jo næppe var et år gammel. Det kommer sig vist af, at far har fortalt det så levende, at det har præget sig så fast i min hukommelse.

Fra den tid, jeg var en lille dreng, husker jeg far bedst, når han kom hjem fra væveriet og satte sig til bords på slagbænken, og lod mig ride på sit knæ. Han kunne da le så hjerteligt og havde det nydeligste ansigtsudtryk. Han kunne fortælle med humor, og der kom mange venner og bekendte for at passiare med ham. Det var barnlige glade mennesker, der ligesom børn ikke blev træt af at høre de samme historier mange gange. Ofte har jeg hørt folk opfordre ham til at fortælle om Brummelhans eller om orgelmesteren, øgenavne, de brugte, men ganske harmløst. (Pointen lå deri, at Brummelhans havde en meget dyb stemme, medens »e orgmeisters« stemme var høj og pibende. Udg. anm.)

De kunne da le så hjerteligt, som jeg sjældent senere har hørt. Far var også meget afholdt af folkene på dampvæveriet. Havde han en sjælden gang glemt sin frokost hjemme, har jeg flere gange bragt den derom til ham. I væveriet, hvor han havde sin gerning, var flere hundrede vævestole i gang, og de gjorde et spektakkel, som kunne høres langt ud på gaden. Man måtte råbe højt derinde for at blive hørt og forstået. Luften var mættet med en ram lugt af harsk olie fra de mange aksler og snurrende hjul, der hvirvlede en masse dun og fnug ud i rummet. Der var trangt at være, især en sommerdag, når solen skinnede og lokkede ud i skov og vang.

Flere væversker kom hen og spurgte mig, hvem der skulle have den mellemmad, hvad jeg hed o. s. v. De knugede mig ind til sig og kyssede mig. Da denne skik var ganske ukendt i mit hjem — jeg mindes ikke, at far eller mor har vist mig den ømhed — tørrede jeg mig gerne med mit ærme om munden, til stor fornøjelse for fabrikspigerne. En af dem gav mig engang et flettet strømpebånd, det brød jeg mig dog ikke nær så meget om som om en af de stålpigge, der sad i skyttelens ender. Når man hamrede sådanne en stålkegle i enden af en stang, fik man en såkaldt ispig, der var en udmærket vandringsstav på isen, eller styrestang, når man rut-

sjede på slæde ned ad voldskråningerne. Deromme på fabrikken dyrkede de mangen spøg. Fader sendte mig engang hen til fyrbøder Jacob, mors bror. Han passede maskineriet ved dampkedlerne og morede sig med at lukke døren op til indfyringen, hvorfra der så udstrømmede en forfærdelig hede, når han skovlede kul derind. Den store blanke maskine med de vældige hjul og stålarme gjorde et vældigt indtryk på mig. Blev han så ked af at have os gående der, drejede han på en hane, så dampen strømmede ud som fra et brølende, rasende uhyre. Det var som om alle onde ånder var sluppet løs. Jeg flygtede da skyndsomt bort fra dette sted, hvor ild og vand-damp skabte de mægtige kræfter, der drev hele fabrikken.

Far holdt meget af den gamle bedstefader Abraham i Kongensgade. En gang om året gik han derop med en pose under armen, når det var henimod efterår. Så kom nemlig ålefiskerne fra Fyn i land ved Østerstrand med deres fangst. Far gik ned til dem, og købte ål, som de saltede til vinterbrug. Når disse fiskere havde solgt deres fangst, gik de gerne hen til bedstefar med nogle gode ål, sådanne på et pund stykket, som bedstemoder stegte for dem og satte på frokostbordet med snaps og øl til. I dette måltid deltog far gerne, og så gik det løs med muntre historier. Der blev snakket og let i stor gemytlighed. Da jeg var opkaldt efter bedstefader, holdt han meget af mig, hvorfor jeg flere gange har været med til ålegildet og fik da en bid brød med ål til, en himmerigsmundfuld, thi når jeg ellers fik ål hjemme, var det gerne en meget lille, meget salt skive ål, med en vældig humpel rugbrød til. Vi var jo så mange munde, der skulle mættes, og skillingen var knap.

Bedstefader og ålene gensås atter, når grisen skulle slagtes henimod jul; det besørgede bedstefader nemlig, og så var der stor fest. Hele sommeren havde de stoppet i det lille rare dyr, hvad der var af affald fra køkkenet; vi børn plukkede græs og brændenælder til den. Der blev malet byg, som blandet med vand kaldtes grot, og det var dens kæreste æde. Vi hentede spøl fra Korsbergs brænderi og mask, som sammen med kogte kartofler blev stoppet i denne slughals. Det er utroligt, hvad et sådant dyr kan fortære, og forsømte vi den med æde, bragte den sig i erindring med grynt og skrig, som kunne høres vidt og bredt. Var den slem med at rode med sin tryne i jorden, blev den ringet, det vil sige, der blev stukket en tynd ståltråd gennem den forreste yderste rand af dens tryne. Når den så rodede, mindede ståltråden den om, at det var noget upassende roderi.

Forlængst var saltebaljen tømt, og det røgede flæsk oppe på loftet under hanebjælken sluppet op til de mange flæskepandekager om sommeren eller surkålen eller ærterne om vinteren, når slagtemånen nærmede sig. Var den lille pæne gris fra i foråret så endelig blevet til et stort fedt svin, var det naturligvis en begivenhed, når den skulle lade sit liv og laves til pølser m. m.

Naboer og venner havde beskuet den og vurderet den, og skønnet over, om den vejede 14 eller måske 15 lispund. Vi længtes efter de lækre sorte pølser og ribbensstegen, efter medisterpølserne og andouillerne ikke at forglemme; for os børn var det desuden en skolefridag, da vi skulle hjælpe med på forskellig måde.

Aftenen før begivenheden blev den store grubekedel i vaskehuset fyldt med vand, som vi drenge måtte bære ind i spande; når det blev sengetid, fyrede vi op under kedlen. Den saltede ål blev lagt i blød i vand, thi stegt ål hørte altid med til frokosten ved en sådan lejlighed, og et halvt pund kaffebønner måtte der også til.

Det store kar, hvori svinet skulle skoldes, blev anbragt midt i gården, og på det foregik eksekutionen. Nabokonerne var tilsagt til at komme og hjælpe mor med at lave pølserne.

Megen søvn fik vi børn ikke den nat, da vi skulle passe ilden under grubekedlen, og vi var da også bange for at sove over os om morgenen. Vi hørte en gang imellem far eller mor gå derover for at efterse, om vandet kogte hele tiden, ellers duede det ikke. De kendte ikke noget til den lov i fysikken, at kogende vand kun kan nå 80°R, de har vel sagtens delt lægfolks tro, at det blev varmere, jo mere og jo længere det kogte. Og varmt skulle det være, rigtigt skoldende varmt, når svinet efter at være aflivet, blev dyppet deri, ellers kunne det ikke blive rent og hvidt, og uden dette fandt det ikke nåde for madammernes øjne, når de om aftenen kom for at hjælpe mor. Den hvide rimfrost lå på gadens rendestensbrædter, når bedstefader tidligt om morgenen indfandt sig med sine redskaber under armen. Et hængetræ, et stykke reb og et foderal med flere skarpe knive i. Med kendermine mønstrede han, om alle forberedelser var trufne. I gården lå det store skyllekar med bunden i vejret. Emmen fra det kogende vand stod ud ad vinduer og døre. Kaffen duftede fra køkkenet. En spølkumfuld blev indtaget på stående fod i gården, og det afgørende øjeblik var kommet for bassen, da det gik på livet løs.

Bedstefader gik alene ind i svinestien, listede rendeløkken om dens tryne og halede den efter sig ud i gården. Det kunne gå stilfærdigt af uden kny, men når de stærke mænd greb dyret i benene og væltede det om på siden, blev det vredt, gjorde modstand og skreg. Rask blev det løftet op på karret. Bedstefader jog sin skarpe kniv ind i halsen, skar et snit gennem dets pulsåre, og nu strømmede blodet ud. En flink kone holdt en spand under for at opfange den dampende røde vædske, der skulle bruges til sort suppe og de lækre sorte pølser, en anden spæde vand i det, ellers størknede det, og så duede det ikke. Medens mændene holdt dyrets ben, skulle en af os raske drenge holde grisens hale, en anden holdt sin hue under for at fange den første pølse, som bedstefader spøgende kaldte det, der kom fra den. Ofrets ynkelige skrigen kunne høres i hele nabolaget, alle lyttede efter for at kunne berregne, hos hvem der blev slagtet den dag. Var det

hos en slægtning eller ven, gjorde man regning på at få sendt en pølse eller et stykke flæsk, der gjorde det muligt i længere tid at få fersk mad, inden den lange vintertid begyndte med den evige saltmad.

Når dyret så endelig havde givet sit sidste grynt, og lå der på karret blød og slatten, blev det forsigtigt lagt ned på jorden, karret vendt om med bunden nedad mod jorden, og så begyndte de at bære kogende vand fra grubekedlen ud i skyllekarret. De stod i række, og de fyldte spande gik fra hånd til hånd. Vi drenge bragte de tomme spande tilbage. Så blev svinet sænket deri for at skoldes, hvilket løsnede børsterne. Alle de skarpe knive blev sat i virksomhed med at barbære og skrabe snavs og børster bort, og det var forbavsende at se, hvor hvid og nydelig det blev.

På bagbenene skar bedstefader nogle lange snit langs haserne, stak hængetræet ind bag disse, bandt benene til en stige, som blev løftet op mod baghusets væg. Indvoldene blev forsigtigt taget ud og anbragt i et langt trug. Nogle spande vand blev slynget ind over svinet, og der stod det så til om aftenen. Det blev da parteret og vejat. Vægten blev med kridt noteret på køkkendøren og summeret op.

Den ældste af sønnerne fik i reglen blæren, der blev pustet op og tørret; kom man nogle ærter i, kunne den rasle, og bandt man et tyndt seglgarn med sløjfer på omkring blæren, knaldede det højt, når man pustede blæren op, så de løsnede sig. Andet legetøj kendte man ikke dengang. Det skulle da være de bolde, vi selv baldyrede.

Når slagtingen om morgenen var endt, vankede der frokost, hvor den stegte ål kom til sin ret. Hele dagen og aftenen med gik til at lave pølser, hvortil nabokonerne hjalp med. Der duftede af krydderier, og kaffekedlen snurrede hele tiden. De snakkede og lo, og arbejdet gik som en fest. Saltebaljen blev fyldt og festen endt.

Et andet årligt tilbagevendende arbejde var at stampe surkål. Det foregik i efterårsmånederne. Når frosten kom, måtte haveurterne bjerges i hus. Hvidkålshovederne blev skåret i fine strimler, forældre og børn og de indkvarterede soldater hjalp dermed. Den snittede kål blev lagt i et stort kar eller tønne og strøet med lidt salt og lidt kommen mellem lagene. Med en stor tung træstang stammede far lagene tæt sammen. Et låg med en tung sten blev lagt øverst, og karret stillet til side i køkkenet eller spisekammeret. Massen gik i gæring, og hen på vinteren blev kålen udvandet og kogt sammen med sulemad og kartofler. Det var en fortræffelig ret, men kun for stærke maver.

Et tredje efterårsarbejde, der også var noget festligt over, var kartoffelhøsten. De reformerte kaldte det »at botle« kartofler. (Fransk: botteler - binde i knippe.) Far havde et stykke jord i den reformerte mark inde i byen, desuden en haveplads ved Egeskovvejen og en huslod lige udenfor Kongensport ved vejen til Hyby fælle. I disse jorder dyrkede de kartofler, byg og rug. Far kunne få så mange mænd og piger fra dampvæveriet, han ønske-

de, til at hjælpe med ved dette arbejde, der måtte foregå om søndagen, da disse mennesker var beskæftiget de søgne dage på væveriet. En 4—5 mand mødte om morgenen med spader til at grave kartoffelplanterne op med, en halv snes piger samlede dem ud af jorden, og fyldte dem i sække. Det var ganske morsomt at se disse piger med deres klæder kiltret op om livet krybe i en lang række bag de mænd, der gravede op, samle kartoflerne i små kurve eller kar og hælde dem i sække, som, når de var fyldt, blev stillet i en række midt på ageren. Arbejdet gik for sig under lystig snakken og spøg. Enhver vittighed blev lønnet med munter latter. Skønt disse stuemennesker var uvant med sådant arbejde, var de glade og lystige ved en hel dag at være ude i den friske efterårsluft.

Vi børn havde nok at gøre med at bringe mad, øl og kaffe ud til folkene. Middagsmaden var gerne medisterpølse, stegt flæsk og kartoffelmos. Engang havde vi glemt at få gaflerne med. Far var ikke rådvild. Han gik hen i et tjørnekrat og skar nogle pinde med lange torne. Ligesom Kineserne spiste de maden med dem. Til eftermiddagskaffen fik de pandekager med sirup på. Når om aftenen de mange sække fyldt med kartofler var kørt hjem og anbragt i kælderen, samledes hele styrken til varm aftensmad og en kaffepunch.

Det var en lystig dag for os drenge. Vi havde lov til at samle de tørre kartoffelranker i en stor bunke, som vi brændte af. De kartofler, man stegte i bålet, smagte fortræffeligt. Hele dette arbejde var meget fornøjeligere, end når vi om foråret måtte hjælpe til med at pille de lange spirer af, som da, lig lange arme, voksede frem af hver kartoffel. De kunne sno sig sammen i hele bundter, og var der et eller andet sted en åbning, lyset kunne trænge igennem ned til kartoflerne, skulle spirerne nok finde ud igennem til lyset, kilden til alt planteliv.

Far var i sine manddomsår et hjemmemenneske, som det ikke var så let at trække ud. Visse aftener kom Jacob Hermann — han havde kun eet øje — og smedemester Jacques Honoré hjem til far for at få deres regnskab ført. Han skrev en smuk håndskrift og havde kendskab til visse dokumenters affattelse. Disse arbejder udførte han altid gratis.

Han var valgt ind i skatteligningskommissionen, og kæmner Valeur, der boede oppe ved Stubmøllen ved det gamle krudttårn, kom på sin vej til møderne på rådhuset og hentede far. De kunne godt fortælle historier sammen. Pastor Stahl Schmidt kom også engang imellem hjem og fik sig en passiar. Hans to brødre Jacques skomager (Jacques var fader til kancelliråden og kammerråden) og Hans væver besøgte ham jævnligt. Jacques kom gerne hver aften; da han hele dagen sad på sin skomagerstol, trængte han til en lille motion i mørkningen og lagde da vejen op forbi os. Mens han talte med far, gik han frem og tilbage i stuen, han havde lange ben og gjorde store skridt, og da stuen ikke var ret stor, gik han fra hjørne til hjørne efter diagonalen.

Bror Hans kom kun om søndagen, især om efter-

middagen, han havde ingen børn, men førte altid sin lille hund med sig; man sagde, at den var hans hustru Rikkens varmedunk i sengen. Han var bekendt for at være meget påholdende, han holdt meget af en kaffeputsch, den fik han i reglen, og han spædede den op, snart med kaffe og sukker, snart med rom, så den kunne vare længe. Han passede altid at putte to stykker sukker i lommen, deraf det ene til Rikke, det andet til hunden, som altid var sulten. Engang åd den en portion klister, en anden gang en klat havregrød, Peter havde brugt som omslag. Når vi smurte den sur sennep under halen, satte den sig på bagen og slæbte sig henad gulvet til stor fornøjelse for de slemme drenge. Det var ikke pænt gjort af os, men dyrebekyttelsesforeningen var endnu ikke stiftet i onkel Hans's tid.

Jeg må have været omtrent 12 år, da far engang tog mig med på en fisketur. En sommermorgen henad kl. 2 stillede kommandersergent Bergmann og skorstensfejer Seidel udenfor vore vinduer. Far fik mig purret ud af sengen, han og mor havde allerede smurt en hel stabel mellemkager til os og fået feltflasken fyldt. De to andre medborgere læsede deres medestænger på mine skuldre, og i den årlige morgenstund vandrede vi ud af Kongens port ad Trelde til. Vi havde vel gået en timestid, da solen stod op og lærkerne begyndte at synge morgens pris, dette øjeblik var så højtideligt og smukt, at det måtte fejres. Vi lejrede os på en grøftkant, åbnede madkurven, pakkede frokosten ud og byttede mellemkager og lod maden smage os. De gamle fik en lille dram og jeg en slurk øl. Tonen var nu stemt op, og glade vandrede vi videre og nåede snart Lillestranden, der er en arm af Vejlefjord.

De var helt ivrige efter at få snøren kastet ud, som de sagde, for at prøve, om fisken ville bide på. Der blev gjort flere kunster med maddingen for at gøre den mere fristende, men der kom intet bid. Mærkeligt nok fik jeg held til at hale den første fisk i land. Til løn derfor måtte jeg sætte orm på alle deres kroge, for som god kammerat at dele mit held med dem. Det hjalp kun lidt, det blev kun meget småt med fangsten. — Ubemærket havde far listet sig op til Østedgård, fået kvindfolkene til at lave en stor flæskepandekage; han kom så til os, indbød selskabet til at gå med op til gården for at prøve, om der ikke skulle være bedre bid end i åen. Straks satte de ny madding på krogen, tøjrede medestængerne til buskene og fulgte far.

De gjorde store øjne, da de så den store ægge-kage med brød, smør, ost, øl og snaps parat til os. Det kan nok være, der blev bid. Og som det smagte efter den tidlige morgenvandring. Ejeren ville ingen betaling have for traktementet. Kun bad konen om at få den lille fisk, som jeg havde i mit lommeterklæde og sad ved bordet og legede med. Da det var første gang, jeg havde fanget en fisk, bragte den jagtlykke, og hendes mand var en ivrig fisker og jæger.

Hun sagde, at de mange morsomme historier, der var bleven fortalt under måltidet, var rigelig løn

for ulejligheden. Som det gik med den lille fisk i ørkenen, gik det også her, den blev til mange store. Da vi igen kom ned til åen, havde en stærk østenvind drevet saltvandet ind i Ransfjorden, så at engen langs åen stod under vand. Vi trak støvler og strømper af og vadede hen til åens munding. Ferskvandsfiskene ynder ikke det salte vand. I tætte stimer søgte de op i åen. Vandet glinsede formelig af sølvskæl. Ikke så snart var snøren kastet ud, før flodden blev trukket ned under overfladen, og vi halede den ene store fisk op efter den anden. Snart var det en skalle, så en flire eller aborre. Alle vore orme blev brugt op. Vi havde nu så mange store fisk, at ingen gad gå her fra dette gode fiskested for at grave orme. »Behøves heller ikke,« råbte Seidel, skar en skalle itu, og med stumperne af den på krogen blev endnu halet mangan sølvblank fisk i land. En stor portion blev afleveret til de gæstfrie gårdmandsfolk. Resten bar vi sejrstolte hjem.

Denne fornøjelige fisketur glemte jeg aldrig.

Krigen mellem de amerikanske nord- og sydstater 1861—65 om retten til at holde negerslaver greb forstyrrende ind i vore hjemlige forhold. Dampvæveriet fik al sin bomuld fra Amerika, og nu brændte soldaterne beholdningerne, så væveriet gik i stå af mangel på råstof. Vi var dengang endnu mange børn hjemme. Susanne, Jacob og Mathieu var kommet ud fra hjemmet. Den løn af 12 kr. om ugen, som far hver lørdag bragte hjem, udeblev nu, og det var et stort savn i vort hjem. De dyrkede da selv deres jord og anlagde en lille købmandsforretning, samt holdt køer. Søster Cathrine fik plads som barnepige i Flensborg, og jeg skulle være agrar. Mor havde en bror, Jacques, der var gift med Ane Bentzer, boende på hjørnet af Jyllands- og Dronningensgade. Til dem blev jeg afleveret, 12 år gammel, for at blive indviet i agerdyrkingens mysterier. Det stod dog skrevet i stjernerne, at min livsbane førte mod et andet mål. Onkel Jacques sendte mig ud i marken for at flytte køerne, der stod på en kløvermark ved Fælledvejen. Anden besked fik jeg ikke. Ved at spørge mig for fik jeg opsnuset, hvor denne mark var, og jeg fandt køerne. De så på mig med venlige blikke, ja taknemlige, da de til deres forundring mærkede, at deres nye oppasser flyttede deres tøjrpæl et helt cirkelrundslag ind i kløveren, medens de ellers kun fik tøjrpælen flyttet et skift frem. Men hvem der ikke var tilfreds dermed, var min onkel Jacques. Han så deri min fuldstændige mangel på anlæg for agrarisk virksomhed, og tante Ane afleverede mig med protest. Det var min skyld, at køerne havde forædt sig i kløveren, og jeg fik min afsked på gråt papir.

Far lod bygge et baghus med et værelse til 4 soldater. Betalingen for denne indkvartering kunne dække skatterne. Endvidere var der et rum til at tørre de kamme, far bandt og ferniserede til væveriet. Endelig var der også en lille lade til kornet.

Før krigen 1864 fik 10. bataillon sine soldater fra Slesvig, det var flinke folk, der var glade ved, at vi forstod deres sprog. En af disse holdt meget

af fisk. Han havde engang købt sig en stor torsk, som mor havde kogt for ham. Uheldigvis begik han en tjenesteforseelse og blev puttet i arrest, før han fik spist sin torsk, som han gemte i sin kuffert. Da han vendte tilbage og lukkede kufferten op, var fisken fordærvet, og en hel sværm spyfluer fløj brummende ud derfra. Tilfældigvis stod jeg og så derpå, jeg gav mig til at le, hvorover han blev fornærmet og jog mig ud. En anden gang havde jeg forskrækket ham ved at lade en vidiekurv fyldt med tørv falde ned fra loftet udenfor hans dør og udstøde en klagende lyd. Da han åbnede sin dør for at se, hvem der var kommet til skade, lo jeg af ham, og han truede ad mig. Så kom katastrofen. Som sædvanligt i Fredericia skulle vi fejre 6. julislaget med at lægge krans på gravmonumentet og flage. Vi havde bundet en guirlande og bundet den om flagstangen, som stod parat udenfor soldaterkammerdøren. Da far om eftermiddagen kom hjem fra fabrikken, siger soldaten til ham: »Hängen Sie de Flagge ut, schlage ich Abraham tot«. Han var tysksindet. Far underrettede kommandersergent Bergmann derom, og hvad sker? Bergmann kommer over til os, lukker sig inde med soldaten i kammeret. Vi hørte lussinger smælde derinde, og lidt efter kommer kommandersergenten ud derfra, og idet han går over gården, siger han til far: »Så Mathies, nu kan du hænge dit flag ud, jeg har kureret ham.« Det gjorde far, og soldaten slog mig ikke ihjel.

Da fabrikken atter kom igang, blev virksomheden udvidet til også at omfatte farveri samt blomster- og mønstetrykkeri på bomuldstøj, hvortil der blev indkaldt nogle folk fra Sachsen. En familie Spindler bestod af mand, kone og flere børn. Jeg kom til at sidde på skolebænk ved siden af sønnen Moritz; da vi kunne tale tysk med dem, var de undertiden gæster hos os og mine forældre hos dem. De lavede sådan mærkelig mad. Af kartofler bagte de tykke pandekager, og når de kogte kød, hældte de suppen i rendestenen. En anden tysker hed Geisler og var farver, hvorfor han altid havde blå hænder; han var ugift, han lo næsten altid af, hvad der blev sagt, og ville gerne spille kort, sjældent, og fik han engang imellem »Spis, Brus eller Galhund«, så slog han i bordet, »så æ tasser danset«, som de sagde i deres dialekt. Der var også mange piger med, og spurgte man dem, hvor de var fra, så svarede de: »Ich bin aus Sachsen, wo die schönen Mädchen auf den Bäumen wachsen«. Endelig var der endnu en lille mand, Elster hed han, han havde en stor harmonika, som han trakterede med stor færdighed. De satte ham op på deres dragkiste, og så spillede han for dem, medens de dansede, til kakkellovnen engang ramlede sammen. Det var glade og fornøjelige mennesker, der i vort for dem fremmede land befandt sig vel og kunne mere sig med lidt.

De kom i reglen til os lørdag aften, og mor havde da gerne beredt spisekammeret dertil. Engang kom de midt i ugen og ville som sædvanligt gerne have en flæskepandekage, men mor havde ingen æg.

Geisler lovede at skaffe nogle æg, tog sin kasket på og gik. Noget efter kom han tilbage med sin kasket fuld af store andeæg. Han havde omme på fabrikken lagt mærke til, at en af naboens ænder rugede i hegnet. Fabrikken var lukket efter arbejdstiden, ved at banke på en bestemt måde på porten havde han hidkaldt nattevagten og fået adgang, så han havde kunnet plyndre andereden, og på denne måde skaffede han selskabet deres yndlingsret. I en periode var vort hjem samlingssted for de reformerte, som ville drøfte menighedens store proces. Den drejede sig om, hvem der ejede de jorder, de indvandrede havde fået af kong Frederik III. Nu skulle de sælges til bebyggelse, og byens borgmester, Mourier, lagde de indkomne penge i byens kasse, idet han gjorde gældende, at de reformerte ikke havde skøde på jorderne og altså kun havde brugsret af dem, altså ikke ejendomsret. De indkomne beløb, mente han, måtte derfor deles ligeligt mellem byen og brugerne. Denne påstand gav anledning til et stort røre mellem de gamle kolonister, der mente, at jorderne måtte være deres, når kongen havde skænket dem til deres fædre, da de i 1720 indvandrede hertil fra Brandenburg. Formentlig havde det også været hensigten, men de havde forsømt at bringe formaliteterne i orden. De syntes, der blev begået uret imod dem, og at ondet kom fra borgmesteren, skønt han hver søndag kom i den reformerte kirke for at høre pastor Stahlschmidt tale. At han var rødhåret, gjorde ikke sagen bedre i deres øjne, og der faldt ved disse sammenkomster mange fjendtlige udtalelser mod ham. Der blev procederet ved højesteret derom, men dommen gik dem imod og lød på, at de indkomne penge skulle deles ligeligt mellem byen og menigheden. Den ivrigste opponent var avlsbruger Abraham Devanthier i Kongensgade; skønt han ikke kunne skrive ortografisk, sendte han det ene brev efter det andet til justitsministeriet, og af en mand, der var ansat deroppe, har jeg hørt, at man havde en særlig hylde til disse skrivelser, der var affattet således, at de var uforståelige.

Engang har jeg set far meget bedrøvet og ked af det. Han og mor havde en vinteraften været oppe hos bedstefar til et lille gilde. Cathrine og jeg sad alene hjemme, og de mindre søskende sov i deres senge. Vi sad og læste Ingemanns romaner i vort værelse mod gården. Klokken var langt udover vor sædvanlige sengetid. Cathrine havde holdt sig vågen, men jeg var slumret ind med hovedet hvilende på den ene arm oppe på bordet. Hun sad med ryggen vendt mod gårdsiden. Hun mærkede rullegardinet bevæge sig, og en kold luftning strømme ind. Idet hun råber: »Hvad er det?«, vågner jeg og løfter gardinet op. Vinduet var hængt af og sat ned i gården. Det havde sneet, og idet lyset fra vinduet falder ned i gården, ser jeg en mand løbe sin vej. Det var Isac Louison, en ond person, der havde afsonet en forbrydelse i Itzehoe tugthus. Hvad skulle vi gøre? Ja, vinduet måtte hænges på igen, og det kunne kun gøres udefra. Jeg anbragte en stor brød-

Marie Honoré.
10/12 1817—26/12 1895.

Matthieu Armand, vævermester.
2/12 1810—1/8 1878. *Stamtavle 50 f.*

kniv på brystet, før jeg gik ud i gården. Flygtningens fodspor sås tydeligt i den nyfaldne sne. Ved forenede anstrengelser fik vi omsider vinduet hægtet på, uden der skete noget mærkeligt. Da far og mor kom hjem og hørte om vor oplevelse, blev de meget kede af det og roste os for vor agtpågivenhed, og far sagde, at denne tugthuskandidat havde nok villet stjæle de penge, far gemte i en skrivepult netop lige ved det vindue, der var brudt op.

Da jeg i 1863 var blevet konfirmeret, havde jeg lyst til at se mig om i verden og ville gerne være sømand. Plante tobak for de reformerte avlsbrugere, skulle jeg ikke være med til. Far gjorde gældende, at jeg var født i krigsåret 1848 og måtte derfor kunne bruges til soldat. Han lod mig læse hos en underofficer Witzleben, der havde gennemgået hærens elevskole, jeg blev prøvet til optagelse som elev i denne skole, og blev antaget. Da jeg skulle rejse med dampskibet »Zampa« til Korsør og pr. jernbane videre til København, fulgte far mig ned til skibet. Ved afskeden trykkede han mig en daler (2 kr.) i hånden. »Den skal være dig en nøds killing«, var hans sidste ord til mig. Da jeg sent om aftenen kom til København, var der en underofficerselev for at tage imod mig. »Vil du køre i droske?« spurgte han. »Ja gerne,« var mit svar. »Har du penge?« spurgte han, og jeg gav ham min daler. Den må have slået lige til, for jeg hørte eller så aldrig noget mere til min nøds killing.

I 1866 var det vore forældres sølvbryllup. Vi søskende var da alle samlede hos dem i Fredericia, 9 ialt. Da de ældste af os var taget hjemme fra, før de yngste var blevet født, var det første gang, vi alle var samlede med vore forældre. Om eftermiddagen spadserede hele familien gennem byen. Tilfældigvis kom vi forbi en fotograf og fik far med

derop; det var begyndt at blive mørkt, men vi sagde til fotografen, at det kun kom an på at få et billede af far. Det er den eneste gang, han er blevet fotograferet, og det er også den eneste gang vi alle var samlet.

I 1874 blev jeg premierløjtnant og ansat ved kommandantskabet i Fredericia som adjutant. Jeg kom til at bo i det gamle hjem, og de var alle glade ved igen at have mig hjemme. Mange hyggelige timer har jeg talt med dem om mine oplevelser. Fra Garnisonsbiblioteket bragte jeg mange historiske bøger med hjem, som jeg anbefalede far at læse. Det brød han sig dog ikke om. Han havde sin gamle tyske bibel, den læste han i hver aften; især det gamle testaments mosebøger. Han kunne flere kapitler udenad. Jeg læste dengang om Muhameds lære og fortalte ham derom. Han afviste mig kort og godt med at sige, at denne Muhamed må have været en kæltring.

Om vinteren fik vi os næsten hver aften et slag kort, mest 66. Han ville gerne vinde. Tabte han, sagde han: »Abraham, lov mig, at du aldrig vil spille om penge, man er ked af det, når man taber, og der er ingen velsignelse ved at man vinder«.

Far holdt meget af sine mange små børnebørn. Når den lille lyshårede Marie og den mørkhårede Elisabeth — Jacobs børn — havde besøgt ham, og de hånd i hånd vandrede hjem, stillede han sig gerne ved havelågen ved Jyllandsgade og så efter dem, til de drejede om hjørnet ved Gothersgade. Han blev meget bedrøvet, da Elisabeth den 4. juni 1878 døde af difteritis. Da Marie 14 dage senere også blev revet bort af samme sygdom, virkede det som et kølleslag på den gamle bedstefar. Far, mor og jeg var om aftenen oppe hos de bedrøvede forældre. Da far så sin lille yndling ligge der stiv og

kold — forresten med det yndigste fredsommelige udtryk i ansigtet — så jeg tårer trille ned ad den gamle mands ansigt.

Idet vi gik ned ad trappen, gled han, der gik en rystelse igennem ham, og hele hjemvejen måtte han støtte sig til min arm. Fra den dag var han en mærket mand. Endnu i 6 uger gik han stille omkring derhjemme i den gamle fødegård, hvor han havde levet sine 68 år. En morgen blev han liggende til sengs, sov i 3 døgn, og den 1. august 1878 drog han sit sidste suk. Mor og jeg var hos ham og lukkede hans øjne. Han ligger begravet på den reformerte kirkegård.

Fred være hans minde.

Mor blev født den 10. december 1817. Fødehuset ligger på hjørnet af Danmarksgade og Dronningensgade i Fredericia, og hun blev døbt i den reformerte kirke af pastor Julius Carl Rieu fra Genf. Han talte kun fransk. Hendes stamfar var fra Mons, provinsen Hainaut i Belgien, derfra var han kommen til Granzau i Brandenburg 1685 og til Fredericia 1720. Hun var datter af Jacob og Marie Honoré. Mor lignede den wallonske type, var lille, bred, blond med lyseblå øjne. Næsen var kort og bred. Far derimod stammede fra Grenoble, var høj, kraftig mørkhåret, havde et langt, smalt ansigt, lige næse, høj pande, kraftigt og energisk udtryk. Deres temperament var da også forskelligt. Mor var sindig, stilfærdig flittig, arbejdsdygtig, udholdende, men ikke anlagt for boglige sysler. Far var derimod livlig, glad, opvakt, læste gerne, skrev en flydende og smuk håndskrift, kunne affatte visse dokumenter og førte regnskab for flere håndvær-

kere. Da mor var 3½ år, døde hendes far, og allerede samme år giftede hendes mor sig med avlsbruger Abraham Hermann (Hainaut-slægten). Den 14/12 1849 døde hendes mor, og hendes stedfar giftede sig året efter med Cathrine Honoré. I hvert af disse ægteskaber var der mange børn, altså havde mor både søskende, halvsøskende og stødsøskende, hvorfor hendes slægt er meget forgrenet. Både far og mor kom ofte op til bedsteforældrene. Abraham Hermann var en lille vims mand med en buet næse. Bedstemor husker jeg som en kone med sorte tænder, og som altid var højrøstet. Det så mærkeligt ud, når far stor og bred vandrede derop med sin lille lavbenede kone under armen. Der blev spillet kort.

Mor var den personificerede travlhed. Femten år efter sit bryllup havde hun født sit tiende barn. Næsten altid havde hun et lille barn ved brystet. Næppe var det ene vokset fra, før der kom et andet og løste af. Og de blev længe ved at nære sig af denne naturlige kilde. Undertiden løb de små søskende hjem fra legepladsen, når de blev sultne eller tørstige, og råbte: »Ich will tété hem,« og stående på en skammel drak de af mors bryst. — Alle vi søskende har ligget der, til vi blev store. Jeg mindes at have hørt mor råbe Au, når barnet bed hende i brystet, skønt kilden flød så rigeligt. Når mødre i nabolaget blev syge, bragtes deres små børn hen til mor, for at hun kunne give dem af sin overflødighed, og hun var stolt af at kunne yde en sådan vilighed. Jeg så engang et lille barn falde i søvn efter at have tømt det ene bryst hos mor, hun måtte ruske det, for at det også skulle tømme det andet. Engang lykkedes dette eksperiment ikke for hende. Jeg stod noget derfra og betragtede dem. Så lagde mor to af sine fingre på brystet og trykkede til og

Matthieu Armand og Marie Honoré med deres 9 børn.

sendte mig en stråle varm mælk lige i ansigtet, så jeg skyndte mig derfra.

Når mine søskende og jeg altid har været så raske og sunde, skyldes det vist meget, at vi har haft så sunde forældre, og især, at vi har haft en mor, der har givet os denne naturlige næring, en gave, som ingen andre på jorden kan give os så god som vor egen lille mor, og som børn ikke kan være taknemlig nok for. En af de vanskeligste opgaver, der kan tilfalde en ung kvinde, er at blive stedmor. Mor var 24 år, da hun blev gift med far, og den lille moderløse Susanne 3 år. Hun har nok været en pæn pige, som mor har været venlig imod, men da mor selv fik børn, har hun ganske naturligt holdt mere af dem. Det blev derfor fars søster Cathrine, der blev Susanne i mors sted. De to boede i hjørneværelset mod Jyllandsgade, medens den øvrige familie boede i det gamle hus mod Kongensgade.

Den 12. september 1856 fødte mor sit 9. barn, Anna, og af disse var de 8 børn hjemme. Den ene søster Cathrine døde, da hun var 3 år. Hjemmet var altfor lille til at huse den store familie. Far lod da tilbygge de 5 fag hus mod Kongensgade, tillige lod han baghuset bygge. Det hjalp noget, men vi boede dog kun i det nye hus; efter at den gamle bygning havde fået grundmuret façade mod Kongensgade, blev den udlejet til to familier. Næppe var det besørget, før der oprandt en vanskelig tid. Pengekrisen i Amerika mærkedes også i Fredericia. Flere ansatte forretninger i byen gik fallit. Således købmand Brøchner, brøderierjer Ahlmann oppe ved Landsoldaten; især var det føleligt for far, at Bloch & Petersens væverier også gik i stå. Derved mistede far sin ugentlige indtægt af 6 Rdl. (12 kroner), som han havde haft derfra. Far har selv fortalt mig, at det var det værste, han havde oplevet. Hvor bedrøvet han end havde været, da han mistede sin første kone, og hvor besværligt det var for ham, da familien i 1849 måtte flytte til Fyen, var det for intet at regne mod den sorg, det var for ham at se de mange sultne børn og ikke have noget at give dem at spise. Af al sorg var næringsorg den værste. Da viste mor udmærkede egenskaber. Fra sit barndomshjem var hun kendt med handel, idet stedfader, Abraham Hermann, havde handlet med urtekram deroppe i hendes fødehjem på hjørnet af Danmarksgade og Dronningensgade. Når far ville tage sig af regnskabet, ville mor passe salget i butikken. Så løste de borgerskab som købmand, indrettede det ene værelse af det nye hus som butik, købte varer, dels i byen, dels i Flensborg, og det gik godt. Mor købte smør af bønderne på torvet, æltede det sammen, til det fik samme udseende, saltede det i krukke og tjente godt ved salget. Far forskrev varer fra Flensborg og gemte de indkomne penge. De betalte alt kontant og gav ikke kredit. Havde kunderne ikke penge med ved købet, men bad om at få det skrevet til næste gang, sagde mor, at hun kunne ikke skrive, og lod dem gå hjem og hente pengene, før de fik varerne.

Bror Jacob blev konfirmeret i 1857 og kom i

handelslære hos købmand Hassing i Fredericia, derfra fik vore forældre mange varer til deres forretning, altid mod kontant betaling. Hos Ahlmann fik de et anker brændevin og øl ad gangen. Hos lysestøberne købte de tællelys eller støbte dem selv. Fra Krackes sukkerkøgeri måtte vi børn hente kandis og toppe hvidt sukker. Fra Flensborg kom store fustager puddersukker m. m. Fra Holsten kom skipper Kosch med fede oste. Den lille dørklokke ringede i et væk, kunderne kom og gik den hele dag, så handelen gik strygende. Far var altid parat til at komme ind i butikken og udregne beløbene for varerne. Far var også god til at brænde den rå kaffe og til at male bønnerne. Rosinerne hjalp børnene ham at rense. De blev lagt i et stort sold og gnedet rundt deri med hænderne, for at stilken kunne gå løs, lagt i en dyngge på bordet, hvor affaldet blev pillet fra. Krydderier og safran blev lagt på et stykke rent papir og halveret i to bunker, hver af disse atter halveret og så fremdeles. På denne måde fik de små lige store partier, som børnene lagde i papirhylstre og skrev navn og pris på. Ved denne fremgangsmåde blev avance og pris bestemt.

Det var skik i vort hjem ikke at tiltale forældrene med Du, men altid med far eller mor. Indbyrdes talte de plattysk, men altid dansk til os. Lidt fransk havde de bevaret fra deres barndom, de kunne tælle un, deux, trois, quatre, cinq, six, sept, huit, neuf, dix, men ikke længere. Deres fadervor bad de på tysk, men på fransk kunne mor dog endnu huske »Notre père, tu es au ciel« — resten var gået i glemmebogen. Der var endnu enkelte franske ord i deres sprog, de sagde n'oncle (mon oncle), marguillier (kirkevæрге), tulipièrre (blomsterbed), tété (bryst), camp (mark) o. s. v.

Det var i mine drengeår almindeligt, at folk selv bagte deres brød. De avlede rugen, som blev fyldt i en pose og stillet i gadedøren. Når møllerkusken kom kørende forbi, tog han posen med til møllen, når det var malet, stillede han posen på samme plads igen. Der var intet at betale, han toldede blot en skovlfuld deraf. Mor hældte melet i et stort dejgtrug og kom vand derpå tillige med en klump surdejg så stor som en knyttet hånd. Med opsmøgede ærmer æltede hun dejgen godt igennem, et arbejde, der gav varme. Til sidst blev der strøet mel på dejgen, som blev dækket med tæpper, så den kunne stå og gære natten over. Den blev da formet i syv brød. Hvert barn mødte med sit bræt, fik et brød lagt derpå, og afsted gik så hele flokken til bager Petersen i Kongensgade, altid før vi gik til skole om morgenen. På hjemvejen skyndte vi os atter til bageren for at hente de bagte brød, lige når de kom ud af ovnen. Det morede os at se bageren tage brødene ud med en slags træskovl med et meget langt skaft.

Den yngste af os bar »Skålkagen«, den var som en stor pandekage, lutter skorpe. Den blev flækket, når vi kom hjem, brækket i små brokker, besmurt med smør og smagte os som en himmerigesmundfuld. Til højtiderne bagte mor sigtebrød og jule-

kage. Der blev da ikke sparet på smør, æg, mælk, rosiner eller kardemomme. Men de blev da også gode, mors kager, og den dag i dag har ingen kage smagt mig så godt som de.

Mor syede selv de mindre børns klæder, der ikke var mange, thi foruden undertøjet havde vi kun benklæder og bluse, og påklædningen var ens sommer og vinter. De større børns klæder og fars syede skræder Suppli, en gammel mand, der havde siddet bøjet over sit arbejde i mange år, nu var han halvblind, gik med store hornbriller og snusede tobak, så det flød ned ad hans skæg og farvede det brunt.

Da vi var så mange munde at mætte, var spisebordet meget stort. Bordpladen var til at klappe sammen og lå løst på understellet. Når middagstiden nærmede sig, måtte mor være i køkkenet for at koge kartofler og stege flæsk. Suppli måtte da vugge den lille; han sad altid på bordet, når han syede. Det ene ben holdt han bøjet, så han kunne fæstne tøjet på det, med det andet holdt han vuggen i gang. Optaget som han var af syningen, lagde han ikke mærke til, at bordpladen flyttede sig for hver gang, han rokkede vuggen. Tilsidst faldt både skrædderen, bordpladen, pressejernet og den store saks med et vældigt rabalder ned over vuggen med den lille Marie i. — Mor foer ind, barnet skreg, og skrædderen bandede. Mor brød sig naturligvis mindre om den gamle end om barnet, der lå under den væltede vugge og måske var slået til krøbling. Der var dog ingen ulykke sket, kun var Suppli's hornbriller knust, så han fik ikke syet flere bukser den dag, da han måtte ned i den anden byende for at købe nye briller, thi sådanne fandtes ikke i det reformerte kvarter.

Sommer og vinter skulle far møde på fabrikken kl. 6, og mor måtte derfor op senest kl. 5 for at gøre ild på komfuret og få bordet dækket i rette tid. Var

far gået, gjorde hun stuerne i orden, kogte mælk til børnene, brækkede rugbrød deri, som de fik, før de gik til skole kl. 8. Så måtte hun malke koen, fodre grisen og hønsene, snart måtte hun også tænke på middagsmaden, der skulle stå på bordet i rette tid, for far havde kun timen fra 12 til 1, så der var ingen tid at spilde.

Børnene havde delt skoletid, fra 8—11 og fra 2—4. Der må også have været meget for mor med at sy og lappe for så mange børn, ikke at tale om vask. En gang om måneden havde hun storvask, men til den havde mor dog hjælp. Det var Stortrine, en høj knoklet kone. Ved håndleddet havde hun en stor seneknude, og når hun svedte over vaskebaljen, tørrede hun sig over ansigtet med bagen af hånden, der tegnede furer i ansigtet. Mor var aldrig ledig. Var hun ikke beskæftiget i stuen med at amme et barn, var hun i køkkenet og skrælle kartofler eller i gården for at tage æg ind, når en høne kaglede, eller måske var hun i haven for at luge ukrudt eller for at hente porrer og gulerødder til suppen. Når hun efter middagen havde vasket op, og far var gået til fabrikken, satte hun sig til hvile i armlænestolen for at blunde en halv times tid. Da skulle alt være roligt. Den meste lyd, man hørte, var det gamle bornholmerurs taktfaste dikken. Den lyd kunne hun ikke undvære, når hun skulle sove. Dag og nat gentog denne trofaste vens sikre og bestemte tik-tak sig, der ligesom angav takten til hendes hørlige åndedrag.

Således står mor for mig i min erindring, altid flittig, aldrig træt, altid i sindsligevægt. Hun var en lille flittig bi, og var det faldet i hendes lod at få præget et adelsskjold, da måtte det have blevet denne lille gudsskabning, bien, der skulle have smykket det. —

Barndomserindringer

Af prokurist Jacques Hermann (3/11 1853—26/1 1932)

Jeg mindes endnu min moder, når hun sveddryppende kom ind fra vaskehuset og med et smil viste os sine hænder, hvor huden hist og her var bleven afslidt af det grove tøj, der blev gnedet mellem hænderne, da vi ikke kendte til vaskebrædt eller børstning, og ligeså bagsiden af hænderne, hvor al huden var slidt af knoerne, så de viste store røde pletter, hvor kun fedthinden dækkede — da lo hun og sagde, at sæbe og soda var godt nok, men når »ævæverkuen«, som naboerne altid kaldte hende, havde så hvidt tøj hængende i haven og på gærdet, så

var grunden den, at hun brugte så meget knokkel-fedt! Uden det bådede sæbe og soda intet.

Og så tænker jeg tit på hendes fortælling om, hvorledes hun, dengang vi byggede laden, for at spare udgiften til en håndlanger for mureren, selv med de bare fødder æltede alt leret, hvormed laden blev opmuret, og under dette arbejde trådte et rustent søm op i foden, hvilket bevirkede et flere måneder langt sygeleje. Dette var tragisk: at se sine bedste bestræbelser for husets vel løbe ud i ulykke — og dog opgav hun ikke modet; det var heroisk.

Jeg erindrer endnu den store håndvæv, og at der fra Billeshaug på Fyn indløb bestilling på en stor dug af fineste hør med slotte og våbenskjolde — efter tegninger — indvævet på midten og i hjørnerne, hvilket min fader kunne udføre. Men allerede i min tidligste barndom måtte han opgive dette sit håndværk formedelst indførelsen af dampmaskinvæveriet. Når man talte om en fattig væver og en fattig fisker, så gjorde dette ikke indtryk på nogen; det var en selvfølge, at man som væver eller fisker var fattig.

I Fredericia stiftedes Blochs Damp-Maskin-Væveri, og her blev min fader vævermester. Han var, så vidt jeg ved, en ualmindelig dygtig håndværker. Da så under den amerikanske frihedskrig pengeskrisen i 1857 herhjemme fulgte, blev Blochs fabrik standset, og min fader mistede sit erhverv dér. Da var det den aften, han kom hjem efter at have fået afsked, at han sagde til min moder, at nu var han arbejdsløs og kunne intet fortjene, så hun selv måtte se sig om efter, hvorledes hun kunne forskafe sig føde og klæder til sig og sine 7—8 små børn. Han havde intet håb, ingen trøst, ingen tanke fremkom han med om, hvad der kunne gøres, men skubbede alt over på hende, der havde nok i forvejen at tage vare med, svin og ko at passe og sy og strikke, stoppe og lappe om alle os andre.

Og det var jo ikke nemt som nuomstunder med vand og gas og malede gulve. Nej! hver lørdag aften, når alle kl. 10—11 var gået til ro, lå hun på sine knæ og skurede med en halmvisk, grøn sæbe og sand det ru, hvide bræddegulv. Havde hun endda haft en gulvklud, men det kendte man ikke noget til dengang, man havde kun en ussel lille las af en gammel kaffesæk, som var hård og kun dårlig trak vand. Og mig har hun fortalt, at hun mange gange år efter år måtte føre vuggen med sig rundt på gulvet og vugge med det ene ben, medens hun skurede løs, — dette kun som et eksempel blandt mange andre på hendes daglige trælsomme slid.

Hun kunne ret vel sætte børnene i arbejde. Spurgte man Marie: Hvem er din barnepige? svarede hun: This, hendes 4 år ældre broder Mathias. Det viser, der blev hjulpet til af alle, der kunne hjælpe. Peter er nok 3—4 år ældre end jeg, og da arbejdet gik i arv til den næste i rækken, må jeg have overtaget koens røgt efter ham, da han kom ud at tjene på landet straks efter konfirmationen. Jeg har da været 11 år gammel. Op kl. 6 hver morgen i vinter-tiden og muge stalden, give koen foder, skære hak-kelse og så i skole. Hjemkommen derfra oppe i den anden ende af byen efter mask i Ahlmans bryggeri; kommen hjem med den så måske påny i byen efter varer til butikken og ellers arbejde med kambinderiet. Om sommeren op kl. 5 og ud i marken med koen eller kørerne, en tid havde vi to, og rundt omkring på vejkanterne og ved gærder for at skære og bjærge græs til kørerne, da den smule markjord, vi havde, var for lidt til at kunne føde to kør.

Således var vi fra 6—8 års alderen i virksomhed med bjærgsomt arbejde hele dagen året rundt. Al-

drig har jeg i mit liv læst en time på lektier, vi havde ingen, vi lærte ingen ting end at skrive og regne med »de fire regningsarter og reguladetri med brøk« efter Rabens eller Kramers regnebog, læse, og tysk grammatik og religion, præsens, imperfektum og perfektum og plusquamperfektum o. s. v., men hvad disse benævnelser betød, forstod vi ikke og fik det heller aldrig forklaret af den arbejdsmand, der havde opsyn med os, for han vidste det naturligvis heller ikke. Vi lærte det på remse udenad på en prik, men ganske automatisk.

Det er pudsigt, at det, jeg her beretter om, hvad min moder fortalte mig fra sine unge dage, går så langt tilbage i tiden, som da man ikke havde friktionsfyrtikker. Måske lægger man mærke til, at jeg altid siger, hvad min mor fortalte mig; om min fader da aldrig sagde mig noget? Nej, jeg har aldrig i min barndom talt et eneste ord med min fader eller han med mig, han har aldrig tiltalt mig ved navn. Det kan forøvrigt næsten forundre at høre det, min moder fortalte mig om det mas, de i hendes ungdom havde med at få ild. De havde fyrtønden, en lille dåse med gamle linnedklude. Så gjaldt det om, når de holdt fyrstålet i den ene hånd og med den anden huggede flintestensflækken rask strygende hen ad stålet eller mod det, så derved fremstod en gnist, at få denne rettet ned i fyrtønden, hvor den kunne fænge i de bløde linnedklude, og så måtte de puste så længe til gnisten, at den slog ud i flamme.

Noget senere kom da svovlstikkerne til hjælp, små spidse pinde med en smule svovl på spidsen. Svovlet tændte de i gløderne i fyrtønden, og pinden kom i flamme. Senere kom fyrstikker med fosfor uden på svovlet, og dermed havde man tændstiktypen i dens nuværende form. Disse svovlstikker kunne ved let strygning tændes overalt og forårsagede mange ildebrande ved børns leg med disse, og kællingerne gav deres ilde lidte mænd fosforet i kaffen, og der forøvedes iøvrigt mange mord og mordforsøg på denne måde. Dette førte til, at fosforstikkerne blev forbudt, og at de nuværende tændstikker trådte i stedet.

Derfor gjaldt det også dengang om at bevare ilden fra dag til dag gennem tørven, så gløderne kunne ligge i asken om morgenen næste dag. Gløderne blev raget frem og sammen, og nogle tørre pinde lagt til, og man pustede så med munden — rige folk med en puster — indtil lue slog ud. Endnu da jeg blev gift, var der en puster blandt vort udstyr, siden har jeg ingen set. Men øjnene fik man fulde af aske og røg, så det sved, og vel tildels derfor gik der så mange gamle omkring med rød-randede rindende øjne, lægehjælp kendte man ikke til.

Alt dette kender jo enhver, jeg anfører det heller ikke som noget nyt for nogen, men jeg anfører det, fordi det blev mig fortalt af en, der har levet med i denne fra nu så forskellige tid. Man må jo huske på, at nu i 1924 er det 114 år siden min fader blev født. Trange tider må det dengang have været i mit barndomshjem. Om hvad eller hvorledes min moders forældre var, har jeg aldrig fået noget at vide. Min

farfader var væver og boede samme sted, som er mit barndomshjem: nr. 83, hjørnet af Jyllands- og Kongensgade i Fredericia. Min moders fader døde, da hun var 4 år gammel, så ham har hun knap kendt. Dengang huskede man ikke så langt tilbage i sin barndom, som børn af intelligente forældre gør nu. Dengang i små kår var livet så enkelt, at der sikkert ikke har været noget så særligt, at det er bleven erindret, ellers har min moder nok fortalt mig det. Jeg var for hende noget andet og meget mere end nogen af mine søskende.

Men videre: Hos hendes stedfader, den gamle Abraham Hermann, født 17/12 1797, som jeg oftere vil komme tilbage til, der ved jeg at have set hængende på væggen blanke kobbermål, og en stor firkantet klukflaske med brændevin stående på en hylde i dagligstuen, så dér har nok engang været et af de dengang almindelige små brændevinsbrændrier, hvoraf der i det 18. århundrede var et eller flere i hver en gade. Dér hos min moders stedfader var der flere kuld børn, 18—20 stykker. Der *oppe*, for de boede i en stue, hvoroptil der førte en meget høj stentrappe, og desuden boede de i en gade, der lå tæt *oppe* ved Østerstrand, kom alle børnebørn hver nytårsdag, og hvert barn fik et æble hvori der var stukket en firskilling — 8 øre. Dér har der været lidt handel med brændevin og måske andre ting, f. eks. mælk, da der altid var kohold sammen med brænderiet, idet man selv opfodrede spølen, eller bærmnen, som det afbrændte korn nu hedder.

Og så var det i den foran omtalte trange tid, da min fader kom hjem og var arbejdsløs og overlod min moder selv at ernære ham, sig selv og sine børn, at hun ubevidst derfra fik idéen til at påbegynde en lille høkerhandel. Og modet kom, efter at hun en nat havde drømt, at hun havde fået begyndt, og at handelen gik godt. Dette måtte absolut være et godt varsel, et fingerpeg fra selve Vorherre, som hun jo troede på, som hun havde lært det af præsten, og folk gjorde flest i deres store umiddelbarhed. Hun blev ved at tale med fader derom, og de ord, han modte hende med, særtegner ham: Ja, vil du begynde på en handel, så vær's'go; men jeg vil ikke have noget at gøre med dette, for det går nok galt. Hendes store mod og karakterstyrke viser sig her ved, at hun alene overvandt alle vanskeligheder, som ukendskab til sagen forvoldte i forbindelse med total mangel på penge til butikindretning, borger-skab og indkøb af varer, og hvad der iverigt gik med af penge til igangsætningen. Og man erindrer, at hun stadig ved siden af alt dette bryderi måtte passe huset, hvortil hun ingen anden hjælp havde end børnene, som var i alder fra 14 år og nedefter.

Hun var da også den eneste i hele den reformerte menighed, der var så dygtig at kunne sy en skjorte på een dag — symaskiner eksisterede jo ikke dengang. Men handelen gik godt: Kaffe, tråd, sukker, grifler, brændevin og høkervarer af alle slags havde vi. Men primitivt var det jo; som fem-pundslod brugte vi en stump af en tysk bombe, som fandtes i vor have, efter at den havde slået en tyk

gren af vort blommetræ over. Og soldater og bisser og basser kunne sidde på bænken i butikken og ved disken drikke deres halve pægl brændevin og et glas tyndt skillingsøl til, og om aftenen fik endog artilleriunderofficererne smørrebrød, og dansede endog en aften til harmonikamusik i stadsstuen. Næste morgen erfor min moder med bedrøvelse, at de med støvlesporene havde kradset rifter i det malede gulv, og iverigt blev alt svinet til der, hvor vi børn så at sige næppe turde sætte vore bare fødder, og hvortil der iverigt kun var adgang ved højtidelige lejligheder.

Men var der arbejde med at gøre rent og i orden bagefter, så gav det også penge i kassen, og fra handelens begyndelse var al økonomisk bekymring borte, og med tilsyneladende behag tømte min fader hver aften pengekassen og førte regnskab. Og når det en sjælden gang traf sig, at hun og jeg var alene sammen, kunne hun med lettet sind sige til mig: »Do ka tro, Jacques, at af alle sorger er nærings-sorger di væst.« Og sandelig, moder, mange års bitre erfaringer har lært mig, at du heri har ret. —

Hertil kom nu også, at nogle år efter Blochs fabriks standsning kom den atter i drift, og vi begyndte da på kambinderiet, nogle apparater af bomuldsgarn, som vi lavede til vævestolene, hvor de førte rendegarnet op og ned i kæden. Ved dette kambinderi hjalp alle børn til, og fader førte an, og ved dette arbejde var han en flittig mand. Den taskenspilleragtige færdighed i henseende til hurtighed, vi tilsidst opnåede i dette vort arbejde for at blive færdige, så vi ved 7—8 tiden om aftenen kunne komme ud på gaden til legen med andre børn, vakte med rette enhver fremmed tilskuers for- og beundring. Og heldigvis, når ved vindingen på nøgler af det hårdt tvundne bomuldsgarn huden på fingrene blev gennemslidt, voksede den hurtigt stærk igen.

Vi hjalp til med god vilje og godt humør, tilmed da vi hvert halvår, når fader kom hjem med penge, han havde hentet på fabrikken for arbejdet, hver fik en 3-mark — en krone — i løn for det halve års trofaste arbejde, — og som straks gik i sparebøssen. Ved konfirmationstiden kunne vi på den vis have sparet en 3—4 daler sammen til hjælp til klæderne.

Min moder kunne skrive med kridt på en sort tavle, som var hendes regnskabs hovedbog, når nogen købte på kredit i butikken, hvorved de forsultne og forgældede underofficerer snød hende, så hun vred sig derved. Underofficererne, der havde en ussel lille løn, ville, som alt militæret, leve godt og gjorde det over evne, øl og snaps og rullepølse og ryge cigar, og da deres løn var så elendig, snød og bedrog de de handlende, hvor de kunne komme afsted dermed. Med pen og blæk har jeg aldrig set min moder skrive. Min fader derimod, han affattede endog dokumenter for de øvrige medlemmer af menigheden.

Hun kunne også læse, om hun end langsomt måtte stave sig frem med stort besvær; men jeg har aldrig

set hende læse skrift, og nogen bog eller avis har hun aldrig læst, ligesålidt som hun nogensinde har været i et teater eller vidste, hvorledes eller hvad et teaters forestilling var, ligesålidt som hun kunne nynne en melodi. Nogen spaseretur for sin fornøjelses skyld har hun aldrig gået, det var jo at spille tiden, at spille bort den kostbare tid, hvori der skulle arbejdes tidlig og silde, og som desuagtet langt fra var nok til, at alting kunne blive gjort i rette tid, — men i byen kom hun jævnlig, når der skulle købes ind, og inden hun døde, nåede hun at få en sort silkekjole, der var helt stiv af godhed, opfyldelsen af velsagtens et helt langt livs drøm. Hendes eneste fritid og hvile om dagen var, når hun efter middag ved to-tiden kunne sidde i sin lænestol og blunde, men hun var da så træt, at hovedet faldt forover, så hun vækkedes derved.

Af det her anførte forstås nu, at hendes følelsesliv ikke kunne være stærkt eller flersidigt udviklet, og derfor var hun så overordentlig følsom og modtagelig for det lidet, der i hendes karrige liv hændte at bevæges ved. Og herudfra forstås da, at dengang jeg en søndag, efter at jeg var kommen i lære, hjalp min moder med at bære op på loftet vort gamle fir-kantede, umalede fyrretræs spisebord, hvori alle vi fem drenge havde skåret vore navne m. m. — efter at dette gamle bord var udtjent, og de havde fået et pænere, da sagde: »Hvor har vi dog mange gange spist os mætte ved dette gamle bord, hvor simpelt og ringe det end er,« — da brast hun i gråd af rørelse over at høre et anerkendende ord, måske og sandsynligvis det første i hele sit lange liv. Og mangfoldige gange i de efterfølgende år kom hun tilbage dertil: »Kan du huske, Jacques, dengang vi to bar det gamle bord op på loftet og du sagde det! De ord glemmer jeg aldrig« - og det gjorde hun heller ikke.

For at skønne, i hvor høj grad hun var en stræber, der udførte sin pligt, behøves blot at se hen til, at hun, dengang bomuldsvæveriet standsede og min fader som foran anført derved mistede sit erhverv, drog med hakken på nakken fra morgen tidlig på markarbejde helt ud til den fjernt fra byen liggende »Langager«, og hakkede ukrudt bort fra tobaks- og kartoffelagre for 2 mark = 66 øre om dagen. Og når hun så træt og foraset kom hjem, stod naturligvis husets almindelige gerning uforrettet og ventede hende til dessert, da pigebørnene dengang vistnok var for små til at kunne tage fat på det altsammen på egen hånd. Man tænke sig, hvor lidet opmuntrende det må have været at slide en hel dag for 66 øre på egen kost, og hvor lidt det forsløg til 6—8 mennesker tildels at leve for. Men hun kogte også søndagssuppe på struben af en ko, og gule ærter på et yver, altså dengang i den knappe tid. Hvordan det smagte? Jeg har ingen minder om, at det ikke smagte godt!

Fra høsttiden begyndte vi at spare vore småskillingen sammen. Ved husets fodled ud til haven pillede jeg i hemmelighed en lille sten eller et stykke kalk bort, og her gemtes skilling på skilling, indtil sidst i september trommeslageren gik gennem byen

og udråbte på gadehjørnerne: Der er kommen en holstensk skipper i havnen, hvor der er at bekomme boghvedegryn, lybske pølser, holstensk ost og flaskeæbler, gravenstener og pigeoner! Ja, der var jo til publikation foruden udråberen *Fredericia Avis*, redigeret og trykt af I. M. Eibeschütz. Den udkom to gange ugentlig, tirsdag og fredag. Vi måtte hente den på trykkeriet, hvor vi stod og så på, at den blev trykt til os, efter som man kom og erlagde sin skilling, der først måtte erlægges som betaling, i en håndpresse af den gamle typograf Chr. Hansen; først tryktes den ene side, så den anden.

Hvor tit man dog sneg sig alene ud i haven for at se, om skatten nu også var i behold, og talte den morgen, middag og aften. Beløbet må under højdepunktet have været henimod en kroners penge. Og så kom den store dag, da vi med vor lille trækvogn gik i samling derned, og hver købte for sine penge. Vi har nok hver fået en halv skæppe, ca. 5 kilo, flaskeæbler og gravenstener, til hvilke hver havde sit hemmelige gemmested oppe på loftet i det duftende hø. Hver dag i middagstimen krøb jeg op ad stigen og så til mine, og jeg talte dem og spiste det mindste og mindst kønne. Tilsidst kendte jeg hvert eneste et i størrelse, form og tegning.

De sidste 8—10 stykker spiste jeg sammen med min søster Ane til min fødselsdag den 3. november, ligeså en fireskillings bakkelse, der meget højtideligt måtte bestilles i forvejen, da bageren ikke hver dag bagte en kage så dyr som til 8 øre! Det var en i vore øjne vældig stor kage, med korender og sukker og stødt kanel i midten, en for os sjælden og kostelig nydelse. Som sagt nød jeg disse herligheder i broderlig deling med min gode veninde, min tre år yngre søster Ane. Skiftevis bed vi hveranden mundfuld, og så nåede vi tilsidst ind til himmerigsstedet, der hvor korenderne og sukkerklatten lå, uhm! Til holden fødselsdag fra forældrenes side med gaver og chokolade kendte vi absolut intet. Indtil jeg blev voksen, er der ingen, der har bemærket til mig, at det var min fødselsdag.

Jule- og nytårsaften sattes kambænken til side kl. 3, når mørket faldt på. Koen og hønsene fik ekstra foder, vor gamle sorte kat kom ind i varmen, og alle blev iført rent tøj efter at have været ude i gården ved vandposten og ved hjælp af en klat grøn sæbe vasket sig ren i en øreskål af pottemagerler. Bordet blev den aften dækket med det i kinesisk mønster blåmalede fajance, og hver mand fik en tallerken, medens vi jo til daglig spiste to og to sammen af én, hvad der altid gav vrøvl derved, at den ældste og stærkeste huggede flere svesker eller melklumper af suppen end den yngre og svagere. De to messingstager, som jeg har taget i arv, og som nu står her på buffet'en, og som vistnok var den eneste gave, mine forældre fik ved deres bryllup i 1841, blev sat på bordet og fik rene manchetter på af hvidt papir, klippet i frynser. Ikke meget, vil man synes, men da det kun skete denne ene gang om året, så var begivenheden ved sin sjældenhed dog

noget. Jeg var vel nok ca. 28 år gammel, da jeg første gang var i stue sammen med et juletræ.

Maden var kogt røget svinehoved, saltet flæsk og pølser, kogt sammen med hvidkål, gulerødder og kartofler, og dertil agurker og rødbeder. Dette varme, bævrede fede flæsk var ingen barnemad, og maven krympede sig ved at tage imod det. Men man tænkte ikke på, om det kunne være anderledes, man tænkte aldrig over, om forholdene kunne være anderledes, end de var — heldigvis! Og af pølser var der da især den lærtykke »andudel«, lavet af hakket flæskesvær m. m., stærkt krydret, en »nationalret« blandt de reformerte; men om traditionen stammer fra Frankrig eller fra deres landflygtighed i Brandenburg, ved jeg ikke (både tingen og navnet stammer fra Frankrig: fr. andouille = kødpølse). Bag efter kom æbleskiver og rompunch. Denne min barndoms juleaften synes jeg nu virkede mest ved den særprægede fred, fred i frihed fra alt arbejde, og der lå den aften over min faders hvidhårede hoved et, omend svagt skær af deltagelse overfor sine børn og hustru. Vi var i hvert fald den aften sikre på ikke af ham at lide overlast, og dette var jo meget. Som forhen sagt, juletræ og julegaver kendte vi ikke.

Hver sommer købte vi en gås eller to, som gik i gården og blev fede. Den ene blev spist Mortens-aften; hvornår den anden måtte strække hals, husker jeg ikke nøjagtig, dog vistnok til min faders fødselsdag den 2. december. Gæssene blev ganske tamme, og fra den tid har jeg bevaret det indtryk, at gæs ikke er særlig dumme. Det var prangere, som kom drivende ad landevejene helt ovre fra Østersøprovinserne med en flok på tusinder og så solgte de radmagre dyr ved godtfolks dør; ret mange daler har de ikke kostet stykket. Når vi en dag først i november slagtede svin, havde vi fri fra skole. Det var en festdag med pøselavning og ned-saltning til den anstundende vinter: »Når det knyger og fyger, er det godt at have noget i saltebaljen at tage til,« hed det.

Også når vi »botlede« kartofler var en festdag. Ved dagry rykkede vi ud alle mand, som kunne være hjemmefra, og en to-tre af slægten til hjælp, i alt det ældste tøj, vi havde at iføre os, og medførende en stor kurv med tykke gode rundtenommer af vort hjemmebagte brød af rugen af vor egen avl, belagt med spege- og rullepølse og gammel holstensk ost. De ældste gik foran og gravede med spaden buskene op, og vi krøb bagefter og ragede med hænderne kartoflerne frem af den opgravede jord. Jeg erindrer, at jorden undertiden var frossen på overfladen, så det var jo en særlig kold historie. Dengang var det altid koldt sidst i oktober.

Der var mange måltider, og mandfolkene fik sig mange gode brændevinsdramme af Ahlmanns den bedste, og vi børn havde i smug en flaske mjødblandt øl med, og mor havde altid stukken nogle æbler hist og her i madkurven. Kvindfolkene fik naturligvis kaffe. Ved tolvtiden kom middagsmaden, en mælkespand med varm risengrød med kanel og suk-

ker og smørhul og sødt øl til, og derefter stegt ål eller flæsk med kartofler. Selvfølgelig langede vi allesammen til grødsanden, om hvilken vi sad i kreds. Tallerkener kunne man jo ikke have der på den bare mark, men at maden desuagtet smagte godt, i forhold til som appetiten var stor, er naturligt. De tørre kartoffelstængler sankede vi drenge sammen og stak fyr på, og i gløderne og den varme aske stegte vi kartofler, der smagte udmærket, varme som de var med den sprøde, brunstegte skal. Med det sidste læs kartofler kørte vi hjem og fik da atter varm mad, grønkål eller gule ærter.

Efter arbejdet havde vi sædvanligvis nogle sene aftentimer til leg på gaden: langbold eller snebold-kamp eller kuren på glidebaner i den åbne rendesten i gaden, alt efter årstiden. De lange, brede, lige gader gav os god boldplads. Vort boldtræ var halvdelen af et rundt kosteskaff, og vi havde en hardtad fænomenal færdighed i at ramme bolden med fuld kraft. Hver mand havde kun ét slag, næstsids-te mand to, og høvdingen tre. Og fik han ikke sine folk hjem, måtte han ud i marken med sit parti. Vel var jeg lille, men havde vældigt sving i armen, og jeg var i to år anfører. Når jeg havde »horn« (slag), råbtes der: længere ud, lille Jacques Hermann skal slå! Og som vi kunne ramme en spurv med en sten, ramte vi med samme sikkerhed, endog på lang afstand, en modstander med bolden.

Engang imellem havde vi lidt æventyr, som rundt i haverne at redde æbler, valnødder eller anden frugt, når mørket faldt på. Vi var ikke bange for at vove pelsen for at erhverve noget, det var man vant til, både fra at græsse med koen på fæstningster-rænet, indtil skildvagten kom efter os, eller græsse med den på vejkantens rabat, indtil markmanden kom os på nakken, så man hurtigst muligt måtte sætte i trav bort med koen til ens eget, for at ikke koen skulle blive »taget ind«, hvilket kostede 4 mark i mulkt for at få den fri, og hjemme en dragt prygl, fordi man ikke havde klaret sig bedre. For vi havde ikke græsning til vore en eller to køer, så vi måtte »bede« med dem, det vil sige hugge noget ekstra foder til dem, og det var kun at erholde på forbudne steder, som foran nævnt. I middagsstunden, når jeg om sommeren kom fra badning, gik jeg med en sæk og en brødkniv ned på exercepladsen og skar græs langs gærder og stakit. Det måtte jeg gerne, da jeg havde tilladelse dertil af gamle kommandérsersergent Bergmann, som havde opsynet der, og som kom hjem til os og fik snapse.

Stegt fisk fik vi ofte: fiskerne gik om morgenen gennem gaderne med en lang stang på skulderen og råbte: plæder, rødspætter, torsk! Plæder er, hvad man her kalder flynder. Fiskene var trukne på vidier, som var stukne gennem øjnene, og hang i knipper på en halv snes stykker — de arme dyr, stumme og sprællende i denne pinefulde stilling, så køberne ret kunne iagttage deres lebedighed. Et knippe fisk, af vægt vel 3—4 kilo, kostede 8 skilling for plæder og torsk, og 16 skilling for rødspætter, som jeg dog vistnok aldrig har smagt som barn. Det gav

føde nok for en hel dag til en familie på 8—10 personer, for det spistes jo *til* kartofler; kartoflerne, som vi selv avlede, var hovednæringsmidlet, af kød-mad fik man meget lidt. Og sikken fryd, når en sjælden gang min moder om eftermiddagen stegte en pandefuld fisk, så vi fik en varm plæderhale med eddikeblandet fedt til en bar rugbrødsrundtenom — den nuværende overdådige forvænthed kan slet ikke fatte denne vor glæde over en sådan lille afveksling i vor daglige ensformighed.

Også var der stort leben, når der under en hård vestenstorm ved efterårstide var lavvande. Så gik der bud fra nabo til nabo, og med sækken under armen gik det ned til Østerstrand, hvor vi gik på det tørslagte hårde sand og sankede »skælfisk« — blåmuslinger —, og vi kunne til tider få så stor en dragt, man kunne slæbe hjem. Det var jo en udmærket lækker spise til smørrebrød, og der var en stor krukke fuld at tage til efter behag, for de kostede jo ikke noget. Om nogen forgiftning efter nydelsen, som kan hænde ved de Vejle pælemuslinger, har jeg aldrig hørt i min barndom.

Den ko, jeg bedst husker, en lille hvid og gulbroget en med et meget smukt lille hoved, købte vi i landsbyen Erritsø, en halv mil uden for Fredericia, som kvie for ungefær 16 rigsbankdaler, eller nu 32 kr. Man ser her forskellen mellem værdierne af fødemidlerne dengang og nu, da i 1918 en ko koster 600 kr., 20 gange så meget. Ellers var det morsomt nok at ligge med koen på marken, især når der var andre vogterdrengene i nærheden, så man kunne have spænd med at stjæle unge kålrabi, som man dunkede mod jorden, så skrællen gik løs, og man gnavede så løs, trods tandkødet blødte derved. Kniv havde vi sandelig ikke råd til at købe, nårsomhelst ens var bleven borte, — ikke at forglemme at snige sig, krybende langs ageren, hen til et sted, hvor der voksede ærter, o lykke og fryd!

Krudt havde jeg altid forholdsvis nok af, det fik jeg af soldaterne, som lå i kvarter hos os. For at blive fri for at gøre geværet rent, undlod de at skyde, når de var i feltjeneste, og så fik vi de løse patroner. Og en lille messingkanon eller nøglebøsse havde jeg altid, og det var mig det kæreste at skyde med disse med et passende hagl til en lille skive, jeg lavede af kulørt papir.

Drøjt var det de varme sommerdage at tørste. Derude på marken var der ikke andet vand end i grøfterne efter regnvej. Sålænge der endda var det, lagde vi os ned på maven og sugede det urene overfladevand i os — og det gik! Men når man på en brandhed dag fik sine fortørrede to rundtenomer op af bukselommen, hvor sukkeret og knaposten var smeltet af det tillige med smørret, kunne man blive så tørstig, at det kradsede i halsen. Da vovede man i sin kvide at nyde den forbudne frugt: at sætte kopatten i munden og tage en stråle og et par til; men meget måtte det ikke være, for så kunne det mærkes på det slappe yver, når man ved solnedgangstide kom hjem.

Ved sommertide slugte vi middagsmaden og ki-

lede ned til Østerstrand — Lillebælt — og i vandet. Hvis nogen havde fortalt os, at man ikke kunne tåle at bade lige ovenpå middagsmaden, eller hvis nogen af os havde tørret sig, når han kom op af vandet, han ville være bleven grinet ud og hånet. Tørre sig, det skulle blæsten på den åbne strand nok besørge, ellers tørrede det nok af sig selv. Jeg lærte først sent, 11—12 år gammel, at svømme, men ellers vadede vi ud og fangede krabber.

Hvordan jeg havde det med spøgelse som lille, husker jeg ikke; men jeg har ofte som lille dreng hørt min moder tale med nabokoner om, at nu havde den eller den en mørk aften set en »ligskare«, og dette betød dødsfald eller andet ondt. Og i Kongensgade, hvor vi boede, lå den store kirkegård, hvor de døde gik igen, og hvor uglerne sad i kirketårnets glamhuller og tudede om natten. Og naturligvis manglede der heller ikke, at han, Jens Trelde, der dræbte sin moder for at tage hendes penge til at drikke op, atter gik igen. Både madam Aliverti og mutter Skravalder, der begge var søndagsfødte, havde forgangen aften i måneskinnet fra deres loftsvindue set ham gå derovre og trille med sit afhugne hoved mellem de dødes grave. Jøsses kors! Vorherre se i nåde til os og bevar os arme mennesker fra nød og fare. Jeg har hørt min fader fortælle, at han endnu 18 år gammel ikke turde gå ud i gården og lade sit vand af frygt for spøgelse.

Indtil mit 14. år har jeg læst to morskabsbøger: »Olger Danskes krønike« og »Thorvald Vidførle«. Den første var en gammel udgave, jeg aldrig har set eller hørt om siden. Jeg husker endnu kapitlernes overskrifter: Olger Danske slår 8 kæmper og 4 hertuger ihjel. Disse hertuger står for mig som nogle sande Bech Olsen'er, siden Olger Danske ikke kunne overkomme at slå nær så mange ihjel om dagen af dem som af kæmperne. Lidet tænkte jeg på, at det var en sjældnere art af mennesker, så der ikke var mere end halvt så mange at slå ihjel af den sort; hvad en hertug iøvrigt var for noget, levede jeg i ukkelig uvidenhed om. I mit barndomshjem var der ikke én bog.

Stilen var prægtigt malende: Olger var vist blevet drillet lidt af sin modstander Reynolds, der hånende bemærkede, at han ikke kunne mærke Olgers slag. Fortørnet spytter Olger i næverne, og så kommer det: og han hug så grumt til Reynolds, at sværdet for gennem hoved, hals og ned i hans navle. Mærkede du da heller ikke nu noget? spurgte Olger. Jo, det var, som slog man mig koldt vand i bugen. — Ryst dig, så mærker du det måske noget mere. Reynolds rystede sig, og hans krop faldt i to dele, én på hver side af hesten. Ikke sandt, det var sven-de, der gav smæk for skillingen til en fantasifuld dreng, der aldrig før havde læst noget andet end historierne i Flinchs almanak til 8 skilling, som jeg da også kan udenad fra ende til begyndelse endnu den dag idag.

Disse bøger lånte jeg henne hos Speciejacques, hvis søn Vilhelm var på alder med mig. Det var hans moder, der i vor gade havde det store spisekvarter,

hvor soldaterne for 4 skilling fik et lille lersfad fuldt af oksekødsuppe med kogt ris og et stykke kød til, som sammen med deres medbragte kommissbrød var dem et godt måltid mad. Måske var prisen 8 skilling, da det tilsammen var både for- og eftermad. Sikkert er det, at en stegt plæderhale med kartofler kostede 4 skilling. Måske var kødet nok noget magert, for soldaterne skosede hende med, at hun lavede fedtøjne på suppen ved at dyppe et toskillings tællelys så længe op og ned i suppegryden, at til sidst kun vægen var tilbage.

Disse folks børn var mere civiliserede end os. De fleste var underofficerer, der lånte bøger i garnisonsbiblioteket. Han kaldtes for Speciejacques, fordi man sagde, at han ejede en hel madkasse fuld af specier, nogle store sølvmonter til 4 kroner stykket. Sparekasse kendte man ikke til at benytte i dette samfundslag, og dette at have et eller flere tusinde rigsbankdalere ansås for noget aldeles fabelagtigt. Speciejacques var også klog mand, og der yntedes i stilhed mand og mand imellem, at det nok havde sin rigtighed med, at han ejede eller havde ejet Cyprianus. Men havde han ejet den, så måtte han jo eje den endnu. For gravede man den ned, så kom den igen, og brændte man den, ligeså. For man fik jo ikke Cyprianus uden først at have givet fanden sin sjæl, og han lod ikke handelen gå om.

Der gik vi hen, når noget lem var forstuvet eller gået helt af led. Han »senede« det syge sted; det var meget højtideligt. Fornuftigt nok strøg han med tommelfingrene langs senerne, og man skulle forholde sig bomstille, da han hele tiden mumlede besværgelsesformularer, og så halede han i led, så det knagede. Det hjalp altid og kostede ikke noget. Hans moder, kaldet Smuksanne, var en gammel heks. Hun kunne sætte tandpine væk ved med en pind at stikke den syge tand til blods og brænde pinden. Til hende solgte vi store frøer for 2 skilling stykket, som hun hængte ved benet op i sin store hyldebusk, hvor der hang i snesevis af disse arme, nu vindtørre skabninger og skabte mystik. Hun kunne hekse — det hviskede man i hvert fald på tomandshånd og troede bestemt, og det vidste jo enhver, at hun oppe på sit loft havde et vippebrædt, hvoraf der, når hun trådte på den ene ende, sprang en nyslået daler op ved den anden.

Smuksanne helbredede også for buldne fingre, som folk altid havde. Man kom til hende med et stykke forholdsvis pæn klud, så stak hun hul og smurte noget af materien på den rene klud. Denne klud skulle man så hemmelig lægge fra sig en nat på alfar vej. Og når så nogen sankede den op, gik sygdommen over på vedkommende (J. P. Jacobsen har benyttet dette folketromotiv i *To Verdener*). Umorealen deri gav os ingen skruper, og man ser her, hvor stærk selvopholdelsesdriften i sin oprindelige urnatur var og er. Det gjaldt om for enhver at klare sig selv, så godt man kunne uden hensyntagen til andre, alting var og måtte være til egen fordel. Og når man desuagtet så redebon hjalp hverandre, som man i stor udstrækning gjorde, da

var dette jo gensidigt, til fælles fordel. Disse reformerte måtte jo blive nogle stærke mennesker, eftersom der aldrig blev tilkaldt lægehjælp, førend lægen med bestemthed kunne sige, at nu var det slut, så at der ikke blandt dem fandtes kunstigt opflaskede drivhusmennesker. Når de desuagtet tidligt ældedes og ikke blev så gamle som nu, da må dette velsagtens skyldes det overvættede strenge arbejde, de stadig udførte, medens de ganske savnede den opmuntring for legemet, der ligger i et åndeligt udviklet følelsesliv.

Mine forældre var de første, der dér i omegnen fik petroleumslampe. Og alle naboerne kom for at se på dette vidunder; som den dog kunne stråle! Og det var dog kun en smal fladbrænder. Ellers kendte man jo kun olielampe og tællelys; tællelyset »løb«, og tanden bøjede sig, så at talgen flød. Så var der »en tyv i lyset«, og lysesaksen måtte i virksomhed, hvis man da ikke foretrak at gå almindeligt til værks: med vædet tommel- og pegefingre at »snyde« lyset og tørre det af på trøjeærmet. Den sidste lysestump blev sat på en »profit« og brændte ud der, så det stank af ós. Hvor stor nøjsomheden var, ses alene deraf, at ingen af os fandt det ubehageligt at spise to og to på samme tid af én tallerken og ligge to og to i én seng. Som lille elskede jeg min tallerken, den jeg var med til at spise af; den var af pottemagerler, en hankeløs skål, som indvendig havde røde og grønne klatter.

Vi spiste med hornske; når en sådan var ny og kom i varm mad, blev den blød og fik en ganske modbydelig lugt, ja stank, og en vammel smag — men her hjalp ingen kære mor, vi måtte knibe tænderne sammen, når maden var i munden, og bruge skeen uden at kny, indtil den blev så gammel, at lugten og smagen var slidt af den.

Jeg kommer atter tilbage til svineslagtingen, denne store festdag, der rinder mig i hu, når vi nærmer os den 3. november, min fødselsdag (f. 1853). Her må jo erindres, at svinet var grundpillen for vinterernæringen, sammen med kartoflerne. Der i byen kunne man på den tid ikke gå hen til en høker og købe flæsk, fordi et sådant salg ikke fandt sted, idet enhver familie havde sit eget svin. Det var der plads til, hvert hus var kun i én etage, så alle havde gårdsplads og have, også familien der boede til leje. Derfor tyede man vinteren igennem altid til saltebaljen. — En torvedag i april trak fader i stadstøjet, den blå frakke af hollandsk klæde, stak en 3—4 daler i lommen og begav sig til torvs. Naturligvis skulle adskillige værtshuse besøges undervejs, og bagefter, når handelen var afsluttet, skulle der drikkes lidkøb i et halvt eller helt dusin kaffepuncher.

Men ude ved gærdet stod vi forventningsfulde og strakte hals for at se ham komme med sækken på nakken allerede langt nede i den snorlige Jyllandsgade. I dagligstuen blev den sluppen løs, betragtet nøje fra alle sider, og fik en kop mælk at drikke. At vi straks holdt af den lille seksugers gris, er klart. Og så snart den havde drukken sin mælk, måtte den

ud i svinestien, hvor der var redt til den med frisk halm. Nu gjaldt det om at bevare den, og at den trivedes. Sådant lille svin må passes lige så omsorgsfuldt som et lille barn, ellers dør det. Når jeg således taler om flæsket i saltebaljen, da må man ikke tro, at vi dengang kunne få så meget sul at spise, som vi lystede, thi saltebaljen at tage til var ikke som at skære løs af galten Gyldenbørste; når den var tømt, var der ikke mere at tage af og kom heller ikke, førend året var omme.

Det var sandelig kun små bidder, vi fik. Kartoffler og brød, det var ernæringen — kød var noget at spise til det andet. Nå, det var da også tilsidst så rivende salt, at der kun kunne tages småt til det. Kartoffler og atter kartofler året rundt: en stor grydefuld skrællede kartofler blev most med den store støder og rørt med mælk til grød. Dertil fik vi en sauce: flæsketerninger blev stegt på panden, tilsat sirup og eddike til en brun sauce, hvoraf vi kunne få så meget, vi ville have, og så spiste vi løs med en bid stegt saltet flæsk eller stegt salt ål til, og tro mig, det var ikke på skrømt! Der er ingen mad, der holder så godt ved sidebenene som »betatgrød« — det var mundheldet.

Hver oktober måned kom ålefiskerne over fra Båring Vig på Fynssiden og satte deres ruser under Treldeskov, hvortil de havde eneret. Og det var efterårstrækket af store, sorte, blanke ål, 1 à 2 pund stykket, der var på vandring ud til ynglepladserne i Atlanterhavet, de fangede, når det var stormvejr i de mørke nætter. Og da de havde standkvarter oppe hos min bedstefader, fik vi altid udsøgt et par lis-pund ekstra gode til nedsaltning til vinterbrug. De var drøje, for når de blev spist, var de så salte, at de rev os børn i halsen; men godt var det, for så meget mindre stykker behøvede man, og så meget mindre bidder tog man til hver mundfuld af kartoffelgrøden. Men at skure skæl og slim af ålene var et vældigt mas. Naturligvis blev de ikke på tåbelig københavnsk vis flåede. Nej, skindet på ålen er, som også på al fladfish, det der er mest smag i, og som smager bedst. Men vi måtte hjælpes ad: på et brædt slog vi et søm gennem halen, og så skurede vi løs med en stor kakkelovnstrør eller en halv mursten, til slim og skæl tilsidst gik af, og ålen skinnede ganske blå i sin renhed.

Så var det altså ved novembertide, at det blev afhandlet med bedstefader, hvornår han kunne komme — det var ham, der skulle foretage slagtingen af grisen. Den dag, da gildet skulle stå, fik vi også fri fra skole. I et helt døgn havde dyret ingen æde fået, for at tarmene kunne være lettest at gøre rene, men det arme dyr tog intet hensyn hertil og hylede og skreg gudsjammerligt af hunger. Tidligere end sædvanligt, kl. 5, var alle mand oppe; der skulle først og fremmest fyres op under den store grubevaskekedel for det varme vand til skoldningen. To nabofolk var allerede ankomne til hjælp, og på bordet stod smørrebrød med snaps og øl parat, til bedstefader ankom. Fra gadedøren holdt vi ud-kig efter ham, og så snart vi så hans store, krumme

reformerte næse komme frem ved gadehjørnet, løb en ind med meldingen, medens en anden ilede ham glad imøde for at få lov til at bære hængetræet, som det slagtede svin skulle hænge i på stigen for at blive afkølet, og skindposen med de skarpe knive.

Hjertestyrkningen var hurtigt indtaget, og hele styrken begav sig ud i gården. Der stod det store skoldekar med stigen lagt over; det var skafottet. Bedstefar og et par mand krøb ind i svinestien, og nu gjaldt det om at få løkken ind i gabet og snøret rundt om trynen uden at blive bidt, og så måtte den modstræbende herud af stien. Svinet skreg og hylede, så det kunne høres langt og vidt omkring i de stille gader. Så kom dyret op på stigen og blev lagt mageligt tilrette; min moder stod med opsmøgede ærmer og spanden og den store grydeske i hænderne, parat til at opfange hver dråbe af strålen af det kostelige blod til sorte pølser og den sorte blodsuppe, vi glædede os til hele året. Den var, som kråsesuppe er nu, men mørkebrun af blodet, en af de prægtigste spiser, jeg kender, men som jeg nu ikke har smagt i et halvt hundrede år.

Bedstefar holdt den spidse stødkniv mellem tænderne og kommanderede. To mand stod bøjet over svinet og holdt benene på kryds — et par stærke arme og sikre næver skulle der til, for slap benene los, kunne man blive skamferet af klovenes skrab, og fast og stille skulle dyret ligge, når stødet førtes. Så var alt i orden: han lod pegefingeren glide følsom under kæben, dér lå pulsåren, og som et lyn sad kniven der lige til skaftet. Blodet stod i en tyk stråle, som nøjagtig måtte opfanges med spanden, som holdtes i den ene hånd, medens den anden med grydeskeen ustandselig rørte rundt i blodet, for at det ikke skulle løbe sammen. En af os stod hos og spædte op med koldt vand. Så gav den sukkende sit sidste grynt og kunne komme i bad, og alle fik travlt med at bære det kogende vand til karret for skoldningen.

Så mange, som der var plads til, kunne tage del i skrabningen, vi børn også. De lange rygbørster blev omhyggeligt hevet ud; dem brugte min fader til barberkost, og han lavede også af dem små koste og klædesbørster. Derefter blev svinet hejst op på stigen og skåret op, og straks gik kvindfolkene ilag med tarmenes rensning, da lever- og lungepølse skulle laves straks. Så hang svinet der ved bagbenene med de fede flommer som siderne af en slængkappe flot bredt ud over hver sin halvdel, og de smukke mejser — tællepikkerne, som vi kaldte dem — fandt hurtigt til og gjorde sig tilgode med denne deres livret. Ingen forment dem det: de hørte jo til, og det ville have været et skår i glæden, om de ikke var komne, og det kunne da også have betydet et varsel om noget ondt.

Nu gik hver til sit, men om aftenen, når svinet var skåret ned og parteret, var der stort gilde med spegesild, frisk pølse og anden sulemad med kort tid imellem lange snapse og øl til. Bagefter blev der spillet scharvindsel eller styrvoldt, og der blev drukket store baller rompunch og røget tobak af lange

piber til henad midnat. Men ude i køkkenet bevægede sig travle hænder med fremstilling af de første pølses, hvortil kødet jo møjsommeligt måtte hakkes med hakkekniven på hakkebrættet, og allerede den næste dag, når vi kom hjem fra skole, kunne vi få en stump leverpølse til en rundtenom fedtemad, medens den gamle messingkande med sin tynde cikorie-kaffe stod venligt snurrende på kakkelovnen og ventede på os, og da var ingen gladere end min flittige lille mor, dér hun så, hvor det smagte os.

Fra 1. november til 31. marts gik vi hver dag i skole fra 8—12 og 1—4, så i 5 måneder hver tirsdag og 2 måneders ferie. Menighedens medlemmer var jo alle avlsbrugere, og alle familier havde 8—12 børn, som hjalp til, især med tobaksdyrkningen, som krævede meget arbejde. De spirer, som voksede ud mellem blad og stængel, måtte hver uge brækkes bort; dette kaldtes at »gisse«. Gamle og unge gik foroverbøjjet gennem planterækkerne, og min mor fortalte ofte, at når de havde gået således fra morgen til sidst på dagen, var ryggen bleven så krum og stiv, at de ikke kunne rette sig op, men måtte lægge sig på maven, og en anden satte sig da på ryggen og blev ved med at gyngede dér, indtil ryggen atter var kommet i den rette stilling.

Og så er der krigen — den eneste fuldtud lykkelige tid i min barndom. Aldrig havde jeg drømt om at få så meget krudt på én gang. Lommen helt fuld! Min moder kunne ikke forstå, at min skjorte indenfor var kulsort, ligesom hånden, der ikke var til at holde fra altid at være i lommen for at fornemme krudtet løbe mellem fingrene. Krudt, det var mere værd end guld! En aften i februar kom de første flygtende. Ugen i forvejen havde vi fået »telegraf-depechen«: Dannevirkestillingen opgivet uden sværdslag. Det var general de Meza, som havde forrådt os til Tyskerne, hed det blandt almuen.

De flygtende tropper kom i uordnede skarer: infanterister, ryttere og artillerister, uden heste, uden kanoner, imellem hverandre. Vor gade var fuld af soldater, der stod stille, ventende i den faldende frostsne på at blive anvist kvarter; nogen ledelse synes der dog at have været. Et halvt hundrede ægtvogne med proviant: røgede skinker, ost, brød, holdt også i gaden. Det var begivenheder for en ti-års dreng med fantasi! Vi fik en halv snes mand i kvarter, og i butikken fik vi i aftenens løb alt udsolgt af tobak, øl, snaps og andre sager. Soldaterne betalte redeligt, hvad det kostede, og ved sengetid var der et par hundrede daler i kassen — en uhyre sum penge i de tider.

Inde i den lille dagligstue sad en halv snes soldater ved bordet eller uden for dette og spiste af deres kommisbrød og skar tykke skiver til af deres røgede flæsk, som der syntes at være nok af. Den store kobberkedel var hele tiden over ilden; kaffebønnerne blev hældt derned, og når kaffen kogte, blev den delt rundt, og de forkomne soldater drak kaffen som den var, varm med grums og det hele.

Senere blev der i vor lade indrettet udleveringssted for oksekødet til soldaterne, og da fik jeg en

aften for første gang i mit liv bøf, og det så meget, jeg kunne proppe i mig. At jeg ikke revnede derved, er mig endnu en gåde. Han, der forestod uddelingen af kødet til soldaterne, hed Arndt, var Slesviger, kunne næppe tale et ord dansk og hørte til ved musikken! Han lå i kvarter hos os på fuld kost. Han skar det bedste ud af kødet til husets eget brug, og hele huset fik uden smålige skrupler levemad. Staten betalte jo gildet, så der var ingen smalle steder, og vi spiste kød fra morgen til aften, så meget vi orkede. I månedens løb blev endda saltebaljen fyldt til randen.

Så var det om morgenen den 20. marts 1864, at vi vågnede ved en ukendt støj, og da vi så ud, gennemkrydsedes luften af lange, sorte striber, som landede med brag og knald. Det var Østrigerne, der med 36 kanoner fra 6 batterier byen rundt overdængede os med brandgranater. De var fyldt med raketsats, som fusede ud i alenlange stråler af huller i forparten, og hvor de kom ind i foderoplagerne, stak de straks i brand. Alle kreaturer blev slået løs for ikke at indebrænde, og de løb forskrækkede og forstyrrede og hjemløse rundt i gaderne og stak halen i vejret og bissede skrækslagne afsted, når en granat sprang i deres nærhed.

Og så skyndte folk sig ned til Østerstrand, fatter med bylten med sengetøjet indsvøbt i lagenet på nakken, mutter med de skrålende unger ved hånden. Og kom en granat hvæsende, kastede de sig alle næsegrus på jorden, for at stumperne kunne ryge over dem, når den sprang. Dernede bag de høje volde var de i sikkerhed. Hver halve time kom Peter og jeg hjem med så mange varme granatstumper, vi kunne føre med os; det var sjov. Min ældste broder Jacob var kommis hos købmand P. Hassing, som havde fragtet en stor båd eller lille jagt til at føre sine kolonialvarer bort fra byen i sikkerhed til Børgense. Ved middagstid kom han løbende: »Vil I med til Fyn, så kan I komme, men det skal være straks, for om lidt sejler han.«

Og som vi gik og stod, drog fader og moder, Marie, Ane og jeg afsted. Mig måtte de dog først hente oppe på toppen af Jacob Devantiers tobakstørrehus, hvor jeg var flygtet op for at slippe for at rejse med dem til Fyen, bort fra hele krigsherligheden. Her leved vi i spænd og sjov dagen lang! Peter og Mathis blev hjemme for at værgen arnen og tage vare på koen, som i disse dage skulle kælvne. Peter var 14 år, Mathis 17. — Vinden var østlig og altså stik imod, og fra kl. 12 middag, da vi afsejlede, til kl. 12 midnat krydsede skipperen med sin bredbougede skude sig frem mod det stride vejr.

Jeg husker, skipperen kogte kaffe, mad havde han ikke til os alle, og vi selv heller ikke. Jeg havde puttet et par næver fulde af svesker i min lomme; men den var jo fuld af krudt, så dette måtte først suges af og spyttedes ud, førend sveskerne kunne glide ned. Og min moder og de andre kvindfolk måtte forrette deres nødtørft over en gammel smørfjerdning på dækket, medens skipperen og hans skibsdreng med et forstående smil så til, når under sku-

dens slingren bøtten væltede og madammen med, så hun under hvin og skrig måtte på'en igen.

Under dækket lå Ane og jeg sammen på nogle sække kaffe. Søvn som sådan fik man ikke, nærmest døds, — en tankeløs hengivelse i skæbnen, sultne som vi var, og uden overtøj eller andet dække, og frostvejr var det. Jeg mærkede benene blive kolde, højere og højere opad, og jeg ruskede i min tre år yngre søster Ane og spurgte hende: »Æ do dø'?« — »Nej, Jacques, men æ da do?« — »Nej, it eno.« Og hver gang skuden tog en overhaling af de kraftige søer, eller når den gik over stag og fokkekausen med bulrende raslen rutsjede over løjbommen ned i læ, råbte Hassings gamle tjenestepige: »Åh Gud dog, nu droner vi!«

Kl. 12 nat nåede vi ind til Bogense, hvor befolkningen i den mørke nat kunne se brandgranaterne over Fredericia og at byen brændte. I erindringen om den samme begivenhed for 15 år siden var de med beundringsværdig opofrelse på benene for at tage mod mulige flygtninge. Da jeg fra lasten blev sat over bolværket, drattede jeg omkuld; benene var da ganske følelseløse. Vi kom til en købmand P. Buch, og her troede jeg at være kommen til en anden verden. En stor, gammeldags stue, udstyret med mørkt egetræbjælkeloft, og henne i den anden ende i en kamin, der for mig var som en stor bageovn, brændte store favnestykker bøgetræ. Sådan noget havde jeg jo ikke nogen anelse om var til, og så pludselig komme fra det trange kolde leje i skibet herind i denne store, varme, vidunderlige stue! Hjernen stod stille, men øjnene stirrede trods søvnigheden.

Først fik vi en lille kop med suppe, bouillon — at de spiste suppe af kopper! — og derefter smørrebrød, således som jeg aldrig havde set det før: små trekantede stykker, ganske tynde, med mange forskellige slags pålæg, jeg ikke vidste hvad var for noget. Jeg kunne putte flere stykker i munden på én gang uden at få så meget, som når vi hjemme bed en mundfuld af vore tykke hjemmebakte rugbrødsrundtenommer. Jeg kom til at bo den nat hos en snedker Andkjær, hvor jeg lå på et tagkammer. For første gang i mit liv skulle jeg vaske mig i et vandfad indendørs, — hjemme var det blot en klat grøn sæbe, og så ud under vandposten i gården.

At jeg den nat kom mæt i seng, tror jeg ikke, for jeg var svært benovet og genert, og selv om der var mange små stykker af dette smørrebrød, kunne jeg sikkert have spist det alt sammen, selvom hele bordet havde været belagt dermed. Vi havde intet nydt fra om morgenen undtagen skipperens kaffe med et stykke kandissukker til, og søen tærer. Meget forlegen var jeg om morgenen, da jeg havde vasket mig og ikke kunne få mit svære hår redt, da der ingen kam var. Så spredte jeg fingrene ud og redte mig på den vis; men jeg var meget flov, da folkene om morgenen kaldte mig ned til kaffe. Jeg var finfølelse nok allerede dengang.

Op ad dagen kørte vi til landsbyen Røjle, og hos de samme folk dér, hvor mine forældre havde op-

holdt sig under bombardementet i 1849, fik vi ophold. Også der fik jeg noget nyt mad, som jeg erindrer: hos landsbyens slagter fik vi lever, nyre og hjerte, som blev lavet til ragout med laurbærblade og allehånde og smagte udmærket godt. Da vi havde været der 3—4 dage, tog min fader hjem for at erfare, hvorledes det stod til der, og da han kom tilbage med gode tiender om, at beskydningen var holdt op, drog vi afsted, og ugedagen efter flugten var vi atter hjemme.

Så kom den ni måneder lange invasion af Østrikerne. Det var overordentlig rare folk, ligeså nemme at have i kvarter som danskerne. Ja, måske selve Ungarerne undtagne — dem kunne vi ikke tale med, og de optrådte noget brøsig og hensynsløse. De fattedes ganske kultur, lignede fuldtud vore Zigeunere. Vi fik 4—5 mand i kvarter, men uden på døren skrev de »sechzehn Mann«. De ville ikke være flere for at have det mageligere, end når de var mange. Deres sigtebrød, som de lod ligge og blive soltørret i vindueskarmen, skar de ikke, som vi gør, i skiver, nej, de brak en humpel af, som de spiste tør til en slurk rødvin af feltflasken.

De afleverede til os deres naturalieforplejning, som var ganske lidt, og fik så middagsmaden hos os. De stegte flyndere turde de ikke give sig i lag med, stod og vendte og drejede den tilsyneladende fladtrykte fisk mellem hænderne og lagde den tilside. Disse fastlandsmennesker havde vel aldrig hørt om, langt mindre set eller smagt en saltvandsfisk. De var meget slikne efter grøntsager, støvede hele omegnen igennem efter peberrod, som de spåned i en tallerken og spiste med eddike til, ligeså bladene af fandens mælkebøtter. Ellers købte de i butikken »für zwei Rotten (?) Butter« — for to skilling — og den lille klat, de fik, puttete de i munden uden noget til. Snaps kunne de lide. Halv pægl »mit Pfeffer«, en halv pægl brændevin med en spiseskefuld stødt peber i drak de ud i et drag uden øl til om morgenen på fastende hjerte.

Der var god mandstugt blandt dem. Det mindste tyveri, som af min faders tobakspibe, og de blev lagt på gymnastikhesten oppe i eksercerhuset og pryglet til blods med tykke hasselstokke; jeg har selv set det ind ad den åbentstående dør. Og ude i Trelde blev en soldat skudt for voldtægt. Vi havde også engang en Ungarer i kvarter, han var teolog og kunne tysk. Han fattede interesse for mig og lærte mig en hel del ungarsk. Han skrev mange ark ungarske og tyske ord sammen for mig, men det er naturligvis gået tabt. Servus baratum! var Ungarernes hilsen, når de kom ind. — Men o sorg, da de drog bort, og skolegerningen og det vante liv begyndte som tilforn.

Allerede 5 år gammel kom jeg i skole hos en gammel soldat, som hed Steffen, hvor jeg og en halv snes andre purke sad på en bænk i hans lille stue og lærte bogstaverne at kende. Han havde været med i Napoleonskrigene, og også han havde St. Helena-medaljen, som han altid bar på opslaget af sin slidte frakke. Han holdt meget af mig og forærede mig en

lille sølv mønt, han havde ført med sig hjem fra krigsfærden i de fremmede lande.

Et par år efter havde jeg en rar dag, når min moder skulle have skrevet brev til min broder Abraham, som var elev på den nu nedlagte artilleri-underofficers-elevskole på Frederiksberg slot. Den dag havde jeg naturligvis fri fra skole, for det tog jo lang tid for hende at få sagt, hvad jeg skulle skrive, og jeg ville jo forme det om. Lige fra mit syvende år havde jeg sans for sprogets vellyd, noget som min moder ikke havde begreb om. Der var to ældre søskende hjemme, men det var mig, der bedst kunne.

Fest var der til stormarkedsdagen den 2. november. Da fik vi atter strømper at gå med og nye træ-

sko; indtil da var vi fra foråret gået med bare fødder. Træskoene var helt af træ og sluttede ikke om fødderne som en støvle, og skønt de blev udringede med et glasskår på overkanten, så huggede jo alligevel ved hvert skridt vristen derimod, så der hævede sig på vristen en svulstagtig knyst så stor som et hønseæg. Om vinteren blev træskoene altid fulde af sne, så man stadig havde våde fødder og frostknuder, der gik hul på, så vi måtte ligge i sengen med klud om, påsmurt oksegalde eller hundefedt. Først det sidste år, jeg var hjemme, fik vi træsko med overlæder, en sand lise for vore arme, mishandlede fødder.

Barndomserindringer

Af kunstkniperske Johanne Hermann

Uddrag af brev fra 1939

Bedstefar har jeg ingen erindring om, kun hvad jeg har hørt om ham, nærmest af mor. Hun holdt meget af ham, og jeg tænker mig, at han har været den, hos hvem »denne frøken fra Vejle« har mødt mest forståelse, for når jeg ser på ungdomsportrætter af mor og hendes søstre i deres brusende silkekjoler, kan jeg levende sætte mig ind i, at kritik var uundgåelig hos den hårdt arbejdende Hermannske familie.

Men bedstemor har jeg mange erindringer om. Hun har selv fortalt mig, at krigen mellem Nord- og Sydstatene var årsagen til, at dampværket i Fredericia standsede, så bedstefar blev arbejdsløs, og bedste måtte gå på dagleje. Det var mest markarbejde, især i tobaksmarken, og jeg tænker mig hos genboerne, de rige Alliverti's (senere Alberti. O. H.) Derfra husker jeg nemlig en tobakslade og en stor port, der har hun nok siddet og trukket tobak på en snor og samlet sig noget af den gift, som plagede hende, da hun blev gammel. Daglønnen var ikke stor, højst en krone, og selv om de havde en ko og en gris, har det ikke slået til. Jeg kan huske, at jeg har spurgt bedste, om bedstefar da ikke kunne gå på arbejde? Men dertil svarede bedste, at det kunne han ikke — og det ville han heller ikke. Men så fik hun ideen med en købmandshandel. Bedstefar skal have været imod det, men hun førte det tappert igennem, fik slået en disk op i sin bedste stue. Hjælp fik hun ikke, måtte selv ordne det, og det gik heldigvis godt, så han forsonede sig med butikken, og da fabrikken kom igang igen, beholdt hun den. Jeg ved ikke, om bedste havde penge på bank, som enke klarede hun sig jo uden nogen som

helst hjælp. I ejendommen var der to små lejligheder foruden hendes egen samt et større og mindre soldaterkammer. Måske var ejendommen gældfri, så hun har kunnet leve af den. (Netop således forholder det sig. O.H.). Jeg har aldrig hørt hende klage over, at skillingerne ikke ville slå til, men ofte sige »man skal sætte tæring efter næring«.

Far hjalp af og til med råd, men det hændte, at bedste alligevel handlede på egen hånd. Således skulle der engang udføres et tømrerarbejde, men da far kom derop med manden, var arbejdet udført, og tilmed af en mand, som far ikke kunne lide. Da skal jeg love for, at far blev vred. Men egentlig er det let at forstå, at der kunne opstå rivninger mellem to så uens naturer. Efter en sådan tildragelse varede det lidt længere, inden bedste besøgte os, men når hun så kom, var det — selv for et barn — ikke vanskeligt at opdage, at det betød en lettelse for begge parter. Og så udspandt der sig gerne denne samtale mellem mor og bedste: »Vil bedste ikke have tøjet af og blive til aften?« »Jo, det vil jeg da gerne, men nu tog jeg ikke min kappekurv med.« »Den kan et af børnene hente« — og vi var mere end villige. »Min syring har jeg i lommen, hvis der er noget af børnenes tøj, der skal efterses, så kom med det.« Og det var ikke få eller små bunker, jeg har set ved bedstes plads efter en sådan eftermiddag, hun var utrolig flittig. Men hun kunne heller ikke lide at se os ledige. Hvis hun så os med en bog, så plejede hun at sige: »Far sagde nu altid, at det var værre at være forfalden til romaner end til drik.«

Når det så mørknede, og medens mor lavede af-

tensmad, bad vi bedste fortælle, og det skulle altid være om krigen, de samme historier om og om igen. Vi blev aldrig trætte af at høre om tante Trine (92), der, da hun skulle flygte, satte alle sine kapper ovenpå hinanden på sit hovede. Om at bedstefar først ikke ville med, men så tilsidst gav efter. Og så lå de længe, længe nedden under volden og ventede på, at det skulle blive deres tur. Endelig kom de da afsted, men så skete der en katastrofe, da den svære mand satte sig på toften, gik fjælen itu, og nu ville han i land igen. Bedste måtte holde ham fast i armen, indtil båden stødte fra. På Fyen blev de indkvarteret på forskellige gårde, så bedste måtte vandre lange ture for at se til børnene og passe lidt på med renligheden. Af og til tog hun over til Fredericia for at se til de to drenge, som var bleven der.

Efter aftensbordet læste en af os avisen for hende, og så ville hun hjem. Christiane og jeg fulgte hende i reglen, og var der sne, kørte vi hende i skubkane. — Således kunne bedste samle os, og det kunne mor ikke. Hvis hun ville holde os inde, måtte hun op med et traktement: Vafler, sneboller eller sirupsstænger. Og så skulle det altid ske i stor hemmelighed. Køkkendøren blev låset. Senere er det gået op for mig, at det altid skete på dage, hvor

isen på voldgraven var usikker. Mor var en ængstelig natur, det var far ikke, han syntes snarere: Jo galere, des bedre.

Om sommeren besøgte bedste os ikke så hyppigt, da var det os, som søgte op til hende. Hun havde sådanne dejlige røde sommeræbler i sin have og rigtige sukkerærter. Endvidere var der et rigt flor af lyserøde månedsroser og hvide liljer. Af disse sidste lavede bedste hvert år liljeolie, et fortræffeligt middel mod brændt skade. Mor sørgede altid for at få en forsyning, jeg tror, man brændte sig oftere i gamle dage, men det var vel naturligt med det gammeldags komfur. Fastelavns mandag samlede bedste os alle, vistnok en snes børnebørn i Fredericia. I det store soldaterkammer bed vi til bolle, blev trakteret med æbleskiver, legede og dansede. Bedste dansede med os, og jeg husker, hun holdt bedre ud end tante Cathrine. Det var en rigtig festdag, og når vi skulle hjem, fik vi hver et æble med en sølvskilling stukket i. De små fik en tiøre, de store en femogtyveøre.

Ja dette er, hvad jeg mindes tydeligt fra min barndom. Når jeg nu hos nogen af de yngre af slægten finder et eller andet, som minder mig om bedste, så glæder jeg mig altid.

Uddrag af erindringer om barndomshjemmet

Af fru Agnes v. Holstein, født Hermann

Jeg er født i Fredericia den 20. oktober 1878. Mine forældre var retskafne og rettænkende mennesker i jævne kår. Min far, Emil Johan Hermann, født den 9. november 1852 (114), var i min første barndom nådler og bestyrer af en stor en gros læderforretning, men da ejendommen nedbrændte, og han gerne ville være selvstændig, begyndte han for sig selv som nådler med nådlemaskine og senere til lige håndsyt fodtøj. Da jeg var en 10 år, købte han sig et lille hus med have i Kongensstræde 18. Det var en stor begivenhed i vor fattige tilværelse.

Min far var af fransk reformert slægt, som i hundreder af år havde indgiftet sig med hinanden, og som holdt strengt på deres calvinistiske tro. Det var derfor i deres øjne en stor skandale, da min far giftede sig med en katolsk pige, Emilie, datter af kunstmaler Wilhelm Wander i Middelfart. Han var en af de første, der brød den gamle tradition. De hadede — ikke uden grund — katolikerne, som havde forfulgt og fordrevet dem fra deres fædreland, brændt deres hjem og dræbt deres slægt. Bartholomæusnattens rædsler blev aldrig glemt. Da mine forældre skulle vies i den katolske kirke, måtte far ikke engang klæde sig til brylluppet i sit

barndomshjem, og i mange år ville hans forældre ikke se ham. Mine forældre blev viet den 4. maj 1877. Min mor var en dygtig og energisk kvinde og en meget fanatisk katolik. Hun påvirkede stadig min far til at gå over til katolicismen, og han blev da også optaget i den katolske kirke kort før min fødsel. Om han blev lykkelig i den tro, er jeg nu i tvivl om, men ægteskabet blev i alle tilfælde lykkeligt. Vi to søstre (min søster Jeanne blev født 2 år efter mig) fik en efter vore forhold god opdragelse i enhver henseende. Vi blev holdt strengt til skole og kirke og oplært i »den ene saliggørende tro«, som det hed. Dette prægede hele min barndom og ungdommen med. Vi blev sendt til kirke 2—3 gange hver søndag fra vort syvende år, og i skolen var bibelshistorie og katekismus hovedfagene, ikke en dag uden 1—2 timer i disse fag. Vi var desuden til messe hver morgen og måtte bede mange bønner i dagens løb. At der ikke blev ret megen tid til praktiske fag, er forståeligt. Det skete i den bedste mening, vi skulle frem for alt være »gode katolikker«.

Vi to søstre blev tidligt vænnet til at arbejde i huset og til stor sparsommelighed. Vi måtte — for-

uden at passe skole og kirke og hjælpe til i huset — også hver dag sy, strikke eller hække i flere timer i stedet for at løbe på gaden som andre børn. Vi blev opdraget til streng lydighed og sanddrøhed, den mindste usandhed blev straffet strengt, og ve os, hvis vi ikke straks adlød en ordre. De var begge store naturelskere og holdt meget af dyr. Vi havde altid katte og kanariefugle i mit hjem, som vi lærte at passe og være gode imod. Om søndagen gik vi ofte i skoven eller til stranden med madkurven, og vi tilbragte mange dejlige timer i Fredericias skønne omegn.

Min mor var ud af god familie og havde fået en god skolegang og opdragelse. Hun forstod at hygge med små midler i vort lille hjem og klædte os smukt, egentlig bedre end andre børn af vor stand. Hun var så ferm til syning og håndarbejde. Min far var som før sagt født og opdraget i den reformerte tro, der var strengt sædelig, men gudstjenesten, der mest foregik på tysk, var meget mangelfuld, skolegangen ligeledes, så børnene lærte kun dårligt at læse og skrive. Det danske sprog, de talte, var stærkt blandet med tyske og franske ord. Min far havde oplevet krigen 1864 som tolvårig, og han fortalte os meget derom, når vi gik søndagstur med ham rundt om volden. Han fortalte, at de måtte flygte i sejlbad til Fyen, da Fredericia blev bombarderet, og at de blev glade, da de kom tilbage og fandt deres hus i Bjergegade og ligeledes det i haven nedgravede sølvstøj og andre værdigenstande i god stand.

Jeg husker tydeligt min farfar Jean Hermann (57), gift med Marie Honoré. Han var murer og husmand og boede i Bjergegade lige nedenunder volden. Huset var et langstrakt hvidkalket hus med to 3-værelers lejligheder, hvoraf min onkel Jacob Hermann og tante Judith (64) beboede den ene. Jeg husker disse små hjem som hyggelige og indrettede efter tidens skik. De mindede om danske husmandshjem, men dog med de franske bønderes særegne stil og skikke. Vi kom fra en lille forstue ind i en ret stor opholdsstue med bilæggerovn, senere kakkellovn og en stor alкове med blomstrede forhæng. Under vinduerne stod slagbænke, hvor børnene havde sovet som små. Foran stod et langbord med skuffer, for bordenden en armstol til husfaderen og en lang bæk udenfor bordet. Der var også et bornholmerur i stuen, som vi børn fandt meget underholdende med dets kraftige tik-tak.

Den næste stue, vi kom ind i, blev kaldt stadsstuen og kun benyttet i julen og andre familiefester. I den stod et par store dragkister, et klædeskab og et bord med mange stole omkring. På den ene dragkiste stod der to porcelænshunde, som vi børn fandt morsomme, skønt de just ikke var smukke. Der stod også »de fine kopper«, som kun blev brugt ved højtider. For vinduerne var ophængt små brogede gardinkapper, og i karmene stod masser af frodigt blomstrende planter: pelargonier, geranier, fuksia o. l.

I et kammer til gårdsiden stod et par senge med

Jean Hermann, murer, f. 12/3 1808, d. 4/5 1887, gift 27/4 1838 med Marie Honoré, f. 4/10 1811, d. 9/1 1888.

tunge hjemmevævede dyner og puder. I køkkenet var i min barndom et åbent ildsted, som senere blev erstattet med et lille komfur, hvilket min farmor fandt var en altfor stor ødselhed, men hendes voksne børn var mere moderne indstillet. Gulvet var først belagt med almindelige brosten, som også senere blev erstattet med mursten, det syntes farmor var altfor »grovfint« som de gamle udtrykte sig. På køkkenvæggen hang smukt poleret kobber- og messingstøj, der blev pudset meget ofte og strålede omkap med vinduerne og billederne på væggen.

De reformerte kvinder var så godt som alle meget propre og dygtige, de arbejdede fra tidlig morgen til sen aften i hjemmet, i haven eller på »ækamp« eller ude på »æk lod«, som de udtrykte sig, når de talte om den jord, der var tildelt dem af kongen.

De reformerte eller »Calfinerne«, som de blev kaldt, havde deres egen dialekt, en blanding af tysk, jydsk og måske en antydning af franske ord. Desværre husker jeg kun lidt af denne ejendommelige og morsomme dialekt, men jeg erindrer et par spottelinier, som drengene på gaden råbte efter de reformerte børn: »Over æ himmel wenn over æ jord alle kalmukkers potater de gror«.

Min farfar havde et par grise og en ko ude i stalden, som det var hans stolthed at vise frem, når min far og jeg kom på besøg. I haven var der en tobakslade til at tørre tobakken i. Huguenotterne var som bekendt meget dygtige, energiske og nøjsomme mennesker, som havde ført en århundredlang kamp for deres åndelige og materielle eksistens og havde været tvunget til at arbejde strengt og være meget sparsommelige i deres daglige liv. Dog kunne de lægge skilling til skilling og derved samle en lille

sparesum, som skulle anvendes i deres høje alderdom eller gå i arv til børnene. Udenforstående stemplede dem som »de gerrige calfinere eller kalmukker«, men med urette. Huguenotterne var gode og hjælpsomme, når nogen kom i nød, især mod deres egen slægt. Min farfar, den lille beskedne husmand og murer, havde også en spareskilling i baghånden, og efter hans død og hans kones fik de fem overlevende børn udbetalt hver 500 kr. Det var mange penge dengang, og det var dygtigt gjort af disse fattige mennesker, der hele livet havde forårsaget al luksus. Jeg er stolt af at nedstamme fra disse gamle hædersmennesker. Det var lidt om deres daglige færd, men jeg mindes også, når vi samledes til fest i det lille hjem, især om julen. Først kom den store begivenhed, når »æ gris« skulle slagtes. Så var der travlhed i mange dage, der skulle jo laves mange slags grisemad og nogle specialiteter (nemlig franske?): Lungepølser og en pølse, de kaldte andittel (andouille), som vi fandt særlig velsmagende. Min farmor kom på besøg i mit hjem og havde »æ slagting« med i sin store lågkurv. Jeg synes aldrig, at nogen har kunnet lave så gode pølser som farmor.

Jeg har ofte hørt min far sige, at vi egentlig hed d'Armand, men at navnet var blevet fortysket under slægtens lange ophold i Tyskland og var bleven til Hermann*).

Da jeg var 8-10 år, husker jeg, at når kaffepunserne virkede, blev mændene meget ivrige og høj-røstede, og bølgerne gik da højt. Jeg opsnappede ordene »Bartholomæusnattens rædsler«. De så vredt til min mor, og jeg forstod, at de så rødt, når hun var til stede. Ved den tid ville hun altid hjem. Jeg var for lille til at forstå grunden til uenigheden, men jeg fik et stærkt indtryk af den. Vi kom jo kun sammen med min fars slægt ved højtiderne, især julefesten, netop på grund af mine forældres religiøse indstilling. Men jeg ser endnu for mig deres røde ophidsede ansigter, så vi kan roligt slutte os til det, de følte, tænkte og talte om: deres livs-sag.

Min bedstefar, murer Jean Hermann, spillede harmonika, og det lavede svært op ved de festlige lejligheder. En nytårsaften, jeg var 9 år, var jeg med min far oppe for at ønske godt nytår. På bordet lå den nye almanak for 1888 opslået. Min far og bedstefar talte om de tre 8-taller. Det var sjældent at opleve, og ingen af os ville opleve tre 9-taller. »Ikke engang barnet der«, sagde bedstefar. Han var en lille tætbygget mand med kind- og hageskæg og meget livlig. Min farmor (Marie Honoré) var en stille kvinde med sort hår og mørke øjne, gik altid med kappe. Hun var tunghør. Engang det var nytårs ny, tog hun os med udenfor for at vise nyet brød, flæsk, salt og en tokrone og ønske, at vi ikke måtte savne disse ting i det nye år.

Børnene boede i samme gade eller kvarter som forældrene. De to onkler Jacob og Peter havde hver 6-7 børn, den tredje onkel Johan havde to. De var alle gift med dygtige kvinder, som holdt deres hjem smukt og blankt pudset. Deres huse og haver var indrettet omtrent som forældrenes hus. Hos dem kom vi kun en sjælden gang, de glemte aldrig, at deres yngste bror var gået over i arvefjendens lejr.

Jeg vil tilføje, at jeg aldrig så andet end godt i mit hjem. Jeg har aldrig set min far beruset, skønt det dengang var skik, at manden skulle have kaffepunse eller snapse. Jeg har aldrig hørt min far bande. Han var en stille, klog og flittig mand, som kun havde fået få skolekundskaber, men senere læste meget for at bøde derpå. Han elskede sit hjem, hustru og børn, han kunne ofre alt for os og ville altid gerne glæde os med de små midler, han rådede over. Han var en håndsnilde mand, der kunne lave mange ting. Han kunne skille et ur ad, rense og pudse de enkelte dele og sætte dem rigtigt sammen. Han var hele familiens urmager. Han bandt også selv alle sine bøger ind og murede og malede i huset, som var meget velholdt.

Min barndom var tryk og lykkelig, selv om vi blev strengt opdraget og levede under nøjsomme kår.

*) Adskilligt tyder på, at slægtens navn er d'Armand. Men navnets fortyskning skete uden tvivl i Fredericia omkring 1800. Otto Hermann.

Fredericiaminder

Af manufakturhandler Jacques Hermann

Det falder mig naturligt, når jeg skal nedskrive nogle af de ting, jeg mindes fra min barndom i Fredericia, da at citere — til ære for vore franske forfædre — hvad Hugo Matthisen skriver om dem i sin bog: »Fredericia 1650—1760«:

Med den reformerte menigheds bosættelse i Fredericia 1720 havde byens hæderlige borgere fået forstærkning i deres hidtil forgæves kamp mod de mange usociale elementer. Thi de franske kolonister blev ved deres hæderlighed og lovlighed, deres flid og nøjsomhed, både socialt og økonomisk af den største betydning for byens trivsel. Ingen uhæderlighed i nogen form, ingen råhed eller voldsomhed smittede denne strenge, pligtro menighed, den kom til at udgøre den faste grundstamme, staden hidtil havde savnet.

Mon der i nogen by i landet fandtes så mange gode legepladser for børn som i min fødeby? Lige ved hånden havde vi Østerstrand med den fineste badestrand, bastionen og voldene til slædeture, voldgravene til skøjteløb. Det var imidlertid forbudt at bade ved Østerstrand, da det »kunne krænke de spadserendes blufærdighed« på volden, men det gjorde det kun til en så meget mere spændende sport at nå at bade, inden skildvagten, der også skulle sørge for, at badeforbudet overholdtes, kom og så os. Når vi engang imellem blev overrumplede, greb vi kun vort tøj og vandrede med det under armen langt ud i vandet og var derved udenfor farezonen.

På voldskrænterne voksede mange jordbær, dem måtte vi ikke plukke. Græsset var udlejet til høslæt, derfor måtte vi udsætte vore egne private vagtposter i jordbærtiden, når fristelsen blev for stor, og vi fik lyst at smage på den forbudne frugt. Vagtposterne passede deres, skyndte de andre børn sig at plukke og trække bærrerne på lange græsstrå, og bagefter delte man så byttet.

Ved militærets skydevold tog vi bly til skibskøle på vore hjemmelavede skibe og synk til vor fiske-snøre. Vi fiskede nemlig meget ved Lillestrand (Randsfjord), fiskede er måske så meget sagt, for jeg tror aldrig, vi fangede noget, men turen og den medbragte mad, som vi spiste i de dejlige omgivelser, var rigeligt umagen og de store forberedelser værd.

Det satte naturligvis sit præg på byen, at den var en garnisonsby. Da der endnu ingen kaserne var, blev soldaterne indkvarterede hos byens borgere og spredtes på den måde over alle kvarterer; for en betaling af 33 øre om dagen pr. mand skulle hus-ejerne levere: soldaterkammer, opredt seng og

håndklæde; under indkaldelserne til manøvrerne var dagpengene dog oppe på 66 øre.

For os drenge var det store dage, når rekrutterne blev indkaldt til tjeneste, og vi lærte dem at pudse deres uniformsknapper, som den gang var af bly, og som skulle være spejlblanke, når de stillede til tjeneste om morgenen, for uøvede rekrutfinger var det ikke så lige til at få en blyknap blank, men vi andre var efterhånden specialister i pudsning. For de tjenester, vi gjorde dem, skulle vi have krudt til gengæld, det havde vi hårdt brug for til vore fyrværkerisager.

Når rekruttskolen var overstået, tog soldaterne ud på fælleden til de større øvelser — om lørdagen drog de hjem med regimentsmusikken i spidsen og nåede byen ved 12-tiden, hvor de tog opstilling langs Danmarksgade. Vor skoletid var endt samme tid, og nu stormede vi afsted for at overvære fanemarchen; jeg kan føle det endnu ved tonerne af en fanemarch, som jeg følte det som barn, når dens toner lød, og vi stod stive som støtter.

Den største festdag i året var 6. juli. Aftenen før blev alle mindesmærker pyntet af børn og voksne, intet sparede hverken af kræfter eller på blomster, så snart var alt helt dækket af blomster. Næste morgen kl. 6 skydes kanonsalut fra Prinsens port, kl. 7 går reveillen gennem gaderne; fra Rådhuspladsen udgår kl. 12 den store procession, heri deltager alle byens embedsmænd og officerer i

Charlotte le Fevre, f. 5/1 1783, d. 12/9 1868, gift 13/12 1804 med Pierre Honoré, f. 23/7 1779, d. 19/5 1849.

galla samt byens borgere. Mens kirkeklokkerne ringer, og musikken spiller sørgemarch, går turen til den store krigergrav i Kongensgade, hvor en af byens præster taler, bagefter sætter musikken i med: Dengang jeg drog afsted, og nu går turen til Landsoldaten, hvor der også tales. På Rådhuspladsen opløses toget, og man går hjem igen gennem de pyntede gader, hvor flagene vajer fra alle huse, og alle vinduer er pyntet i rødt og hvidt. Dagen ender med fest i Fuglsang skov, hvor der til vor jubel var det herligste festfyrværkeri.

Om de to slesvigske krige har jeg kun hørt meget lidt; i 64 var min mor med 3 børn på 5, 3 og $\frac{1}{2}$ år sammen med sine to søstre indkvarteret i Kavslunde; at min mor ikke var glad for at være der, ved jeg, men det har heller ikke været let med tre så små børn. Forbindelsen med fynboerne blev vedligeholdt, så jeg besøgte dem senere som otteårig.

Under beskydningen af byen i 48 var naboerne til min mors forældre kommet ind for at være sammen med dem, en granatstump gik gennem vinduet og dræbte naboens 10-årige datter.

De reformerte var fritaget for soldatertjeneste, men i krigen 48—50 ved jeg ihvertfald om to, der deltog frivilligt, den ene var Hans Blond, vistnok som gardist, han var med i Fredericiaslaget; min far lå ved 12. lette bataillon under oberst Læssøe, og han deltog i Istedslaget, hvor oberst Læssøe faldt.

I mit hjem mindedes vi altid 25. juli med et extra traktement.

En natlig brand foregik under stor larm, kirkeklokkerne klemte, den militære hornblæser tudede i hornet, og vandvognene raslede gennem gaderne efter vand til sprøjterne, men før disse kunne fungere, var alt brændbart som regel allerede brændt ned til grunden. Først i 1890 fik byen vandværk og et fast brandmandskab.

De to årlige sprøjteøvelser foregik under stor deltagelse af ungdommen. Øvelserne fandt sted i en eng i Jyllandsgade, der hvor Axeltorv nu ligger. Sprøjterne blev fyldt med vand, men da vandforsyningen ikke kunne komme hurtigt nok frem, blev der pauser, som mandskabet benyttede til øldrikning fra en ølvogn—væde under den ene eller den anden form skulle jo til! Og virkningen udeblev heller ikke: snart sang mandskabet, og strålemesteren morede sig med at sende vandstråler efter os drenge, der selvfølgelig gik med på en god spøg og havde en dejlig aften.

Den reformerte kirke indviedes 1/4 1736. Den er menighedens midtpunkt. I mange år var prædikestolen og alteret beklædt med grønt (håbets farve) og symboliserede menighedens længsel efter og håb om gensyn med fædrelandet. (Der var sket flere henvendelser til Ludvig d. XIV. om at tage de landflygtige til nåde, men hans svar var et: »Aldrig«).

Fra Tyskland medførte kolonisterne det franske flag, der blev ophængt i kirken, som ellers var uden nogen udsmykning, således som Calvin havde forbudt. De reformerte var flittige kirkegængere; under gudstjenesten sad mændene på den ene side og

kvinderne på den anden. Før mændene satte sig, stod de med bøjet hoved holdende hatten for ansigtet til en stille andagt med deres Gud. Efter endt gudstjeneste stod to af forstanderne ved udgangen med en tintallerken for indsamling af almisser til fattiggassen.

Begravelser foregik fra hjemmet, da der ikke var kapel ved kirken. De første år blev kisten båret på skuldrene, først senere fik man løftestænger, der blev lagt under kisten, hvorefter 8 bærere da bar kisten fra hjemmet til kirken fulgt af præst og følge. Kun mænd fulgte en bære, og at blive tilsagt som bærer ved en begravelse var en æresbevisning. Ligesom man skrev testamente, bestemte man, hvem der skulle bære en til kirken, således fandt familien ved en gammel avlsbrugers død en liste over, hvem der skulle bære ham, men listen var skrevet i så god tid, at nogle af bærerne var døde, streget over og erstattet med andre; enkelte overstregede var endnu levende, men de må så være kendt uværdige, eller fjendskab er måske senere opstået.

Alle kirkelige handlinger var gratis, ligesom man også vederlagsfrit fik gravsted.

Ved bryllup blev brud og brudgom ikke ført op af forlovere, men brudgommen hentede bruden, og de fulgtes ad til kirke.

Juletræ var ikke almindeligt i familierne, derfor indførte pastor Ludvig en julefest i kirken med juletræ for skolebørnene og menigheden. Børnene sad på de øverste pladser i kirken oppe ved juletræet og modtog efter præstens tale en gave.

Om skolegangen i koloniens første år ved man intet. Kun er der noteret, at 1769 døde Jacob Desmerents, og at han var skoleholder. 1764 testamenterede en Joh. Luccard fra Cassel menighed sit beboelseshus til menigheden med den klausul, at det skulle tjene skolelæreren til bolig og løn. Da fru Luccard døde, blev huset solgt. I 1768 oprettede jomfru Sofie Amalia Mariot, boende i Horsens, sit testamente til fordel for menigheden; der stod: Efter min død skal præsten og forstandere udnævne en skikkelig og flittig mand, der skal ansættes der hele året og undervise de unge i menigheden i kristendom, i regning og skrivning. Renten af 1000 rdl. skal udbetales ham i løn.

Da pastor Rieu 1818 tiltrådte embedet som præst i menigheden, forbedrede han skolegangen, byggede en ny skole. Menigheden og forstanderne bebrejdede Rieu hans letsindighed at bygge skole uden at have penge dertil, men Rieu svarede dem: »Herren vil nok skaffe os midler dertil, tro kun, det skal nok lykkes«. Rieu iværksatte en kollekt, der indkom — mest fra udlandet — 7285 rdl., deraf blev 800 rdl. tilovers, de blev sat hen til skolens vedligeholdelse. På skolen er indmuret en plade med indskriften:

Kærligheden til Gud har ønsket det,
Bønnen har opnået det.

I Christi navn har fjerneste brødre svaret
deres brødre.

Gud alene æren.

I min skoletid var det faste lærerpersonale 2 lærere og præsten i religion og tysk, senere fik vi lærerinde og en dansklærer, og undervisningen stod nu sagtens på højde med borgerskolerne, og den, der ville, kunne forlade skolen med gode skolekundskaber (I dag er halvdelen af skolens elever fra lutherske hjem).

Skolen har en årlig skovtur til Fuglsang skov; fra skolen går børnene med flag og musik gennem byen til Prinsens port, derfra køres de til skoven, vognene er stillet til disposition af avlsbrugerne. Senere kommer forældre og pårørende medbringende madkurve, der spises i skovens lysthuse og afsluttes med dans.

De ældste i menigheden var dengang 100 % franske, hvis fremmedartede udseende var iøjnespringende. Af endnu levende slægter var der Honoré, Deleuran, Dupont, Blond, Stein, Louison, Vilain og Armand (Hermann). Men på kirkegården læste man navnene på ikke så få uddøde slægter i Fredericia. Det gamle hovederhverv, avlsbruget, de gamle gårde, der var gået i arv fra slægt til slægt siden 1720, var alle i fuld drift. Alle disse gårde lå i Kongens- og Dronningensgade, mens deres marker lå uden for byen, og den nærliggende Kongens port førte ud til disse. Kl. 6 om morgenen blev køerne malket i stalden, de kobledes sammen og førtes ud på græsmarkerne. Kl. 7 fulgte de af familien, der skulle på markarbejde, de kørte ikke, men gik den halv time lange vej ud til deres marker. Kl. 11½ malkedes atter, og vogne på to hjul brugtes til at køre mælken hjem på. Om eftermiddagen gentog turen sig, ud i marken og hjem kl. 6. Køerne blev altid trukket med hjem og stod i stald natten over. Alle avlsbrugerne havde tobaksmarker. Betalingen, de fik for tobakken, stod ikke i forhold til arbejdet, de fik 20 kr. for 100 pund, når tobakken var tør, men det var den kontante, samlede sum penge, der udbetaltes på een gang, der lokkede. I dag findes ikke flere avlsgårde i byen.

Når en avlsbruger i marken passerede en arbejdende kollega, hilste han ham med et: »Gud hjælp«.

Imidlertid gik de reformerte ind i alle håndværk, flere sad som mestre i store virksomheder, også ved jernbanen, telegrafene og i militæret var de vel anskrevne.

Min far var 100 % fransk. Min morfar, Friedrich Carl Binzer, født i København, var i 1779 indvandret fra Hessen; som reformerte var de tilknyttet menigheden i København. Af bedsteforældrene

har jeg kun kendt min fars far, som døde, da jeg var 7½ år.

Som alle andre reformerte hjem havde også vi vor gris, som blev slagtet i november. Blodpølser og blodsuppen var det første resultat af slagtningen. Flæsket og de mange forskellige slags mærkelige pølser blev saltet til vinterbrug. For at få kød behøvede husmødrene ikke at stå i kø, handelen foregik nemlig i køkkenerne under megen tingen med slagtersvendene, der kom med truget på skuldrene direkte ind ad døren. En søndagsmiddag uden suppe var utænkelig.

Fra Fyn kom fiskerne med fisk på en lang stang, som de bar over skulderen, torsk hang her i bundter på 3 og 3 — gennem gæller og mund var stukket en pilekvist. Med deres butik hængende over skulderen vandrede fiskerne gennem gaderne og solgte deres varer.

I september blev der købt et lispund tykke ål, der blev nedsaltede og spistes stegt med skindet på. Det var et festmåltid og serveredes kun ved særlige lejligheder i løbet af vinteren.

Megen sammenkomst med den øvrige familie mindes jeg ikke, at der var. Oftest kom min mors ældste søster, der gift boede i deres gamle hjem, hun havde ingen børn selv, men vi søskende var faste gæster hos hende og har i hendes hjem tilbragt mange glade stunder.

Kun ved familiefester samledes slægten.

Da vort hjem ved vore forældres død opløstes, blev vort samlingssted min yngste søsters hjem i Fredericia. Det blev familiebørsen. Af 8 søskende er vi nu kun 3 tilbage, der kan mødes om sommeren.

I 1892 efter endt læretid forlod jeg min fødeby for at skaffe mig en eksistens. Ved skæbnens tilskikkelse blev København målet, det blev der, jeg mødte min kone, og det blev der, vi havde gode år med vore 5 drenge. Men hver sommer tog vi til Fredericia, hvor vi tog ophold i vort sommerhus nær Trelde næs, og det var en glæde for mig, at også mine børn og nu børnebørn kom til at holde af den by og egn, hvor jeg har rod.

Når jeg nu tænker tilbage på de mange år, som blev mig beskåret, så synes jeg, at jeg har så meget at sige tak for, og at livet gav mig mere end fortjent. Et aldrig glemt barndomsminde rører sig i mig, hvergang jeg hører trommerne og hornsignalerne; da går mine tanker til den gamle garnisonsby, min fødeby Fredericia.

— *Falles minder
og gammel agt,
og blide kvinder —
hvor har de magt. —*

JOHS. V. JENSEN